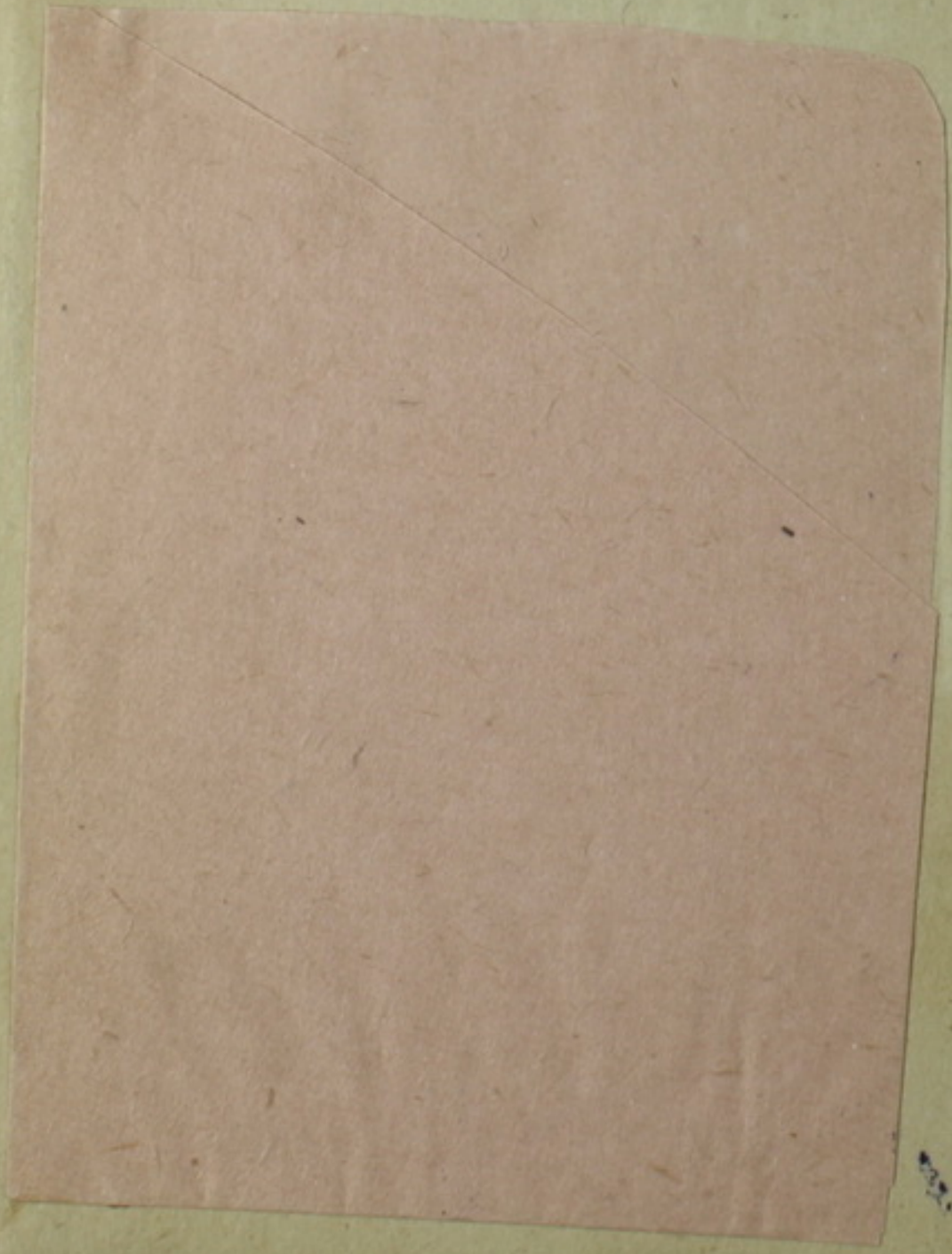
ՆՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

(ՏՈՒԱՄԱ ՀԻՆԳ ԱՐԱԲՈՒԱԾ)

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԼԵՒՈՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ
«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի
ՇԻՔԱԳՕ
1923

891.981
891.99
Ս - 39
493

ՆՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

(ՏՈՒԱՄԱ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾ)

ՀԵՂԻՆԱԿ
ԼԵՒՈՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ա II
Ս-7348

ՏՊԱՐԱՆ
«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի
ՇԻՔԱԳՕ
1923

Ներկայացման, ինչպես եւ վերահրատարակութեան իրաւունքը Հեղինակին վերապահուած է:

Ջ····ին

Դուն որ ամենեն դառն ու ամենեն երջանիկ ապրումները տուիր ինծի, դուն որ մայրը եղար ներշնչումներուս ու ապա անոնց դահիճը, դարձեալ նոյն տեղն ունիս գրչատաճ մտիս մէջ: Թեեւ տուած հարուածներդ վէրքերը կերեւին եւ խորշաւիլ կազդեն դիտողին, թեեւ անողորմաբար հոգեկան քայքայում յառաջացնելէ վերջ առանց ետեւդ նայելու թողուցիր գիս արդէն իսկ խոշտորցած հեղեղին առջեւ, բայց ընթերցիր կը ներեմ քեզ եւ կուզեմ որ այս գիրքը ընդունիս որպես նուէր՝ անուշ ու լեղի յիշատակներդ ձօնուած:

Լ· ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

1923 ՅՈՒՆՎԱՐ 30

ՇԻՔԱԿՕ, ԻԼԻՆՕՅԻՋ

ՀԵՂԻՆԱԿԸ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

Հրատարակութեան տալով սոյն թատերգութիւնը մենք չենք ըսեր թէ անթերի գործ մը կուտանք նոր սերունդին, բայց կրնանք ապահովաբար ըսել թէ՝ ազգայնական թեթու ու անիմաստ աղմուկներով լեցուն հին գործերուն քով այս գործը բաւականին նոր է եւ կրնայ ուղեցոյցը ըլլալ մեր պատուայ շատ մը գրողներուն:

Արդարեւ գրքին մէջ կան թերութիւններ ու քննադատելի կէտեր, զորոնք հեղինակը ինքը՛ մատնանշած է մեր դիտողութիւնները ընդէ առաջ, բայց նա չէ ուզած արբաշրութիւններ ընել որոշ ժամանակի մը արտայայտութիւններուն առաւելութիւններով ու թերութիւններով չաղկապուած ամբողջ յօրինուածքը հատատարմօրէն նոյնը պահելու անկեղծութեամբ:

Ցայտնի է որ Գրքին մէջ շատ մը տեղեր ցայտուն կերպով կերեւին պայքարող կեանքի մը աննպատակ պայմաններէն յառաջացած այն ուժեղ ցնցումները, որոնց հետքերը չէ կրցած ջնջել հեղինակը՝ իր արտայայտութեան ձեւին մէջէն, բայց անոնց դրոշմները՝ գործը չէ կորանցուցեր իր արժէքը, որ, վստահ ենք, մեզի չափ պիտի կարենայ գնահատել ընթերցողը:

Ս. Դ. ՀՆՋ. ԿՈՒՍ. ՏԻԹՐՈՑԻԹԻ ՄԱՐՔՍԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ. ՄԵՔՈՒԹԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ՍԻՒԱ ... Քանդումի եւ յեղաշրջումի ոգին
ՍՄԻՐՆԱ ..... Սիւլայի սիրուհին
ՄԱՅՐ ՍԻՒԱՅԻ ..... Սիւլայի մայրը
ՄԱՐՍ ..... Սիւլայի զօրավարը
ԳԻՆՈՎ ՄԸ».
ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ ՄԸ».
ԿՆԱՄԱԼ ՄԸ».
ՇՔԱՋԱՐԴ ԶՕՐԱԿԱՆ ՄԸ».

(Ասոնք կը ներկայացնեն մարդկային ցցուն տիպերը):

ԲԱՆԻՈՐԸ ... Կը ներկայացնէ Աշխատաւորը
ՁԱՕՐԱ ..... Բանւորի աղջիկը
ԱՆՃԼԻՒԱ ... Սիւլայի ֆոյրը որ ամուսնացած է Էռվարի հետ
ՁԱԿ ..... Էռվարի ծառան
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԻԲՕՆ .. Եկեղեցւոյ պետը
ԿԼՕՏԻՈՍ ... Զուարճասէր հարուստ մը որ սրտով կը սիրէ Անժելիֆան
ԿՐԵՄՈՍ ..... Հարուստ պալատական
ԴՄԸԵՀ ..... Հարուստ պալատական
ԷՏՎԱՐ ... Անժելիֆան յափշտակելով հետը ամուսնացող ազդեցիկ հարուստ մը
ՓԻԼԻՄՐ ..... Էռվարի եղբայրը
ՏԱՄՕՆ ..... Գեղեցիկ պատանի մը
ՄՈՂՈՔ ..... Բռնաւոր, արիւնկզակ հրէշ
ՆԵՍՏՈՐ ..... Խորհրդականը բռնաւորին
Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ ..... Կրեսոս
Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ ..... Դարեհ
ԼԱՄԵԱ ..... Կախարդ մը
ԴԱՏՄԻՈՐ».
ԴԱՏԱԽԱԶ».
ԳՐԱԳԻՐ».

(Ասոնք կերեւին միայն Երրորդ Արարուածին մէջ)

ՆՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

(ՏՈՒՄԱՍ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾ)

ՏԵՍԻԼ Ա.

(Արդիական ճաշակով կահաւորուած սենեակ մը, երկու խոշոր դուռնակներով: Աջ ձախ կողմը կան իրարու դէմ բացուող դուռներ: Պատին կախուած է Սապրինայի եւ նրա ամուսնի պատկերը: Սիվա եւ Սապրինա առանձին են: Վարագոյրը բացուած ատեն, վերջինը մտախոհ՝ մեկնելու վրայ է:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— (Կեղծ իր թիկնաթոռին ու ձեռքերը երկարած) Կեցի՛ր Սիվա՛, կեցիր պահ մը, այսքան աճապարումով հեռանալու պատճառը ջանքիս: Եթէ կայ մէկը որ պիտի հեռանայ ասկէ, այդ ես եմ, որովհետեւ այս տունը ձերն է ու ես՝ հիւր մըն եմ ասոնց:

ՍԻՎԱ.— (Ետեւը կը դառնայ ու կը կանգնի):

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Սիրտ մը որ սիրով ու երջանկութեամբ է լեցուն, որ կեանք ու աւիւն է համակ, ես չէի դուշակեր թէ այսքան անպիտէն պիտի կոխտուէր բուն իսկ անկէ՝ որուն համար նա տարիներով տաճար մը եղաւ պաշտամունքի: Երթալ կուզես Սիվա՛ բայց ինչո՞ւ վառեցիր այս կրակը հոն. ինչո՞ւ այս անչէջ հրդեհը, որու բոցեղէն լեզուն տակ կ'այրի իմ մարմինը ու չի չքանար: Ըսէ՛, Սիվա՛, ըսէ՛, ինչո՞ւ ինձի սորվեցուցիր. ինչո՞ւ չիսզուցիր որ անձնատուր իմ սեռ ճակատագրին՝ կրնայի

իմ խաչը, մնալով անձանօթ երկնային հաճոյքներու, անզգայ՝ իտէալական սիրոյ վսեմ սարսուռներուն: (Մօտենալով ֆիֆուչութեամբ կը բռնէ Սիվացի թեւը) Եկուր Սիվա՛, եկո՛ւր քիչ մըն ալ նատիր ... (կը նստեցնէ ֆովը): Տե՛ս նոյն Սապրինան եմ չէ՞. նոյն տաք սիրտը, որու տրոփիւններուն ականջ կը դնէիր ժամերով. ի՞նչ կայ փոխուած ...: Զա՛ր ղեւս ... (կը զարնէ թեթեւ մը Սիվացի երեսին):

ՍԻՎԱ.— (Գիւնովի պէս ոտքի կելլէ. աչքերը կը բանայ, ձախ ձեռքովը կը շփէ ճակատը կարծես բան մը փնտռելու համար, ապա կը նստի) Գիննո՞վ եմ թէ երազ է աս. չ'գիտեմ, միայն գիտեմ թէ ամէն օր բան մը կը պակսի ինձմէ: Ընկճուած եմ. կ'զգամ թէ ընկճուած եմ, բայց կ'զգամ նաեւ թէ անկարելի է ուզուիլը: Ես հիմակ պէտք ունիմ ուժի մը, որ զիս առաջնորդէ իմ ետ-պատած ճամբան: Այդ ուժը ունէի երէկ. նա իմ անհատականութիւնը, իմ ԵՍի գիտակցութիւնն էր, իմ կամքն էր, իմաստը կեանքիս. այսօր այդ ուժը սպառած է ու մէջտեղը կը մնայ դատարկութիւն մը, զոր ոչ մէկ բանով կրնամ լեցնել ...: (Ապա դառնալով Սապրինային) Ձոհ մը, որ զրկուած է իր բոլոր զէնքերէն, այսքան երկար չարչարել չէր պէտք Սապրինա՛ ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Սիվա՛, թող այդ մթին խօսքերը. հոս ոչ ոք կայ ոչ չարչարանք, հոս սէր կայ միայն, սէ՛ր, կը հասկնա՞ս. կեանքին իմաստը կամքին մէջ չէ, այլ սիրոյ մէջ: Դուն ո՛չ ընկճուած ես, ո՛չ ալ բան մը կորնցուցած. մեր հոգիներն է, որ վո-

խանակած ենք իրարու. ա՛յս է ամբողջ եղածը: Դուն չես կրնար ապրիլ առանց մարմինի, առանց սրտի ու հոգիի ու քու մարմինը քու սիրտն ու հոգին իմ մարմինն է, իմ սիրտն ու հոգին, Սիվա՛...:

ՍԻՎԱ.— Բայց ինչո՞ւ չ'արհամարհեցիր աւանդապաշտ մտածողութիւնը, ինչո՞ւ չ'արհամարհեցիր ամբոխը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.—, Արհամարհեցի, Սիվա, բայց դուն չի նկատեցիր այդ:

ՍԻՎԱ.— Եւ սակայն կապուած կը մնաս հին օրէնքներու, հին ՝աստուածներու պատուէրին:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Կը սխալիս Սիվա՛ ...:

ՍԻՎԱ.— Կը սխալի՛մ... բայց ի՞նչպէս մեկնել քու անդրդուելի յամառութիւնը, ինչպէ՞ս մեկնել ինձ ուղղուած նախատինքներու եւ անհանդուրժելի տաժանքներու հանդէպ ցոյց տուած քու անտարբերութիւնը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Իմ չար Սիվա, դուն տակաւին ճանչցած չես սէրը:

ՍԻՎԱ.— Բայց ի՞նչ է այդ քու սէրը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Իմ ճանչցած սէրը երազ է, Սիվա. երա՛զ, կը հասկնա՞ս... ու երազը կեանքն իսկ է... Ես կրնայի ու կրնամ ամբոխը արհամարհել, ես կրնայի ու կրնամ զարշանքներու անվերջ կծիկը՝ իմ ամուսինը մէկդի նետել ու մխանալ քեզի, բայց կը վախնամ որ մահը չուտ կը հասնի քան յաղեցումը: Ո՛ւր, այդ երազը Սիվա... որքա՞ն քաղցր է դիտե՞ս. երբ մեր չըրթունքներն իրարու կը մխանան մութին մէջ հեռու խուզարկող աչքերէ, երբ մեր

Հուրծքերը իրարու կը սեղմուին վերահաս բաժանումի մշտախօս վտանգով, նուիրական սարսուռը որ կանցնի մեր մարմնէն, հոգ չէ թէ վայրկենական ու վաղանցուկ, բայց իր էութեամբը ամբողջ կեանքն է, ամբողջ տիեզերքն է: Հոն կապրի Աստուածը, հոն կապրի մի ինչ որ աներեւակայելի հաճոյքներու դինովցնող ոգին. հոն է կեանքը Սիվա. կը հասկնա՞ս. կեանքը, երազի կեանքը:

ՍԻՎԱ.— Ու այդ երազը մինչեւ ե՞րբ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Մինչեւ որ կեանքը դադրի Սիվա՛...: Մինչեւ որ սիրտն այլեւս չը բաբախէ ու մահուան գալստեան պահուն, երբ երազը հեռու է դեռ մարմին առնելէ, նա չարունակէ իր գոյութիւնը գերեզմանէն անդին: Երազը անգամ մը որ իրականանայ, ալ կը դադրի սիրուելէ. յագեցումին կը յաջորդէ տափակութիւն մը, որ ձանձրոյթի օձ մը կըլլայ ու կը սողայ կուրծքիդ առակ: Սիրել, երազել ու չհասնիլ երազին, հալածել զայն ամեն օր, քրտնիլ, աշխատիլ, վազել դրկարաց ու գերեզմանի դռնէն ներս մտնել այն ատեն երբ մատնեղդ ծօտեցեր են երազին. ահա այս է կեանքը, Սիվա՛:

ՍԻՎԱ.— Յագեցո՛ւմ. բայց յագեցում չիկայ հո՛ն, ուր փոփոխութիւն ու շարժում կայ յարատեւ ..... Մեր ամուսնութիւնը քու վախով ակնարկած յագեցումն ու անոր հետեւած ձանձրոյթը չը պիտի բերէր իր հետ. մեր ամուսնութիւնը հալածուած երազի մը վերջակէտը ու նոր երազի մը կըզրնաւորութիւնը պիտի ըլլար:

ՍԱՖՐԻՆԱ.— Բայց ի՞նչ ըլլալու է այդ նոր երազը, որ կապ չը պիտի ունենայ մեր ախորժ հետ:

ՍԻՎԱ.— Ես չըսի թէ մեր ախորժն հետ կապ չը պիտի ունենայ Սաֆրինա. ընդհակառակը՝ նա՛ է որ աւելի պիտի քաղցրացնէ մեր սէրն ու կեանքը. նա է որ մեզի պիտի տայ հոգեկան անձանօթ ու վսեմ յուզումները՝ որոնց անգերազանցելի հաճոյքը կապրին գաղափարականի մը նուիրուած մարդիկ:

ՍԱՖՐԻՆԱ.— Եւ ի՞նչ է այդ երազը, սիրելիդ իմ Սիվա:

ՍԻՎԱ.— Մարդկութեան ազատագրումը, մարդկութեան [illegible]ագրումը [illegible]են կարգի օրէնքներէ ու իշխանութիւններէ, մարդկութեան բարձրացումը ամեն կարգի նեխածութիւններէ ու սորնութիւններէ:

ՍԱՖՐԻՆԱ.— Մարդկութի՛ւն... բայց չէ՞ մի որ դուն մարդկութիւնը չես ընդունիր որպէս օրգանական ամբողջութիւն. քեզի համար սկզբնակէտն ու վերջակէտը անհատն է, դէթ այդպէս արտայայտուած ես քանիցս:

ՍԻՎԱ.— Այո՛, Սաֆրինա, սկզբնակէտն ու վերջակէտը անհատն է, Մարդը. ու ես մարդկութիւնը կրնդունիմ Մարդուն մէջ այն իտէալական առաջադելիքները, որոնք կազմուած ու գունաւորուած են երկար դարերու անհամար պայքարումներու մէջ, անհաշիւ տառապանքներու եւ զոհաբերութեանց, աննկարագրելի դժուարութեանց ու աշխատութեանց մէջ: Մարդը, անհատը պիտի պատրաստել, պիտի դաստիարակել ու տալ քաշել դուրս այն գեր-

չելի ճահիճէն, որ ամբոխ կը կոչուի:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Չեմ հասկնար Սիվա. քու մտքերդ չեմ հասկնար ու ինչ որ չեմ հասկնար, չեմ կրնար երազ ընել ինձ համար: Ես կը հասկնամ միայն ակրը, կը մերը ձեմ միայն քու համբոյրիդ հաճոյքը, ու կը գինովնամ միայն ինձ տուած այն սարսուռով՝ դոր կը պատրաստէ ու իմ մարմնին կը յանձնէ քու ազնիւ սիրտը: Թոյլ տուր Սիվա. Թոյլ տուր որ ապրիմ այդ սիրով, ապրիմ այդ հաճոյքով, ապրիմ այդ վսեմ սարսուռով: Ես քեզի արդելք չեմ ըլլար, ես քարեր չեմ ձգեր քու գաղափարներուդ ու գործերուդ առջեւ. միայն կուզեմ որ չարաթը գէթ մի անգամ չըթունքդ հանդչի թմինիս վրայ ու ես աչքերս գոցած՝ ձգեմ աճյապօրէն համբոյրիդ անմոռացելի քաղցրութիւնը:

ՍԻՎԱ.— Բայց այս ակրը կը թունաւորէ իմ հոգին, կսպաննէ իմ անհատականութիւնը ու ես գիմա չեմ ուզեր մեռնիլ Սապրինա, չեմ ուզեր մեռնիլ որովհետեւ կուզեմ հասարել իմ ԵՍի ցոյց տուած պարտաւորութիւնը ու այնպէս հեռանալ աչխարհէն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Այս ակրը կը թունաւորէ քու հոգին... բայց ի՞նչ կը նշանակեն անունք Սիվա... Ձին չե՞ս սիրեր:

ՍԻՎԱ.— կը սիրեմ...

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ուրե՞մն...

ՍԻՎԱ.— Ուրեմն ոչինչ... (տաքի կելլէ ու դէպի պատուհանը կուղղուի) դուն պիս չես հասկնար, Սապրինա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Չեմ հասկնար ինչ որ մտքիդ ու գաղափարիդ կը պատկանի, բայց կը հասկնամ ինչ որ սրտիդ ու սիրոյդ

կը պատկանի. ըսէ Սիլվա, ըսէ, ինչո՞վ կը թունաւորուի քու հոգին:

ՍԻԼՎԱ.— Գող ըլլալու դիտակցութեամբ, Սապրինա՛. ամեն բանի կը նեղեմ, բայց չեմ նեղեր գողին ու գաւառանին. ու ես հիմա ղղուելի գող մըն եմ ոսկիչ ըլլալէ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ի՞նչ ըսել կուզես Սիլվա:

ՍԻԼՎԱ.— Մտնել ամուսնական յարկէ մը ներս, բարեկամանալ իմ սիրած գաւակարդիս պատկանող մէկու մը հետ, որուն դէմ ատելութեան ու թշնամութեան ո եւ է պատճառ չեմ կրնար ունենալ, վայելել անոր ակն ու վստահութիւնը ու ապա գողնալ անոր պատիւը, հանդչիլն ու պատկառանքն սիրոյ թեւադրանքներուն անձնատուր գողնալ անոր երդանիկութիւնը, գողնալ անոր պատիւը, հանդչիլն ու պատկառանքն սիրոյ թեւադրանքներուն անձնատուր գողնալ անոր երդանիկութիւնը, սա ղղուելի մարդու դործ է, Սապրինա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Բայց ինչո՞ւ կը թեւադրէիր, կաղաչէիր, որ թողնէի ամուսինս ու միանայի քեզի:

ՍԻԼՎԱ.— Որովհետեւ ատելի կը սիրէի յաւիտեան՝ քան թէ գողնալ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Բայց, Սիլվա՛, հոս ոչ գողութեան խնդիր կայ, ոչ ալ ամօթի ու խղճահարութեան առարկայ. հոս սիրտ մը կայ, որ սէր կնքած է, հոգի մը կայ, որ լման ապօթելէ հանգիչ կզգայ, կին մը կայ, որ ամուսնի խաչը կրելով հանդերձ, կեանքին փարած է պարզապէս քու սէրը վայելելու համար: Գողութիւն, կրսես, բայց ո՞վ է որ քու ընթացքիդ այդ անունը կուտայ. ամբոխը չէ՞, բայց չէ՞ մի որ դուն կատես ամբոխը: Սիլվա, մի մոռնար որ ոչ ես, ոչ ալ

իմ սիրտը սեպհականութիւնը կրնար ըլլալ իմ ամուսինին: Մեկնուկ քահանայ մը իր աղօթքով, իսկ ամբոխը իր հոգեւոր տանուտէրութեան շունչով իմ անունը կապած է անոր անունին. այսչափ, կը հաստատէ Սիվա. ու ասկէ աւելին անբնական էր որ ըլլար: Ի՞նչ, կուզէի՞ր որ անդամ ու անոթի արարած մ'ըլլայի ստրկօրէն առանց հարցնելու մարդու մը, որ չ'նայած իր յառաջացած տարիքին խորամանկութեամբ օգտագործեց իմ դժուարին դրութիւնը ու պիս երեն կին ընել հարկադրեց. կուզէի՞ր որ ուրանայի իմ ԵՍը, թաղէի իմ սիրտը ու ապառուհին ըլլայի մարդու մը, որ կեանքի իմաստը դրամին ու ստամոքսին մէջ կը փնտռէ ու սիրոյ նշանակութիւնը չի գիտեր. որ համրի պէս անխօս ու անաստուն պէս անզգայ է, որ եւ ոչ մէկ ատեն ժամանակ ու տրամադրութիւն կունենայ սիրային տակնուվրայ մը խօսք մը փոխանակելու ինձ հետ: (Կը մտածեմ ու բնազդաբար կը նայիմ Սիվայի օձիքը) Ըսէ՛, Սիվա, ըսէ, այդ ուչքերը ինչո՞ւ եղեր են այդքան գեղեցիկ, երբ ձեռք մը չկայ որ փայփայէ զանոնք, այդ չրթունները ինչո՞ւ եղեր են վարդագոյն, որ մէկը չ'կայ որ անոնցմէ ծծէ սիրոյ հրճուանքը: (Կը հեռանայ, կը կենայ պատուհանին քով, մի քիչ լռելէ վերջ) Զար Սիվա, գիտես, ա՜հ, չես գիտեր թէ ո՛րքան կ'ուզեմ քեզ: Ամբողջ օրը ուր որ այցելեմ, դէմքս կը դարձնեմ քու սենեակին կողմը, ուչքերնիս քնացած պահուս, երբ կը զրկեմ ու կը սեղմեմ կրծքիս՝ իբր քեզ ըլլայիր դո: Ձիս համբուրելէդ վերջ, ամբողջ օրերով չրթունքիս ձեռք չեմ տար,

դգալն ու պատառաքաղը գերագոյն զգուշութեամբ կը տանիմ բերնիս որպէսզի ոչ մէկ բան չըթունքիս դպչի, որպէսզի չ'սըրբուի համբուրիդ դրոշմը: Անցեալ օր, կը յիշե՞ս, հոս խածեր էիր. (վիզը կը ցուցնէ) ամեն հայելիին նայելուս՝ գերագոյն ըղջանկութեամբ կը համակուէր ինծի հոգին. մարմինս կը սարսռար ու կը պինդվնայի այդ տեսքէն ու կուզէի որ այդ նշանը չէր անցնէր, չ'անհետէր:

ՍԻՒԱ.— Բայց ինձ նման անհանդարտ ու ըմբոստ, անկախ ու հպարտ մէկու մը համար անհանդուրժելի է յարաճուն ու լրիվ նախատինքներու տոկալը: Փողոցէն անցած պահուս՝ ամեն ինձ հանդիպող ծանօթները, հեգնական ծիծաղ մ'ունին իրենց դէմքին վրայ, իսկ ամուսինդ, տաքդդ, եղբայրդ ու բոլոր ազգականներդ զգուանքի ու աստելութեան նայուածքներ, որոնց առարկայ ըլլալու գիտակցութիւնը կը մեծցընէ մարդուն ԵՍը: Ձիս կը սիրես եղեր, ես ալ քեզ կը սիրեմ Սապրինա. կուզե՞ս որ կեանքս ամբողջ նուիրեմ քեզ երջանիկ ընելու ուխտիս, եկո՛ւր, բաց ու պատրաստ են բազուկներս. թող տուր այդ ձանձրոյթի բոյնը, թող տուր այդ հրէշը, թող տուր այդ ամբոխը եւ եկուր որ կեանքն ու սէրը ճանչնայէ վերջ՝ դանոնք վայելենք անարգել: Ձե՞ս լսեր դիս, յիմար ու անտեղի՞ կը թուին քու խօսքերը, պիտի՛ր Սապրինա, որ ես այս ճամբան չարունակել չեմ կարող: Ես պիտի սիրէի որ աս մեր վերջին տեսակցութիւնն ըլլար. անտանելի է աս. կը հասկընա՞ս Սապրինա. իմ խառնուածքը, իմ բնաւորութիւնը, իմ հոգին այս կացութեան

համբերել չեն կարող: Եկած հասած է այլ եւս վճռական ժամը, ուր ես բաժնելու եմ իմ ճամբան քու ճակատագրէն: Պիտի կըրնա՞մ դիմանալ այս բաժանման ստեղծած ցաւին, պիտի կրնա՞մ մեր անցեալի հաղար յիշատակներուն բերանը սանձել. չեմ գիտեր, բայց վստահ եմ որ պիտի կրնամ յաղթել քեզ չը տեսնելու ջանքերուս մէջ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— (Ապշած, աչքերը մեծ բացած, ձեռքերը տարածած կարծես բառնալ խօսքերը չի հասկնար, կը մօտենայ Սիվային ու կը բռնէ օձիկը ու կը հեւայ առանց բառ մը արտասանելու):

ՍԻՎԱ.— Պաղարիւն եղիր եւ թող գիս, Սապրինա...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ուրեմն քեզ չը պիտի՞ տեսնեմ ալ (խղճալի ձայնով):

ՍԻՎԱ.— Ո՛չ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ուրեմն ալ դիս չ'պիտի՞ համբուրես...:

ՍԻՎԱ.— Ո՛չ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ալ դիս չ'պիտի՞ սիրես...

ՍԻՎԱ.— Չ'գիտեմ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ինչպէ՞ս թէ չգիտես, ըսէ՛, ըսէ՛ Սիվա, ըսէ թէ դիս չպիտի՞ սիրես ալ...:

ՍԻՎԱ.— Ո՛չ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Օ՛հ... (ձեռքը սրտին կը տանի, նայուածքը կը մթագնի ու նուաղելով կիյնայ գետին):

ՍԻՎԱ.— (Յուզուած պահ մը զսպումով կը դիտէ ապա կերթայ Սապրինայի գլխուն վերեւ, գլուխը բարձրացնելով իր ծնկան վրայ, կը շփէ իր ճակատն ու աչքերը) Առտուած ի՛մ, մեռա՛ր... (ականջը կը

Ա 11 57348

ճօտեցնէ արտին) Սապրինա՛... Սապրինա, ելլ, ելլ, կը սիրեմ քեզ. ես սուտ խօսեցայ, ես այդ ըսի որպէսզի պաղիս ինձմէ ու լքես զիս... Սապրինա, անոյշ Սապրինա, ել... ես եմ, Սիվան է խօսողը, զիս չե՞ս լսեր... ո՞ւր կուզես, կեցիր... (կեղտ փութով կը վազէ գաւաթ մը ջուր բերել, կը խէ անկէ ինչ մը ճակատը ու ֆանի մը կաթիլ բերանը) Սապրինա՛, Սապրինա, ելիր, քեզի կըսեմ... տես կը համբուրեմ քեզ, կը սիրեմ քեզ... (կը ծռի ու կը համբուրէ ճակատը)... Սապրինա՛...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— ... Ը՛մ...:

ՍԻՎԱ.— Ելիր, Սապրինա ու ներէ ինձի... ներէ իմ անգութ վերաբերումիս:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— (Աչքերը կը բանայ, դառնը ժպիտ մը իր դէմքին վրայ, կը նայի Սիվային, կը շփէ ճակատը, բողոտիքը կը նայի) Ա՛ս ո՞ւր եմ ես... քու գրկացդ մէջ...

ՍԻՎԱ.— Այո՛, Սապրինա, իմ գրկացը մէջ.. սիրող ու պաշտպանող ձեռքերու մէջ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Որքա՛ն բարի ես Սիվա.. (կը նստի, մէկ ձեռքը Սիվային ուսերուն տարած) որքա՞ն բարի ես որ իմ տկարութեանս առեն ինձ օգնութեան կը հասնիս: Երբ ես նուաղած էի ու թմրած՝ կը լսէի քու խօսքերը՝ կարծես երազի մէջ. ո՛վ գիտէ, գուցէ չ'արթննայի՛ եթէ այդ խօսքերը չը լսէի...:

ՍԻՎԱ.— Ներէ ինձի Սապրինա, ներէ ինձի որ անտրակելի անգթութեամբ խօսեցայ քեզի հետ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Ներողութեան խօսք մի ըներ Սիվա. մի կքիր չուտ մը. ելիր, հիմա ես եմ որ քեզ կը կանչենցնեմ: (Փոքր մը

կըճե կանգնելու) տկար եմ չէ՞... : (Սիվա կը փութայ բռնել Սապրինայի ձեռքին ու կը կանգնացնէ զայն եւ կը տանի հանգչեցընել աթոռին վրայ) Շնորհակալութիւն, Սիվա՛... Գիտեմ որ դիս կը սիրես, գիտեմ որ ինձմէ բաժնուելու զերազոյն փորձ մըն էր ըրածդ, բայց չեմ գիտեր ինչու չկրցի ինքզինքս բռնել. կիները տկար կըլլան, կըսեն, չէ՞ : Ներէ ինձի, կըսես. Սիվա՛, քեզի ներ՛ը... դուն է որ ինձի պիտի ներես Սիվա, որովհետեւ ես եղած եմ գլխաւոր պատճառը քու տանջանքին, քու մտահոգութեանդ, քու կրած նախատինքին : Հիմա կզգամ, հիմա կը տեսնեմ ամեն բան ու ատոր համար կուգամ քեզմէ աւելի վճռական ու պարզութիւն ըլլալ : Այլեւս Սապրինան չը պիտի տեսնես. այլեւս Սապրինայի համար կծու նայուածք ու նախատինք չը պիտի ընդունիս. ո՛չ, եթէ դուն ներես՝ ես ինձի չը պիտի ներեմ աչխատիլ քու կեանքի ճամբուն վրայ քեզի հանդիպիլ անգամ մ՚ալ : Անցաւ ցասումս, Սիվա, անցաւ յուզումս, հիմա սառն բանականութիւնն է որ կը դեկավարէ դիս : Գիտեմ այդ բանական զերակչիռ ուժը երկար չը պիտի տեւէ, բայց կամքս պիտի փոխարինէ անոր : Ես պիտի հաւաքեմ անցեալի բոլոր յիչատակները ու խնամով պիտի պահեմ ու դուզուրամ անոնց վրայ որպէս նչխատնեղը իմ պաչտած սրբութեանս : Ճառնք արդեօք չեն ըլլար քու քայլերուդ, անանկ չէ՞ Սիվա. լաւ ուրեմն, այժմ կը մեկնիմ. վերջնական մնաք բարով չեմ ըսեր. որովհետեւ ո՛վ գիտէ, կեանքը անակրնկալներ տար ունի, բայց կը մեկնիմ եւ տեւա չի տանջուրս երդումով. միայն կը

խնդրեմ, Սիվա, որ վերջին անգամ ըլլով համբուրես զիս:

ՍԻՎԱ.— Կը համբուրեմ, Սապրինա, բայց ո՛չ վերջին անգամն ըլլալու պայմանով. չէ՞ որ դուն ըսիր թէ վերջին մնաս բարովը չեմ ըսեր:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— Սիվա՛, կրնայ ըլլալ որ կեանքը մեր երկուքին կամքէն անկախ մեզ իրարու մօտ բերէ նորէն. ատոր համար վերջնական մնաս բարով չեմ ըսեր. բայց լաւ գիտեմ որ մեր այս բաժանումէն վերջ մեր սէրը կը փոխէ իր գոյնը, կը փոխէ իր ընթացքը ու չէ կարելի հին սէրով, հին համբոյրին հաճոյքն ունենալ... Եկո՛ւր, եկուր, տեսնեմ, եկուր համբուրէ զիս... մեկնելու ժամն է ալ...:

ՍԻՎԱ.— (Կը գրկէ Սապրինան ու կը համբուրէ) Աւելի ուժգին սէրով պիտի հանդիպինք իրարու Սապրինա. այս բաժանում չէ... (կրկին կը համբուրէ) այս դադար մըն է, զոր հանգստի համար կուտանք մեր սրտին՝ մեր բանականութեանը գործ յանձնելու համար:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— (Վիզը փաթթուելով) Կը հասկնամ. (գլուխը կը կոթնցնէ Սիվայի կրծքին ու ապա աւելի երեսը նայելով)... բայց, անգամ մըն ալ համբուրէ Սիվա՛...

ՍԻՎԱ.— (Կը համբուրէ) Մի՛ քնար կեցիր Սապրինա...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.— (Թևերը կը բաժնէ, գեղին նայելով կը հեռանայ դէպի դուռը) Կոչում ըրէ կամքիդ, Սիվա, ու աշխատիր մոռնալ զիս. քու նպատակի ու գործի յաջողութիւնը դուրէ անկէ կախում ունի: Ցը-

տեսութի՛ւն... (Կը մօտենայ դանդաղօրէն դրան, գլուխը ետեւը դարձնելու փորձ մը՝ սեմին բռվ. ապա կանհետի):

ՍԻՎԱ.— (Թեւերը տարածած դէպի դուռը կը խոյանայ, բայց յանկարծ ետեւս կը մտնէ իր մայրը պատռտած հագուստներով, հերաթափ մազերով, գաւազան մը ձեռքը):

ՏԵՍԻԼ Բ.

(Սիվա եւ Մայր Սիվային)

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.— կեցի՛ր, անխծեալ որդի, կեցիր, ո՞ւր կերտած ես քեզի տուած կաթիս, քեզի համար քաշած դարերու տառապանքիս բերը, որ այնքան թեթեւցած կը վազես Հաճոյքի սիրահար կինոջ մը ետեւ: Երբ ես ամուսնացայ զրկանքի ու հպարտահարութեան գաւակի՝ բողոքին հետ, իմ միակ երազս էր քալ տղամարդու յատկութիւններով օժտուած գաւակ մ'ունենալ, որուն յանձնէի արիւնի ու արցունքի դիչերներուն իմ կուտակուած վրէժը՝ որ ուրիշ բան չի պահանջեր եթէ ոչ քանդում, անդադար ու անխնայ քանդում: Ես օրրանիդ վրայ գըրխահակ քանդումի եւ վրէժի երգը երգեցի, երբ լեզուդ բացուեցաւ ու խօսիլ սկսար՝ քեզ Հեռացուցի հին աստուածներու պղծուած տաճարէն ու առանձնութեան քարայրին մէջ իմ ձեռքերով պատրաստեցի ու քեզի յանձնեցի քանդումի, աւերումի գործիքները վայրենական: Ամբողջ դարեր աշխատեցայ որ մարդիդ մէջ ուրիչ մտածում չի սողար, սիրտդ ուրիչ զգացում չ'ճանչնար: Ա՛ս եղաւ պատուղը իմ աշխատանքին:

ՍԻՎԱ.— Բայց մտիկ ըրէ ինձի մա՛յր,

ու զիս մի՛ անիծեր...:

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.— Մտիկ ընեմ. բայց ընչի՞... ես հոս չէի բայց հոս էր իմ հոգին, երբ ձեր երկուքին պիղծ չրթունքները կը փակչէին իրարու, ես կը տեսնէի, երբ դուն կը կորանցնէիր կամքդ ու կը տկարանայիր՝ ես կը լսէի քու բառերը: Անիծեա՛լ որդի, դո՛ւն արժանի չես իմ դաւակը կոչուելու, որովհետեւ ես քեզի ըսի որ ակրը չի ճանչնաս, իսկ այսօր ինկած ես թակարդի մը մէջ, զոր լարած է քու պղծութեան հրէշը: Երբ դուն չափահաս եղար ու յաղթանդամ, պատուէր իմ երազներուն, ես պատուիրեցի որ բնաւ չը համբերէիր այն չղթաներուն, որոնց անտանելի ծանրութեան տակ կորաքամակ՝ հոգը կը լիզէիր. ես ըսի որ չ'պիտի ըսպասես փրկութեան այն հրեշտակին՝ որ չեհաս, չի գար ու չպիտի գայ յաւէտ. որովհետեւ փրկութիւնը քեզմէ էր՝ քու կրած չղթաներէն: Ես պատուիրեցի որ այդ չղթաները պէտք ես փշրել ու կտորները գցել կրօնի երեսին՝ ապականելու հին աստուածները, պետութեանց ճակտին՝ ապականելու իշխանութիւնները, խղճի կրծքին՝ ապականելու օրէնքները: Ես ըսի որ քարկոծես առաքինութեան ու բարութեան վտակ ճառոդները, որովհետեւ աւանակները միայն առաքինի կրյան ու ոչխարները՛ բարի, որովհետեւ եթէ հին առլորութեանց ենթարկուիս՝ օրէնքի վահանով ոճրագործութիւնները պիտի չարունակեն թագաւորել. եթէ անտարբեր ըլյաս՝ առաքինութեան չըպարով պղծութիւնները պիտի չարունակեն պաչտուիլ: Ես քեզի քանդո՛ւմ քարոզեցի, գաւա՛ռ, քանդում, եւ ըսի որ չինելու վր-

բայ թող մտածեն մեր վաղուան թոռները, որոնք չը պիտի զործածեն հին չէնքին փըտած աստիճանները:

ՍԻՎԱ.— Բայց մա՛յր իմ, ամեն բան քանդել, ամեն ինչ ատել անբնական է. սիրել ալ հարկաւոր է. սէրը լոյս կուտայ սըրտին ու աստուածութիւնը՝ բարկութիւն եւ ուժ. առանց սիրոյ՝ այսինքն առանց լոյսի կարելի չէ տեսնել, կարելի չէ քալել:

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.— (Գաւազանը գետին զարնելով) Անզգա՛մ, քեզ հաճոյքի ու ժամանցի խաղալիք նկատող կին մը ճանչնալով կը կարծե՞ս որ կեանքը ճանչցած եղեր ես: Այսօրուայ կեանքի սմբոդջ իմաստը աստուածեան մէջ է: Կը տեսնե՞ս այս մարմինը. հո՛ս թաւիեր են սիրող դաստ անատնական տուխանքները, հո՛ս փորձուեր են մարդկային վայրենութիւնները, հո՛ս այս մարմինը ճաշակեր է բոլոր աներեւակայելի պղծութիւնները ու տաժանքը՝ անարդար աշխարհին: Ես քեզ վրէժի ու քանդումի համար մեծցուցեր եմ, որովհետեւ այս աշխարհի մէջ չկայ ու չի կրնար ըլլալ սիրոյ առարկայ մը: Սէրը՝ որ առհասարակ մեղքերու զրաղումն է, կը թուլցնէ աստուածեան ջիղերը ու շատ անգամ ապիտակի չեղումներ ընել կը հարկադրէ: Պիտի ատես, դաւակս, պիտի ատես ամեն բան, պիտի ատես ամեն մարդ, որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր յանցանքի բաժինը ունի այս անարդար կարգերը պահպանելու գործին մէջ: Պրահմանն է ստեղծեր այս աշխարհը ու Վիշնուն կը պահպանէ զայն. ամբողջ աշխարհը Պրահմայի պաշտողն ու Վիշնուի ծառան է: Դուն պիտի քանդես անոնց տաճարները, պիտի վատես

հին աղօթագրքերը, հղթայակապ ծունգի պիտի բերես հին աստուածները ու այն ատեն ողջ մնացողներուն պիտի ըսես թէ չինեն իրենց համար նոր աստուածներ, նոր տաճարներ, եթէ անոնք առանց աստուածներու, առանց տաճարներու չեն կրնար ապրիլ: Այսպէս գաւա՛կս (կը մօտենայ ու Սիվային ուսին կը զարնէ թեթեւ մը) ամբողջ 10 տարի քեզի սովրեցուցած դասերս հիմա կրկնելու չեմ. յիշէ՛, յիշէ իմ խօսքերը ուերբ դանդաղիս կամ ատյթաքիս, յիշէ այս մարմինը. կը տեսնե՞ս հոս. հո՛ս է կուտակուեր դարերու անպատուութիւնն ու պղծութիւնը. հո՛ս է կուտակուեր աներեւակայելի հրէշութեանց դրոշմներր, հո՛ս է կուտակուեր գրկումն ու տանջանքը: Այս մարմինը՝ որ մանանեխի հատիկի մր չափ տեղ մր չունի ապատ ու անարատ մնացած, քու դրօշակը պիտի ըլլայ: Անոր պիտի նայիս ու այնպէս քալես գաւակս: Ահա ես ներքամ, կերթամ փակուիլ իմ առանձնարանը, որպէսզի լրացնել աշխատիմ իմ կտակը..... (կերթայ):

ՏԵՍԻԼ Գ.

(Սիվա առանձին, ապա Մարս)

ՍԻՎԱ.– (Պահ մր յուռ գետին նայելէ վերջ կակսի քալել ու մեկնախօսել ընդհատ, ընդհատ) Անել կացութեան մէջ եմ.....: Աղջեւս անդունդ մր կայ անյատակ, դէխուս վրայ փոթորիկ մր՝ ապառնական ու ատոնք բոլորը ինձի համար, ինձի համար մխայն..

Մայր մր կայ, պիս ծնած ու մեծցուցած է անհուն տառապանքով. այդ տառապանքի նկարները գան-

ուած իմ մանկական յիշատակներուս մէջ վրէժով կը լեցնեն սիրտս... : Անդին կեցած է Սապրինան... այն անճնուշը, ագնիւ ու սիրող կինը, որ դիս մինակ չը թողուց բնաւ: Երբ ամբոխը կը նախատէր զիս, երբ սրիկայ, գող, անիշխանական ու վատ կը պոռային երեսիս, երբ անօթի էի ու անգործ, երբ ամենամօտիկ բարեկամներս նոյն իսկ կը փախչէին ատուերէս՝ այդ կինն էր՝ Սապրինան էր որ դիշերը մութին, ձմեռը ցուրտին՝ կուգար գտնել զիս ու իր համբոյրովը կը զովացնէր իմ տանջուող հոգին: (Սիկրէթ մը կը հանէ ու ծխելով կը շարունակէ) Դժուար է, այո՛, դժուար է անճնաւորը ըլլալ մէկուն կամ միւսին: Մայրս կը հրահանգէ աստուածին, Սապրինան՝ մյայն սէր. ու այս երկու իրարու հակադիր՝ բայց հաւասարապէս կախարդիչ ու գերող ուժերուն մէջտեղ կը տեսնեմ ուրիշ մարմին մը, ըրբկրուածներու, ճնշուածներու այն հաւաքականութիւնը, որ կը կոչուի Գործաւոր Դասակարգ..... Մարդ են, հէ՞... անոնք ալ մարդ են ... մարդ են այնպէս՝ ինչպէս ոսկիէ գահին վրայ լսդմող Բագաւորը. ինչպէս չքանչաններով իր կուրծքը զարդարող հրամանատարը. ինչպէս անապատ հարբաստութեանց մէջ լողացող միլիոնատէրը.: Մարդ են.... այո՛... եւ աւելի գերազանց մարդ են.... որովհետեւ աշխատող ու արտադրող մարդ են...: Անոնք են որ պատմութիւնը կը չինեն... անո՛նք են որ քաղաքակրթութիւն կոչուած կառքին են լծուեր. անո՛նք են....: Գործարանի ծուխով սեւցած է անոնց երեսը, բայց արիւննին կարմիր ու անարատ է... մեքենաներու տակ

Պոշտացած է անոնց ձեռքերը, բայց անոնք հրաշագործ ու ստեղծագործող ձեռքեր են։ Անոնք եթէ յանցանք մ՚ունին, ըրածնց վրայ ծանրացող ստրկութեան չղթան համբերութեամբ կրելն է... Բայց... այդ յանցանքին համար զանոնք չէ կարելի ատել. մա՛յր ... որովհետեւ հակաակերպութեան ըլլալնր անոնց հոգիներէն չդոյանար...։ Ո՛չ մա՛յր, ո՛չ...։ Անիծէ զիս, փոյթ չէ, ես չեմ կրնար անոնց հանդէպ ատելութեան զգացում ունենալ... ես չեմ կրնար անոնցմէ վրէժ լուծել մա՛յր...։ Անոնց հետ պէտք է նոյնանալ... անոնց պայմաններն ու ձգտումները լաւապէս պէտք է ուսումնասիրել ու անոնց երազները պէտք է սանտրել խնամքով...։ Պէտք է զանոնք սիրել... մա՛յր... սիրե՛լ... անկեղծ ու անձնուիրաբար սիրել...։ Սիրե՛, ... այո՛.. (հոս մի հիւղ կր կեւնայ ու խոկալե վերջ)։ Բայց այս սէրը Սապրինայի սիրոյն չնմանիր... Սապրինա՛ քեզ կը սիրեմ..... (Այս բառերը ժպտով կարտասանէ. դառն ժպիտով ու կո նայի պատուհանին) կր սիրեմ... բայց Գորձաւոր Դատակարգը քեզմէ աւելի կր սիրեմ...։ Ինչ վրայ մտածած առանց սիտոս միայն կր դողայ, բայց Գործաւոր Դատակարգի վրայ մտածած պահուս կր դողայ ամրողջ մարմինս... Աչքերս կը մթագնին ու կը գինովնամ, Սապրինա՛.... կր գինովնամ...։ Այդ Դատակարգը պայքարի ճանապարհ տանիլ, կարմիր ու սրբազան նոր դրօշակի մը տակ Ընկերային Յեղափոխութեան ահագանդը հնչեցնել... ո՛ւհ... այս խոհուռ կր խեղթեցնէ զիս...։ Վերջապէ՛ս... (Անկրեթը կր նետ ու ձեռքերը ի-

րարու կը զարնեի ուրախութեամբ) վերջապէս... կը տեսնեմ որ առջեւս բացուած անդունդն էին վրայ պատուրիչ մը ձեւ չունեցող ինին... Ո՛ը... Թանձրացած խաւարը կսկսի նօսրանալ ու փախչիլ. ու սպառնացող փոթորիկը կուզայ մտերմանալ ինձի հետ՝ օրին մէկը ուրիշներու դլխին պայթելու համար...: Ո՛չ... ո՛չ... ալ շատ պարզ է իմ ճամբան... տարակուսելու եւ տնտնալու ոչինչ ունիմ...: Հիմակ տե՛ս... մօրս բերնով կը խօսի աստուածը... քանդելու անյագ ծարաւ ունեցող աստուածը. Սատրինայի բերնով կը խօսի սէրը, ամեն ինչ ճարազով պարուրող սէրը... իսկ Գործաւոր Դասակարդի բերնով կը խօսի ապագան...: Դարերու կեղտոտութիւնները հնոցին յանձնող ու մարդկութիւնը բարձրացնող ապագան ..... Այս երեք ուժերու հակոտնէութիւնը երեւութական կը դանեմ... որովհետեւ ես դանոնք կրնամ իրարու մօտ բերել... ես անոնց աւելորդ ու վնասակար մասերը կրնա՛մ կտրել ու նետել..... այո՛, կրնա՛մ... ու կրնամ այդ երկրորդութեան պատգամներու համադրութեամբ իմ հաւատամքը կազմել...: Չպիտի՛ ծռիմ.... դէպի յետ չպիտի՛ նայիմ... պիտի ծաղրեմ Աստուածներու բոլոր սպառնալիքները.... եթէ մահը ներկայանայ՝ իմ աչքերուս մէջ ծիծաղ ու արհամարհանք պիտի դտնէ..... Ո՛չ մէկ արդելքի առջեւ պիտի կենամ..... կռնակս անցեալին ու ճակատս ապագային տուած՝ պիտի վազեմ յառա՛ջ, ու ձեռքէս չը պիտի ձգեմ այն դրօշակը, որուն վրայ դրուած է Յաղթանակ...: Այո՛, ասոնք ամբողջը պիտի կրնամ ընել (վանկ առ վանկ

կարտասանեի թառերը) պիտի կրնամ ... այո՛ ... պիտի կրնամ ... Ողջո՛յն քեզ ո՛վ իմ կա՛մքս ...:

(Նոյն պահուն դուռը կը զարնուի) Ո՞վ է աս, որ իմ գեղեցիկ տրամադրութիւններս կուգայ ընդհատել (Այս խօսքերը կըսէ մի քիչ արդողած. բայց դուռը նորէն կը զարնուի. Սիվա, որ կիսով չափ դարձեր էր նայելու դէպի դուռը, այս անգամ ուղիղ կը կենայ ու խոժոռած) Մտէ՛ք ...: (Դուռը կը բացուի ու ներս կը մտնէ Մարս):

ՏԵՍԻԼ Դ.

(Սիվա եւ Մարս, ապա Գիւռովը)

ՄԱՐՍ.– (Խրոխտ բայց բաղաֆաւաք ձեւով կը խոնարհի) Ողջո՛յն, Զօրավա՛ր ...

ՍԻՎԱ.– (Կը մօտենայ ու ձեռքը կը պարզէ խնդումով) Ողջո՛յն եղբայրութեան, իմ սիրելի Մարս ...: (Ապա ուսին դնելով մեկ ձեռքը) Ըսէ՛ տեսնեմ, ի՞նչ լուրեր ունիս ...:

ՄԱՐՍ.– Ձեր տուած հրահանգին համաձայն՝ դուան առջեւ հաւաքեցի առաքինութեանց ու մոլութեանց բոլոր ներկայացուցիչները: Ո՛ւհ, Զօրավար, անոնք անհամար էին. կարելի չէր դլուխ եղլել անոնց հետ, ատոր համար գլխաւորները պահեցի ու միւսները դրկեցի տուներնին: Հիմակ անոնք ձեր հրամանին կսպասեն մէկ առ մէկ ներս գալու համար:

ՍԻՎԱ.– (Ծիծաղելով) Աճապարած ես Մարս. բայց վատ չէ. ես հիմակ կրնամ խօսիլ անոնց. կանչէ զանոնք տեսնենք.....
..... (Մարս դուրս կելլէ. Սիվա քիչ մը ւր-

ռնչի վերջ կը մենախաօսի) Դեռ իմ ծրագիրները չէր պատրաստած հիմակ կարիքը պիտի գրամայէ, որ խօսիմ... ասանկ է կեանքը: Նա ուժի ու պատրաստութեան չի նայիր, քնացած գտաւ թէ արթուն՝ իրերուն վրայ կը զարնէ իր կնիքը ու կանցնի: Բայց..... տեսնե՛նք...:

(Նոյն պահուն Մարս ներս կը մտնէ Գինովին հետ):

ԳԻՆՈՎ.– (Գինովը ներս գալէ վերջ՝ կը սայթաքի, կը նայի Մարսին, անգամ մը Սիվային, ապա գետինը, առաստաղը, ապա իրիջալով կը մօտենայ, կը բռնէ Սիվայի օձիկը, կը շիփ, կը փայփայէ, երեսները կը շոյէ գինովի յատուկ շարժուձեւերով) Ի՛նչ ազատը կերպարանք... ասօր համար է, որ կրսեն թէ կը քանդէ (Մարսին կը դառնայ) Է՛հ, մա՛րդ...:

ՍԻՎԱ.– Քիչ մը հանդիսատ եղէր, բարեկամս. նախ նստէր հոս... (աթոռը ցոյց կուտայ) յետոյ խօսէր տեսնեմ թէ ի՞նչ կուզես ինձմէ:

ԳԻՆՈՎ.– Բան մըն ալ չեմ ուզեր քեզմէ...:

ՍԻՎԱ.– Ուրեմն ինչու՞ եկար հոս:

ԳԻՆՈՎ.– (Օրօրուելով) Եկայ... որ ...տեսնեմ թէ ... ինչպէ՞ս մարդ ես:

ՍԻՎԱ.– Լա՛ւ, հիմա տեսար... ամեն ինչ անցա՞ւ....:

ԳԻՆՈՎ.– (Ձեռքերովը շարժում մը կրնէ ու կիյնայ աթոռին վրայ) Օ՛ֆ.. օ՛ֆ..

ՍԻՎԱ.– Ինչու՞ այդպէս կը հառաչես:

ԳԻՆՈՎ.– Կը հառաչեմ, որովհետեւ ինձի կրսեն թէ ես ազնուականի աղջիկ չեմ. որովհետեւ ինձի կրսեն թէ ես ստեղծը-

ուած եմ մխիթայն սանդղամատ ըլլալու՝ որպէսզի ուրիշները կռնակիս վրայ կոխեն ու ինձ բարձրանան.... օ՛ֆ...:

ՍԻՒԱ.– Բայց դուն ինչու՞ բոլոր ծաղներուն կը հաւատաս:

ԳԻՆՈՎ.– Չ՛հաւատամ, բայց ի՞նչ կուզայ ձեռքէս... ինչ որ կըսեն, գործնականապէս կը փաստեն ալ:

ՍԻՒԱ.– Ու դուն ելքի ճամբայ մը չէ՞ գտա՞ր:

ԳԻՆՈՎ.– Գտայ... եւ ալ հոգս չեմ ըներ չատ...: Աղտոր է աշխարհը... չէ՞... ո՛ւֆ... աղտոր չատ աղտոր...:

ՍԻՒԱ.– Ի՞նչ է գտած ելքի ճամբադ...:

ԳԻՆՈՎ.– (Գրպանէն օղիի շիշ մը կը հանէ) Ա՛յս է ելքի ճամբան... օ՛խ... ի՛նչ հաշալի է... ի՛նչ դիւթական է... ա՛ռ է, ա՛ռ. ամեն բան մոռցնողը ա՛ռ է...:

ՍԻՒԱ.– Բայց այդ կը մեռցնէ քեզ:

ԳԻՆՈՎ.– Դուն ապրեցնելուն անունը մեռցնե՞լ կը դնես... հիմակ տե՛ս... (Կը նայի արուակը կը կօճծէ)... պո՛ւ...:

ՍԻՒԱ.– (Հետաքրքիր ու զարմացած) Բայց մեղք ես, դուն բարեկամս... մեղք ես... այդքան մի խմեր...:

ԳԻՆՈՎ.– (Աթօռին վրայ նստած ատենն իսկ կօրօրուի) Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կըսես դուն... տե՛ս, տե՛ս... օ՛խ... պատերը, իրերը ամբողջ սկսան պարել. այսպէս... այսպէս...:

ՍԻՒԱ.– Կը խղճամ այս մարդուն վրայ, Մարթա, իր մէջ գիտակցութիւն կայ, բայց յայտնի է որ կը թմբի ու կը մեռնի հեռաստեաք...:

ԳԻՆՈՎ.– (Սրուակին կը նայի) Ձա
պատյ հիմա... հերիք է ալ անուշա... մո
գրպանս... (կօրօրուի ու կակսի երգել՝ նա
հառաչանք մը արձակելով) Օ՛ֆ... օ՛ֆ...

Խմէ օղին,
Երբ ֆու հոգին
Վիշտն է խածեր:
Խմէ օղին
Ու աշխարհը
Մի անիծեր:

ՍԻՎԱ.– Բանաստե՞ղծ ալ ես:

ԳԻՆՈՎ.– (Առանց կարեւորութի
տալու)

Խմէ օղին
Երբ ֆու հոգին
Բողոք ունի:
Խմէ օղին
Տուր խմողին
Եւ աշխատիր
Ատոուածը Տիր
Քեզի ընտիր
Եւ գինակիր
Ընկեր ընել
Եւ անարգել
Սա հին չինթերն
Անդուլ բանդել:

ՍԻՎԱ.– (Կեցնելու համար կը բռնէ
ուժգին անոր ուսին ու կը ցնցէ) Կեցի՛ր, ա
մարդ... քու աչքերուդ մէջ ես կը տեսնե
դժգոհ՝ բայց իր անկարողութեան դիտակ-
ցութեամբը ընկճուած ու զինուելութեան մէ
իր ուրախութիւնը փնտռող գառանդոտ
մարդկութեան հոգին... դուն օղիով ինք
գինքդ չը պիտի խեղդես... կը հասկնա՞ս...

ԳԻՆՈՎ.– Ըմ.....:

ՍԻՎԱ.– Ըսածներս չե՞ս հասկնար:

ԳԻՆՈՎ.– Դուն ալ իմ ըսածներս չես հասկնար:

ՍԻՎԱ.– Ես կուզեմ որ քեզ ազատեմ թունաւորման ձեռքէն... իմ օգնութիւնը չե՞ս ընդունիր:

ԳԻՆՈՎ.– Ի՞նչ պիտի ընես որ ...նախ ըսէ տեսնեմ թէ խելքիս կը պառկի՞...: Ես այնքան չատ եմ խաբուեր, այնքան չատ ծուղակները եմ ինկեր որ, հաւատքս մարդոց վրայէն հաւաքեր ու օդիին մէջ եմ լեցուցեր:

ՍԻՎԱ.– Դուն ինձի պիտի հաւատաս:

ԳԻՆՈՎ.– Աղեկ... աղեկ... սեպէ թէ կը հաւատամ... ըսէ տեսնեմ թէ ի՞նչ պիտի ընես ինձի:

ՍԻՎԱ.– Քեզի պիտի տամ այս սրուակը... (կը հանէ գգրոցէն սրուակ մը) կը տեսնե՞ս... լեցուն է... երբ դաստարկես, ես քեզի կըսեմ բաղադրութիւնը, նորէն կը լեցնես ու կը լեցնես:

ԳԻՆՈՎ.– Ես հիւանդ չեմ որ դեղ դոր-ծածեմ:

ՍԻՎԱ.– Ասիկա դեղ չէ:

ԳԻՆՈՎ.– Հապա ի՞նչ է:

ՍԻՎԱ.– Օդիէն աւելի կը դինովցնէ քեզ... կեանքին իմաստը ասոր մէջն է բա-րեկամս...: Քու գործածած օդիդ թոյն ու-նի, կը մնասէ քեզ. բայց ա՛ս կեանք ունի... հետ՛նք... կը հասկնա՞ս... անոյշ է կեանքը...:

ԳԻՆՈՎ.– (Ակռքերը իրարու բացած կը մնայ սրուակին) Ես առաջին անգամն է կը տեսնեմ այդ գոյնով բժանելիք. (կերկարէ ձեռքը) տուր տեսնեմ թէ ի՛նչ համ ունի:

ՍԻՎԱ.– Ո՛չ, հիմակ չեմ ուզեր որ խառնուի ան նախկին խմածիդ հետ...: Լա՛ւ լսէ, այս սրուակը կուտամ քեզի, կը տանիս հետդ... առաուն երբ արթննաս, նախ քիչ մը կը քսես աչքերուդ ու ճակտիդ.. ամբողջ աշխարհը մէկ անգամէն կը փոխուի առջեւդ:

ԳԻՆՈՎ.– Աչքի քսելով ի՞նչ կելլէ... երբ որ չը խմեմ:

ՍԻՎԱ.– Այո՛, պիտի խմես... վե՛րջը պիտի խմես:

ԳԻՆՈՎ.– Ինչքո՞ն հանուած է. չամիչքո՞ն թէ թուզէն:

ՍԻՎԱ.– Եւ ոչ մէկէն:

ԳԻՆՈՎ.– Հապա՞...:

ՍԻՎԱ.– Աչխատասէրի քրտինքէն:

ԳԻՆՈՎ.– Զարմանալի բա՛ն. անունը ի՞նչ է... լսէ տեսնեմ:

ՍԻՎԱ.– Անունը–դասակարգային գիտակցութիւն է:

ԳԻՆՈՎ.– Դասակարգային պիտակցութի՛ւն... ես բնաւ լսած չունիմ տասնկ անուն:

ՍԻՎԱ.– Վաղը դուն այդ անունը կը լսես ամենուն ալ բերնէն... հիմակ առ..... առ տեսնեմ սրուակը.... բայց պզո՛յ..... մինչեւ որ հին օղիի գինովութիւնդ չանցնի՛ մի խմեր... (կուտայ սրուակը, գինովի օձիկը բռնելով ու ցնցելով) լաւ ամբոնեցի՛ր բռաձներս...:

ԳԻՆՈՎ.– Լաւ ըմբռնեցի... ը՛..ը՛..

ՍԻՎԱ. Ելիր, տեսնեմ (կը կանգնեցնէ) Գրպանդ դիր չիշը (Գինովի օղիի շիշը կը հանէ կը նետէ մէկ կողմ ու ընդ շիշը կը տեղաւորէ հոն) հիմակ կամաց կամաց քալէ ու

գնա՛ սենեակ... աղէկ մը հանգստացիր.... Վաղը կը տեսնեմ քեզ որպէս բոլորովին նոր ծնած մարդ:

ԳԻՆՈՎ.– (*Ելլելով ու օձիկը յայտնել ուզելով կը նայի Սիվային, կը նայի բոլորտիքը ու կը ժպտի... ապա կսկսի պարել՝ երգելով*) :

Կ'երթամ, կերթամ,
Մի սատուկ գիս.
Կեանքը աղուոր
Եւ փառաւոր
Կեանքը փարթամ
Քանդել կուզես...
Բայց գիտցիր որ
Ես՝ վիրաւոր
Մարմնով անպէտ
Փորձին անգէտ
Միշտ ճնաղած
Էակ մը չեմ:
Ես ալ կուզեմ
Որ միշտ խանդեմ.
Բայց կուզեմ որ
Երազս աղուր
Աւերակին
Անապատին
Դիակներուն
Գերեզմանին
Վրան պարէ
Եւ Մոլեգին
Երգը երգէ
Նոր Աշխարհին:

ՍԻՎԱ.– Մա՛րս, իմ զօրավա՛րս, առաջնորդէ այս մարդը դուրս, ու կառապան մը վարձելով՝ հրաման ըրէ տանիլ զայն իր սենեակը: (*Զարնելով գինովի ուսին*) *Գնա՛,*

բարեկամս, գնա՛ ու հանգստացիր: Երկըրորդ անգամ երբ քեզ տեսնեմ, կը սիրեմ տեսնել ուղիղ, արթուն ու ինքնավստահ:

ԳԻՆՈՎ.- (Մարս, երբ իր թևերն կը բռնէ ու դուրս կը տանի ետևէն կը դառնայ) Բայց կեցի՛ր, դեռ բաներ ունիմ ըսելիք (Վերջին բառերը հազիւ կը լսուին...):

ՍԻՎԱ.- (Առանձին մնալով) Իմ անցեալի պատկերն է, զոր կը տեսնեմ այս մարդուն մէջ... դինով ու դինովութեամբ վիշտը թաղել ուզող կեանքիս պատկերը.....: Լա՛ւ է այս մարդը... Նա չը փճանար՝ երբ բողոք ունի... Նա կը կանգնի իր ինկած վիճակէն՝ երբ ժխտողութիւն ունի... Նա կը դիտակցի իր կոչումին՝ երբ կանցնի երազանքի չրջանը:

(Վերջին բառերը բսուած ատեն կը վերադառնայ Մարս՝ իր հետ բերելով դրամապաշտը):

ՏԵՍԻԼ Ե.

(Սիվա, Մարս եւ Դրամապաշտը,
ապա Կնամոլը)

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.- (Ձեռքերը շփելով, դողդողալով կը նայի բոլորտիքը. կը հանէ գրպանի բաակը, գողնալի կը դնէ դարձեալ տեղը: Նախ սարսափողի, ապա աղաչողի կերպարանք կառնէ ու մինչեւ գետին խոնարհելով) Ողորմութի՛ւն իմ Տէրոջը...:

ՍԻՎԱ.- Ըսէ՛ տեսնեմ, ո՞վ ես դուն եւ ի՞նչ կուզես:

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.- Տէր իմ, ես խաւարն եմ ու խաւարի տիրապետութիւնը կուզեմ:

ՍԻՎԱ.– Պարզ խօսիր, չեմ հասկնար միտքդ։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Տէր իմ, ես կուզեմ որ իմ գործերս մութին մէջ մնան ու իմ Համբաւը միայն տարածուի ամեն կողմ...։

ՍԻՎԱ.– Ի՞նչ բանիդ համբաւը, քո՞ւթեա՞նդ։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Ո՛չ Տէր իմ, քաջութիւն չունիմ։

ՍԻՎԱ.– Հանճարի՞դ։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏԸ.– Հանճար ալ չունիմ. Տէր իմ։

ՍԻՎԱ.– Հապա՞...։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Դրամիս, Տէր իմ, դրամիս ուժին համբաւը։ Ես կուզեմ որ լեռները չինեմ դրամով, ու անոնց առջեւ երկրպագել տամ ամբողջ աշխարհը։

ՍԻՎԱ.– Եւ դուն կը խորհիս որ քեզի պետական կրնա՞մ ըլլալ։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Անշուշտ Տէր իմ.... Ես լաւ եմ որ դուն հզօր ես ու ամենակարող... եթէ ուզես դուն կրնաս քանդել ինձի հետ մրցող մեծատուններու չէնոթները, որպէսզի իմ նոր չինած չէնոթս փոխադրեմ անոնց ոսկիներն ու ադամանդները։

ՍԻՎԱ.– Եւ յետո՞յ...։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Կեանքի մեծագոյն հաճոյքն է տեսնել ուրիշներու գլորուիլը եւ զգալ թէ այդ գլորումներով է որ աւելի կամ քանաւ, բու չէնքը։

ՍԻՎԱ.– Մա՛րս, այս մարդը գողեւի է... գողեւի՛... մարդուս մէջ այս աստիճան ինսաածութի՞ւն...։

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– (Յափշտակուած) Օ՛հ, Տէր իմ... ամենազօր է, կախարդիչ է,

հրաշագործ է դրամը... ա՛հ... դուք տեսե՞ր էք թէ ինչպէ՞ս աղջիկները մերկացած կը վազեն անոր... գեղանի կիները ինչպէ՛ս սաղալով կը մօտենան...:

ՍԻՎԱ.– Բայց սակայն ներկայութիւնը անհանդուրժելի է:

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– (Առանց կարեւորութիւն տալու) Դրամ ունեցիր ու անկարելիութիւն գոյութիւն չունենար քեզ համար: Թագաւորներն իսկ իրենց բանակներով ու նաւատորմիղներով կը խոնարհին առջեւդ:

ՍԻՎԱ.– Բայց դուն հիմակ ի՞նչ կուզես ա՛յ մարդ...:

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Քալէ՛ վէս ու հպարտ ձակատով. մերթ արհամարհէ, մերթ դիմա՛, մերթ բարկացիր, մերթ ներէ ու ամբոխը առանց քեզմէ ծախս առնելու արձանդ կը շինէ փառաւոր:

ՍԻՎԱ.– Հէ՛յ, ինձի նայիր... խլացա՞ն ականջներդ... ի՞նչ կուզես ինձմէ, շո՛ւտ րսէ ու դուրս ելիր ասկէ:

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Տէր իմ... ես գիտեմ որ դուն պարոն ես ստանձներ՝ քանդել այս աչխարհը... քանդէ՛, քանդէ ամեն ինչ, բայց պահէ դրամատիրական կարգերը.... դրամի համբերին մի մօտենար, Տէր իմ, առանց անոր կեանքը կը լճանայ, առանց անոր նոր ծագիկները կը թոռմին, առանց անոր ամեն ինչ իր նշանակութիւնը կը կորսնցնէ Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Բաւական է... քեզ կը հրամայեմ որ մեկնիս ասկէ:

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Ա՛հ, Տէր իմ, եթէ կինս հոս ըլլար՝ նա աւելի համոզեցուցիչ կերպով կարտայայտուէր քեզի...: Ի՛նչ

հրաշալի, ի՛նչ գեղանի կին Տէր իմ... եթէ իր խօսքերուն մէջ պակաս մը մնար, իր գե– ղեցկութիւնը կրնար լրացնել այդ պակասը:

ՍԻՎԱ.– Քեզի երկրորդ անգամ կազդարարեմ որ դուրս ելլես... կը հասկնա՞ս:

ԴՐԱՄԱՊԱՇՏ.– Տիկինս տեսնել չէ՞ք ուզեր անգամ մը, Տէր իմ... ո՛ւհ, եթէ տեսնէ՛ք... եթէ տեսնէք, չպիտի կրնաք անկէ բաժնուիլ... նա ձեզմէ դրամ չուզեր, պիտէ՞ք, Տէր իմ...:

ՍԻՎԱ.– Ոսկիի խնկարկու այս լպիրշ մարդու շաղակրատութիւնները բաւական են, Մա՛րս քշէ այս մարդը դուրս....:

ՄԱՐՍ.– (Կը մօտենայ, կը բռնէ օձի– կին) Այսքան համբերութիւն արդէն շատ էր քեզ համար... կորսուի՛ր եթէ չես ուզեր չան մը պէս սատկիլ... (կը հրէ կը տանի դուրս):

ՍԻՎԱ.– (Բարկացոտ ևանուածի մը ուղղելով դէպի) Բայց այս մարդը մինակը չէ այս աշխարհի մէջ... անոր նման շատեր կան, որոնք իրենց կեանքը, իրենց եսը, իրենց պատիւը կը ծախեն դրամի համար: Որովհետեւ... դրամի համար են և՛ դիտութիւն, և՛ բարոյականութիւն, և՛ կրօն, և՛ որբութիւն, և՛ աստուածութիւն... այո՛, բոլո՛րը, բոլորը կը դառնան անոր չուրջը պիտին... իսկ այս ապականուած, նեխած խարդեար մինչեւ ե՞րբ.....:

ՄԱՐՍ.– (Կը վերադառնայ, բերելով իրեն հետ մեկ ուրիշը) Զօրավա՛ր, ահա ձեզի ուրիշ տեսակի ներկայացուցիչ մը, որուն անունն է պարոն Կնամոլ:

ՏԵՍԻԼ Զ.

(Ասիա, Արաբ եւ Կնամոլը տակաւ Օրուան լոյսը)

ՍԻՎԱ.– Ըսէ տեսնեմ, ա՛յ մարդ ի՞նչ կուզես դուն:

ԿՆԱՄՈԼ.– (Խոնարհութիւն մը ընելով) Տէր իմ լսած եմ որ դուն ամեն փականք կը շտորտակես, ամեն տուն կը քանդես, քեզի համար անկարելի, անմերձենալի ոչինչ կայ:

ՍԻՎԱ.– Լա՛ւ, ի՞նչ ըսել պիտի ուզես:

ԿՆԱՄՈԼ.– Տէր իմ, ես կուզեմ որ ինձ համար շտորտակելով բանաս այն երկաթէ դռները, որոնց ետեւ գեղանի կոյսեր կան անթմբան...:

ՍԻՎԱ.– Դուն գիտե՞ս կեանքին իմաստը...:

ԿՆԱՄՈԼ.– Ո՛չ, Աստուած իմ... ի՞նչ է կեանքը. ունայնութիւն, տափակութիւն մէկ ծայրէն միւսը. միայն մէկ բան կայ իրական. մէկ բան կայ հրաշալի, այն է կնոջ համբոյրը, որ դարերու կշիռք ու աստուածային սլաց ունի:

ՍԻՎԱ.– Ահաւասիկ նոր տեսակի դրդուելի մի թիւր:

ԿՆԱՄՈԼ.– Տէր իմ, ես գեղեցկութեան մասին չափուած ձեւուած ըմբռնում չունիմ. Նա հազար գոյներով ու հազար ձեւերով կը պատկերանայ ինձի: Գեղեցիկ կըլլայ կնոջ մը սրունքները, զայն սիրելու է այդ սրընձիններուն համար: Գեղեցիկ կըլլայ ոմանց իրանը, զանոնք սիրելու է այդ իրանին համար: Գեղեցիկ կըլլայ կարգ մը կիներու ատինքները, զանոնք սիրելու է այդ ատինքներուն համար:

ՍԻՎԱ.– Է՛յ, մարդ, ես այդ չաղակը– րատուքիւնները չեմ սիրեր... ի՞նչ կուզես ինձմէ, ըսէ՛ ան ըսէ:

ԿՆԱՄՈՒ.– (Առանց ուշ դարձնելու՝ գրեթէ մեխանօսկովի) Գեղեցիկ կըլլայ կարգ մը կիներու չրթները. ուրիշներու՝ մատները, աստղ վիզը, անոնց ձեռքերը. իւրաքանչիւրը սիրելու է իր գեղեցիկ յատկութեանը համար... բայց...:

ՍԻՎԱ.– Խելագար է այս մարդը...:

ԿՆԱՄՈՒԸ.– Բայց բաներ մը կան որ մանաւանդ յատկանիշներն են գեղեցկութեան. այն է՝ աչքը, ձայնը, մորթը: Աչքերն ըլլալու են երազկոտ ու խորուն, ուր երազ ու տռիփ զիրար են գրկած. ձայնը ըլլալու է բարակ ու թրթռուն, ուր այդ երազն ու տռիփը կը պարեն մոլեգին. իսկ մորթը ըլլալու է կաթի պէս ճերմակ ու նուրբ, որուն վրայ չրթունք մը հանգչած ատեն...:

ՍԻՎԱ.– Հէ՛յ, մարդ, իմ համբերութիւնը չարաչար մի՛ գործածեր... չուտ ըսէ թէ ի՞նչ կուզես ինձմէ...:

ԿՆԱՄՈՒ.– Ներողութիւն Տէր իմ, յափշտակուեցայ ու ատոր համար ալ չեղեցայ քիչ մը:

ՍԻՎԱ.– Լա՛ւ, հիմակ ինքզինքիդ եկուր եւ ուղիղ կանգնէ: Ի՞նչ կուզես ինձմէ, ըսէ՛ տեսնեմ:

ԿՆԱՄՈՒ.– Տէր իմ, լսած եմ որ դուն եկած ես քանդել բոլոր հաստատութիւնները, ատոր համար խոնարհաբար կաղերսեմ որ չը դպչիս ներկայ կարգերուն: Ամեն ինչ քանդէ, ամեն ինչ կործանէ, բայց մի մօտենար դրամատիրութեան նուիրականացած սկզբունքին:

ՍԻՎԱ.– Դուն Դրամապաշտի եղբո՞յրն ես...:

ԿՆԱՄՈՒ.– Այո՛, Տէր իմ, բայց իմ ճամբան անկէ բաժնուած է, ու մենք կը քալենք հորիզոնական գծով:

ՍԻՎԱ.– Կը սիրե՞ս եղբայրդ:

ԿՆԱՄՈՒ.– Կը սիրեմ իր դրամն ու անոր առինքնող հմայքը... եւ կուզեմ որ այդ հմայքը իր դերին մէջ մնայ, Տէր իմ...:

ՍԻՎԱ.– Եւ ինչու՞... այդ սէրը..... երբ դուն միայն կիները կը սիրես:

ԿՆԱՄՈՒ.– Դրամը... այո՛... բայց այդ դրամը հէնց կիներուն համար միայն կը սիրեմ: Ա՛հ, Տէր իմ, Ա՛հ, եթէ ներկայ կարգերը քանդուին, եթէ կինը իր կամքի ազատութիւնը գտնէ, եթէ դրամի փոխան աշխատանքի օրէնքը տիրապետէ, այն ատեն ... այն ատեն կը սանձուին մեր հաճոյքները· ոսկին ու ադամանդը կը կորսնցնեն իրենց կախարդիչ յատկութիւնը, որու առաջնորդութեամբ միայն աղտոր կիները կ'իյնան ծուղակը:

ՍԻՎԱ.– Ուրե՞մն...:

ԿՆԱՄՈՒ.– Ուրեմն կանգուն պահէ այս կարգերը Տէ՛ր իմ: Աշխարհի մեծագոյն հաճոյքը մսին հաճոյքն է.... Թոյլ տուր, Տէր իմ, թոյլ տուր որ մենք գայն ծախու հանուած վիճակի մէջ պահենք ու ազատ կամքի, ազատ սիրոյ ըղձանքները դրամի չուանով խեղդենք...:

ՍԻՎԱ.– (Անհամբերութեամբ ընդմիջելով) Ալ բաւ է... լո՛ւ կրսեմ քեզի... ես չեմ ուզեր որ իմ սենեակը պղծեմ քեզ նման չան մը արիւնով... քալէ՛ դուրս, քանի դեռ կերած չես իմ հարուածը:

ԿՆԱՄՈՒ.– Բայց կը խնդրեմ, Տէր իմ ... վայրկեան մը միայն...: Ես լսած էի որ դուն մարդկութիւնը կը սիրես եւ ուզես բոլորին ալ բարիք մ'ընել. չէ՞ որ ես ալ ա-նոր մէկ անդամն եմ:

ՍԻՎԱ.– Մարդկութիւնը հաւասար աշխատանքի ու հաւասար վայելումի օրէնք ներով եղբայրացած անհատականութեանց հաւաքականութիւնն է, որուն մասը չեն կազմեր քեզ նման չնաչան բնաւորներով դե-կավարուողները, իրենց նմանները չահա-գործողները:

ԿՆԱՄՈՒ.– Բայց այդպիսի մարդկու-թիւն գոյութիւն չունի:

ՍԻՎԱ.– Եթէ չունի այսօր, պիտի ու-նենայ վաղը, երբ մենք մաքրենք ժամանա-կի կուտակած աղտերը:

ԿՆԱՄՈՒ.– Կը հասկնամ Տէր իմ... կը հասկնամ... բայց հին Աստուածները աւե-լի կարող են, քան թէ դուք...: Անոնք բա-տեղծեր են եւ կրնան պահպանել այս աշ-խարհը:

ՍԻՎԱ.– Ներկան այդ Աստուածներու մահուան վճիռը տուած է արդէն... բայց ... խնդրած վայրկեանդ լրացաւ արդէն... չուտ դուրս ելլէր հիմա:

(Կնամոլը դուրս կելլէ)

ՍԻՎԱ.– (Կախի շրջագայել սենեակի մէջ) Մա՛րս... բարկութենէս դուխս կը ճաթի հիմակ... Այս թիւր մարդկանց ներ-կայութեան հանդուրժել անկարելի է ինձ համար... Ուրիշ ովքե՞ր կան դուրսը:

ՄԱՐՍ.– Դեռ չատեր կան Զօրավա՛ր. ... բայց անոնց մէջ մէկը կայ, որ ամենէն չատ կը ցանկայ տեսնել ձեզ:

ՍԻՎԱ.– (Կեւալով) Ո՞վ է:

ՄԱՐՍ.– Ընկճուած, խեղճուկ մարդ մըն է ան: Սեւցած երեսով, ուռած էներ-ով, ցնցոտիներով ծածկուած մարդ մը: Անունը հարցուցի չըսաւ ինձ:

(Նոյն պահուն դուռը կը զարնուի):

ՍԻՎԱ.– Կերեւի թէ ան է:

ՄԱՐՍ.– Թերեւս սպասելէ յոգնած, յանդգնութիւնն ունեցեր է ինքնիրեն գալ:

(Դուռը նորէն կը զարնուի)

ՍԻՎԱ.– Թոյլ տուր որ ներս գայ. կ՚ուզեմ տեսնել գինքը:

ՄԱՐՍ.– (Դռան ֆով երթալով կը բացայ) Մտէ՛ք...:

(Ներս կը մտնէ զինուորականի հագուստով, կուրծքը շքանշաններով ծածկուած հակայ մը: Մարս եւ Սիվա իրարու երես կը նային ապշած):

ՏԵՍԻԼ Է.

(Սիվա, Մարս եւ Շքակիր Զինուորականը, ապա Բանուորը)

ՋՕՐԱԿԱՆ.– (Խոնարհութիւն ընելով) Ողջո՛յն իմ Տիրոջը, յաղթական զօրավարին կոդմէ:

ՍԻՎԱ.– Ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ կուզէք:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Ես փառքն ու պարծանքն եմ մեր ազգին: Իմ մէջ ամփոփուած է հանճարը իր բազմապիսի ճիւղերով: Ես հանճարն եմ վիպասանութեան, հանճարը գիտութեան եւ արուեստին, հանճարը պատերազմին ու յաղթանակին:

ՍԻՎԱ.– Լա՛ւ, լա՛ւ, ի՞նչ կուզէք... ա՛ռ ըսէք դուք:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Ամեն բանի մէջ յաջող եմ ու առաջնորդող. իմ անունը գիտէ ամեն ոք. ամեն աղգ. Թագաւորէն սկսեալ բացկանը, քաղաքակիրթ մարդերէն սկսեալ մինչեւ Պօրնէյոյի վայրենիները:

ՍԻՎԱ.– Աղէկ, հասկցանք...յետո՞յ:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Թերթերու մէջ գրած եմ քմբաղրականներ ու իմ փառաւոր անունը գրած եմ անոնց տակ: Արտադրած եմ հրաշակերտներ, իմ քաջագործութեանս գլուխ գործող նկարագրականներ...:

ՍԻՎԱ.– (Մեկուսի) Ահաւասիկ ուրիշ խենթ մըն ալ:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Յօսած եմ ժողովուրդի անունով՝ երբ տեսած եմ որ հոն է փառքը. կռուած եմ բռնաւորի անունով՝ երբ հասկցած եմ թէ հոն է համբաւը: Վազեր եմ ամեն տեղ, քրտներ, յոգներ, տառապեր եմ շարունակ՝ հասկցնելու համար թէ ամբողջ աշխարհը չկրնար հակակշռել իմ եսը:

ՍԻՎԱ.– Դուն կը խորհի՞ս թէ քեզի մտիկ կընեմ:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Ով որ մրցելու չիմար մըտածումն ունեցեր է ինձի հետ խաչտառակած եմ զայն ազգադաւի, արիկայի, դաւաճանի պոչերով: Ոչ ոք կրցած է չափուիլ ինձի հետ, որովհետեւ ճանչցած եմ ամբոխն ու անոր հոգեբանութիւնը, տիրող դասակարգն ու անոր ցանկութիւնը:

ՍԻՎԱ.– Դուք ձեզ ալ ճանչցա՞ծ էք:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Տեսէ՛ք, Տէր իմ, աստնջմէ զատ բազմաթիւ պատուոյ խաչեր ալ ունիմ, որոնք կրնան ծածկել ամբողջ մարմինս:

ՍԻՎԱ.– Կերեւի թէ կերազէք որ ձեր

մեռնելէն վերջ հողի փոխարէն չքանչաննե-
րով թաղուի ձեր մարմինը:

ՉՕՐԱԿԱՆ.– Այս մեծ խաչը կը տես-
նէ՞ք (կրծքի մէկ նշանը ցոյց կուտայ) Ա-
ստուած է Հռովմի Պապը, Մահմէտական-
ներու դէմ մղած խաչակրաց արշաւանքին
համար:

ՍԻՎԱ.– Հիմակ այդ չքանչաններու
պատմութիւննե՞րը պիտի ընէք:

ՉՕՐԱԿԱՆ.– Ա՛ս տուած է մեր թագա-
ւորը, հայրենիքը թշնամիներէն պաշտպա-
նելուս համար: Ա՛ս տուած է (իւրաքանչիւր
անգամ ցոյց կուտայ մէկ շքանշանը) կրթա-
կան նախարարութիւնը, ժողովուրդի զա-
ւակները մեքենայի վերածելուս համար:

ՍԻՎԱ.– Յետո՞յ:

ՉՕՐԱԿԱՆ.– Ա՛ս տուած է ելեմտական
նախարարութիւնը պետութեան դանձարա-
նը կողոպտուներով լեցնելուս համար: Ա՛ս
տուած է Ներքին Գործոց Նախարարութիւ-
նը, երկրի ներքին ապստամբները ջնջելուս
համար: Ա՛ս տուած է Պատերազմական Նա-
խարարութիւնը երեք միլիոններոց բանակով
երեք հազար մարդոց յաղթելուս համար:

ՍԻՎԱ.– Մա՛րս... բաւական աւելն
չեմ խնդացեր. հա՛.. հա՛... հա՛...:

ՉՕՐԱԿԱՆ.– Այս նշանը չտուած եմ ըր-
նան օր տեւող ճակատամարտի մը մէջ ե-
թանասուն հազար մարդեր սպաննել տալով
ետքը մարդու յաղթելուս համար:

ՍԻՎԱ.– Ուրի՞շ...:

ՉՕՐԱԿԱՆ.– Այս չքանչանը չտուեցայ
հարիւրամեայ պատերազմին մէջ երկու հա-
րիւր դրօշակ խլելուս եւ քսան միլիոն դիակ-
ներ փռելուս համար:

ՍԻՎԱ.– Բայց համբերութիւնս սկսաւ հատնիլ:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Այս նշանը չահած եմ պինուորներուս արեան գնով մեր հրամանատարին կեանքը ազատելուս համար:

ՍԻՎԱ.– Լա՛ւ, հասկցանք, ալ բաւէ...

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Ա՛հ, Տէր իմ, երբ փողոցին մէջէն կը քալեմ սիգաճեմ, թիկնապահներու խումբ մը ետեւէս, չէք գիտեր ի՛նչ պատկառանքով կը նային ինձի աղջիկները ու գեղատեսիլ հարսները:

ՍԻՎԱ.– Բայց այս ափեղցիներութիւնները բաւական են չարլաթան մարդ... դուն ի՞նչ կուզես հիմակ ան ըսէ եւ դուրս ելլէր:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Տէր իմ, իմ անունը գըրուած է փայտերուն ու քարերուն վրայ, տուներուն ու պալատներուն վրայ, լեռներուն ու բերդերուն վրայ: Ես լսած եմ որ ամեն բան քանդելու կոչումն ունիք Տէր իմ... հիմակ եկած եմ խնդրել որ իմ անունի արձանագրութիւնները անարատ թողուք ու չքանդէք:

ՍԻՎԱ.– Ա՞ս էր միայն...:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Ես գիտեմ, Տէր իմ, հիմակ սկսած է կազմուիլ դժգոհներու բանակը, որ ձեր հրամանովը պիտի կործանէ հին հասարակակարգերը՝ իրենց մեծ ու պզտիկ բոլոր հաստատութիւններով:

ՍԻՎԱ.– Ցեսո՞յ... ա՛լ ինչ գիտէք:

ՋՕՐԱԿԱՆ.– Եթէ այդ բանակը ուժեղանայ, Տէր իմ, եթէ տեսնեմ որ մօտ է մահը տիրող դասակարգին, եթէ գիտնամ որ նա իմ համբաւը չկրնար պահպանել ու տարածել, այն ատեն կը խնդրեմ որ դիս առնէք ձեր բանակի ծառայութեան մէջ:

ՍԻՎԱ.- Ձեմ կարծեր որ Բանուորութիւնը թոյլ կրնայ տալ որ ձեզ նման զզուելի փառասէր պորտաբոյծներ իր Դատի նուիրականութիւնը պղծեն իրենց գործակցութեամբ:

ՋՕՐԱԿԱՆ.- Ուրեմն, Տէր իմ, չնորհ ըրէք գէթ իմ անունը չաւրել քարերուն ու ժայռերուն վրայէն:

ՍԻՎԱ.- Ձեր անունը աւրել ուզելով՝ մենք պարապ ժամանակ ու աշխատանք չենք վատներ... մենք կուզենք որ ձեր նմաններու անուննները մնայ միշտ՝ որպէսզի վաղուայ սերունդը խնդալու նիւթ եւ թքնելու տեղ գտնելու դժուարութիւն չքաշէ:

ՋՕՐԱԿԱՆ.- Աստուած երկար կեանք տայ ձեզ, Տէ՛ր իմ, ... այդ բարիքը բաւական է ինձ... (կը խռնարհի):

ՄԱՐՍ.- (Կը մօտենայ թեւեն բռնելով) Դէ՛հ... ա՛լ մի տնտնար... դո՛ւրս... ա՛լ բաւական է:

ՍԻՎԱ.- (Զօրականի եղեւնեն վերջ կը հանէ սիկրէթ մը եւ կսկսի ծխել) Տեսա՞ր, Մա՛րս ... ա՛ս ալ միւսներուն նման խայտառակ թիւի մըն էր...: կեանքի արտադրութիւններն են, հէ՞...: Բայց ալ հերիք է, Մարս... այնքան զզուանք հաւաքուեցաւ իմ մէջ որ ուրիշ մը տեսնել չեմ ուզեր հիմա: Ըսէ դուրսը հաւաքուած մարդերուն, որպէսզի մեկնին...: Այս թերակազմ ու անարդար աշխարհին մէջ դժուար կրնանք գտնել այն անաղտուտ հոգիները, որոնք վատօթի կը չինեն ու սրտեր հրճուելու գործով կը պարապին:

ՄԱՐՍ.- Միւսները ուրեմն, ալ չէ՞ք ուզեր տեսնել Տէր իմ...:

ՍԻՎԱ.- Շատ փոթորկուած է հուրթիւ-

նըս... Մա՛րս... դժուար թէ պիտի կրնաս:

ՄԱՐՍ.– Բայց ... Տէր իմ, մոռցաք խոստումնիդ:

ՍԻՎԱ.– Ի՞նչ խոստում:

ՄԱՐՍ.– Դուք պիտի ընդունէիք ընկճուած ու ցնցոտիներով ծածկուած խեղճուկ մարդ մը, որ ամենէն բուռն փափաքն ունի տեսնել ձեզ:

ՍԻՎԱ.– Եւ կը կարծե՞ս որ միւսներուն պէս չէ ան:

ՄԱՐՍ.– Համակրեցայ անոր, Տէր իմ, ...Զինքը կընդունիք քանի մը վայրկեանի համար միայն:

(Մարս դուրս կելլէ: Սիվա ձեռքերը խաչաձեւ կրծքին վրայ, կը կանգնի ու կը նայի դուռան):

ՍԻՎԱ.– (Մի քիչ մտախոհ մնալէ վերջ) Այս դռնէն չատեր մտան ու հոս գրգռանք դիպելով դուրս ելան... բայց տեսնենք թէ ի՞նչ է բերած այս մէկը:

(Դուռն պահուն ներս կը մտնէ Մարս, իր ցնցոտիներով ծածկուած եւ վրդոված մարդը):

ՏԵՍԻԼ Ը.

(Սիվա, Մարս, Բանուորը ապա Ձրօրա)

ԲԱՆՈՒՈՐ.– (Ծանր կերպով գլուխը խոնարհեցնելով) Ողջո՛յն, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ կուզէք:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ես այս աշխարհի ճնշըւածն եմ ու Արդարութիւն կուզեմ. ես աշխատանքն եմ ու հատուցում կը պահանջեմ:

ՍԻՎԱ.– (Մարսին կը նայի ժպտելով ապա կը բռնէ Բանուորի ձեռքէն) Եկո՛ւր,

եկո՛ւր տեսնեմ... Նատիր այսպէս... (Աթոռին վրայ կը նստեցնէ ու ինքն ալ կը նստի աւուր ֆով) ... հիմա նախ ըսէ տեսնեմ թէ ի՞նչ է անունդ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ես անուն չունիմ, Տէր իմ, գուցէ ունեցեր եմ, բայց մոռցած եմ այժմ:

ՍԻՎԱ.– Հայր, մայր ունի՞ս:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ճանչցած չեմ, Տէր իմ: Ծեր մարդ մը, որ մեր տան վաղեմի բարեկամն ու խորհրդատուն եղած է, կըսէ թէ մայրս մեռած է ծնած օրս, իսկ հայրս՝ տարի մը յետոյ:

ՍԻՎԱ.– Ի՞նչ ազգէ ես:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ես ազգ չունիմ:

ՍԻՎԱ.– (Խնդալով) Հայրենի՞ք ալ չունիս:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Հայրենի՞ք... կարծեմ թէ ունիմ. բայց չգիտեմ թէ ո՛րն է ան. գուցէ ամեն տեղ՝ բայց ոչ մի տեղ...:

ՍԻՎԱ.– Փափաքած չե՞ս գիտնալ եւ որոշել քու հայրենիքի տեղը...:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Փափաքած եւ պէտք եղածէն ալ աւելի գիտցած եմ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Ո՞ւր ծնած ես:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ես ծնած եմ հայրենիքներն իրարու միացնող այն սահմանին վրայ ուր գիրար կը կտրեն աչխարհիս հասարակածն ու միջօրէականը: Իմ ծնելէս վերջ— այսպէս կըսէ մեր տան ծեր խորհրդականը— նոր սահմաններ չինուեցան, նոր բաժանումներ եղան... եւ այդ սահմանները այնքան բարձրացան, որ ինձմէ զատուած եղբայրներս ա՛լ չի կրցի գտնել: Ո՞ւր գացին անոնք, Հիւսի՞ս թէ Հարաւ, Արեւե՞լք թէ

Աբեմուտաք, չեմ գիտեր–միայն կը լսեմ որ անոնք մեռած չեն, կապրին, բայց կը խօսին լեզու մը, զոր ես չեմ հասկնար:

ՍԻՎԱ.– Թողունք քու անցեալն ու եղբայրներուդ կեանքը. հիմակ ըսէ թէ ի՞նչ կուզես ինձմէ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ինչ կուզե՞մ... սրդոդեցա՞ք Տէր իմ... Ա՛հ... ես կը խորհէի թէ դուք գիս ասանկ չուտով հեռացնել չպիտի ուզէիք... սխալա՞ծ եմ արդեօք...:

ՍԻՎԱ.– (Կը շոյէ աւուր գլուխը) Ո՛չ, ո՛վ ազնիւ հոգի..... չեմ սրդոդիր քեզմէ ... (կը համբուրէ ճակատը) Ըսէ՛, ըսէ՛ ինչ որ կը խորհիս թէ պէտք ունիս յայտնել ինձի մի քաշուիր... համարձակ եղիր..... դուն կը գտնուիս ընկերոջ մը ներկայութեանը... ես կուզեմ որ դուդելով խօսիս ինձի հետ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– (Թաշկինակով աչքը սրբելէ վերջ) Պիտի խօսիմ, բայց շատ կարճ, որովհետեւ ներկայ կեանքը, շատ կարճ է եւ խօսելէ աւելի գործելու կարիքը կը չեզտէ:

ՍԻՎԱ.– Ճիշտ ես, ո՛վ իմ սիրա՛ծ ընկերը... ճիշտ ես.....:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Այն ինչ որ բնութեան հրաշալիքն ու քաղաքակրթութիւն կը կոչեն, իմ ձեռակերտն է, բայց ոչինչ ունիմ անոնց մէջ. այն ինչ որ երջանկութիւն կը կոչեն ու վայելէք՝ իմ բազուկով դիզուած աշխատանքըն է, բայց ոչ մէկ բաժին կրնամ առնել անոնցմէ:

ՍԻՎԱ.– Գիտեմ, իմ ազնիւ ընկերս... գիտեմ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը տեսնե՞ս սա դիմացի վիթխարի պալատը մեծակերտ, 20 տար–

ուայ մէջ կառուցի զայն, բայց անցեալ օր պահապանները նոյնիսկ թոյլ չտուին ինձ, անոր դռան առջեւէն անցնիլ, որովհետեւ կոշիկներս փայտէ էին ու ձայն կը հանէին:

ՍԻՎԱ.– Գիտե՛մ, իմ ազնի՛ւ ընկերս, գիտեմ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը տեսնե՞ս սա հեռուի հսկայ շէնքերը, որոնց քովի երկար ծխնելոյզներէն թանձր ծուխը կը բարձրանայ մինչեւ վեր՝ սեւցնելու կապոյտ երկինքը. զա նոնք եա եմ չինած իմ գաւառներուս հետ, բայց այսօր, անոնց հնոցները իմ արտահանուելիք ապրանքներով չ՚որ չոգի կը պատրաստեն:

ՍԻՎԱ.– Իմ ազնիւ ընկերս... գիտե՛մ ... գիտե՛մ...:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը տեսնե՞ս քարայրէն անցնող երկաթուղիի գծերը, որոնց վրայէն կը վազէ շարունակ վաղրաշարժը, իրեն կը ցած երկար կառախումբը. այդ կառքերուն մէջ իմ ու իմ գաւառներու գրտինքներն են որ յեղուած են: Այդ գրտինքները, վաղը ոսկիներու պիտի փոխուին՝ կուտակուելու համար անյատ դրամատուրոջ ամենակուլ դրամարկղին մէջ:

ՍԻՎԱ.– Գիտե՛մ, իմ ազնի՛ւ ընկերս, գիտեմ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կա՞յ բան մը որ չկրէ իմ ձեռքի դրոշմը.– ո՛չ. բայց կա՞յ բան մը որ իմ սեպհականութիւնն ըլլայ... դարձեալ ո՛չ...:

ՍԻՎԱ.– Գիտե՛մ, իմ ազնի՛ւ ընկե՛րս, գիտեմ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Վերջին մի քանի ամիսներուն անհանդուրժելի անարդարութեանց

է տես Թողուցի քաղաքը, Թողուցի ամբոխը ու քաշուեցայ անտառը իմ աղջկանս հետ, որովհետեւ չուզեցի որ նա չարիքը ճանչնար. չուզեցի որ անոր անբիծ հոգին սեւնար հրէական քաղաքակրթութեան ծուխէն: Ես իմ նոր տունը չինեցի անտառին մէջ, հեռու բնակութենէ, հեռու մարդկային տեսողութենէ: Բայց Մողոքի ծառաները հո՛ն ալ եկան ու գտան զիս:

ՍԻՎԱ.– Հո՞ն ալ եկան...:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Այո՛, Տէր իմ ... հո՛ն ալ եկան: Աներեւակայելի չարչարանքներու ենթարկեցին զիս, վառեցին իմ խրճիթը ու յափշտակեցին իմ աղջիկը, բնութեան այդ անսպիտ հրեշտակը, Ֆլօրա՛ն:

ՍԻՎԱ.– Հիմակ իմ օգնութի՞ւնը կուզես ուրեմն...:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ո՛չ, Տէր իմ, ձեր խոստումները կուզեմ...: Ինձ ըսին որ դուք խորհրդատուր ու ամենահմտատուն մարդն էք այս աշխարհի մէջ, եւ կրնա՛ք մէկ ապտակ իր անեծ, նողութենէն մխիթարել ձեր թեւտրանքներով:

ՍԻՎԱ.– Ալ ուրիշ բան չըսի՞ն ինձ համար:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ո՛չ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Այդ լաւ է... լաւ է որ չճանչնաս մ՛ի բուսոր դիմացինիդ, որպէսզի ուժեղանայ քու մէջ ինքնավստահութեան ու ձեռնհասութեան ոգին: Մտիկ րրէ ուրեմն:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը լսեմ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Առաջնորդողի մը վստահելը աղէտաւոր տգիտութիւն է, որուն վրայ համակրութիւն կամ հիացմունք չպէտք է ունենաս: Մենք ոչ

դաւաճանները առաջնորդի հարուստ կրոնքերէն կելլեն:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Իրաւունք ունիք, Տէր իմ, իմ բոլոր դժբախտութեանց պատճառը իմ առաջնորդներն են եղած: Այն պահուն, երբ կարծեր եմ թէ մօտիկցեր եմ իմ իտէալներու իրագործումին, անոնք, վաշտուելով դաւաճաններ են ինձի: Ատոր համար ամեն յոյս ձգեցի ու քաշուեցայ անտառը, ու անկէ դուրս չպիտի ելլէի, եթէ չյափշտակէին իմ Ֆլօրան:

ՍԻՎԱ.– Քաշուիլն ու մեկուսանալը չի բաւեր, իմ ազնիւ ընկերս... սխալներդ, որոնց ծանօթ եմ, աշխատիր որ չկրկնես ուրիշ անգամ: Քու Դատը հետզհետէ կը բարգաւանայ ու վատնդաւոր հանգոյցներ կը չինէ. աճենաթեթեւ սխալ մը, աղէտալի կոթոտաններու դուռ կը բանայ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Պիտի աշխատիմ ձեր թելադրանքներուն հետեւիլ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Թելադրանքներէ առաջ չարք մը հարցումներ պիտի հարցնեմ քեզի, որպէսզի բաց այնմ տամ իմ խորհուրդները:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Հարցուցէ՛ք... ձեզ կը պատասխանեմ անվերապահութեամբ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Դուն կը հաւատա՞ս թէ Ատուած մը կայ որ ստեղծած է այս տիեզերքը, գաղափարած է մարդկային այս կարգերը ու կը հսկէ բոլորին ներդաշնակութեան:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը հաւատամ, Տէր իմ. բայց աս ինչ կապ կրնայ ունենալ իմ Դատի հետ:

ՍԻՎԱ.– Մեծ կապ ունի, ո՛վ բիւրեղ հոգի...: Ատուածոյ մը նուիրուած հաւատ-

քը չինուած է վախով, նախապաշարումով, սեղծորդապաշտութեամբ, հրաշքի սպասելութեամբ, վերջապէս բոլոր այն բաներով, որոնք անհատին մէջ կը մեռցնեն իր ձախ գիտակցութիւնը, իր կամքը, իր ազատութեան ցանկութիւնը, իր իդէալը:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը հասկնամ, Տէր իմ, կը հասկնամ:

ՍԻՎԱ.– Դուն չպիտի հաւատաս թէ Աստուած գոյութիւն ունի: Ով որ ազատ ըլլալ կուզէ, այս երկրի վրայ, իր միտքը պէտք է բաժնէ մարդկային հիւանդ երեւակայութենէն՝ մարմնաւորուած Աստուծոյ գետ բոլոր յարաբերութիւններէն: «Մտքիդ ազատ է», բանաձեւը վախկոտ ու տկարամիտ առաջնորդներու թէգն է:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը հասկնամ, Տէր իմ... կը հասկնամ:

ՍԻՎԱ.– Քեզի ուրիշ հարցում մը.... Ինչ պիտի ընես, եթէ տիրող դասը զեղեցիկ առտու մը վախով կամ գիտութեան գաղտնիով արթննայ ու քեզ իր հայրենիքի բազաքացին չինէ. քեզի տայ տուն, եռանիւթիւն, վերջապէս այն կարեւոր բաներուն մէկ մասը, որոնց նեանքի կարիքը կը լսպրիս:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– (Ձեռքերը իրար շփելով) Չ'գիտեմ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Ինչ որ վերջէն կուգայ, պիտի քննադատես ու համակերպիս. որովհետեւ ինչ որ քեզի պէտք է դուն քու ձեռքովդ պէտք է առնես: Քեզի պէտք եղածը չնորհ մը չէ, այլ բնական իրաւունքդ, զոր պիտի ոտնակոխես ամեն գնով:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը հասկնամ, Տէր իմ, բնաւ չնորհ ընել ուզելով պիտի ուզեն զբա

քնացնել:

ՍԻՎԱ.– Այո՛, չատ ճիշտ նկատեցիր. ուրիշ հարցում մը. ի՞նչ հաւատք ունիս մեր ազգային փարլամէնթին վրայ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Հաւատք չունիմ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Հաւատք չունենալը չբաւեր. դուն պիտի աշխատիս զայն քանդել:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Բայց ի՞նչ դնելու է անոր տեղը:

ՍԻՎԱ.– Բանուորներու ներկայացուցչական Խորհուրդը, որուն ձախ թեւը Օրէնդրութիւնը, աջ թեւը Գործադիր Իշխանութիւն պիտի ունենայ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Կը հասկնամ, այո՛, կը հասկնամ... Ձեր իւրաքանչիւր բառը, Տէր իմ, չատ խորուն նշանակութիւն ունի ինձ համար:

ՍԻՎԱ.– Ուրիշ հարցում մըն ալ՝ ու խօսելու կարգը քուկդ կըլլայ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Պատրաստ եմ պատասխանելու, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Ի՞նչ հաւատք ունիս քու անունով խօսող մտաւորականներուն վրայ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Հաւատքս խախտած է, Տէր իմ, որովհետեւ վտանգի ատեն, անոնք լքած են մեզ ազգասէրի, հայրենասէրի հանդէրձներ հագած: Եթէ անոնց մէջ լաւերը կան ինձի հանդիպած չեն:

ՍԻՎԱ.– Անոնց լաւերը կամ քեզմէ վախցողներ կըլլան, կամ քեզմով բարձրանալ ուզողներ: Զգո՛յշ, զգո՛յշ անոնցմէ, եւ թող մի տար որ անոնք քեզի առաջնորդեն կամ ուղղութիւն ցոյց տան: Դուն այդ մտաւորականները քու գործաւորները պիտի չլինես... այլեւս... եւ ոչ աւելի:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– կը հասկնամ, Տէր իմ.... կը հասկնամ:

ՍԻՎԱ.– Ուրիշ հարցումներ ունիմ, բայց զանոնք քեզի հարցնելու ժամանակը չէ այժմ... Հիմակ մտիկ կընամ ընել քեզ, եթէ ըսելիք մ'ունիս:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ունիմ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Ըսէ՛, մի քաշուիր:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Տէր իմ, ասանկ կքած ու ընկճուած ապրեցայ տարիներ՝ միմիայն ինքնապաշտպանութեան բնազդով: Ինքզինքս ապրեցնեմ, ըսի, ու աշխատեցայ որ քիչ հարուածեն դիս ու շատ գողնան ինձմէ: Այսօր, սակայն, այդ հին կեանքը անտանելի է ինձ: Ես որոշած եմ դղուիլ, որոշած եմ ծառանալ, որոշած եմ պաշտպանողականէ յարձակողականի անցնիլ եւ առաջ կամ մեռնիլ ու չբանալ, կամ ազատարարդոյն հատուցման մը տիրանալ: Հիմակ ըսէ՛ք, Տէր իմ, ե՞րբ է յարմարագոյն առենը... Ե՞րբ է որ ես բռնկեցնելու եմ ապստամբութեան հրդեհը:

ՍԻՎԱ.– (Մտածուն)... Մօտ է ժամանակը:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Բայց ե՞րբ...:

ՍԻՎԱ.– Երբ որ դեղին ու ճերմակ մարդոց աչքերը սկսին կարմրիլ:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ու ե՞րբ կը կարմրին աչքերնին:

ՍԻՎԱ.– Երբ որ դասակարգային գիտակցութեան կը հասնին:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Ու ե՞րբ Դասակարգային գիտակցութեան կը հասնին:

ՍԻՎԱ.– Երբ որ անհեռականը.....

(Սիվա չկրնար շարունակել որովհետեւ

դուրսեն յանկարծակի կը լսուի զեմֆի պայթուններ, կնոջական աղաղակ, օգնութեան կոչ):

ԲԱՆՈՒՈՐ.– (Ոտքի կը ցատկէ) Աստուա՛ծ իմ, Ֆլօրայի ձայնն է աս... աղջի՛կս .....:

ՍԻՎԱ.– Մա՛րս, տես թէ ի՞նչ է եղածը:

(Մինչ դեռ Բանուորն ու Մարս դուրս խոյանալու վիճակի մէջ են, ներս կ'իյնայ Ֆլօրան, հերարձակ, բոկոտն, բզմտուած հագուստով):

ՏԵՍԻԼ Թ.

(Նոյնիք եւ Ֆլօրա, ապա գինուորներ)

ՖԼՕՐԱ.– (Առանց մէկը ճանչնալու դեռ) Օգնութի՛ւն, ազատեցէ՛ք զիս... (յետոյ երբ հայրը մօտեցեր է իրեն) Հայրի՛կ, ... հայրի՛կ.. Մորքրի մարդիկը.. պաշտպանէ զիս, Հայրի՛կ...:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– (Կը գրկէ աղջիկը ու վրիժառու նայուածքը ուղղելով դուռն) Մի՛ վախնար Ֆլօրա՛.. ո՛չ ոք, ոչ ոք կրնայ քեզ բաժնել ինձմէ քանի դեռ ողջ եմ...:

(Դեռ խօսքերը չաւարտած կը մտնեն գինուորները):

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ.– Վեհափառ Տիրոջ հրամանն է որ այդ աղջիկը ինձի յանձնուի անմիջապէս...:

ՖԼՕՐԱ.– Հայրի՛կ...:

ՄԱՐՍ.– (Ձեռքը սուրին կը տանի բարկութեամբ):

ՍԻՎԱ.– Կեցի՛ր, Մարս, չուն մը երբ խածնելու չափ մօտեցեր է, չի պէտք է սատկեցնել... (դառնալով զօրապետին) ինչ ը-

ա՞ք... կրկնեցէք անգամ մըն ալ:

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ.– Կը կրկնեմ որ վեհափառին կամքն է որ այդ աղջիկը յանձնուի ինձի:

ՍԻՎԱ.– Վեհափառին կամքն ու օրէնքը այս սեմէն ներս չեն կրնար անցնիլ:

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ.– (Բարկութեամբ) Բայց դուք ո՞վ էք որ կը յանդգնիք այդպէս խօսիլ:

ՍԻՎԱ.– Ե՞ս... (ապառնագին դէպի Հրամանատարը կը մօտենայ, կը բռնէ ուսերեն ու ծունգի բերելով) Ե՞ս... ապո՛ւշ մարդ, չե՞ս ճանչնար զիս... ես Սիվան եմ:

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ.– (Սարսափահար ու դողդողուն) Սիվա՛ն...:

ՍԻՎԱ.– Այո՛, Սիվա՛ն... (կը զարճէ գլխին Հրամանատարը կիյնայ թաւալգլոր):

ՄԱՐՍ.– (Տեսնելով որ գինուորները զէնքի դիմելու փորձ կընեն) Զը չարժուի՛ք: (Կը բաշէ ատրճանակը եւ կը կրակէ. մէկ գինուորը կիյնայ միւսը կը փախչի):

(Բանուորն ու Ֆլօրան այլեւս իշոշոր բացած եւ հիացումով կը նային Սիվային):

ՖԼՕՐԱ.– Հայրի՛կ... ի՞նչ էր անունը....:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Սիվա՛...:

ՖԼՕՐԱ.– (Հայրը կը թողու եւ յափշտակուած ձեռքերը երկարած երկու քայլ կառնէ դէպի Սիվան) Սիվա՛... ո՛հ..... (Դառնալով Հօրը) Հայրի՛կ քու երազած իտէալի Աստուածն է ան:

ԲԱՆՈՒՈՐ.– Այո՛, աղջիկս... իմ իտէալի Աստուածն է ան... Կարմիրներու Աստուածը... Մէկը այն նոր Աստուածնե-

բէն, որոնք պիտի հրդեհեն այս անարդար աշխարհը ու անոր մոխիրներով կերտեն Նոր Աշխարհը…:

ՖԼՕՐԱ.– *Սիվա՛… ու ես կը պաշտեմ զայն Հայրի՛կ…:*

(*Կը նետուի Սիվայի փաթթուելու*):

(*Վարագոյր*)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Բ.

(*Գեղեցկօրէն կահաւորուած սրահ մը՝ աջ կողմը ննջասենեակ մը, որուն դուռը բաց է: Թիկնաթոռներ, հարուստ գորգեր կը զարդարեն սրահը: Ձախ կողմը սրահին՝ գեղեցիկ սեղան մը հաշիլիով՝ որուն առջեւ շարուած են շրջանակով պատկերներ, անուշահոտ խուղերու սրուակներ: Ճակատը կայ դաշնակ մը. իսկ մէջտեղը մեռտաֆէ ծածկոցով սեղան մը, որուն վրայ կան ծաղկեփունջերով աւելի ապուրցած արթիւթիֆ սրուակներ: Պատին կախուած է գեղարուեստական պատկեր մը: Այս շքեղութեանց մէջ թիկնաթոռի մը վրայ ընկողմանած է Անժէլիֆան ու գիրք մը կը կարդայ*):

ՏԵՍԻԼ Ա.

(*Անժէլիֆա, ապա ներս ծառան Ֆակը, յետոյ Եպիսկոպոս Տիւրօն*):

ԱՆԺԷԼԻՖԱ.– (*Անխութօրէն մէկ կողմ*

...ը ետեւ իր գիրքը ու սիկրէթ մը կը վառէ) ...ւքի... (ճակատը կը շփէ ֆիլչ մը) ... Գե- ...եցկուԹիւնն ալ ձանձրոյԹ կը բերէ, հա- ...ատուԹիւնն ալ: Գնդեցիկ է՛, հաւատա- ...եմ. բայց ի՞նչ կեղլէ ատոնցմէ՝ երբ կը յոգ- նիմ, կը ձանձրանամ: Ունիմ պաշտօղներու, սիրողներու լայն շրջանակ մը, ունիմ եւ քծնողներու, շողոքորԹներու դաս մը, բայց ատոնց բոլորին ես կը նայիմ՝ որպէս դերա- սաններու...: Ոչ մէկ բանէ հաճոյք կառնեմ, լեղի մը կայ որ խառնուած է կեանքիս հետ. ատուքը մը կայ որ կը հալածէ զիս. արդեօք մօրս անէ՞ծքն է ան. չ'գիտեմ. միայն զի- տեմ որ սիրտս չեմ կրնար ատատել մեյա- մատճոտուԹեան ճնշումներուն: Ախ՛ոճ մայր. ... (շաւ մը կը բաշէ սիկրէԹը): Ճիշտ տա- սը տարի եղաւ իրմէ բաժնուելս ու հիմա չ'գիտեմ ԹէՀ ո՞ւր է, չ'գիտեմ ԹէՀ ի՞նչ վի- ճակ ունի ան... միայն երբօրե՝ Սիմայի ա- նունը կը լսեմ երբեմն, որ սարսափի խոր- հրդանիշ եղեր է...: Երբայրս եԹէՀ գիտ- նա՛յ... եԹէ գիտնայ որ ես ատ որջը ինկած եմ, կսպաննէ զիս, յաւ գիտեմ... այո՛, կսպաննէ զիս...: Նա չհաւտիր որ եԹէՀ ինք տնաբնակուԹեան չէնքը դռան կուզէ քան- դել, ես կուզեմ քանդել ներսէն...:

...Ամա՛ն... ա՛ւ ամպեր հեռացէ՛ք ... ու դո՛ւն, հաճոյքի սրե՛ւ, ժպտիր քիչ ...: Բաւական է. Հէ՞... ես որոշած էի չմտածել, որոշած էի չ'տխրիլ. ինչու՞ կը մխայիմ չարուեանակ...: Չա՛... հա՛... հա՛. (ծորեց կը բաշէ սիկրէԹը) Ես չատ զարմա- նալի եմ... ես ինծի տխրուԹեան ցանցեր կը չինեմ... ի՞նչ հոգս անցեալը... որքան կարելի է պէտք է աշխատիլ չատ հաճոյք

առնելու կեանքէն... : Վրէ՞ժ ունիմ, այդ վրէժը կը լուծեմ յարմար առնին... : Ան- ցեալ տարի, օրինակ, երկու հարուստ չու- ներ, իմ սէրը գրաւելու համար գիրար ը- պաննեցին.. : Ամուսինս՝ խոփած ծերու- մը, հարուստ ու ազդեցիկ՝ ինծի համար վա- րաբո՞յր մրն է, որուն ետեւ ուզած դերս կը խաղամ ընտրուած դերասանի մը հետ... : Չխ կը բամբասեն եղեր... ի՛նչ հոգս... : Այս քաղաքին մէջ չկայ մէկ հատ կին՝ որ իր ամուսինէն գատ ուրիշ մը չ'ախրէ... : Գրողս առնին բոլորն ալ... (կը ծխախոտը կը) ..... Օ՛ֆ.. (Ճակատը կը շփէ ֆիչ մը. ապա բազ- մոցակը կը նայի) Բայց այսօր կերեւի թէ առաջութիւն ունիմ մի քիչ... Ննջասենեակ չեմ ուզեր քաշուիլ... անտանելի է ցորեկ պառկիլը.... Երանի՛ թէ Եպիսկոպոս Տիւբօն՝ այսօր գար անգամ մը... Զուար- ճալի մարդ է (Զանգակը կը տեղմէ) Ֆա՛- ներս եկուր:

ՖԱԿ.– (Ներս կը մտնէ ու խոնարհելով) Հրաման տոէք, տիրուհի:

ԱՆԴԻՒԻՔԱ.– Իսկապէս այսօր չի գար, անանկ չէ՞:

ՖԱԿ.– Ձե՛մ կարծեր, տիրուհի..... Ժամ մը առաջ կառքով դատարան կերթար՝ ինձմէ ուրիշ մը դատին համար:

ԱՆԴԻՒԻՔԱ.– Այսօր, մի քիչ ուշադը- րութիւն տուէ՛, կը հասկնա՞ս Ֆակ... : Գու- ցէ Եպիսկոպոսն ու կլոտիլդը գան այսօր:

ՖԱԿ.– Այդ մասին ապահով եղի՛ր, տիրուհի, ծառադ չեն մը պէս հաւատարիմ ու արծուի պէս սրատես է: Ձանճ մը ներս չ'կրնար մտնել՝ առանց իմ տեսողութեան հանդիպելու:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ապրի՛ս, Ֆակ... Ե– ր, այսօր, քեզի ընծայ մը պիտի տամ (Փղոցին կը հանէ առարկաները) ի՞նչ ալ... ևլ սիրե՞ս այս... (ցոյց կուտայ մարգարի– տեայ մանեակ մը) Ա՛ռ... ես գիտեմ, կինդ չատ պիտի սիրէ զայն:

ՖԱԿ.– (Կը մօտենայ եւ նուէրը կառնէ) Շնորհակալ եմ, տիրուհիս... բայց....:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ի՛նչ, ուրիշ բա՞ն մըն ալ կուզես:

ՖԱԿ.– Ո՛չ, ես միայն իմ տիրուհոյս աներժական ուրախութիւնն ու առողջու– թիւնը կուզեմ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Հա՛... հա՛... հա՛... չլինի՞ թէ ինծի սիրահարուած ըլլաս:

ՖԱԿ.– Քու չունը այդ համարձակու– թիւնս չունի... տիրուհի...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ջեմ ուզեր որ այդպէս խօսիս Ֆա՛կ... ես քեզի սովորական ծառա– յի աչքով չեմ նայիր, այլ՝ որպէս խորհրդա– պահ բնկերոջ:

ՖԱԿ.– Այդ վստահութիւնը ինձ համար թանկագին նուէր մըն է, տիրուհի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Դէ՛հ, լա՛ւ... առ այս պ՚ամարն ալ ու վաստնէ ի՛նչ բանի որ կը ցան– կաս: (Վերկարէ ծրարով թղթադրամ):

ՖԱԿ.– (Խոնարհութեամբ կառնէ) Ձիս չգուզիր, տիրուհի՛...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Է՛ . Թող տուր այդ խօսքերը: Հիմակ կուզեմ որ քիչ մը խոն– ջամ. կը հասկնա՞ս... Հա՛յտէ... կուտիս– սի նամանութիւնն ըրէ տեսնեմ: Ինչպէ՞ս ներս կը մտնէ. ինչպէ՞ս կը մօտենայ. ինչ– պէ՞ս իր սիրաբանէ:

ՖԱ.– (Աջքերը նայելով) կամչնա՛մ,

տիրուհի:

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.– Ամչնալու բան մը չկայ. ...: Զարթնցնի՛ք թեզի, դուռն ծակէն կը դիտես ամեն ինչ ու հիմակ ալ կամչնա՞ս....: Հայտէ՛ տեսնեմ:

ՖԱԿ.– (Քիչ մը վարանելէ վերջ դուռն իրեն կերթայ ապա ետ կը դառնայ գլուխը բարձր բռնած, այրերը միշտ կը իջեցնէ. իմիջիայլով ձեռնը երբեմն դուրս կը հանէ. գլխարկը վար առնելու եւ սեղանին վրայ դնելու ձեւ մը կ'ընէ ու կը շարունակէ ապուշ շարժուձեւերը): Սիրատենչ արտահայտութիւնները խեղդարի պէս քաշելով առաջնորդեցին դէպի քե՛զ, ո՛վ իմ աննմանդ իդէալուհի՛ս. դո՛ւն որ դեռեւոյթեանդ Յաղթուհին ես, նազանքներու մարմնացումը: (Միջադէպի շարժումներ) Կը լսե՞ս տենչոտ տակի վոխարինը, որ ցան ու գրիւ ըրած հազար ու մէկ յիշատակներու տեբեւնեսը՝ դանդաղ ես հանէ մինչեւ ամպերը: (Վերարկուն հանելու եւ օձիկն ու փողնոցը նապկելու շարժումներ հայելիին դիմաց. ապա մազերը կը շիտակէ ու կը դառնայ Անժելիքային):

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.– (Սիրիցյայ) Հա՛... հա՛... հա՛... շարունակէ, Ֆակ...:

ՖԱԿ.– (Ետնոյ ձեռքերը կրծքին) Սրտաբուղխ տագնապէ մը ներս մտնող հաւատացեալ. ակնքան տպաւորմամբ ու երկիւղածութեամբ չհամարձակիմ՝ որքան ես՝ քու ներկայութեանդ, ո՛վ իմ աստուածուհիս: (Կը ծնրադրէ):

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.– Չա՛... հա՛... հա՛... վա՛յ տարաճճի...:

ՖԱԿ.– Կը տառապիմ, կը զոհա՛յ.

կը դողայ՝ ձիւնին մէջ ինկած վիրաւոր ճնճղուկի պէս:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Հա՛... հա՛... հա՛.... դէ՛հ, լաւ, ել, ել տեսնեմ... ել հիմակ եպիսկոպոս Տիւբօնի նամանութիւնը ըրէ..... բայց անոր պէս ոտանաւորով կրնա՞ս խօսիլ.....:

(Նոյն պահուն դուռը կը զարնուի):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Օ՛հ, Ֆա՛կ, տե՛ս թէ ո՞վ է ան: (Մինչ ծառան ոտքի կելլէ, Անժելիքա կառնէ գիրքը ու ինքզինքին հառաջած՝ կակըաչ պաղարիւն կերպով ընթեռնուլ):

ՖԱԿ.– (Ոտքի ելլելէ վերջ՝ արդէն կիսով չափ շարժուսկուած գետինը նայելով կը հեռանայ ու չետոյ վերադառնալով) Եպիսկոպոս Տիւբօ՛ն:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (ժպիտով) Ըսէ՛ թող ներս գայ:

(Ֆակ կը րացակայի ու կը մտնէ Եպիս. Տիւբօն):

ՏԵՍԻԼ Բ.

(Անժելիքա եւ Եպիս. Տիւբօն, ապա Էտուար)

ԵՊԻՍԿ. ՏԻՒԲՕՆ.– (Ժպտադէմ ներս կը մտնէ, գլխարկը կը հանէ, մինչ Անժելիքա կերկարէ իր ձեռքը, զոր մօտենալով կը համբուրէ եւ կը նստի ծովը).–

Համբոյրդ աւո՛ղչ, Գեղաւո՛ղչ.
Հոգիս համակ ըղձաւոյղչ.
Կը յանձնէ ինգ իր գանձերն.
Ջորս երկինքին է գողցեր:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Հա՛... հա՛... հա՛.... (Թերեւ մը Եպիսկոպոսին երեսը կապտակէ) Թո՛ղ, աստուածդ սիրես... Թող այդ

ուսանաւորներով խօսելու սովորութիւնդ. իմ սեւ սատանայ...:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.–

Սիրելի է մի մեծ արուեստ.
Եւ կ՚ուզէ միշտ գեղարուեստ.
Տգիտաց անգամ երբ սիրէ.
Քերթողի պէս կը երգէ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Վա՛յ.. վա՛յ... իմ ապուրիկ քերթող սիրակա՛նս. (Կը շոյէ երեսները, մօրուքը, պեխը) Գիտե՞ս թէ որքա՛ն կը սիրեմ քեզ քու հանճարիդ համար.. դէ՛հ, համբուրէ տեսնեմ: (Կերկարէ ձեռքը...):

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.– (Ծռիլ ձեռքը հաբուրեղէ վերջ) .–

Դիակոտաբև աւուրդ երկնային
Որուն սուրբերն կը նային
Համբոյրիդ պէս քաղցր չէ.
Ատոր համար կաղաչէ
Մեր Աստուածը ամէն օր.
Հրապոյր չառնես նորանոր:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Խնդալով) Հա՛... հա՛... հա՛... ինչու՞, ըսէ տեսնեմ, ինչու՞ Աստուած կաղաչէ որ հրապոյր չառնանամ:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.–

Ինչու՞, քայց դուն չե՞ս գիտեր.
Երկնից սուրբեր, հրեշտակներ,
Քեզ մօտ գալու ծարաւով,
Հովին վրայ հեծնելով,
Երկինքին ու Տէրն կը թողուն,
Իրենց դժխեմ թախտերուն:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Հա՛... հա՛... հա՛.... վա՛յ իմ աստուածավախ Եպիսկոպոս,.... վա՛յ.... (Դարձեալ կը շոյէ երեսները) Հմամակ խօսքերնիս փոխենք... գուն ալ աստանաւորիդ յանգերը փոխէ: Այս առտու պա-

առաջ ըլլո՞ր:

ԵՊ. ՏԻՒՐՕՆ.–

Պատարագներս են ձեւական
Եւ պիտ՝ ըլլան՝ քանի դեռ կան՝
Ապուշ, յիմար մարդեր անդրան
Որ երազով միշտ կորճան:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Ծխատուփը կը հանէ սիկրէթ մը իրեն՝ ուրիշ մը Տիւրօնին) Ա՛ռ տեսնեմ. ա՛ռ... (կը վառեն) ... ծխե՛նք հէ՞... ը՞մ.... ի՞նչ էր պիտի ըսէի... հա՛. աա պիտի ըսէի... պատարագի պահուն՝ երբ խեղճ ժողովուրդը գերագոյն ակնածանքով կը նայի քեզի, անշուշտ սրտով կը խնդաս անոնց վրայ. չէ՞, (երեսին թեթեւ ապտակ մը կուտայ) վա՛յ իմ ոեւ սուրբս...: (մոռւիին հետ կը խաղայ) բայց... –ըսէ՛ տես նեմ. պատարագի ատեն իմ վրա՞յ կը մտածես թէ Աստուծոյ:

ԵՊ. ՏԻՒՐՕՆ.–

Ես անհատ ու անաստուած.
Չեմ ընդունիր կրօն, Աստուած.
Բայց կուզեմ որ ամբոխն անգետ
Ցնորքներով միշտ ակնդետ.
Մահուան նայի՝ յուսալով որ
Կեանք մը կայ հոն շատ փառաւոր.
Կեանք մը ունայն՝ չիրմին անդին,
Ուր երազներ շուտ կը ցնդին:
Եթէ բոլոր մարդերն անքան.
Կեանքին իմաստը հասկնան.
Մեզի ոչինչ կայ վայելքի.
Քանզի ակռ մեր հաճոյքի.
Մեկեն ի մեկ պիտի ցամքի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Օ՛ֆ... օ՛ֆ... իմ սիրուն Եպիսկոպոս. ի՛նչ աղուոր ես... ի՛նչ սիրուն... ի՛նչ խելացի ես...: (դարձեալ

կը փայփայէ երեսևերը) հիմա գիտե՞ս ի՛նչ կը սիրեմ (նազանիով առջևը կը նայի) կը սիրեմ որ պարի եղանակ մը գարնեմ ու դուն ալ սկսիս խաղալ քիչ մը:

ԵՊ. ՏԻԻՐՕՆ.– ...

Քեզի համար ոչ թէ խաղալ,
Այլ խաչտառակ կուզեմ ըլլալ:
Երբ ես կրնամ բեզ տալ հաճոյք,
Հոգիս կզգայ ինքզինքը գոյգ:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– Չա՛... հա՛... հա՛... հա՛... (կը ճեռե սիկրէթը) Դէ՛հ, ելլէր ուրեմն... (ինքը կելլէ ճառելու դաշնակին առջեւ՝ Եպիսկոպոսն ալ կը կանգնի պատրաստ պարելու): Օն, ուրեմն... (Անժելիքա կը ընտրի ու կսկսի ճուռագել, իսկ Եպիսկոպոսը պարել: Պարը կը տեւէ հինգ վայրկեան):

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– Չա՛... հա՛... հա՛... հա՛... (կը ծափէ) կեցցէ՛ս... չատ լաւ ես ըրիր կը պարես (ոտքի կելլէ) Հիմա եա՛ւր համբուրէ զիս... (կը համբուրուին) տե՛ս... գիտե՛ս եա... բայց հիմա յոգնեցար չէ՞ ... եկո՛ւր... (ձեռքին կը բռնէ կը տանի թիկնաթոռին մօտ) նախ քիչ մը հանգչինք. (կը նստին մօտ մօտի. Անժելիքա ամի մի իր գոգնէ վերջ) Հիմա քեզի բան մը պիտի առաջարկեմ: Դուն որ յանախ աստուծոյ ուսանուելով կը խօսիս, ինծի ինչու բանասաեղծութիւն մը չես նուիրեր...: Գիտե՛մ, եպիսկոպոս մը սիրային բերդուածներ չկրնար գրել թերթերու համար. բայց... դուն կրնաս կեղծ անունով գրել. հէ՞... : Եթէ դիրդ կը ճանչնան՝ ճիշտ հիմա դուն բա՛, ես կը գրեմ ու ապա կը տարակեմ Սիրահարներու Միութեան թերթին (կը հանէ գգրոցին թուղթն ու գրիչը ու կը

Ծաշի Եպիսկոպոսին) Դէ՛հ... իմ բանաստեղծ եպիսկոպոս... իմ հաբ ուրախանա... (Երեսն ու պեխերը կը շոյէ) ... Հիմա՛կ, ոտանաւոր մը պիտի չենես՝ որու խնդրանքն չիւր տան սկիզբի գիրերը իրարու մօտ բերելով ունենանք. «Անժէլիքա՛, կը պաշտեմ քեզ»: Հասկցա՞ր. (ինչ մը կը շոի) բայց... չէ՛. չէ... իմ անունս պէտք չէ յիշուի, որովհետեւ շատեր պիտի հասկըննան: Սա պէս ըլլայ՝ լաւ է կարծեմ. «ո՛վ կին, կը պաշտեմ քեզ...»: Մնայն վրան կը գրենք Տիկին Ա...ին... դէ՛հ, հայտէ:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.– ...

Ինծի համար արդեօք անկարելի...
Ի՞նչ կայ,....
Երբ անուշ շունչդ կիշխի իմ վրայ..

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– Լա՛ւ, լա՛ւ, դէհ հիմա ըսէ. (պատրաստ գրելու) Բայց մի մոռնար հէ՞. ոտանաւորի սկիզբի գրերով ան-տի հետուի ո՛վ կին կը պաշտեմ քեզ...:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.– Սակայն մի քիչ պէտք է յափշտակուիլ:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– Ադէ՛կ, յափշտակուիլը, հոգի՛ս, թող ո՞վ կարգիլէ:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.– (Գետինը նայելէ ու պահ մը մտածելէ վերջ, ծունգի կոչգայ ու յափշտակութեան ձեւ առած).....
.... Որքան թափով յիշատակներ սիրտս արծարծ՝
Վանեմ թեամբ ընդ հաւատով
մ'օրհնեցգու.
Կառաջնորդեն միշտ գիս քովդ ո՛վ
Աստուա՛ծ,
Ուրէ սիրոյ սուրբ ժամերը ապ-

բեղ[ը]ւ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Կեցէ՛ր, (գրածին վրայ կը նայի) Ո...վ ...կ ...ի ... ով կէ... լա՛ւ, լա՛ւ, չարունակէ:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.–

.... Նայուածքիդ հ[ա]ւր մառուռին մէջ
իմ հոգիս,
Կայանաւոր՝ խեղճուկ, որբուկ ի
ծնեւ,
Ըղձալիքներու բուրվառով մը,
սուրբ անգիս,
Պաշտամ[ո]ւնքի սիրերգութիւն կը
ծխէ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Ոտքերը գետին՝ եւ ձեռքերը իրարու զարնելով) Ո՛ւհ... այս տունը լաւ եզաւ... հիմա վերջն նայիմ անգամ մը (կակաչ կարդալ ու շետոյ ըսել գրերը) Ո... վ... կ... ի... ն... կ... Ը... Պ... ով կ'ի՛ն կ'ը պ... չարունակէ՛ խնդրեմ:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.–

.... Աչերս յառած տանգար կրծքիդ գերթ
եղեմ,
Շատրուանները գոյգ մը մաքուր
արծաթի,
Տառապանքի թոյն ալ ցայտեն՝ ես
կըմպեմ,
Եթէ դէմքիդ սէր ու ժպիտ կաթկթի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Այս ալ լաւ է. չէ՞..... կեցէ՛ր, (նայելէ վերջ) մնաց 4 գիր... ըսել է 4 տունոց ոտանաւոր մը.. չարունակէ՛:

ԵՊ. ՏԻԻԲՕՆ.–

.... Մի խղճար դուն, երբ սա վշտի
կեանքս յար՝
Քաւութեանց մեծ շրջանն ըլ–

չայ տանջանքի.
Ես կուզեմ որ երազներով հող–
ս տվար՝
Զոհը դառնամ պատրանքի մը
փառաբի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Լմնցաւ կարծեմ (կը ծպտի) ո՛ւհ... բաւական զեղեցիկ եղաւ չէ՞ ...: Ճիշտ իմ ըսածիս պէս. «ո վ կ ի ն կ ը պ ա չ տ ե մ ք ե զ...»: (Կրծքին սեղմելէ վերջ՝ կը դնէ իր ծովը ու ապա դառնալով Եպիսկոպոսին) Ո՛ւյ, իմ անատզիւտ սիրահարը. սիրեմ քու մօրուքը, քու պեխերը.... Մանաւանդ քու այս հանճարեղ գանկը..... (Կը փայփայէ գլուխը, մինչ Եպիսկոպոսը գիւովի պես է արդէն): Այս գանկը, որ սէրոյ վառարան մըն է, արդարեւ...: (Ներքին պահուն դուռը կը զարնուի. Անժելիքա եւ Եպիսկոպոսը ոտքի կելլեն) Ա՛հ... Եպիսկոպոս Տիւբօն, կարծեմ մեր ծեր չուներն է...: Թնդրե՛մ, մտիր իմ ննջասենեակը ու պատուիր մահճակալին տակ... ամուսինս հիմա չի գար արդէն...: (Անժելիքա գրուածքատանուտուրը տեղ մը պահելէ վերջ՝ սարսափահար եղած Եպիսկոպոսը կատաղորդէ ննջասենեակը, դուռը կը գոցէ ու ինքզինքը պատարիւն կերպով կ'ընկողմանայ գահոցին վրայ. ձեռքը առած գիրքը):

ՖԱԿ.– (Դուռը կը բանայ ու ներգաւառ ծպիտով) Տիրուհի՛, դուռը զարնողը էրզարն է:

(Դուռը նորէն կը զարնուի):

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.– Մի ուշացներ որ կոպիտ... բա՛ց, ծոց ներս գայ:

(Ֆակ կը հեռանայ բանալու պատրաստ ծած դուռը ու ինչ վերջ ներս կը մտնէ էր-

վար)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

(Անժելիքա, Էտվար, յետոյ Սպասուհին)

ԷՏՎԱՐ.– (Քրքրած ծերուկ մը. ներս կը մտնէ, գլխարկը վար կառնէ. ձեռքերը շփելով կը մօտենայ կնոջը) Այս ժամուն ինձի չէիր սպասեր, անանկ չէ՞, Անժէլիքա...։ (Կառնէ ձեռքերն իր ձեռաց մէջ ու կը համբուրէ)։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Կեղծալով կը ժպտի) Ի՞նչպէս չէի սպասեր... միշտ սպասած եմ քեզի Էտվար... այդ չե՞ս գիտեր դուն..... հիմակ արդէն մինակ էի ու հոգիս ամբողջ ուժովը կերազէի որ վերադառնայիր ու անոգամ մը համբուրէի քեզ։ (Կը բռնէ ու կը համբուրէ)։

ԷՏՎԱՐ.– Որչափ ազնիւ ես, Անժէլիքա՛. ա՛հ, որքա՛ն ազնիւ ես որ այս հեռակայ մտքերու տիրոջը տակաւին սէր ցոյց կրնաս։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Թեթեւ մը զարնելով ուսին) Դէ՛հ, ատանկ չեմ ուզեր որ խօսիս, կը հասկնա՞ս։ Կնոջ մը համար սէր ու հեռակայ մտքերը տարբերութիւն չեն բներ։ Կինը պիտի ուզէ պաշտող սիրտ մը իրեն տալ ու այդ սիրտը դուն ունիս արդէն... իսկ..... (Հոս փիչ մը կանգ կառնէ ու նազանքով մը) դէ՞տե՞ս եա... միւս բանը բնաւ նշանակութիւն չունի...։

ԷՏՎԱՐ.– Այդ գիտեմ. սիրե՛մ..... բայց ախըր բնական պահանջ է, չէ՞... անցեալ օր տաքթրրին գացի եւ....։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Ձեռքը ամուսնին բերնին տանելով) Լռէ՛... լռէ՛... չեմ ուզեր որ շարունակես. կը հասկնա՞ս... ես տատանկ

բաներէ չեմ ախորժիր։

ԷՏՎԱՐ.– Ա՛յ քիմ հրեշտակս. որքա՛ն անատգիւտ սիրտ ունիս դուն... բայց ա–ւա՛ղ, չարախօսներ չեն դադրիր իրենց ամ–պաստակաւ բամբասանքներն ընելէ։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ի՞նչ, ըսէ տեսնեմ..... եկո՛ւր, եկո՛ւր նատիր անգամ մը (կը նստեց–ցընէ աթոռին վրայ ու ինքն ալ կը նստի ծունգերուն վրայ) նորէ՞ն հին հէքեաթներն են։

ԷՏՎԱՐ.– Ո՛չ, հիները մոռցեր են հի–մակ, նորերն են հնարած։ Անցեալ օր աղնի–ուկաններու ծխական խնջոյքին մէջ, ուր դիտես անչուշտ՝ միմիայն ներկաները կը ծխեն ու կը խմեն զգայարգիրկ րլլալու չափ գինովնալով, մէկը ակնարկութիւն ըրաւ որ դուն եղրօրս հետ կը սիրաբանես եղեր...։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Սոսկալի թեամբ կը նայի ննջասենեակի դռան) Գեհենը թող եր–թան այդ անպիտանները. ու դուն լռեցի՞ր հոդ։

ԷՏՎԱՐ.– Անժէլիքա՛, այդպիսի տեղ մը կու հանել՝ ծիծաղելի պիտի բլլար, մա–նաւանդ որ նկատի առ թէ՝ ես ծեր եմ ու դի–մացինս երեսասարդ։

Պիտի սիրէի՞ր որ ես հոդ գէնը դարձա–ծէի ու չուն մը սատկեցնելով՝ մահուան պա–տիժ ստանայի։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Բայց ի՞նչ կարժէ նեռն–քը առանց պատիւի։

ԷՏՎԱՐ.– (Շոյելով կնոջ ձեռքը) Անժէլիքա՛, հոգի՛ս, ես մրէժինդիր բլլալու վերպը դիտեմ...։ Մխիթոններ կը հաշտե–ւին իննսածներն ու աւօթիները... ուշ եղամ դառնալ՝ ես այդ սրիկան կը գրկեմ այդ պա–

սակարդի գլուխը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Անհանգստութեան նշաններ գոյց կուտայ· ակնարկը չդաժնելով ննջասենեակի դռնեն) Ու՛ֆ.... ո՛ւֆ..... Ճիշտ մարելիք եկաւ վրաս, էտվա՛ր· (սըրտին վրայ կը դնէ ձեռքը):

ԷՏՎԱՐ.– (Ոտքի կելլէ ու կինը հանգիստ կը ննջեցնէ թիկնաթոռին վրայ) Ինչու՞ Անուշա, ի՞նչ եղաւ քեզի...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ոչի՛նչ... ոչի՛նչ..... բայց այդ աղտո՞տ մարդու ըսածը ինձի յայտնելու չէիր:

ԷՏՎԱՐ.– Հոգ մի ըներ, հրեշտա՛կս, ես քու վրէժը կառնեմ չուտով: Ծերունիի մը ընել չկրցածը դրամը հեշտիւ կընէ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Մէկ ձեռքով ճակատը, միւսով աեղաւը բռնելով) Ասանկ յանկարծակի ցնցում բնաւ ունեցած չէի էտվա՛ր... ո՛չ... այ հոս չեմ կրնար նստիլ... պիտի երթամ մի քիչ հանդստանալ...:

ԷՏՎԱՐ.– (Թեւեն բռնելով) Օն ուրեմն Անժէլիքա՛. թոյլ տուր որ առաջնորդեմ քեզ քու ննջասենեակը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ո՛չ, էտվա՛ր, չնորհակալ եմ.. եթէ դուն անհրաժեշտ գործ մ՛ունիս՝ գնա՛. մխայն աղախինը ղրկէ հոս, անձողինս չտկել տամ ու ապա երթամ հանդստանալ... օ՛ֆ... (գլուխը կը կոթնցընէ թիկնաթոռի չեներաւնին) ... օ՛ֆ...:

ԷՏՎԱՐ.– (Ծռելով կը համբուրէ կնոջ ճակատը) Լա՛ւ ուրեմն, Անժէլիքա՛... ես ալդկէն պիտի երթայի դուրս, մի քանի աղեռւականներ տեսնելու համար: Շատ կը ցաւիմ որ չուտով չկրնամ վերադառնալ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ինչպէ՛ս... իրիկունը

պիտի գաս չէ՞:

ԷՏՎԱՐ.– Անշուշտ... մինչեւ իրիկուն կուգամ, Անժէլիքա... մանաւանդ որ խիստ կարեւոր ժողով մը պիտի ունենանք հոս:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ի՞նչ ժողով:

ԷՏՎԱՐ.– Ընչազուրկ բանուորներ կոչուած մի քանի խոռվարարներ, ապստամբական ծրագիրներ կորոճան՝ տապալելու համար մեր պետականութեան բերդը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Աղէկ, Էտվար... աղէկ... դէ՛հ ուրեմն, չուտ դնա՛, որպէսզի չուտ ալ վերադառնաս...:

ԷՏՎԱՐ.– (Կնոջ ձեռքը շոյելով) Հանդիստ եղիր, Անո՛ւշս... ես հիմա ադախինը կը ղրկեմ վեր... համբուրե՛մ ճակատդ.... (կը համբուրէ):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Շատ լաւ Էտվար, ըսէ՛... ըսէ՛ թող չուտ գայ:

ԷՏՎԱՐ.– Ճիշտ հիմա հրեչտա՛կս.... (գլխարկը կառնէ ու կը մեկնի):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Առանձին) Ծեր չուն... որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին, դեռ կը փորձէ երիտասարդի պէս հաճոյք առնել իր կնոջ...:

(Նոյն պահուն ներս կը մտնէ ադախինը):

ՂԱԱԻԻՆԸ.– (Խոնարհելով) Պատրաստ եմ կատարել տիրուհոյս հրամանը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Հրաման մը չունիմ հիմա էլի՛ ոչ:

ՂԱԱԻԻՆԸ.– Պառօն Էտվարն ոսաւ որ ձեր անկողինը չտկելու եմ, Տիրուհի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Գնա՛, էլի՛ոյ, քու միւս գործերովդ զբաղիր... կը կարծեմ որ ցօրեկ ատեն սառնեալ լաւ չէ...:

ՂԱԱԻԻՆԸ.– (Խոնարհութիւն կրնէ)..

Ձեր ուզածին պէս Թող ըլլայ, տիրուհի.... ..... (կը մեկնի):

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– (Աճապարումով ոտքի կելլէ ու կը բանայ ննջասենեակի դուռը) Եպիսկոպոս Տիւբօն, իմ սիրելի Եպիսկոպոս դուրս եկո՛ւր... (ձայն չկայ, զարմացած) Ա՛հ... պատուհանը բացեր է... կերեւի թէ վար նետուեր ու փախեր է... վա՛յ իմ նպաստաւոր Եպիսկոպոս... հա՛... հա՛..... հա՛... (կուգայ ընկողմանիլ գահաւորակին վրայ): Մխքս դրած էի մի քանի ոտանաւորներ եւս ածել տալ անոր... ինչ որ է.... (կը հանէ սիկրէթի տուփը, քայց նոյն պահուն կը զարնուի դուռը): Այս ո՞վ պիտի ըլլայ...:

ՖԱԿ.– (Ներս մտնելով կը ծանուցանէ) Պատօն Փիլա՛ր.. տիրուհի՛...:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– (Դժկամակութեան նըշաններ շուտով կը պահէ ծխատուփը) Տագըբ՛ս... բայց ի՞նչ գործ ունի այս առեն հոս... յա՛ւ... Ֆա՛կ... (ուղիղ կը նայի, ձեռքին աւազ գրադումի քանի մը):

(Ֆակ կելլէ դուրս ու ինչ վերջ կը մտնէ Փիլար):

ՏԵՍԻԼ Դ.

(Անժելիքա եւ Փիլար)

ՓԻԼԱՐ.– Եղբայրս քիչ առաջ հո՞ս էր:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– Ինչո՞ւ կը հարցնես:

ՓԻԼԱՐ.– Որպէսզի հասկնամ թէ ո՞ւր պիտի վերադառնայ թէ չուտ:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.– Վտանգաւոր առեն է, Փիլար... ի՞նչ պիտի ըլլայ՝ երբ ճիշտ հնամ հիւր ժը պայ:

ՓԻԼԱՐ.– Ի՞նչ պիտի ըլլայ... ես ապրէն տանը մէկ անդամն եմ, չէ՞:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Բայց մեր վրայ սկսեր են խօսիլ:

ՓԻԼԱՐ.– Ծօսի՛լ... դէ՛հ, աւտանկ մարդերը մունը բաներու կարեւորութիւն մի՛ տար: Մէկը կը խօսի, բայց ուրիշ մը չհաւատար: Ամեն մարդու ետեւ չարախօս մը կայ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Բայց կին մը երբ իր ամուսնին եղբայրը կը սիրէ, սոսկալի բան է ամբոխին համար:

ՓԻԼԱՐ.– Ժողովուրդն իմ վրայ յաւ համարում ունի. ո՛չ կը ծխեմ, ո՛չ կը խմեմ. ո՛չ կռիւ կրնեմ, ոչ այ կր հայոյեմ... միշտ Եկեղեցի կերթամ: Ամեն տեղ մտրուր եւ պատուախնդիր մարդու համբաւ ժողեր եմ, աւտոր վրայ աւելցուր նաեւ հարստութիւնս ու դիրքս, այ երեւակայէ թէ որո՛ւ սկոան ինձմէ խանձնել դիս:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Բայց ամուսնալուծումդ շատ կռտրեց վարկդ:

ՓԻԼԱՐ.– Ընդհակառակը՝ շատ բարձրացուց, որովհետեւ ես աւտով հաստատեցի որ ես պատուաւոր մարդ եմ ու չեմ ուզեր ապրիլ անպատիւ կնոջ մը հետ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Հա՛... հա՛... հա՛... կը հարծե՞ս այնպէս...:

ՓԻԼԱՐ. (Կուգայ ու գրկելով Անժէլը) Այսքան պարապ ժամանակ անցուցի անօգուտ խօսքերով... Նախ համբուրեմ անոգամ մը, ... (կը համբուրէ)

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Հիպնիճբ ապատնի կը փորձէ թարկանալով) Չեմ ուզեր, կը հասկընա՞ս... չեմ ուզեր... (Փիլարը գինեբը կը դնէ ու ներքին աւֆուրօրեն ետին ա-

թոռի մը վրայ խնդալով) Զա՛ր... դիշերնե
րը գիս տեսնելով չես բաւականանար՝ ցե
րեկն ալ կը թողուս գրասենեակդ ու կուգա
հոս:

ՓԻԼԱՐ.– (Միշտ ժպտելով) Որովհե
տեւ քեզի համար կինս թողուցի, քեզի հա
մար կինս պոռնիկ յայտարարեցի, ու կեղ
ւկանեերով ալ փաստեցի այդ...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Գլուխը դարձնելով
ֆեզի որպէս պատիժ՝ երկու օր հետդ չխո
սիմ խօսիմ:

ՓԻԼԱՐ.– Կը խօսիս, կը խօսիս, խա
դալէն խնդալէն կը խօսիս...: Եթէ դի
բարկացնես՝ մուրթին մէջ խաղցած դերերդ
բոլորը հրապարակ կը դնեմ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Գիտե՛մ,... բայց ինձ
հետ դո՛ւն ալ կը խաչտատակուիս:

ՓԻԼԱՐ.– Հոգ չեմ ըներ ատանկ բա
ները... դրամս եւ դիրքս ամեն խաչտատա
կութիւն կրնան ծածկել:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Աւելի բարկացած շեշ
տով) Ագէ՛կ, ագէ՛կ, ալ չատ մի խօսիր...
ուզածդ համբոյր էր, առիր. այ բան մնաց.
... դէհ գնա, գնա՛.. ես ատանձին մնայ կու
գեմ:

ՓԻԼԱՐ.– (Ծնոտը շփելով) Շատ յու
կերթամ... (ոտքի կելլէ) բայց մի մոռնար
թէ ուրիշ, մնացած բան մրն ալ կայ... ան
ալ դիշերը... հա՛... հա՛... հա՛... գտե
սուրթի՛ւն.... (ձեռքով կը բարեւէ ու դուրս
կելլէ):

ՏԵՍԻԼ Ե.

(Անժելիքա առանձին ապա Ֆակ յետոյ Կը
ղոտիոս)

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Յոգնած ու ընկճուած երեսը ձեռքով ետեւ կ՚ելլէ... երկու ֆայլ կառնէ ու ապա աւելի կիյնայ՝ ֆանթէ կը նստի դիկնափոռին վրայ) Կըզգամ, այո՛... կըզգամ թէ ղպացումներս բարկութենէ զուրսքի կը փոխուին հանդէպ այս մարդուն, բայց ոչինչ կրնամ ընել, որովհետեւ անգամ մը ամէն յանձնած եմ իրեն: Ամուսնութեանս առաջին, երբ նա ամուրի էր, բաւական բարի ու համակրելի երիտասարդ մը կերեւէր: Մինչ որ ծեր ամուսնոյս քով չէի կրցեր գըտնել, կարծեցի գտնել անոր եղբօրը քով: Բայց այսօր կը տեսնեմ ցամաք ղպացումներ, որոնք վրէժ կը հոտին՝ երբ ամէն անգամ ինքզինքս իրմէ աղատելու փորձը կընեմ: Ա՛հ... շատ սխալ սպրեցայ ես իմ կեանքս... այո՛, շատ սխալ... ու հիմակ ամբողջ յիշատակներս յարութիւն առած ըլլալով՝ պժգանքով կը նայիմ անցեալիս...:

Ես կրնայի երջանիկ ըլլալ՝ միայն մէկ սիրող ունենալով. ի՞նչ գործ ունէի աստանկ չքնաղական բնազդներով միայն ղեկավարուող մարդոց հետ... Կլոտիոսը, օրինակ, ծիծաղելի է իր չարժումներուն մէջ, բայց յաւմարդ է... ես պէտք էր գոցէի բոլոր դռները բացի մէկէն եւ որ աւելի կարեւորն էր իմ սրտի երջանկութեան համար, պէտք էր չափով մը աչխատէի մայրս, եղբայրս ու քոյրերս ազատել թշուառութեան ճիրաններէն: Բայց ես ի՞նչ ըրի. մեղուի պէս մէկ ծաղիկէն միւսը վազեցի... մոռցայ մայրս, մոռցայ եղբայրս... մոռցայ քոյրերս, ու կեանքս յանձնեցի սիրելու եւ խնդալու փափաքին: (Մագերը խառնելէ վերջ գլուխը կը կոթնցնէ թիկնաթոռի չեւնաբանին եւ ուսաղ-

կոտ ևաշուածքը յառելով ձեղունին) Ո՛վ աստուածնե՛ր, տուէք ինձի իմ հին անմեղունակ կեանքս, տուէ՛ք ինձի իմ հին երջանկութիւնս, որ ամպ չունէր, որ խռովքի չէր դիտէր, ես ձեզի կուտամ իմ բոլոր ապամանդներս, բոլոր զարդերս ու ոսկիներս .... : Մա՛յր... մա՛յր... չգիտեմ ինչու՞ այսօր ամբողջ էութիւնս լեցուեցաւ քու պատկերովդ... : Ա՛հ, մա՛յր... երկար աւեն ես քեզ մոռցած էի կարծեր, սակայն այսօր, կզգամ թէ ինչքա՛ն տաք են դատումներս քեզի հանդէպ..տաք ու սիրտեղ, մա՞յր..... :

Ա՜հ ինչ կ'ինի... : Երբ հօրս դուխտ ծախճախուեցաւ գործարանի մեքենաներուն տակ, երբ նա աւանձին մնաց իր ճախատրերին ու իր վեց որբուկներուն հետ, ինչ դժնդակ չարչարանքներու, ինչ անհատնում տառապանքի դոհարերութեանդ տուաւ ինծանիկը՝ պարզապէս մեր ապրուստը ճարելու համար... : Ինք մեզի մնաց ու հատուեցուց մեզ, անօթի մնաց՝ ու կշտացուց մեզ, անքուն մնաց ու հսկեց մեզ վրայ... տայդ աստնց բոլորին փոխարէն ինչ չրի ես, երբ ծեր հարուստ մը՝ որուն պահուն աւելի գիս. եւ յանձնեց ինձ անհատնում ճոխութիւն ու վայելք: Մի քանի նամականեր միայն գրեցի ու մէկ երկու անգամ դրամ ուղեցի հասցնել իրեն, բայց, երբ, թէ նամականերս եւ թէ դրկած դրամներս վերադարձուեցան ինձի, ես մոռցայ ամեն ինչ ու ինծի, հաճոյքներու ետեւ... : Ա՛հ... եթէ հիմակ դէթ մէկ անգամ տեսնէի դինըր, խոստնէի տարիներու կարօտը... : (Աչքերու առաջ ինչ-որ մի բիչ մը կը ղող: Նոյն պահուն ներսէն

Մայր Սիվաշի ոգին, որ դանդաղաքայլ կը շառաչաւոր Անժէլիֆայի ննջասենեակի դռնը ճեղքեց, բարկացոտ ու խոժոռ: Անժէլիֆա սարսափած եւ ինչն ատենն ժպտադէմ) Աստուա՛ծ իմ... ի՛նչ կը տեսնեմ... մա՛յրս...: (Ոտքի կելլէ):

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՇԻ.– (Դանդաղաքայլ չեռ չեռ կերթայ ու մտնելով ննջասենեակը՝ կանչեւոտանաւ):

ԱՆԺԷԼԻՓԱ.– Մա՛յր, մա՛յր (կը վազէ եառնելը. ներս կը մտնէ ննջասենեակի դռնեղէն ու դարձեալ կելլէ դուրս՝ ափերը մեծ բացած) Երա՞զ արդեօք, բայց ո՛չ, նա էր... նոյն մարմինը, նոյն յղոնած ու վշտահար դէմքը, միայն թէ իր աչքերուն մէջ, ալ չը կար նախկին մայրական սէրը...: Ի՞նչ էր ան, մօրս ոգի՞ն, որ իմ խղճահարութեանս մէկ ժամուն մարմին առաւ ու դրուեցաւ դէմս... բայց... այս պայմաններով չդոթացած խեղճուկ կին մը ինձի ա՛ւս, ի՞նչ կրնայ ընել՝ երբ իր չրջապատին համակերպելէ զատ ուրիշ ճամբայ չճանչնար.....: (Ոտքերը գրեթէ գետինը խրուած է որ կը ֆալէ ու կերկննայ բազմոցին վրայ): Ամբողջ չորս տարուան մէջ այս առաջին օրն է, որ կզգամ թէ վիշտը կարելի չէ մեղմել բռնապօսիկ դատարկութեամբ... վիշտը՛... ... յիշատա՛կը...: (Նոյն պահուն դուռը կը զարնուի, Ֆակ ներս կը մտնէ):

ՖԱԿ.– Տիրուհի, կ՚ուզեմ ձեզ տեսնել կուզէ:

ԱՆԺԷԼԻՓԱ.– Ֆա՛կ, այսօր ոչ մը տառնեղ եմ, ոսոխիկ ոչինչ գալ ունիմ..... եթէ կրնայիր զայն անուշութեամբ ճամբու դնել՝ յաւ պիտի ըլլար:

ՖԱԿ.– Բայց, տիրուհի՛, այսօր նա սովորականէն աւելի թախանձողի կերպարանք ունի... դժուար է զինքը մերժել..... մանաւանդ որ զուցէ ձեզ զուարճացնէ ալ...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Լա՛ւ, ուրե՛մն, կանչէ՛, թող ներս գայ:

(Անժելիքա ինքզինքը կը հաւաքէ քիչ մը ու ներս կը մտնէ Կլոտիոս):

ՏԵՍԻԼ Զ.

(Անժելիքա եւ Կլոտիոս)

ԿԼՈՏԻՈՍ.– (Սեթեւեթեալ շարժումներով ներս կը մտնէ: Աչքերը արագ արագ բթթելով: Նախ գլխարկը վար կառնէ. փողկապը կը շտկէ, վերարկուի օձիկը կը շիտէ ու կը մօտենայ Անժելիքայի, որ ժպիտով կը դիտէ. ապա կը խոնարհի՝ կառնէ Անժելիքայի ձեռքն ու կը համբուրէ): Վայրկեաններըը օրեր ու օրերը դարեր կը թուին ըլլալ. երբ իմ նայուածքը կը զրկուի քու գեղահրաշ դէմքէդ ու գինովցնող աչքերէդ...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Ժպտելով կը բռնէ թեւը ու վեր վերցնողի ճիգով) Կլոտիոս, ելիր, չիտակ նստիր աթոռին վրայ ու այնպէս խօսիր ինձ հետ:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Նստիլ ու խօսի՛լ... մինչ պարտ եմ երկրպագել ու աղօթել քու առջեւ Անժելիքա... Թոյլ տուր ո՛վ իմ աստուածուհիս, թոյլ տուր որ ուրքերուդ առջեւ ներս տիմ որպէս քու չունը, որպէս քու խնկարկուն, որպէս քու պաշտողը, որ ամեն վայրկեան պատրաստ է մեռնիլ քու համար:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ելի՛ր, Կլոտիոս, քեզի կըսեմ, ելի՛ր, որովհետեւ այսօր իմ զրուարթութիւնը տեղը չէ:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– (Զարմացած) Ինչպէ՞ս,

Անժէլիքա, ինչպէ՞ս կը պահես պաղարիւնութիւնդ ու կը խօսիս այդպէս՝ մինչդեռ սրտիս մէջ բացուած սիրոյ ծաղիկները, քեզմէ ցօղ կուզեն հիմա...: Ցօղէ զանոնք, ո՛վ իմ հրեշտակ, ցօղէ զանոնք քու համբոյրով ու ժպիտով:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— Հա՛... հա՛... հա՛....

ԿԼՕՏԻՕՍ.— Այդպէ՛ս... այդպէս.... խնդա՛... քրքիչներ արձակէ Անժէլիքա՛...: Տխրութեան ատուերը երբ կը տեսնեմ դէմքիդ վրայ, արեւն է որ կը խաւարի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— Ադէ՛կ, Կլոտիոս, ադէ՛կ. ելի՛ր... ելի՛ր նատիր աթոռին վրայ ու պահ մը թող այդ խօսքերը...: Այսօր արդէն շատ չեմ կրնար մնալ քեզի հետ... ուրուականեւ սիրտս կը ճնշուի... ասկէ զատ՝ կարծեմ հոս ժողով ալ պիտի ունենաք.. չէ՞:

ԿԼՕՏԻՕՍ.— Այո՛... դիտեմ... բայց... (ինքզինքը կը հաւաքէ ու ոտքի ելլելով կառնէ աթոռը) բայց չեմ հասկնար, չեմ չեմ հասկնար, Անժէլիքա, հաւատա՛ չեմ հասկնար թէ ինչպէ՞ս սիրտը կրնայ ճնշուած ըլլայ քեզ նման հրեշտակի մը, որու փափաքները վայրկեանի մը մէջ կիրագործուին, որու ցանկութեան առջեւէն անկարելիութիւնները կը վախչին արտորնօք:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— Երջանկութիւնը ինչի՞ մէջն է, դիտե՞ս Կլոտիոս:

ԿԼՕՏԻՕՍ.— Երջանկութիւնը... (կը մտածէ ինչ մը) երջանկութիւնը հարստութեան ու երջանիկ ըլլալ ուզելուն մէջն է:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— (ժպտելով) Լա՛ւ... հիմակ ես հարուստ եմ ու երջանիկ ըլլալ կուզեմ, ոչինչ կը խնայեմ ինձ համար. բայց ինչու՞ երջանիկ չեմ:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Անժէլիքա՛... իմ հրեշտա՛կս, դուն միշտ երջանիկ եղած ես. մինայն այսօր առաջին անգամն է որ քեզմէ կը լսեմ տխրութեան խօսքեր:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Այո՛, երջանիկ էի երէկ, երջանիկ էի այսօր, պէտք այնպէս կը կարծէի, բայց վայրկեանի մը մէջ տեսակ մը անբացատրելի թախիծ ու տխրութիւն եկաւ վրաս: Տխրիլ եւ չգիտնալ թէ ինչո՛ւ տխրած ես, սա՝ բացակայ՝ բայց հզօր զօրութեան մը հետեւող ազդեցութեան արդիւնքն է, որ կուգայ բեւեռի պէս գամուիլ քու հոգիի խորը, հոն բանալով մեծագոյն վէրքեր:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ես իմ ակռաներովը կը քաշեմ, կը հանեմ այդ բեւեռը, Անժէլիքա՛... եւ կը ժուժեմ քու վէրքը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Չես կրնար:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ի՞նչպէս թէ չեմ կրնար:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Որովհետեւ դուն չէ պիտցար հօրանկութեան իմաստը:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ուրեմն, հասկցուր ինձի, Անժէլիքա. ըսէ՛, ըսէ՛ տեսնեմ թէ ի՞նչ է երջանկութիւնը եւ թէ ես ի՞նչպէս կրնամ այդ հօրանկութիւնը ապահովել քեզի համար:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Այդ բանը բնութիւն անկարող է, Կլոտիոս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ինչու՞, ըսէ տեսնեմ, Անժէլիքա:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Իրական հօրանկութեան տարրերը մարդուս հոգիին մէջ չէ, Կլոտիոս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Հապա ուր է:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Դուրսը:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– Դուրսը, բայց ո՞ւր:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ուսուցիչներու երջանկութեան մէջ, Կլոտիոս:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– Ուսուցիչներու երջանկութեան մէջ... (աչքերը գարմանքով կը յառնայ) բայց Անժէլիքա այս աշխարհի խոշոր ստեղծագործներն այնպէս մը կարծած են որ մէկուն երջանկութիւնը պայմանաւորած է ուրիշի մը դժբախտութեամբ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Այո՛, գիտեմ... բայց գիտեմ նաեւ որ այդպէս ըլլալու չէր:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– (խորունկ մտածողութեան երեւոյթով) Անժէլիքա՛...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (ժպտելով) Ի՞նչ է ըսել տեսնեմ:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– Առաջին անգամն է որ քու բերնէն այս խօսքերը կը լսեմ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Առաջին անգամը, այո՛... որովհետեւ առաջին անգամն էր որ այսքան, իմ հոգւոյս մէջ տեղի ունեցաւ այն փայլատակումը, որ վայրկեան մը մէջ եկաւ լուսաւորեց ինծ՝ ու փարատեց իմ մտքէն ազնուականութեան ախտաբոյր մթնոլորտի հնաոտակած խաւարը:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– Բայց, Անժէլիքա, այդ բաները չեն պատշաճիր ազնուական տիկնոջ մը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ես ազնուական չեմ:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– Դուք ազնուական չէ՞ք... բայց ... երեւի՛նք... ինչե՛ր կը լսեմ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Շատ պարզ ու հասկնալի բաներ, Կլոտիոս... ես ազնուականի աղջիկ չեմ... ես ադիատուներու փողոցի աղջիկն եմ:

ԿԼՕՏԻՕՍ.– (Աչքերը խոշոր բացած)

Էովարը գիտէ՞ ան։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Անշուշտ... որովհետեւ ինքը գնա՛ւ առաւանդեց, հեռացուց իմ ծնողքն ու իրեն կին ըրաւ...։ Իր բարեկամնեբուն գիս ներկայացուց որպէս պաշտօներու կոմսին աղջիկը։ Այս գաղտնիքը միայն իր ծառան գիտէր, Ֆակը ...։

ԿԼՕՏԻՕՍ.– (Գլուխը օրօրելով) Կը հասկնամ, հիմա կը հասկնամ ամեն ինչ.... բայց դեռ բան մը կայ որ անհասկնալի է։ Աղքատներու աղտոտ վիրաց ներուն դրախտին մէջ վիճաբանելէն յետոյ, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ բան կրնայ քու տխրութեան պատճառ դառնալ։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Սա հոգեբանական երեւոյթ է, Կլոտիո՛ս... Ցուշեր կան, որոնք հոգւոյն մէջ կը թմրին, կը քնանան, բայց չեն մեռնիր. մարդ այնպէս կը կարծէ թէ չքացած են անոնք, սակայն, յանկարծ կարթննան ու կը վրթռռկին ամբողջ էութիւնը։ Ո՞վ է զանոնք արթնցնողը. անշուշտ մէկը՝ որուն արեան մէկ բաժինը կայ երակներուդ մէջ, մէկը՝ որ եթէ կենդանի է՝ կեղ րոնացեալ մտածում ունի քու վրայ, եթէ մեռած է՝ իր հոգին է որ կը նեղէ քեզ։

ԿԼՕՏԻՕՍ.– Եւ ո՞վ է այդ մէկը։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Մա՛յրս, Կլոտիո՛ս, մայրս է ան։ Այն օրէն, երբ Էովարը առեւանդեց գիս մեր տունէն, երբ հոն թողուցի ծերուկ մայր մը, որ իր մարմինը մաշեցնելով ապրեցուցեր էր մեզ, եղբայրս ու քոյրերս, որոնք կեանքը չէին ճանչցեր տակաւին, այն օրէն ի վեր տարիներ անցած են ու ես գտած չեմ անոնց հետքը։ Այսօր, հոգիս մէկէն ի մէկ մթագնեցաւ ու կարծեցի տես-

նել իմ մայրս, ծերացած՝ ընկճուած, բայց խոժոռ ու աննեղոտ նայուածքով:

ԿԼՕՏԻՕՍ.— Ո՞ւր տեսար գինքը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— Տեսայ գինքը որ ննջասենեակիս դռնէն (մատով կը ցուցնէ) դուրս եկաւ... երկու քայլ յառաջացաւ ու ապա ետ ետ դնալով անյայտացաւ:

ԿԼՕՏԻՕՍ.— Ատիկա քու պերճաղրդրուած մտքիդ չինած պատկերն է, Անժէլիքա .... Ձուր տեղր ինքզինքդ կը տանչես:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— (Յուզմամբ եւ սոսկումով) Բայց նայիր, Կլոտիոս, հո՛ն է նա, հո՛ն, չե՞ս տեսներ... (աչքերը չռած ցոյց կուտայ ննջասենեակի դուռը, որու սեմին վրայ նկատած է Մայր Սիմային):

ԿԼՕՏԻՕՍ.— (Սաստիկով լեցուն) Բայց (ակնոցներր կը հանէ) բան մը չեմ տեսներ ես, Անժէլիքա:

(Մայր Սիմային դանդաղաքայլ կը յառաջանայ մի քանի քայլ, խոժոռ կը նայի ու կանգնուանայ):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— Ձե՞ս տեսներ... մինչ կո՞յր ես դուն... Ահա՛... ահա՛.. ետ ետ կերթայ, նորէն... մա՛յր... (թեւերր կը տարածէ, ապա թուլացած՝ կը ճնշայ նուագկուտի վրայ):

ԿԼՕՏԻՕՍ.— (Անժէլիքայի ձեռքերուն մեղով ձեռագր մէջ) Անժէլիքա՛, իմ հրեշտակս... Հանգստացի՛ր, բան չկայ.. երբ կեանքը կր ժպտի քեզի, մի՛ հայհոյեր անոնց:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.— (Կիսախուփ աչքերր կը բանան, ժպտալով) Այո՛, յաւ կը խօսիս.. այսօր մի՛ ոհ Հանդստանալ կուգեմ կուսիոս... Ձիս տար մինչեւ իմ ննջասենեակը: Ըլ հոն առանձին ձգէ զիս...

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Բայց... ը՛... գոնէ համբոյրի մը չնորհը չպիտի՞ տաս ինծի:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Ո՛չ, Կլոտիոս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Ինչու՞...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– Որովհետեւ որոշած եմ որ այլեւս ո՛չ մէկ մարդկային շրթունք մօտենայ իմ շրթներուս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Ես կը վերաբերուիմ քեզի հետ այնպէս՝ ինչպէս քու ծառան, Անժէլիքա, հոգ չէ թէ դուն աղքատներու վոտոցին աղջիկն ես... ինչպէս որ կը հաճիս՝ այնպէս թող ըլլայ... Ե՛լ, ուրեմն (կեղեւ ու թեւը կը մոնի) եւ, որ քեզ տասնորդեմ քու սենեակը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Ոտքի եղած) Շա՛տ ազնիւ ես, Կլոտիոս... եւ ատոր համար ճանչցած ազնուականներուս մէջ ամենէն շատ քե՛զ է որ կը սիրեմ:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– (Գլխարկը կառնէ ու Անժէլիքայի հետ կը խաղայ) Հպարտ եմ Անժէլիքա՛...:

(Կլոտիոս Անժէլիքայի իր սենեակը տանելէ վերջ դուրս կելլէ) Յուսահա՛տ... Անժէլիքա...: Վաղը աւելի հանդարտած կը սիրեմ տեսնել քեզ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Ներսէն) Յուսահա՛տ... Կլոտիո՛ս...: Այո՛, վաղը աւելի մտածած սիտի գտնես դիս...:

(Կլոտիոս կը մեկնի):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.– (Կուգայ անջատաբերակին դռնէն գոցել) Է՛հ..... առանձնութիւնն է հիմա իմ բնկերը..... եկէ՛ք ուրեմն յուշեր... եկէ՛ք տեսնեմ թէ ի՞նչ կուզէք ինձմէ (Կը գոցէ դուռը. բայց դեռ անջատաբերակին կը տուի իր ձայնը) եկէ՛ք ինձ մօտ ու բերէք ձեր հետ

իմ ապրած բոլոր վիշտերս ու ժպիտներս...:
Եկէ՛ք, յուշեր... եկէ՛ք..... եկէ՛ք....:

ՏԵՍԻԼ Է.

(Էտվար, Եպիսկոպոս Տիւրօճ, Կրեսոս, Դարեհ. ապա Կլոտիոս):

ԷՏՎԱՐ.– (Ներս կը մտնէ Եպիսկոպոսին հետ, իրենց ետեւէն կուգան Կրեսոս, եւ Դարեհ... ճամբան ակտուած խօսակցութիւնն է որ կը շարունակեն): *Այսպէ՛ս, ուրեմն, Սրբազան հայր, դուք ալ ինծի հետ համաձայնիլ եղաք որ պետութեան ու եկեղեցիի չահերը գրեթէ նոյնն են. անոնք չէ՞:*

ՍՐԲԱԶԱՆ.– *Անշուշտ, պատճ Էտվար... բայց... ինչ ըսել, որ ազնուական դասու խնկարկող կարգ մը մտաւորականներ բուռն յարձակումներ կը վարձեն եկեղեցւոյ դէմ:*

ԷՏՎԱՐ.– *Այդ ոչինչ, Սրբազան.....* (հիւրերուն նայելէ վերջ) *Հրամմեցէ՛ք, նրաստէ՛ք....* (ոտքը ալ կը գրաւէն իրենց աթոռները՝ սեղանին բոլորտիքը): *Եկեղեցւոյ դէմ խօսող ազնուականները եւ նոյնպէս նոնց հետեւող մտաւորականները՝ ո՛վ միայն ձեզի մնասէ հետու են, այլեւ անոնցմէ կերպով մը եկեղեցւոյ ազդեցութիւնը նո՛ր ընձեռնեն ալ:*

ՍՐԲԱԶԱՆ.– *Ինչպէս, խնդրեմ:*

ԷՏՎԱՐ.– *Անկրօնութեան քարոզները, կամ եկեղեցւոյ դէմ մղուած պայքարները կը խտանան ու կրնդարձակեն աստուածարանութիւնը՝ որ իր գոյութեան տեւողութեան համար գիտութեան աստղձնեքը պիտի հաստատէ բնականաբար:*

ՍՐԲԱԶԱՆ.– *Ճիշտ է՛ք այդ կէտին մէջ:*

ԷՏՎԱՐ.– Դեռ աւելին կայ:

ՍՐԲԱԶԱՆ.– Շարունակեցէ՛ք, խնդրեմ...:

(Կրեսոս կը ծռի Դարեհի ականջին բան մը կը փսփսայ ու երկուքն ալ կը ժպտին):

ԷՏՎԱՐ.– Վէսթֆալիոյ համաձայնութենէն վերջ՝ երբ խղճի ու կրօնի ազատութիւն յայտարարուեցաւ, կրօնը այլեւս մեզի համար գործող տեսանելի մեքենայ մը ըլլալէ դադրեցաւ:

ՍՐԲԱԶԱՆ.– Հապա ի՞նչ բանի պիտի կոթնինք մենք:

ԷՏՎԱՐ.– Պետութեան...: Մեր տրնտեսական, ճարտարարուեստական զարգացումը, պիտի զար պետութիւնը ուժեզացնել, ոչ թէ կրօնը:

ՍՐԲԱԶԱՆ.– Իսկ կրօ՞նը...:

ԷՏՎԱՐ.– Կրօնը պետութեան ձեռքը անտեսանելի բայց հուժկու գործիք մը պիտի ըլլար, ինչպէս որ եղաւ ալ:

ՍՐԲԱԶԱՆ.– Բայց ասով չհարդարանար մեր դասակարգին պատկանող անկրօններու ոնթացքը:

ԷՏՎԱՐ.– Պետութիւնը երբ ուժեղ է, արդէն կրօնր կրնայ պահել՝ բազմաթիւ ու զաղտնի միջոցներով. ազատական անկրօնները մտահոգիչ երեւոյթ չեն ատեղծեր... ընդհակառակը՝ անոնք մէկ կողմէն երեւութապէս կրօնը տկարացնելու աշխատանքով, ուրիշ նոր կրօն մը կը զօրացնեն, որուն ներքեւ մենք ալ կապրինք ապահով, զուք ալ:

ՍՐԲԱԶԱՆ.– Եւ ի՞նչ է այդ կրօնը:

ԷՏՎԱՐ.– Հայրենասիրութիւնը, Սրբազա՛ն...: Ամէնէն նորագոյն միակ կրօնն

է, որու չուրջ բոլորն ալ կը համաձայնին, պահպանողականէն սկսեալ ազատականը, արմատականէն սկսեալ մինչեւ խամենա-ք Թունդ խռովարարը... մեր դիրքը, մեր տիրապետութիւնը հայրենասիրութեան բերդով է որ պիտի պաշտպանուի:

(Այս ատեն ներս կը մտնէ Կլ^ոտիոս):

ՏԵՍԻԼ Ը.

(Նոյնիք եւ Կլոտիոս)

ԷՏՎԱՐ.- (Ի յարգանս ոտքի կելլէ ու կը դիմաւորէ զայն) Այսօր, բաւական մը ուշացար Կլոտիոս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Է՛հ... գրպտումներ են վերջապէս... Ողջո՛յն ձերին տպնուակա-նութեան (կը սեղմէ բոլորին ձե^ռքերը):

ԷՏՎԱՐ.- (Զանգակը կը զարնէ) Ցա՛կ.:

ՑԱԿ.- (Ներս կը մտնէ ու խոնարհելով) Պատրաստ եմ Տէր իմ:

ԷՏՎԱՐ.- Շուտ սեղանը դարդարէ, որպէսզի մենք սկսինք մեր գործին:

(Ցակ կը մեկնի ու կարճ մէկ առ մէկ բերել օդիի շիշ մը, աղանդեր, գաւաթներով ու պնակներով ճոխացած ու զարդարո^ւած խոշոր ափսե մը, մինչ խօսակցութիւնը կը շարունակուի):

ԷՏՎԱՐ.- (Դառնալով Կլոտիոսի) Ը-սկ տեսնե՛նք, Կլոտիոս, ի՞նչ լուրեր ունիս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ձեր ուշադրութիւնը ինծի կապելու չափ լուրեր չունիմ, պատռն Էտվար:

ԷՏՎԱՐ.- Պատերազմի գործերը ի՞նչ փուլի մէջ են:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Երէկուայ կռիւներուն մէջ

յաղթութիւնը մերիններուն կողմն էր, բայց այսօր, նահանջի պէս բան մը տեղի ունեցեր է, կարծեմ:

ԷՏՎԱՐ.- Այդ ոչինչ... նահանջները երբեմն պատերազմական խաղեր կըլլան..: Մեր ամբողջ հայրենիքը իր զաւակներով երբ մէկ դլխով կը մտածէ, մէկ հունչով կը շնչէ, կրնանք ապահով ըլլալ մեր վերջնական յաղթանակին համար:

ՍՐԲԱԶԱՆ. (Կը յեցնէ գաւաթը օդիով) Լեցնենք մեր գաւաթները եւ յոտնկայս՝ խմենք մեր հայրենիքի համար զոհուող հերոսներու անուան:

(Բոլորն ալ կը յեցնեն իրենց գաւաթները եւ ոտքի ելլելով գաւաթներնին իրարու կը մօտեցնեն, ապա վեր բարձրացուցած):

ԷՏՎԱՐ.- կեցցէ՛ պատերազմը:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- կեցցե՛ն մեր հերոսները:

ԿՐԵՍՈՍ.- կեցցէ՛ մեր աշխարհահալածութեան ոգին:

ԴԱՐԵՀ.- կեցցե՛ն մեր հատու սրերը:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- կեցցէ՛ իրական ազնուականութիւնը:

ԲՈԼՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ.- կեցցէ՛, կեցցէ՛ Մողոքը:

(Կը նստին ուրախ ու բոցավառ երեւոյթով)

ԴԱՐԵՀ.- Մեր սոցիալիստ բարեկամներուն գործին կը հետեւի՞ք մօտէն:

ԷՏՎԱՐ.- Սոցիալիստ բարեկամնե՞ր... ... հա՛... հա՛... (բոլորը միասին կը քրքջան) հա՛.. հա՛....:

ԴԱՐԵՀ.- Ինչու՞ այդպէս խնդացիք:

ԷՏՎԱՐ.- Անոնք ի՞նչ ուժ ունին որ աջակցին այնպիսի անհնդամով հետապրքրութիւն:

ԴԱՐԵՀ.- Ա՛խըր միջազգայնականներ

են չէ՞. ժողովուրդը կրնան պատրաստել մե-
պի դէմ... պատերազմի դէմ... մեր ամենա-
սիրելի կայսեր դէմ...:

ՅՈՎՒԱՐ.- Այդ սօցիալիստները մեր
փշրանքներովը կշտանալ սիրող հացկատակ-
ներ են, որոնց վրայ կրնանք վստահիլ այն-
քան՝ որքան մեր կառավարութեան հաւա-
տարիմ պաշտօնեաներուն վրայ: Մարդիկը
պիշերը խառներ են ցերեկին հետ ամեն տեղ
հայրենասիրութեան քարոզներ կուտան:

ԿՐԵՍՈՍ.- Վախի արդիւնք էատ:

ՅՈՎԱՐ.- Անշուշտ... (դարձեալ կը
ղեցնի գաւաթը, մինչ միւսները կը հետեւին
իր օրինակին) թէ վախի եւ թէ դիրքի ու
պաշտօնի ակնկալութեան արդիւնք: Մարդի
կը ղրկեն դատակարդի անունով կը խօ-
սին դիրքի հասնելու համար...:

ԿՐԵՍՈՍ ԵՒ ԴԱՐԵՀ.- (Միասին) Հա՛
... հա՛... հա՛...:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- (Օդին ամենքին վերջը
խմելով) Բայց այդ մարդիկը վնասակար
չե՞ն բնաւ ապագային:

ՅՈՎԱՐ.- (Անխութօրէն ու վառ սիկ-
րէթ մը) Երբէ՛ք... այն ատեն, երբ տես-
նենք որ իրենց ուժը մատնոտիւ համեմա-
տութեան հասեր է, մեր դործակալներն ար-
դէն իրենց մէջն են. սկղբունքային, դաւա-
նական խնդիրներով բաժնել ուժերը զա-
նոնք. եւ այդ բաժնուած ուժերը իրարու
դարնել տալով եղածները բոլորը կրնանք
չքացնել:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- Շատ վստահութեամբ կը
խօսիս, պատօն Յուվար:

ՅՈՎԱՐ.- Այդ վստահութիւնս ուսում-
նասիրութեան արդիւնք է... այո՛. ես ար-

բէք վախ չունիմ անոնցմէ. միայն մէկ թըշ-
ճամբ ունինք՝ որմէ կրնանք վախնալ, բայց
ես գտած եմ նաեւ այդ թշնամին ալ ծունդի
բերելու կերպը: (Ոտքի կելլէ ու հանդիսա-
ւոր եղանակով) Սրբազան հայր, եւ դուք
պատօնեաներ. հիմակ երդում պիտի ընենք՝
որպէսզի այստեղ կատարուածը հոս թա-
ղենք ու ոչ ոքի բան չըսենք...: Ըրուվհետեւ
թէեւ օրէնքը մեր օձիքը չբռներ, բայց ուր-
ուական մը կայ որ կը հալածէ մեզ:

ԲՈԼՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ.- (Ոտքի կելլեն աջ
ձեռքերնին վեր) Կերդնո՛ւնք:

ԷՏՎԱՐ.- (Կը նստի, իրեն կը հետեւին
միւսները) Հիմակ ուրախ սրտով է որ կու-
գամ յայտնել թէ այն գործը, զոր կը հետա-
պընդէինք ամիսներով, այսօր արդէն կա-
տարուելու ճամբուն մէջ է:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- Կատարուելու ճամբուն
մէ՞ջ...:

ԷՏՎԱՐ.- Մեր ահարկու թշնամին, այդ
արիւնկզակ հրէշը՝ Սիվան, մի քանի օրէն
ծունգի պիտի գայ մեր առջեւ ուժասպառ եւ
ընկճուած:

ՍԱԲԱԶԱՆ.- (Գաւաթ մը օդի ղեցնելով
կը խմէ) Բա՛յց.. ինչպէ՞ս.. ըսէք խնդրեմ..
(ուրախութենէն կը շփի ձեռքերը):

ԷՏՎԱՐ.- Սիվա, կը սիրէ իր մայրը,
առանց անոր գրեթէ կեանք չունի... կր յու-
սահատի, ու խելագարուի, կը հասկնա՞ք:

ՍՐԲՈՅՆ.- Հասկնալի է... բայց...:

ԷՏՎԱՐ.- Բայց չկայ ալ... մենք այ-
սօր հոս պիտի ունենանք Սիվայի Մայրը:
(Կրեռոս Դարեհի բան մը կրսէ խնդուքով
ու կռուտոյ կը գարնէ աթոռին):

ՍՐԲՈՅՆ.- Ամէնն ի՞նչպէս:

ԷՏՎԱՐ.- Մեր ծառան՝ Ֆակը, որ քանի մ՝ամիս է խռովարարներու Գաղտնի ընկերութեան անդամ է, ծանօթանալով Սէվայի մօրը հետ, պատրաստած է գեղեցիկ ծուղակը: Ժամը 3-ին Մայր Սէվայի հոս պիտի գայ (ժամացոյցին կը նայի): Դեռ ատեն եւ հինգ վայրկեան ունինք:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- Ճետո՞յ...:

ԷՏՎԱՐ.- Երբ նա հոս գայ, մենք գայն պիտի խեղդենք:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- (Ուրախութեամբ) Ո՛ւհ, Աստուած իմ, պիտի յօշոտենք:

ԿՐԵՍՈՍ.- Անոր ոսկորները պիտի կոտրտենք:

ԴԱՐԵՀ.- Անոր դիակը դեռը պիտի նետենք:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Բայց այդ սոսկալի է....:

ԿՐԵՍՈՍ.- (Բարկութեամբ ոտքի կելլէ) Սոսկալի՛ է... ինչե՛ր կը լսեմ հոս....: Սոսկալի չէ, երբ այդ հրէշուհին ռումբի ապառնալիքի տակ կապրեցնէ մեզ, սոսկալի չէ, երբ անոր որդին սարսափ կը ցանէ չորս կողմ, սոսկալի չէ, երբ նա ժողովուրդի աչքերը կը բանայ ու մեր տիրապետութեան չէնքը կուզէ քանդել, սոսկալի է միայն այդ ծեր վարդի սպաննութիւնը... անանկ չէ՞: Հաւատացէ՛ք, Կլոտիոս, պղնուսականութեան պատուոյն վրայ կերդնում, որ եթէ ուրիշ ատեն դարձեալ այդ դուխի զգացումը արտայայտես, քեզի չպիտի ներեմ: (Կը նստի):

ՍՐԲԱԶԱՆ.- Բայց նա երդուած է ու չը կրնար իր երդումը դրժել ու մեզի հակառակ դործել:

ԷՏՎԱՐ.- Թողուցէ՛ք ատ... ահա ժա-

՛ճը կը մօտենայ... Կլոտիոս, եթէ չես ուզեր մեր գործին մասնակցիլ, կրնաս դուրս ելլել... բայց բերնիդ փականքը հետդ առնել մի մոռնար:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ըրէ՛ք, ինչ որ կը սիրէք, ձեզ հակառակ չեմ:

ՖԱԿ.- (Ներս մտնելով կը ծանուցանէ Մայր Սիվայի գալը) Եկաւ Տէր իմ...:

(Բոլորը իրարու երես կը նային):

ԷՏՎԱՐ.- Առաջնորդէ ներս... (Ֆակ կելլէ դուրս. Էտվար դառնալով բովհանդակութեան) Մէյ մէկ օրի տա՞նք որ խմէ.. Հա՛... Հա՛... Հա՛... բայց կեցէ՛ք, նախ յաւ մը դիտեմք գինքը: (Մայր Սիվայի ներս կը մտնէ):

ՏԵՍԻԼ Թ.

(Նոյնիք եւ Մայր Սիվայի, ապա Անժելիքա)

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.- (Զայրացկոտ ու ապշած նայուածքը մը կը պտտցնէ բոլորտիքը՝ ապա խոժոռ կերպով կը նայի դռան փովկեցող ծառային) Այս ո՞ւր եմ ես:

ՖԱԿ.- .... (Անխօս կը մնայ):

ԷՏՎԱՐ.- Հոն՝ ուր քեզի կսպասէ առանց դադարումի մահուան վճիռը...:

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.- (Դառնալով Ֆակին) ... Ա՛յ դու անարդ արարած... դաւեցիր ինծի անանկ չէ՞...: Ա՞ս պիտի ըլլար ճրնշուածներու ժողովին մէջ արդունքով լրած ուխտիդ կատարումը...:

ԷՏՎԱՐ.- Հոսիմէ՛, հո՛ս հրամմէ, առաջ եկուր ու դատաստի մը օղի պարապէ...:

ԿՐԵՄՈՒ ԷՒ ԴՈՒՐԵՀ.- Հա՛. հա՛. հա՛.

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.- (Առանց ուրիշի կա-

բեւորութիւն տալու) Դաւաճա՞ն... ըն
չե՞ս դիտեր թէ սոսամօքսիդ համար սանկ
հրէշներու անձնատուր ըլլալով միլիոնաւոր
մարդոց գանկերը կը դնես տատապանքի եր-
կանաքարին տակ...:

ՍՐԲԱԶԱՆ.— Տիկին... մի այդքան
բարկանար մեր հաւատարիմ ծառայէն.....
եթէ խօսք մ'ունիս՝ մեզի ուղղէ

ԷՏՎԱՐ.- Մենք հոս խօսք ընելու եկած
չենք.....: Տիկի՛ն... մենք ինքնակոչ դա-
տաւորներ ու անպատասխանատու ոճրա-
գործներ ենք... մենք որոշած ենք քու մա-
հը: Եթէ ապրիլ կուզես՝ միւսդ մէկ միջոց
կայ քեզի համար: Հոս կը կանչես քու որ-
դին՝ Սիվան, կը կանչես որ գայ մին մինակ,
առանձինն ու անզէն... կը հասկնա՞ս.....:
Անգամ մը որ զաւակդ հոս մտնէ մենք թոյլ
կուտանք որ գնաս դուրս, ու հանդստօրէն
ապրիս նեանդիդ մնացորդ օրերը:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՑԻ.- (Վախ ընկած մը կառ-
ճէ. կը ցնցի գլուխը ձեռքերը մէկէն դրած.
աչքերը բոցավառ ու բարկացած) Ու դուք
կը կարծէ՞ք թէ Սիվայի մայրը ես վախնայ
ձեզմէ... կը կարծէ՞ք թէ ես կրնամ դաւա-
ճանել իմ սիրասուն զաւկիս յանձ-
նած եմ դարերու կուտակուած մրմունջ:

Դուք գիտէ՞ք թէ ո՛վ եմ ես... ես դիւ-
ուած անարդարութեանց բորբոքած եմ... ես
քանդումի կործանումի ոգին եմ...: Մահ-
ուան վճիռո՞վ կը վախցնէք զիս... այդ ես
հէնց ձեր պալատին մէջ իսկ անվախ եմ ու
սիրապետող... ես իմ ակռաներով կրնամ
կոտրտել ձեր ոսկորները...: (Սոսկաց կա-
ծաց կը բայէ դէպի խումբը. առաւօտեր ու
տակեն կը մերկացնէ դաշոյնը. մին էտվար

եւ ընկերները սհարեկած կը կոթնին իրարու)։ Դուք, առանց դատաստանի տուած էք եղեր իմ մահուան վճիռը...։ Ոճրագործնե՛ր ... գիտցէք որ ձեզի ձեր ղէնքով պատասխանելու ժամը հասած է այլեւս։ Դուք՝ ոճիրը կը գործէք ոճիրի համար, բայց ես հիմա ոճիր պիտի գործեմ՝ ոճիրը թաղելու համար...։ Պիտի մեռնիք... այո՛... պիտի մեռնիք՝ եւ այս ձեռքով պիտի մեռնիք..... (Ձեռքը վեր, երբ կը խոյանայ, էտվար բաշելով ատրճանակը կուղղէ իրեն)։

ԷՏՎԱՐ.- Դէ՞հ սատկիր հիմա (կը կրակէ), սատկիր ու երազներդ ալ հետդ տար։

ՄԱՅՐ ՍԻՎԱՅԻ.- (Զարնուելով) Ա՛հ. .... (կուրծքը կը ռռանի ձեռքը ու թաւալագլոր կիյնայ գետին... դաշոյնը կը գլորուի իրմէ բիչ անդին... բայց յետոյ մի բիչ ուշքի կուգայ գերագոյն ճիգով մը կը մօտենայ դաշոյնին) Բայց ես... չպիտի մեռնիմ .... չպիտի... Սիմա՛... Սիմա՛... (ուշաթափ կը պառկի, բայց ապա կսկսի իր գալարումները)։

ՏԵՍԻԼ Ժ.

(Նոյնիսկ եւ Անժէլիքա)

(Մինչ ոճրագործները անխօս կը դիտեն գալարումները շշուառ պառաւին, գիշերաւոցով, հերթապահ՝ ներս կը մտնէ Անժէլիքա, նախ կը նայի վերաւորին, ապա կեցողներուն, յետոյ նորէն վիրաւորին՝ որ հեգնարբի հոնդիւններ կարձակէ)։

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ո՞վ գործեց այս ոճիրը։

ԷՏՎԱՐ.- Գործուածը ոճիր մը չէ.....

Անժէլիքա... այլ արդարութեան մէկ պատիժը... կը տեսնե՞ս այդ դաշոյնը... ոճրագործ պառաւը հոս մեզ սպաննելու եկեր էր:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՅԻ.- (Թապլտակելով) Սիվա՛... Սիվա՛... զաւա՛կս...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Սիվա՛... ի՛նչ կը լսեմ, Աստուած իմ... (կըգրկէ պառաւը կը դարձնէ դէմքը իրեն) Ո՛ւհ.. երկինք.. մա՛յրս ... մա՞յր... մա՞յր... (կը սեղմէ կրծքին ու կը համբուրէ):

ՍՐԲԱԶԱՆ.- (Ահաբեկ կը բռնէ Էտվարի թեւը) Ձեր տիկինը... պառաւն Էտվար... աղջիկն է եղեր այս սեւ օձի՛ն...:

ԷՏՎԱՐ.- (Ընկճուած, գլուխը ծռած կրծքին վրայ՝ ի նշան հաստատական պատասխանի երկու անգամ կը շարժէ գլուխը):

ԿՐԵՍՈՍ.- Ինկածներու փողոցին աղջիկը:

ՍՐԲԱԶԱՆ.- Ոճիրի դուստրը... բայց ինչու՞ չսպաննել զայն եւս իր մօր դիակին վրայ:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- (Ասպետական վեհանձնութեամբ ոտքի կանգնած) Գերեզմանի սեմէն ներս մտնողի երեսին հայոյել չըլլար, խնդրե՛մ... Թոյլ տուէք որ խեղճ կինը մեռնի իր աղջկան թեւերուն մէջ:

ԿՐԵՍՈՍ.- Ուրեմն կը գթա՞ս անոնց վրայ:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Այդ մասին յետոյ կը խօսինք:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- (Տակաւին իր ծնկան վրայ առած մօրը գլուխը) Մա՛յր... (կուլայ) մա՛յր.... մա՛յր... բաց աչքերդ ու նայիր ինձի:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՑԻ.- (Աչքերը կը բանայ) ը՛մ... ը՛մ... բայց... ո՞վ ես դուն:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ես քու դուստրն եմ, մա՛յր, չե՞ս ճանչնար զիս.. ես... Անժէլիքան եմ:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՑԻ.- Անժէլիքա՛... բայց դուն ի՞նչ գործ ունիս այս ոճրածին հրէշներու քով...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ներէ՛ ինձի մա՛յր...:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՑԻ.- Նե՞րեմ քեզի՛...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Այո՛, մա՛յր, ներէ ինձի, ապերախտութեամբ ու ցուխութեամբ ապրած տարիներս պիտի քաւեմ քու վրէժովդ, մա՛յր... այո՛... Անժէլիքան պիտի առնէ քու վրէժը՝ եթէ դուն ներեես անոր: Մա՛յր... անուշի՛կ մայր, բա՛ց չրթունքդ. ու հին օրերու տաք սիրովդ համբուրէ զիս ու ներէ ինծի...:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՑԻ.- Եկո՛ւր... եկո՛ւր... (Գլուխը վեր վերցնելու ճիգ մը կ'ընէ) Եկուր առջի՛ս...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- (Ան ծռի շրթունքին վրայ) Մա՛յր, կը ներե՞ս ինծի:

ՄԱՑՐ ՍԻՎԱՑԻ.- (Թևը կը նետէ աղջկան վզին) Այո՛, աղջիկս... ներեցի.... (կը համբուրէ ու թեւը թուլօրէն կ'իյնայ ու աչքերը կը գոցուին):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Մեռա՛ւ... մեռա՛ւ.... մա՛յր...:

ԻՏՎԱՐ.- (Իր ընկերներու հետ հետաքրքրութեամբ ոտքի ելած կը դիտէր, յանկարծ) Մեռա՛ւ... բայց ահա հո՛ն է ան, հո՛ն... (Աչքերը կը դառնան ցոյց տրուած տեղը, տեսարանին խորը, ուր կերեւի Մայր Սիվայի ուրուականը) Գառաւը կուգա՛յ...

պառաւը կը մօտենա՛յ.... Չէ՞ք տեսնէր զայն...:

(Մայր Սիվաշի ուրուականը դանդաղ-դաղայլ կանհետանայ, Անժէլիքա զայն տեսնելով կը թողու դիակը ու վազելով):

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Մա՛յր... կեցի՛ր..... կեցի՛ր.... ալ չեմ ուզեր բաժնուիլ քեզմէ:... մա՛յր...:

ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՒ ԿՐԵՍՈՍ.- Սարսափե՛լի հրա՛չք...:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Բայց դուք սպասեցէ՛ք վաղ ուայ աւելի մեծ հրաշքին...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- (Ալլեբեւիր, բայց կը լսուի իր ձայնը) Մա՛յր... դարձի՛ր... յետ դարձիր անեամ մը...:

(Վարագոյրը կիջնէ վերջին բառերը դեռ չարտասանուած):

(ՎԱՐԱԳՈՅՐ)

Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Ծ Գ.

(Տեսարանը կը ներկայացնէ հասարակաց պարտէզ մը: Ձախ կողմը մի բանի սովորական նստարաններ. որոնց մովր կերեւի երկար ծխնելոյզով գործարան մը: Աջ կողմը ամպհովանիով ծածկուած տեղ մը բարձրադիր, ուր դրուած է սեղան մը, բանի մը աթոռներ: Երկու սուիճաւոր զինուոր ներ կը հսկեն մօտը: Ձողի մը վրայ փակցըուած է խոշոր տառերով յայտարարութիւն մը.- «ԱՆԺԷԼԻՔԱՑԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՎԱ-

ՐՈՒԹԻՆԸ. ԺԱՄԸ 2-ԻՆ»: Այդ ձողին վով ճառած և կոշ մուրացիկ մը՝ բռնած իր պըճակը):

ՏԵՍԻԼ Ա.

(Իրարու եռեւ կուգան երկու բանւորներ, ապա մայր մը իր 3 փոքրիկներով, յետոյ գիւղացած երկու ուտիկաններ... ապա Սիմա եւ Մարա):

(Ցնցոտիներով ու սեւցած դէմքով ուրիշ երկու բանւորներ կաճապարեն):

Ա. ԲԱՆԻՈՐ.- Քալէ՛, ա՛յ մարդ, եռեցուդ մի նայիր... ես ըսի թէ չենք յաջողիր, անոնք մտիկ չըրին ու աս սեւ ձիւնն եկաւ մեր գլխին:

Բ. ԲԱՆԻՈՐ.- Բայց կեցի՛ր, հապա մեր տո՞ւնը, մեր գաւակնե՞րը... խե՛ղճ մարդ, հիմա անոնք վառեցան, վառեցան ու մոխիր դարձան:

Ա. ԲԱՆԻՈՐ.- Քալէ կըսեմ քեզի..... «կրցողը թող ազատի» ժամն է հիմա:

Բ. ԲԱՆԻՈՐ.- (Եռեւը նայելով) Մա՛յրիա՛... Մարիա՛... ոչինչ կրնամ ընել քեզ ետեւէդ հասնելու համար... (Կ'անհետանի, ապա կուգայ մայր մը իր երկու փոքրիկներով):

ՄԱՅՐԸ.- (Քալելէ առելի կը վազէ) Քալեցէ՛ք գաւակնե՛րս... (Մէկը կը գրկէ ճակտի իրտիճիը արբեղէ վերջ) քալեցէ՛ք... Ատուած հասնի... կատղած գազաններ են ինկեր մեր եռեւ .... առաջ՛ք, հայրիկը հոն է... (կանցնին) (Քիչ յետոյ կերեւին երկու գիւղացած ուտիկաններ, ատրճանակները ձեռքերնին):

Ա. ՈՍՏԻԿԱՆ.- Հա՛... հա՛... հա՛...

ա՛ս... Թէ ինչպէս կը փախչին նապաստակ ներու պէս:

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Բայց այդ նապաստակները առիւծներ էին դարձեր ժամ մը առաջ:

Ա. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Անոնք միշտ այնպէս են՝ երբ գործերնին անզէն ու անօգնական գործարանատիրոջ մը հետ է:

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Շատ յամառ, շատ անպիտան արարածներ են... անցեալ տարուայ ձարդը դաս չեղաւ իրենց:

Ա. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Ո՛չ միայն դաս չեղաւ՝ այլեւ շատցուց իրենց թիւերը:

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Աւելէ վերջ բնաւ խնայելու չէ:

Ա. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Երբ վախցնելու հրամանն տրուի՝ մենք պէտք է զարնենք անխնայ:

(Կը մօտենան երկուքն ալ կողր մուրացիկին):

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Այս մարդը ի՞նչ կընէ հոս:

Ա. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Ա՜ս ալ անոնց դասէն է... միայն օհ՛ մ՛ուելի ինկած ու անբանացած տեսակէն:

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Սա տարբերութեամբ, որ աւելկա կը մուսայ, անոնք կը պահանջեն:

Ա. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Հա՛... հա՛... հա՛... (խօսքն ուղղելով մուրացիկին) հէ՛յ, բարեկա՛մս:

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Խուլ է կերեւի:

Ա. ՕՍՏԻԿԱՆ.- (ժպտելով կը ձայի ընկերոջ երեսը) Պնակին մէջ բաւական դրամ կերեւի:

Բ. ՕՍՏԻԿԱՆ.- Հա՛... հա՛... հա՛... ի՞նչ... առնե՞նք...:

Ա. ՈՍՏԻԿԱՆ.- Անշուշտ... չե՞ս հաւանիր... հա՛... հա՛... (պնակը կառնէ ու կը պարպէ գրպանը ու միևչ խուղը ձեռքը կերկարէ, պնակը կը նետէ աղիին ու կուտայ մուրացիկին):

Բ. ՈՍՏԻԿԱՆ.- Տեսա՞ր... ան ալ մըտաւ պահանջողի դերին մէջ:

Ա. ՈՍՏԻԿԱՆ.- Հա՛... հա՛... հա՛... Ու առաւ պահանջողի վարձքը: Հը՛... (Անգամ մ'ալ ոտքով կը զարնէ մուրացիկին, որ ինկած էր գետինը եւ ելլել կուզէր): Երկարէ՛ ձեռքերդ... (Մուրացիկը դարձեալ կը գլորուի գետին, ոտիկանները կը հեռանան. կերեւին Սիվա ու Մարս. ծպտուած):

ՏԵՍԻԼ Բ.

(Սիվա, Մարս, ապա Տարօն)

ՍԻՎԱ.- (Կը նայի մուրացիկին որ ինքզինքը գտնել կուզէ:) Ի՞նչ կրնէ այս խեղճ մարդը:

ՄԱՐՍ.- Զօրավա՛ր, յայտնի է որ ապտակուած է Մողոքի մարդերէն:

ՍԻՎԱ.- Երէ՛ր իմ բարեկա՛մս (կը բռնէ թևէն ու կը կեցնէ) Ի՞նչ կայ, ո՞վ զարկաւ քեզի:

ՄՈՒՐԱՑԻԿԸ.- (Ձեռքը աչքերուն կը տանի):

ՄԱՐՍ.- Արքահաւեւի էակ. արդարեւ... Թէ կոյր, թէ խուլ Թէ համր:

ՍԻՎԱ.- Այ՛, ... ու դեռ կը սիրէ ապրիլ նա, երբ իրեն համար գոցուած են բնութեան երեք հրաշալիքներու դուռները:

ՄԱՐՍ.- Տե՛ս, Զօրավա՛ր... խեղճին պնակը նետած են մէկ կողմ (Կերթայ ու կը

բերէ պնակը՝ յանձնելով կոյր մուրացիկին՝ որ կը սրբէ աչքերը, անխօս ու լռին):

ՍԻՎԱ.- (Պնակը կը դնէ Մուրացիկին անուխին տակ, ու գրպանէն մաս մը դրամ հանելով կուտայ անոր ու ապա գաւազանը գետնէն կառնէ կը յանձնէ. եւ ազնուօրէն թեւէն բռնելով կը հասկցնէ մեկնիլ, հեռանալ: Մուրացիկը կամաց կամաց ֆալեղով կը հեռանայ):

ՍԻՎԱ.- (Քիչ մը բոլորտիքը նայելէ վերջ) Ի՛նչ ահաւոր սարսափ է որ կաւլէ այսօր քաղաքին փողոցները...: Փախող փախողի եռեւէն...: Մայրն իր զաւակը կը լքէ, կինն իր ամուսինը. ամէնքը կը փախչին ու մէկր իր եռեւը չհամարձակիր նայիլ:

ՄԱՐՍ.- Անցեալ տարուայ կոտորածի կրկնութիւնն է Զօրավա՛ր:

ՍԻՎԱ.- Գործադուլային կոտորա՞ծը ըսել կուզես:

ՄԱՐՍ.- Այո՛, միայն այս տարուանը աւելի սոսկալի է. որովհետեւ տիրող դասը աւելի չատ առիթ ունի խօսիլ հայրենասիրութեան վրայ՝ քանի որ երկիրը պատերազմի մէջ է...:

ՍԻՎԱ.- Կը հասկնամ... բայց միայն տիրող դասը չէ որ կը խօսի հայրենասիրութեան վրայ, Մա՛րս:

ՄԱՐՍ.- Այլ եւ անոր վարձկանները:

ՍԻՎԱ.- Այլեւ ճերմակ սարսափի պաշտպան Դեղին ընկերվարականները:

(Նստարանները մէկուն վրայ կը նստի Սիվա, Մարս կը հետեւի անոր՝ նստելով ուրիշ նստարանի մը վրայ):

ՄԱՐՍ.- Իրաւունք ունիք, Զօրավար.. Դեղին ընկերվարականները չատ աւելի վը-

տանդաւոր են քան կառավարութեան դահիճները: Եւ սակայն ամբոխը դեռ չունի այդ ճանաչողութիւնը:

ՍԻՎԱ.- Ամբո՛խ... բայց ճանաչողութիւնը ամբոխին համար չէ: Սակա՛յն, ձըդե՛նք ասոնք Մա՛րս... մենք նայելու ենք թէ ի՞նչ ընելու ենք հոս...:

ՄԱՐՍ.- Զօրավա՛ր... մենք հոս բանական վտանդաւոր տեղ նստեր ենք... կը տեսնե՞ս կեցող պահակները:

ՍԻՎԱ.- Այո՛, բայց քաղաքին մէջ մեզ ճանչցող մը չկայ... ապահով կրնաս ըլլալ:

ՄԱՐՍ.- Բայց մեր եռեւէն յուռեաներ հասցուցած են անշուշտ:

ՍԻՎԱ.- Այդ ոչի՛նչ... Կառավարութենէն հալածուող մը, երբ յաւ ծպտուած է, երբ պաղարիւն է, երբ բռնութիւս կասկածը չանցնէր մտքէն, երբ կասկածելի պահուըտելիք տեղեր չմտներ, ո՛չ ոք կը տեսնէ զինքը:

ՄԱՐՍ.- Մ'թէ կարելի՞ է:

ՍԻՎԱ.- Կառավարութեանց որսի շուները բուերու պէս են. անոնց աչքը գիշերը մ'բայն կը տեսնէ... (Վեր ճաշելով) Ի՞նչ յայտարարութիւն է սա (կրնայի ձողիճ կախուած յայտարարութեան):

ՄԱՐՍ.- (Կը կարդայ) «ԱՆԺԵԼԻՔԱՑի ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂի ՊիՏի ՈՒՆԵՆԱՑ ԺԱՄԸ ԵՐԿՈՒՔԻՆ»:

ՍԻՎԱ.- Անժելիքա՛...:

ՄԱՐՍ.- Լսած եմ այս կնոջ անունը:

ՍԻՎԱ.- Ես նոյն անունով քոյր մ'ունեցած եմ, որ կորսնցուցած եմ տարիներ առաջ:

ՄԱՐՍ.- Բայց այս կինը Էսմարխ կինն է, Մոզոքի արտաքին գործոց նախարարին

կինը, որ սպաննած է իր էրիկն ու կարգ մը ուրիշ գազաններ:

ՍԻՎԱ.- ... Բնազդումը կըսէ որ իմ քոյրն է ան... Մա՛րթ... ո՛վ գիտէ...: Դատավարութեան ներկայ չպիտի՞ կրնանք ըլլալ...:

ՄԱՐՍ.- Լաւ չէ, Զօրավա՛ր... անհրաժեշտ պատահար մը կրնայ վիժեցնել մեր ամբողջ ծրագիրը: (Մինչ Սիվա սիկրէթ մը կը հանէ ծխելու, պարտէզը կը մտնէ գեղացի պատանի մը ու կը նստի ֆիչ հեռու):

ՏԵՍԻԼ Գ.

(Սիվա, Մարս եւ Տաւօն)

ՍԻՎԱ.- (Ուշադրութիւնը դարձնելով պատանւոր) Տե՛ս, Մարս, տես թէ որքա՛ն տխուր է այդ պատանին: Ո՞վ է ան արդեօք...:

ՄԱՐՍ.- Ո՛հ, այո՛... եւ որքա՛ն ալ դեղեցիկ է:

ՍԻՎԱ.- Վիշտը աւելի գեղեցկացուցեր է զինքը:

ՄԱՐՍ.- Մօտենանք ու հարցնենք իր ո՛վ ըլլալն ու վշտին պատճառը:

ՍԻՎԱ.- Գեղեցիկին մօտենալէ առաջ պէտք է զայն դիտել...: Նայիր իր ճիւնափայլ աչերուն... ո՛հ, ի՛նչ հրաշալի պիտի ըլլար բնութիւնը, եթէ այդ աչերը ծերութեան խորշոմները չը ճանչնային բնաւ...: Նայիր իր սեւ աչքերուն՝ որոնք աշխարհը կը դիտեն՝ բայց ո՛չ իր տիրոջ գեղեցկութիւնը. եւ հոգ է արդէն գազանիքը անոր համակից տեսքին: Նայիր իր սեւ մազերուն... ո՛հ...! Կեանքիս կէսը կուտայի՝ եթէ ծերութեան ճերմակը չի մօտենար ա-

նոնց...:

ՄԱՐՍ.- Արդարե՛ւ, Զօրավա՛ր, անաղարտ ու անթերի գեղեցկութիւն է:

ՍԻՎԱ.- Կը սիրե՞ս, Մարս...:

ՄԱՐՍ.- Անշուշտ, Զօրավա՛ր... իսկ դո՞ւք...:

ՍԻՎԱ.- (Մտախոհ առջեւը կը նայի):

ՄԱՐՍ.- Կերեւի ձեր մտքին մէջ միայն մէկ պատկեր կայ...:

ՍԻՎԱ.- Բայց... թողո՛ւնք ասոնք, Մարս, ու անդամ մը մօտենանք իրեն:

(Երկուքն ալ ոտքի կելլեն ու կը մօտենան պատանիին, որ մատներուն հետ կը խաղայ)

ՄԱՐՍ.- Բարե՛ւ... գեղանի պատանի:

ՊԱՏԱՆԻ.- Բարե՛ւ, պարոններ.. (Աչքերը կեցուածքի):

ՍԻՎԱ.- (Ժպտելով կը սեղմէ աւետ ձեռքը) Ո՞վ ես դուն եւ ինչու՞ այսքան տըխրած ես:

ՊԱՏԱՆԻ.- Ես Տաճօնն եմ. այս քաղաքի գեղեցիկ պատանին... տխրած եմ, որովհետեւ կեանքի միայն վիշտը ճանչցած եմ:

ՍԻՎԱ.- Դուն գիտե՞ս թէ ո՞ւր է վշտի բոյնը:

ՏԱՄՇՆ.- Հոն Տէր իմ, հո՛ն, այդ դարձարանին մէջ: (Ցոյց կուտայ դիմացը երեւցող ծիանելոյզը):

ՍԻՎԱ.- Հայր ունի՞ս:

ՏԱՄՕՆ.- Ունէի՝ բայց երկու շաբաթ առաջ գերեզման դրին զայն:

ՍԻՎԱ.- Մեռա՞ւ:

ՏԱՄՕՆ.- Մեռցուցին, Տէր իմ... մեռցուցին անոր համար որ նա իր կեանքը ուրիշներու համար մաշեցուցեր էր:

ՍԻՎԱ.- Ո՞վ մեռցուց...:

ՏԱՄՕՆ.- Այն հրէշը, Տէր իմ, այն հրէշը, որ այդ գործարանի տէրն է:

ՍԻՎԱ.- Մայր ունի՞ս:

ՏԱՄՕՆ.- Ամէնքը, ամէնքը կատորուեցան, Տէր իմ. եւ մայր, ե՛ւ քոյր, ե՛ւ եղբայր... միայն ինձի խնայեցին, որովհետեւ ըսին թէ գեղեցիկ եմ ու պէտք ունին իմ կեանքին:

ՍԻՎԱ.- Կը սիրե՞ս մեզի ընկերանալ:

ՏԱՄՕՆ.- Բայց ո՞վքեր էք դուք:

ՍԻՎԱ.- Մենք՝ ձեր նմաններուս դատին վրէժխնդիր ոգիներն ենք:

ՏԱՄՕՆ.- Սակայն, ես դեռ չգիտեմ թէ ի՛նչ է վրէժը:

ՍԻՎԱ.- Վրէժը մեծագոյն անարդարութեան փոքրագոյն հատուցումն է:

ՏԱՄՕՆ.- Կը հաւատամ ձեզի, Տէր իմ, բայց ես անգօր մի պատանի, ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի:

ՍԻՎԱ.- Մենք քու օժանդակութեանը, քու աչխատանքին պէտք չունինք:

ՏԱՄՕՆ.- Հապա՞...:

ՍԻՎԱ.- Մենք միայն մէկ բան պիտի սիրենք՝ որ քու սեփականութիւնն է զոր պիտի պահես անադարս:

ՏԱՄՕՆ.- Ի՞նչ է ան, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.- Դուն առանկ գեղեցիկ պիտի մնաս... ու մենք քեզի պիտի նայինք որպէս պատանեկութեան հրաչալի կոկոնը՝ որուն ներքեւ չէ նայեր կեանքի կիզիչ արեւը:

ՏԱՄՕՆ.- Ո՛չ, Տէր իմ, ես ալ կը սիրեմ գեղեցիկ մնալ... բայց ի՞նչպէս...:

ՍԻՎԱ.- Պիտի գիտնաս որ վիշտ մը կայ, բայց գայն տեսնել չպիտի ուզես.....

մինչեւ որ մենք քանդենք անոր բոյնը:

ՏԱՄՕՆ.- Բայց ես վիշտը տեսեր եմ, Տէր իմ...:

ՍԻՎԱ.- Վշտի պտուղը տեսած ես, բայց ծառը տեսած չես... այդ ծառէն է որ պէտք է հեռու մնաս, Տամօ՛ն...:

ՏԱՄՕՆ.- Ցեսո՞յ...:

ՍԻՎԱ.- Սէրը պիտի երազես, բայց անոր հասնելէ պիտի զգուշանաս:

ՏԱՄՕՆ.- Բայց ի՞նչ է սէրը:

ՍԻՎԱ.- Սէրը առելութեան տանող ծառուղին է:

ՏԱՄՕՆ.- Ուրեմն չսիրե՞մ ալ տեմ:

ՍԻՎԱ.- Առելը այնքան կը տգեղցնէ քեզ, որքան սիրելը:

ՏԱՄՕՆ.- Ներկայիս ձեր խօսքերը չեմ հասկնար, Տէր իմ:

(Գլուխը կը կախէ տխրութեամբ):

ՍԻՎԱ.- Մի տխրի՛ր, զեղանի պատանի (կը շոյէ երեսները), քու հօրը դժբախտ մահը նոր ու ազատ հայրերու ծնունդն է որ կատարուէ:

ՏԱՄՕՆ.- Ու այդ պարտադ մխիթարութիւն չէ՞ որ կուտաք ինծի:

ՍԻՎԱ.- Ո՛չ, պատմութեան վճիռն է:

ՏԱՄՕՆ.- Ու ե՞րբ պիտի արտայայտուի այդ վճիռը:

ՍԻՎԱ.- Երբ որ Հրապարակուն այս (ցուցադրակը կը մատնանշէ) պատրանի վճիռը:

ՏԱՄՕՆ.- Անժէլիքա՞յի վճիռը:

ՍԻՎԱ.- Կը ճանչնա՞ս այդ կինը:

ՏԱՄՕՆ.- Անունը միայն լսած եմ, Տէր իմ, իմ հայրս երբեմն կատօթէր անոր համար:

ՍԻՎԱ.- Քու հայրը երբեմն կաղօ՞ղ ը:

ՏԱՄՕՆ.- Այո՛, որովհետեւ կըսէը թէ նա հրեշտակ մըն է, որ լուծած է ճնշուածներու մէկ վրէժը:

ՍԻՎԱ.- (Խորհրդաւոր կերպով նայելով Մարթի երեսին) Կեսի՛ը հոս... իմ գեղանի պատանի... եւ ածներուն վրայ մի տխրիր... յուշերդ բոլորը մոռացութեան տուր ու նայիր ապագային...: Հոս սպասէ՛ մինչեւ որ դատավարութիւնը լրանայ..... Մենք կուգանք գտնել քեզ քիչ յետոյ...: Մեր բարեկամութենէն չպիտի զղջաս...: Եթէ Անժէլիքան ճնշուածներու մէկ վրէժը լուծեր է, մենք պիտի լուծենք բարդուած բոլոր վրէժները... (Կը սեղմէ ձեռքը ու կը բաժնուին):

ՏԵՍԻԼ Դ.

(Տաճօն առանձին, ապա տեսարանի միւս կողմը կուգան Դատաւորը, Դատախազը, Անժէլիքա եւ մի քանի զինուորներ):

ՏԱՄՕՆ.- (Իրմէ բաժնուող խօսակիցներուն ետեւ երկար նայելէ վերջ) Ո՞վքեր էին սոնք, որ հանդիպեցան ինծի...: Գեղեցիկ եմ, ըսին ինձ, բայց ի՞նչ կարժէ գեղեցկութիւնը, երբ նա ինկած է դժբախտութեան ճիրաններուն մէջ...: Վրէժի մասին խօսեցան... Չարխքէն վերջ վրէժը սրտի վայրկենական զովութիւն պատճառելէ զատ ի՞նչ կրնայ ընել: Զգիտեմ... Ես այս մարդոց հանդիպելով սոսկալի տպաւորութիւն ունեցայ...: Ո՛ւհ, Աստուած իմ, մոռանալ այն մէկը... անոր ձայնը մեղմ էր, բայց անցնելով հոգւոյս մէջ, հոն որոտումի

կը փոխուէր... անոր աչքերուն մէջ էս կը տեսնէի ամբողջ աշխարհը իր վիշտերովն ու ժպիտներովը, իր սէրովն ուատելութիւններովը.....: Հա՛յր իմ... հա՛յր իմ... երբ դուն կը մեկնէիր միանալու մօրս, չըսի՛ր ինձի թէ որո՞նց ձեռքը պիտի մնայի ես.....: Կեանքը այնքան փշոտ ճամբայ է, ուրկէ չը կրնար քալել այս փափկասուն մարմինը..: Հա՛յր իմ, ես չեմ ուզեր անիծել քեզ..... բայց ինչու՞ ամուսնացար՝ երբ գիտէիր որ այս անարդար կարգերուն համար նոր զոհ մը պիտի պատրաստէիր միայն...: (Եղկելու շարժում մը) Ի՜հ բաւական է հոս նստելս... գնամ. գնամ իմ խցիկը... որուն դռան առջեւ սարսափն է ո՛ր կսպասէ: (Ոտքի կելլէ) Բայց այս անծանօթներն ըսին որ սպասեմ հոս... ո՛վ գիտէ գուցէ բախտաւոր բան մը կայ այս հանդիպումին մէջ: (Նոյն պահուն կերեւին Դատաւորը, Դատախազը, ոստիկաններ եւ ամբաստանեալ ուհին) Ա՛հ... Եկա՛ն... եկա՛ն... կերեւի պիտի սկսի դատավարութիւնը: (Կը նստի դարձեալ) Հետաքրքրական է դիտել այդ կիները, որու անուան առջեւ՝ ինչպէս ամեն մեծութեան առջեւ ոմանք կը հայոյեն, ոմանք կաղօթեն..: (Դատաւորը, Դատախազը կը բազմին իրենց աթոռներուն վրայ, մինչ Անժելիֆա կը մնայ կանգնած՝ ոստիկաններուն մէջ):

ՏԵՍԻԼ Ե.

(Դատաւոր, Դատախազ, Գրագիր, Անժելիֆա եւ գինուորներ. Տաճօն դիտող է սոսկ):

ԴԱՏԱՒՈՐ.— (Թղթատելով ստուար հատոր մը, խոժոռ կերպով կը նայի սեւ շը-

դարշով ծածկուած հպարտ Անժելիքայի, մինչ Գրագիրը իրեն կերկարէ գրուած թուղթ թերու ծրարը· ապա դառնալով Գրագրին)
..Աւելորդ ժամանակ չանցնելու համար, կարդա՛ անցեալ դատավարութեան ամբաստանեալ կնոջ վերջին հաստատական արտայայտութիւնը:

ԳՐԱԳԻՐ.- (Ոտքի կելլէ ու կը կարդա) ... Բոլոր այն գործերը, որոնցմով կամբաստանուիմ, ես ըրած եմ կշռադատ մըտքով, կանխամտածութեամբ: Ասոնց վրայ կաւելցնեմ նաեւ որ կարհամարհեմ ձեր օրէնքները, ձեր ուժը, ձեր մեծութիւնը, ձեր ամենակարողութեան ապուշ յայտարարութիւնը: Հոս՝ ձեր առջեւ կեցող ամբաստանեալ կինը չատ հպարտ է այն մխակ գերադոյն դատաւորին առջեւ որ իր եան է:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- (Տիկնոջ կուղղէ խօսքը) ... Ձեր խօսքերը բաւ ատ բաւ արձանագրուած են, Տիկին, անանկ չէ՞:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Իմաստը պահուած է, պարոն Դատաւոր:

ԴԱՏԱՒՈՐ.— Պահաս ոսն մը կա՞յ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Շատ տակաս կայ, որուն ամբողջացման պէտք ունի պատմութիւնը:

ԴԱՏԱՒՈՐ.— Լաւ Տիկին, այսօր, կամբողջացնենք այդ պահասը: Օրէնքը չատ նեբողոքիտ է, անիկա մէկ անգամէն վճիռ չար ձակեր, այլ ժամանակ կուտայ որ ամբաստանեալը ինքզինքն հաւաքէ ու մեղմացնէ յանցանքը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Իսկ եթէ ամբաստանեալը իր խօսքերը կրկնէ՞:

ԴԱՏԱՒՈՐ.— Այն ատեն վճիռը կարձակուի:

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.- Ես կատեմ ձեր պաշտոնական ձեւակերպութիւնները եւ կուզեմ որ այդ վճիռը հիմակ, անմիջապէս հիմակ տաք, կը հասկնա՞ք:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Կատէք մեր պաշտօնական ձեւակերպութիւնները։ (դառնալով Գրագրին) Կարձանագրէք ասոնք անանկ չէ՞: (Գրագիրը կարձանագրէ՝ հակած սեղանին վրայ):

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.- Թող ընդգծումներով արձանագրէ պարո՛ն Դատաւոր:

ԴԱՏԱԽԱԶ.- Ամբաստանեալի մը հրամայողի ազատութիւն չարուիր դատարանին մէջ:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Հիմակ, Տիկին, ուրիշ արտայայտութեանց պէտք չունինք... : Դուք միայն մեր հարցերուն պիտի պատասխանէ՛ք, կարելի եղածին չափ ամփոփ, չմոռնալով անշուշտ որ եթէ արդարութեան ու ազատութեան վրայ կը մտածէք քիչ մը պէտք է ձեր բառերը կշռէք:

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.- Ես միշտ կշռած եմ իմ բառերը, պարոն Դատաւոր, միայն թէ դուք պանոնք հասկնալու կարողութիւնը չունիք:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԷՆ ՄԻՆ.- (Աճապարհի ուսին ճնշելով) Անզգա՛մ կին, ատանկ չեն խօսիր դատարանին մէջ:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Կեցէ՛ք, ամբաստանեալը մի նեղէք, ան վերջին պատասխանութիւնն է, նա ազատ է իր բաղխիքներն բաղել:

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.- (Ձեռնաձիրով) Ազնիւ էք, պարոն Դատաւոր:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Հրեշտակնե՛րն ազնիւ կըլլան, Տիկի՛ն:

ԱՆԺԵԼԻՔԱ.- Որոնք դատարաններու

մէջ իրենց թուչելու թեւերը կը չինեն:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Սրամտութիւն փորձելու տեղը չէ հոս Տիկի՛ն: Ուշադրութիւն ըրէք ու միայն հարցումներուս պատասխանեցէք. ապա ձեզի ժամանակ կը տրուի որ խօսիք՝ որքան որ ուզէք:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Լա՛ւ, ըրէք ձեր հարցումները:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Ձեր անունը Անժէլիքա է, անանկ չէ՞:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ա՛յո՛, այդ անունով ճանչցուած եմ:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք ինկածներու փողոցի աղջիկն էք:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ինկածներու փողոցը բարձրերու չինած փողոցն է:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Ձեր երակներուն մէջ ազնուականի արիւն չկայ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Իմ երակներուս մէջ մարդկային կարմիր արիւն կայ, պարոն Դատաւոր... ես չեմ ճանչցած անասուններու խառնուրդ արիւնը:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք՝ ազնուականութեան սեմէն ներս մտնելնէդ յետոյ խոթած էք ձեր ամուսինը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ես ըրած եմ ինչ որ ձեր օրէնսդիրքը հրամայած է:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք սպաննած էք ձեր ամուսինը. ու անոր եղբայրը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Մարդիկ, որոնք մէյ մէկ նաւերներու վրանէ կախուեցան, իրաւունք չունին ապրելու:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք սպաննեցիք պանո՞ք անանկ չէ՞:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ձգեցեք, պարո՛ն դա-

տաւոր՝ թէ ինչու՞ կուզէք անպայման այդ բանել տալ, երբ պատասխանս ոչ մի նշանակէր:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք ոճրագործ էք, Տիկին՛ն. եւ օրէնքը չդոհանար ընդհանուր բացատրութիւններով, պէտք է այդ կամ ոչ ըլլայ ձեր պատասխանը:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ոճրագո՛րծ... բայց պարոն դատաւոր, այդ արուեստը ձեր կառավարութիւնն է կատարելագործեր ու դո՛ւք էք որ եռանդագին յառաջ կը տանիք զայն: Երկու տարուայ մէջ երկու միլիոն դիակներ սփռուած են պատերազմի դաշտին վրայ: Ոճրագործ է թագաւորը, որ կապաննէ ժողովուրդի կամքը. ոճրագործ են ձեր նախարարութիւնները, որոնք զինուորներով ու դահիճներով չղթայած են երկիրը. ոճրագործ են ձեր օրէնքները, որովհետեւ արտադրութեան միջոցներու անհատական սեփականութիւնը կը պաշտպանեն: Ինչու՞ համար են թնդանօթները, ինչու՞ համար են ահագին աշխատանք եւ ուժ սպառող զրահաւորները, ինչու՞ համար են դատարանները, ինչու՞ համար են մահապատիժի հրացանները, ինչու՞ համար են գնտացրները. ամէնք բոլորը, պարոն դատաւոր, մարդեր սպաննելու համար, այնպէ՞ս է...: Բաւական չէ որ դուք մարդերը կսպաննէք գործարաններու մէջ, զինետուններու մէջ, պոռնկանոցներու մէջ, զուարճատեղիներու մէջ, խեղթանոցներու եւ յիմարանոցներու մէջ, դուք զանոնք հաւաքաբար, հազարներով կսպաննէք արդարութեան ու հայրենասիրութեան անունով:

Իր ընտանիքին հետ անօթի մեռնելու

վրայ եղողին կոկորդը կը պատռէք. իրա-
ւունքի մը պահանջը ներկայացնողին սիրտը
սուին կը մխէք. պարկեշտ կնոջ պոռնկանո-
ցը ցոյց կուտաք, իսկ պոռնիկին՝ դժուարա-
դոյն խաչն ու խաչելութեան դողգոթան:
Հիմակ, ըսէ՛ք, պարոն դատաւոր, ո՞վ է ոճ-
րագործը մեր մէջեւ. ե՞ս, որ նորագոյն ու
բազմաթիւ ոճիրներն արդիլելու համար
դէմառ ոճրագործներէն մի քանիսը այս
աշխարհէն հեռացուցի, թէ դուք՝ որ օրէնք-
ներու հովանիով քաոմնեցուցիչ սպանդա-
նոցի մը կը հակէք:

Ես տարիներով աչքերս գոց ապրեցայ
պղնուականութեան ինծի չուայլած պեր-
ճանքներուն մէջ: Այնքան չատ ու ակնախո-
տիղ էին առջեւս թափուած գոհարները,
այնքան բազմաթիւ ու գգլխիչ էին հաճոյքի
աղուեսները, այնքան թանձր ու զարդարուն
էին վարագոյրները, որ ես անոնց ետեւ չը
տեսայ իրական կեանքը, բազմամիլիոն աշ-
խատաւորներու չահագործումի ու զրկանքի
կեանքը: Բայց այս գինով կուրութիւնս ժա-
մանակաւոր էր, պարոն դատաւոր: Ես իմ
մօրը աղջիկն էի ու իմ մայրս աշխարհի բո-
լոր անիրաւութիւններն ու թշուառութիւն-
ներն իր մորթին վրայ կրող ու վրէժի ուխ-
տով իր օրերը մաչեցնող կին մըն էր: Ես չէի
կրնար դաւաճանել անոր: Բաւական եր-
կար տեսեր մոռցեր էի դինքը. բայց երբ օր
մը տեսայ զայն իմ բնակած ապարանքին
մէջ, տեսայ զայն խոովխոռուած ու արիւնա-
թաթաւ վիճակով, ո՛ւհ, այդ արիւնը, այդ
սարսափելի տեսարանը ամբողջ իմ մեռած
անցեալին յարութիւն առնել տուաւ ու ես՝
իմ առջեւս փռուած մօրս դիակին քով ամ-

բոլոր դարերու անհաշիւ զոհերը տեսայ ու լսեցի ձայն մը՝ որ չգիտեմ ո՛ր տեղէն կու-ւէը ու վրէժ կը պոռար, կոյր ու խելապար-ուած վրէժ մը՝ որ պատմութեան օրէնքնե-րը չճանչնար, որ վշտել կուզէ՝ վշտուելու պիտի: Ու ես, պարոն դատաւոր, համաձայն այդ նուիրական ձայնին, լուծեցի իմ վրէժը, որը կիսատ է տակաւին եւ վտահ եմ, ու-րիշներ կը լրացնեն վաղը:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք, ձեր ոճիրէն զատ, մխանալով այս հայրենիքի թշնամիներուն, զատաճանած էք մեր երկրին:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Այո՛, զատաճանած եմ ձեր հայրենիքին՝ ծառայելու համար իմ-նիս:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Ու դուք, նախատած էք նաեւ մեր դրօշը:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Այո՛, նախատած եմ ձեր դրօշը, բարձրացնելու համ:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Դուք առանձին հայրենի՞ք ունիք:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Այո՛:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Եւ ո՞ւր է այդ հայրենիքը:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Աշխարհը:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Եւ ո՞րն է ձեր դրօշակը:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Բանուորութեան խոյա-նը:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Ո՞ւր են ձեր զաղտնի կազ-մակերպութեան կեդրոնները:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Ինծի պէս մտածողնե-րու զանկին մէջ է այդ կեդրոնը, պարոն զա-տաւոր:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Եւ որո՞նք են ձեզ նման մտածողները:

ԱՆԺԻԼԻՔԱ.- Անոնք, որ կը չահա-

գործուին, անոնք որ կը տառապին, անոնք որ դասակարգային գիտակցութիւն ունին:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Ներեմն, կը մերժէք յանկանէ անուանէ խռովարարներու անուններըը տալ:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Բացարձակապէս:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- (Քովիններուն հետ կարճ փսփսուքէ մը վերջ, ֆիլէ մը կը թղթատէ ձեռքի գիրքը ու հանդիսաւորութեամբ) Տիկի՛ն, բարձրագոյն դատարանս, այս հրապարակային դատավարութեան մէջ լսելով ձեր վերջին խօսքերը, Օրինագրքի 61-րդ. 93-րդ. եւ 125-րդ. յօդուածներու տրամադրութեան համաձայն, կուգայ ձեզի մահուան պատիժ արձակել...: Ձեր յոյսը այժմ Աստուծոյ վրայ մնացեր է...:

ԱՆԺԷԼԻՔԱ.- Ներկայ կարգերու մէջ մեռնիլը աւելի նախընտրելի է քան ապրիլը, որովհետեւ առաջինը մէկ վայրկեանի նեղութիւն միայն ունի, իսկ երկրորդը՝ տարիներու անտանելի տանջանքը:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Տարէ՛ք այդ կինը, ա՛լ բաւական է որքան լսեցինք պինքը:

(Զինուորներ ֆաշիշելով ու հրացանի բունով զարնելով կը տանին):

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Վաղը մեր երկրի թշնամիներէն մին լանդհուտանայ, բայց պլխաւորը կը մնայ դեռ:

ԴԱՏԱԻԱԶ.- Ո՞վ... Սիմո՞ն...:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Ա՛յո՛, Սիման...:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- Այս ոչինչ, մեր բազուկները երկար են եւ ուժը անսպառ. ոչ ոք կրնայ [illegible] ամենազօր Մոդոքի տարածուն ցանցէն:

ԴԱՏԱՒՈՐ.- (Ուրիշ ելլելով) Գնա՛նք...

մենք կատարեցինք արդարութեան հրահանգները... մեր մխիթը այժմ հանգիստ է ու մեր խիղճը՝ թեթեւ:

ԴԱՏԱԽԱԶ.- Բայց ասանկ դատավարութիւն թող վերջինը ըլլայ մեր երկրին համար: Ապստամբներուն եւ հայրենիքի դաւաճաններուն խօսելու պատեհութիւն չպէտք է տալ... անոնց լեզուն նախ կտրելու է, ապա տալու է վճիռը:

(Կը մեկնին, տեւարաւնին վրայ կը մնայ Տամօն):

ՏԵՍԻԼ Ե.

(Տամօն առանձին, ապա Սիվա)

ՏԱՄՕՆ.- (Ոտքի կելլէ ու ծոծրակը քերելով կը մօտենայ դատաւորի աթոռին) Երանի էր կարծես եղածը... Բայց Աստուա՛ծ իմ, այդ ի՛նչ վեհութիւն էր որ կը ճառադայթէր Անժէլիքայի դէմքէն... ի՛նչ յանդգնութիւն... ի՛նչ վսեմ հաւատք էր որ կար անոր խօսքերուն մէջ: Հայրիկս... ուրեմն, գուր տեղը չէր որ երկիւղածութեամբ կարտասանէր անոր անունը...: Անժէլիքա՛... այս անունը միմիայն արտասանելով չի վերջանար.....:

(Նոյն պահուն կը մօտենայ Սիվա)

ՍԻՎԱ.- (Ձեռքը կը դնէ ուսին) Ուշա՞գ, Տամօն:

ՏԱՄՕՆ.- (Յանկարծակի ցնցում մը կ'ունենայ) Ո՛հ, Տէր իմ, դո՞ւք էք... ո՛չ... ներեցէք...:

ՍԻՎԱ.- Ի՞նչ եղաւ դատարանի վճիռը:

ՏԱՄՕՆ.- Մահուան պատիժ:

ՍԻՎԱ.- Մահուան պատի՞ժ:

ՏԱՄՕՆ.- Այո՛, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.- (Խոր հառաչով) Մողոքը դեռ չատ զոհեր կուզէ, Տամօ՛ն:

ՏԱՄՕՆ.- Բայց Տէր իմ, տեսնելու էիք այդ կնոջ խրոխտ կեցուածքը, լսելու էիք անոր սուր խօսքերը, որոնք նիզակի պէս կը մխուէին լսողներու գանկին:

ՍԻՎԱ.- Պատմութիւնը կը լսէ ու կարձանագրէ զանոնք, Տամօ՛ն...: Բայց դո՛ւն, ո՛վ գեղանի պատանի, դուն հեռու կեցիր այն հրդեհէն, որու բոցերը դուցէ այրեն քեզ: Այս այտերը չպիտի խամրին, Տամօ՛ն, այս աչքերը չպիտի նուաղին... այս գեղեցկութիւնը իր թարմութիւնը չպիտի կորսընցընէ, կը հասկնա՞ս...: Կեանքի բոլոր վիշտերը մեզի թողլ, Տամօ՛ն ու դուն ա՛ս մխայն անուշ երազները...:

ՏԱՄՕՆ.- Ուրեմն քեզմէ չպիտի՞ բաժնուիմ:

ՍԻՎԱ.- Կրնաս՝ երբ որ ուզես:

ՏԱՄՕՆ.- Կը սիրեմ քեզի հետ մնալ Տէր իմ. ինձ այնպէս կը թուի թէ դուն սովորական մարդոցմէն չես:

ՍԻՎԱ.- Ամեն մարդ անսովոր բան մը ունի, Տամօն:

ՏԱՄՕՆ.- Բայց քու աչքերուդ մէջ կը տեսնեմ լոյս ու մթութիւն միանգամայն: Առաջինէն կը հրճուիմ, երկրորդէն կը վախնամ... բայց այդ վախը կը սիրեմ ունենալ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.- Անշուշտ խորհրդաւորութեան համար, Տամօն:

ՏԱՄՕՆ.- Ո՛չ, աւելի կարեւոր բանի մը համար:

ՍԻՎԱ.- Ի՞նչ:

ՏԱՄՕՆ.- Որովհետեւ հաւաքն ունիմ, որ դուն իմ հօրը վրէժը կը լուծես, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.- Հօրդ վրէժը՛...: Այո՛, Տամօ՛ն, երդուած եմ լուծել հօրդ ու անոր նմանն չաս մը հայրերու վրէժը:

ՏԱՄՕՆ.- Կը հաւատամ, Տէր իմ:

(Այդ պահուն ֆողով ծածկուած կին մը կը մօտենայ իրենց):

ՍԻՎԱ.- Ո՞վ է աս սեւերով ծածկուած կինը:

ՏԵՍԻԼ Զ.

(Սիվա, Տամօն, Սապրինա.)

ՍԱՊՐԻՆԱ.- (Խորհրդաւոր կին, որ մօտենալով կը դպչի Սիվայի) Լո՛ւռ, Սիվա... ճգնաժամային րոպէն կը մօտենայ..... լա՛ւ լսէ զիս:

ՍԻՎԱ.- Բայց... ո՞վ էք դուք տիկին:

ՏԱՄՕՆ.- (Աչքերը բացած) Սիվա՛... Տէր իմ... ձեր անունը արտասանուեցաւ դատաւարութեան վերջին վայրկեանին... ձեզ կը փնտռեն, Տէր իմ... ձեզ այս երկրին մեծագոյն թշնամին կը կոչեն:

ՍԻՎԱ.- Հանդարտէ, Տամօ՛ն, ոչ ոք կրնայ զիս բռնել... եթէ բռնուիմ ալ, իմ ոգին ազատ է... ես դժգոհութիւն ու բողոքն եմ մարդկութեան, Տամօ՛ն... հիմակ զիս պէտք է ճանչնաս:

ՏԱՄՕՆ.- Բայց ես ձեր ոգին չեմ կըրնար տեսնել, Տէր իմ...:

ՍԻՎԱ.- (Պատանիին ուսը ծեծելով.) ... Երբէ՛ք մի մտածեր այդ մասին Տամօն... (դառնալով տիկնոջ) Հիմակ՝ ըսէ՛ք խնդրեմ, տիկին, ո՞վ էք դուք... ձեր ձայնը

ծանօթ կերեւի... բայց... չեմ հաւատար.. անկարելի է...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Կար ատեն մը, ուր դէմքով չէիր հետաքրքրուիր ու կուզէիր հետանալ ինձմէ:

ՍԻՎԱ.- Սապրինա՛... (Ցողը վերցնել կուզէ, մինչ Սապրինա ծողն չի տար ու բայն մը ետ կերթայ):

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այո՛, Սիվա՛... Սապրինան է քովդ կեցողը... բայց ձեռք մի երկարեր ինծի: Ես եկած եմ քեզ տեսնել, մի քանի կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդելու ու մեկնելու համար:

ՍԻՎԱ.- Ըսէ տեսնեմ, Սապրինա՛, կը լսեմ քեզ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Մայրդ անդթօրէն սպանեցին:

ՍԻՎԱ.- Սպաննեցի՞ն...:

(Տամօն որ մինչեւ աչդ, նստեր տեղրայինի մէջ բաներ մը գրելով կգրադէր, հետաքրքրութեամբ կը նայի Սիվային):

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այո՛, սպաննեցին ու դիակը կտոր կտոր ընելով ծովը նետեցին:

ՍԻՎԱ.- Ցեսո՞յ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Քոյրդ մահուան դատապարտեցին ու վաղը պիտի կախեն:

ՍԻՎԱ.- Բնագդումս այդ ըսաւ ինձ, Սապրինա, զգացումներս հրահարուեցան, բայց բանականութիւնս յետցուց զանոնք..: Ի՛հ.. երբ մենք ժողովուրդի ճնշուած տարրին առաջնորդն ենք, մեծագոյն խաչը մենք պիտի երեսնս Սապրինա՛...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- (Կը ծռի Տամօնի գրածին վրայ կը նայի) Բայց... Սիվա՛... (ցոյց կուտայ Տամօնը):

ՍԻՎԱ.- Կեանքը չճանչցող պատանի մըն է, Սապրինա. անկէ մեղի ոչնչով չդար:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Լա՛ւ ուրեմն. Սիվա, մը տիկ ըրէ ինծի...: Ես բօթաբեր սուրհանդակ մը չեմ... ես լաւ լուրեր ալ բերած եմ քեզի:

ՍԻՎԱ.- Եւ անոնք կրնա՞ն մոռցնել տալ ամեն ինչ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Անշուշտ:

ՍԻՎԱ.- Ըսէ, խնդրեմ, չուտ ըսէ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Դրամատիրական, վճռապետական բոլոր հսկայ պետութիւնները սարսափի մէջ են...: Ռուսական ցարիզմը տապալուած ու անոր գերեզմանին վրայ յաղթանակող աշխատաւորութեան դրօշը անկուած է: Այսօր, հարիւր տասը միլիոն ժողովուրդ, մէկ մարդու պէս այդ դրօշին շուրջը կանգնած են:

ՍԻՎԱ.- Եղածը պուրժուական յեղափոխութիւն բլլալու է (կը ծպտի):

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Պուրժուական բնոյթ ունի եղեր ակիզբէն, բայց պրօլետարական եղած է յետոյ:

ՍԻՎԱ.- Ի՞նչպէս սակայն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Սիվա՛, հոս ոչ ժամանակն է ոչ ալ տեղը, որ ես քեզի բացատրեմ Ռուսական Յեղափոխութեան ծագման, զարգացման ու յաղթանակի պարագաները, քանի որ դուն միայն ամփոփուած ես քու պարծանքութեան շրջանակի մէջ ու աւելի ունենգած չես հետաքրքրուիլ արտաքին աշխարհով:

ՍԻՎԱ.- Չա՛... հա՛.. հա՛...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ի՞նչ. կը խնդա՞ս իմ վրայ:

ՍԻՎԱ.- Ընդհակառակը, Սապրինա,

կը խոստովանիմ որ ամենազէտ կա հիմա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Անչո՛ւշտ... հիմակ կա քեզի կրնամ շատ բաներ սովրեցնել:

ՍԻՎԱ.- Իակ ԼՔէ բանմ որ քու դիտցած ներդ տարիներ առաջ գիտէի...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Անկարելի է... որովհետեւ իմ դիտցած դէպքերս, մէկ երկու շարքուայ դէպքեր են:

ՍԻՎԱ.- Բայց այդ դէպքերը տարիներ առաջ պատրաստողներն եղան իմ ընկերները, որոնք, հարիւրներու, հազարներու կը հասնին, Սապրինա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Չեմ հաւատար՝ մինչեւ որ չտեսնա ԼՔ ո՞վ է հիմակ Ռուսիոյ մէջ ամենէն սիրուած մարդը:

ՍԻՎԱ.- ԵԼՔ կա այդ սիրուած մարդուն ճիշտ այսօր ինձի ուղղած հեռագիրն ալ ցոյց տամ, այն ատե՞ն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Հեռագի՛ր... եւ Ռուսիոյ մէջ ամենէն հո՛ս... բայց... տեսնեմ:

ՍԻՎԱ.- (Գրպանէն կը հանէ հեռագիրը) ... Լա՛ւ, կարդա՛յ...: (կուտայ ասոր):

ՍԱՊՐԻՆԱ.- (Կը կարդայ): ... «Հոռմանոսատար Սիմա՛... ձեր հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրուած են...: Մեր Ցեղափոխութիւնը պուրժուազին օգտագործել ուզեց, բայց բանուորութիւնը վերջապուշ ամեն ինչ...: Այսօր պրօլետարական միկատուրա հաստատուած է ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: Ցարքանակը չահուած է բայց Բոլշեւիկները բազմաթիւ են...: Ձեր նոր հրահանգներուն կսպասենք...»:

«ՆԻԿՕԼԱ ԼԷՆԻՆ»

ՍԻՎԱ.- (Ձեռքը երկարելով հեռագրին) ... Տեսա՞ր հիմա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- (Ձեռագիրը տալով) Ու.. դո՛ւն.. Սիվա՛.. Լէնինէն աւելի մեծ մարդ ես:

ՍԻՎԱ.- Այո՛, բայց ինձմէ աւելի մեծը կայ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ո՞վ է:

ՍԻՎԱ.- Դասակարգային գիտակցութեան հասած բանուորութիւնը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ա՛հ, Սիվա՛... քու առջեւ որքան պզտիկ ինկայ գիտե՞ս... ես ալ խորհեցայ թէ քեզմէ աւելի բան մը գիտեմ...:

ՍԻՎԱ.- Երբէք մի նեղուիր, Սապրինա, հպարտ եմ հիմակ քեզմով, որ այժմ քու ժամերը, քու ուժերը տրամադրած ես իմ սիրած խէալի յաղթանակին համար...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Պիտի քաւեմ, Սիվա՛, պի՛տի քաւեմ իմ անհոգութեան ու վատնած ժամանակներուս վնասը:

ՍԻՎԱ.- Առաջ կը սիրէի, ասկէ վերջ կը պաշտեմ քեզ Սապրինա՛...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Լո՛ւռ... ուշադիր եղիր որ պատանի մը կայ հոս...:

ՏԱՄՕՆ.- Տէ՛ս, Տէր իմ (ցոյց կուտայ տեսրակը), գեղեցիկ ոտանաւոր մը գրեցի, երբ դուք կը խօսէիք...:

ՍԻՎԱ.- (Աչքի մը պտոյտով վրան), Մտածումներդ յանգաբանութեան օրէնքներով մի չղթայեր, Տամօ՛ն, արձակ գրէ՝ երբ կը սիրես գրել. ազատ ու անսանձ...: Այնպէս չէ՞ Սապրինա...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Գրականութենէ չատ չեմ հասկնար. Սիվա՛... բայց Թողունք ատոնք... ես քեզի կարեւոր բաներ մ՛ունիմ, որ...:

ՍԻՎԱ.- Որ չես կրնար Տամօնի ներկայութեա՞ն ըսել:

ՏԱՄՕՆ.- Լա՛ւ Տէր իմ, ես կերթամ, հոն, պարտէզին մէկ անկիւնը... (կերթայ անկիւնը մը կը նստի) :

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Շուտ պիտի մեկնիմ ըսի, բայց երկար սպասեցի, Սիվա՛,.. հիմակ այն՝ ինչ որ պիտի ըսեմ, չեմ կարծեր թէ պիտես...:

ՍԻՎԱ.- Մտիկ կընեմ, Սապրինա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այսօր Մողոքը իր վարձականներուն խոշոր յայտարարութիւններ է հանել տուեր ու դեղեցիկ աղջիկներու մրցանակ է բացեր: Ջաւակի օրը տօնախմբութիւն կայ. ամենէն հրաշալի դեղուհին մերկ պիտի պարէ Բոնաւորի ճաշասեղանին վրայ ու մողոքը անոր պօրտին մէջէն պինի պիտի խմէ:

ՍԻՎԱ.- Հրապարակային խայտառակութի՛ւն...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այդ խնջոյքին բոլոր աղնուականները ներկայ պիտի ըլլան:

ՍԻՎԱ.- Ցեսո՞յ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Հո՛ դէ որ հրաշք պիտի պարծես, Սիվա՛... մահու եւ կեանքի վճռորոշումի ժամը հոդ է....:

ՍԻՎԱ.- Կը հասկնամ, բայց ինչպէ՞ս մտնել հոն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Օրանէին պիտի տեսնես դէ քեզ:

ՍԻՎԱ.- Օրանէի՞ն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Մողոքի կինը, Սիվա՛. չե՞ս յաւած իր մասին:

ՍԻՎԱ.- Եւ այս գործը ինծի կը յանձնես, անանկ չէ՞ Սապրինա:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Որովհետեւ մեր այն գուն կրնաս գլուխ հանել գայն... դո՛ւն գեղին

պիտի վռես Մողոքին, ու անոր արբանեակ-ներու դիակները... : Դուն, Սիվա՛.. միայն դո՛ւն է որ պիտի կրնաս բռնութեան չէնքին վրայ արդարութեան ու հաւասարութեան դրօշակը ծածանեցնել... :

ՍԻՎԱ.– (ժպտելով) Հրամանատարի պէս կուտաս հրահանգները, Սապրինա.... լա՛ւ... ես պիտի աշխատիմ կատարել զայն ... բայց վեր առ անգամ մը այդ սեւ քողը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Ո՛չ, Սիվա... ո՛չ... վրճռած եմ որ իմ երեսս ցոյց չպիտի տամ քեզի... երբէ՛ք... ձայնս պիտի լսես, ձեռքս պիտի բռնես, բայց դէմքս չպիտի տեսնես, մին չեւ այն պատմական մեծ օրը, երբ կը դիտեմ քու խէալը յաղթանակած ու երազդ իրականացած: Այն ատենն է որ պիտի նետեմ քօղը ու թոյլ տամ որ համբուրես դիս:

ՍԻՎԱ.– Իսկ մինչեւ այն ատե՞ն...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Իրարու հանդէպ բարեկամ կը մնանք:

ՍԻՎԱ.– Անկէ՞ վերջ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Ես վարդ դուն սոխակ, Սիվա՛... ու այդ՝ այն աշխարհին մէջ, ուր այլեւս վիշտ չկայ, ձմեռ չկայ, սարսափ ու փոթորիկ չկայ... Սիվա՛....:

ՍԻՎԱ.– Դէ՛հ, լա՛ւ.. մի նեղուիր քօղդ, մի համբուրեր դիս... եկո՛ւր.. նստիր քովս քիչ մը (ինքզինքը կը նստեցնէ):

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Այսքան երկար սպասելու չէի արդէն Սիվա՛... եթէ սպասեցի՝ այդ րոպէն իմ անդիմադրելի սիրոյս չկրնայ յաղթելուս համար...: Բայց... ցտեսութի՛ւն. Սիվա՛....: (Կը հեռանայ):

ՏԵՍԻԼ Է.

(Սիվա, Տաւօնի, Ֆլօրա.)

ՍԻՎԱ.- (Զարմանիքով ոտքի կելլէ ու կը դիտէ Սապրինեան որ տեսարանի ծայրը անգամ մը եւրին կը նայի ու կանհետի) Անօրինակ ու անհաւատալի փոփոխութիւն... (կը քալէ դէպի տեսարանի խորը, ուր Տաւօնի նստած է) Համբոյրի մը համար իր կեանքը տուող Սապրինան (կը դառնայ նորէն եւ՝ նախնիին կեցած տեղին մօտ) այսօր խէալխատ կին դարձեր է... (կը ժպտի) կը հաւատամ... հիմա կը հաւատամ թէ պիտի յաղթեմ աշխարհի...:

(Նոյն պահուն կը մօտենայ Տաւօնի):

ՏԱՒՕՆ.- Տէր իմ... այդ կինը կախարդուհի կարծեցի ես:

ՍԻՎԱ.- (Ժպտելով) Սովորական կին մը չէ ան, Տաւօ՛ն... ու ես կը սիրեմ զինքը... չէ՞ որ դուն ալ կը սիրէիր սովորական չեղոդները:

ՏԱՒՕՆ.- (Ամչնալով) Այո՛, բայց... ո՛չ կիները:

ՍԻՎԱ.- Կեռի՛ր, այդ մասին կը խօսինք յետոյ... հիմա նայիր սա եկող աղջկան....:

ՖԼՕՐԱ.- (Թուկոտելով կը վազէ ու կը փարի Սիվային) Ո՛ւհ... Սիվա՛... դու... խոստումդ չես պահեր,... դուն բերիր մեզ ձգելիր այս անծանօթ քաղաքը ու երկու օր է մեզ մօտ չես գար:

ՍԻՎԱ.- Ուրեմն զիս այդքան չո՞ւտ կարօտցար, Ֆլօրա:

ՖԼՕՐԱ.- Անո՛ւշտ... հայրիկս ալ կարօտցեր է... այս առտու շատ փնտռեցինք

քեզ ու քիչ առաջ եմիկ Մարտը չհանդիպէր ու չըսէր ինձ, քեզ հիմակ ալ չպիտի կրնայի տեսնել:

ՍԻՄՍ.- Հայրիկդ ինչպէ՞ս է... կը սիրէ՞ այս քաղաքը...:

ՅԼՕՐԱ.- Անշուշտ կը սիրէ... բայց չատ վախը մէջ էր քու մասին (Ցետոյ դառնալով Տամօնին որ ակնապիշ ու հիացումով կը դիտէր Ցլօրան) ատ պատահին ո՛վ է Սիմո՛...:

ՍԻՄՍ.- Իմ բարեկամը ու վարպետն քու ընկերդ...: (կը ժպտի)

ՅԼՕՐԱ.- Ո՛ւհ.... Աստուած իմ... եւ սրչա՞ն պէղեցիկ է... (կը մօտենայ ու ձեռքը կերկարէ պատանիի այտերուն, մինչ նա կը խոշտանգի) ատանկ վարպետդն այտեր տեսած չեմ եա... Սիմո...:

ՏԱՄՕՆ.- (Ամչնալով ձեռքերը իրարու կը խփէ, աչքերը կը նայի ու ոտքերը կը շարժէ) Տէր իմ, ձեկնի՞մ հոսկէ...:

ՍԻՄՍ.- Ո՛չ, Տամօն, կեցի՛ր... Ցլորայէն ամչնալու եւ հեռանալու պատճառ մը չունիս... երկարէ՛ տեսնեմ ձեռքդ.. (Ձեռքը տանելու շարժում մը):

ՏԱՄՕՆ.- Բայց Տէր իմ, դուն ըսիր որ...:

ՅԼՕՐԱ.- (Զարմացմամբ) Տէ՛ր իմ.. այս ի՞նչ է որ կըսէ քեզի, Սիմո՛... ինչու՞ քեզ կուտաս այդպէս անուանել քեզ:

ՍԻՄՍ.- Նա կը խօսի այնպէս՝ ինչպէս կը սիրէ, Ցլորա, ու ես կախարժիմ իր սիրած բառերով ինձ հետ խօսելէ յետոյ:

ՅԼՕՐԱ.- (Կը բռնէ Տամօնի ձեռքը ուժգին կը ցնցէ) «Տէր իմ» մի՛ ըսեր անոր. Սիմո կոչէ. բաւական է, կը հասկնա՞ս:

ՏԱՄՕՆ.- Երբ կը սիրեմ ու կը յարգեմ ձկկը, ինձի համար Օրիո՛րդ, հաճոյք է ա-նոր առջեւ խոնարհիլը:

ՅԼՕՐԱ.- (Ուրախութեամբ ձեռքերը իրարու կը զարնէ ու Սիվային դառնալով) ... Տեսա՞ր պատանի է. Սիվա... (ապա Տամօնի) բայց Աստուա՛ծ իմ ...Տամօ՛ն... այս ինչ գեղեցիկ աչքեր են... (ձեռքը կեր-կարկ աչքերուն): Երկու աստղեր, մէյ մէկ համաբաձեւ մարգարէներու տակ:

ՏԱՄՕՆ.- (Գլուխը խոնարհեցնելով) բայց ... Օրիո՛րդ...:

ՅԼՕՐԱ.- (Դառնալով Սիվային) կա-մըչա՛յ... ինչու՞ կամչնայ, Սիվա՛ (ապա բռնելով Տամօնի ականջին) է՛հ... ինձի նա-յիր Տամօ՛ն, առանց չեմ ուզեր տեսնել քեզ-... դուն գեղեցիկ ես. ազէկ. ես ալ գեղեցիկ եմ, չէ՞...: Մտիկ ըրէ, քանի որ Սիվայէն բարեկամն ես, կուզեմ որ իմ ընկերը ըլլաս-... առանց... առանց նայիր ինձի... միշտ է նայուածքիդ, որ գետնին կուղղես...: Գե-ղեցկութիւն մը երբ իր սիրողը չունենար՝ անարժէք է:

ՍԻՎԱ.- (Քրքինչ մը կարծակի) Հա՛... հա՛... հա՛....:

ՅԼՕՐԱ.- Ինչու՞ կը խնդաս, Սիվա՛.. (Թևքեր մը կը զարնէ երեսին) ա՛չ, առիթս քեզի չեմ նեղեր. կը հասկնա՞ս... (ուսերը կը թարթրացնէ ու բարկացած դէմքով գլուխը կը դարձնէ):

ՍԻՎԱ.- (Ուսին դռչելով) Ձլօրա՛.. ես քեզ հեղնելու մտօք չխնդացի... ես միայն ուրախութենէս խնդացի՝ երբ սիրոյ դասեր տկար աւանդել Տամօնին...:

ՅԼՕՐԱ.- Ո՛չ, դուն իմ վրայ խնդացիր

... որպէս. Թէ ես Տամօնի կը սովրեցնեմ բան մը որ ես ինքս չգիտեմ:

ՍԻՎԱ.- Ուրեմն... ինձմէ այդքան մը բարկացա՞ր, Ցօրա՛... յաւ... հիմակ ես ալ պիտի բարկանամ քեզմէ ու մեկնիմ հոսկէ:

ՑԼՕՐԱ.- Ագէ՛կ, ագէ՛կ... մեկնիր... պիտ Տամօնի հետ առանձին Թող... որպէսզի քիչ մը խօսինք...:

ՍԻՎԱ.- Խօսեցէ՛ք, որքան որ կուզէք, Ցօրա... ահա ես կեղծամ... (երկու քայլ կառնէ):

ՑԼՕՐԱ.- Սիվա՛... մոռցար համբուրել դիս... կեցի՛ր... (ինքը կերթայ կը համբուրէ ծայրն ու կը վերադառնայ):

ՍԻՎԱ.- Չո՛ւ կեցէք... ժամէ մը կը վերադառնամ, Ցօրա: (Կը մեկնի քայլ ձեռքով՝ ճշանուցի համբոյր մ'ալ կուտայ տեսա րանին դաժնուած ատեն):

ՏԵՍԻԼ Ը.

Ցօրա, Տամօն, ապա Բանւոր ու ուսուիկանիք

ՑԼՕՐԱ.- (Սիվայի ճշանուցի տրուած համբոյրը փոխարինելով) Ո՛ւհ... շատ կը սիրեմ զայն, Տամօ՛ն... շատ կը սիրեմ մանաւանդ՝ երբ դիս կը նեղացնէ քիչ մը..... դուն ու՛ր ես սիրես զինքը, հէ՞...:

ՏԱՄՕՆ.- (Ձախ ձօնքը եւ ապա այլը շինելով) Ա՛յո՛... կը սիրեմ...:

ՑԼՕՐԱ.- Թո՛ղ տուր այդ ամչկոտ շարժումներդ... ինձի հետ համարձակ պիտի ըլլաս:

ՏԱՄՕՆ.- Ա՛յո՛... համարձակ եմ:

ՑԼՕՐԱ.- Ո՛չ, համարձակ չես... (այս

ալիգաւոր ինիքը կառնէ ամէնկոտ ձեւեր, մատը կը խոցծնէ ու նագանիքի շարժումներ կընէ)։

ՏԱՄՕՆ.- (Ցանկարծ կը բռնէ Ֆլօրայի գլուխը, կը սեղմէ կրծքին ու կը համբուրէ բանիցս)։

ՖԼՕՐԱ.- (Ինքզինքը ազատելու ջանքով) Ո՛չ... ո՛չ... ես չըսի թէ այդքան համարձակ եղիր։

ՏԱՄՕՆ.- Բայց դուն չորոշեցիր համարձակութեան սահմանը։

ՖԼՕՐԱ.- Չա՛... հա՛... հա՛... կը տեսնեմ որ դուն չար չես... թէ գեղեցիկ, թէ բարի... ո՛հ... ի՛նչ հրաշալի բան է... Տամօ՛ն... հէ՞...։

ՏԱՄՕՆ.- Ջարը ինչպէ՞ս կըլլայ որ...։

ՖԼՕՐԱ.- Ջարը... այն է որ... չարութիւն նոնէ... հա՛... հա՛...։

ՏԱՄՕՆ.- (Ահաբեկ ոտքի կելլէ) Բայց տե՛ս, Ֆլօրա... վիրաւոր մարդ մը քաշքշուելով ահեղ մեռ նուագայ։

(Տեսարանին խորը կերեւի վիրաւոր բանւորը, որ ծանրաբին փորձեր կընէ քալելու եւ մօտենալու)։

ՖԼՕՐԱ.- (Աչքերը կը դարձնէ ցոյց տրուած ուղղութեան կողմը) Աստուա՛ծ իմ... Տամօ՛ն... հա՛յրս...։ (կելլէ կը վազէ դէպի հօրը)։

ՏԵՍԻԼ Թ.

(Ֆլօրա, Տամօն, բանւորը, ուսուիկաներ, ապա Ահիա)։

ԲԱՆՒՈՐ.- Ֆլօրա՛... աղջիկս... (կիջնայ շնչասպառ)։

ՖԼՕՐԱ.- (Ու Տամօնի հետ վազեր էր հօրը քով) Հայրի՛կ, հայրի՛կ... այս ի՛նչ սոսկալի վիճակ է... (երկուքը կուզեն կանգ

ընկնել գայն ու ևատեցնել աթոռի վրա, բայց ի զուր):

ԲԱՆԻՈՐ.- Ֆլօրա՛... աղջի՛կս... վախի՛ր... ձդէ զիս... Մոդոքի մարդերը կը հասնին հիմա...: (Ձևացող արտասանել):

ՖԼՕՐԱ.- Դուն իմ դրօշակն ես, հայրի՛կ... ես քեզ մօտ ալիտի մեռնիմ.. ոչ ոք, կրնայ քեզ ինձմէ բաժնել, հայրի՛կ... (կը ծոյի երեսները, մինչ Տաժօն թաշկինակով կուգէ կապել աևոր վէրքերը):

ԲԱՆԻՈՐ.- Ֆլօրա՛... աղջիկս.. դուր տեղը... կեանքդ կը վտանգես... իմ վայրկեաններդ համրուած են արդէն.. փախի՛ր, փախիր, ինքզինքդ ազատելու ճարը նայիր:

ՖԼՕՐԱ.- Ո՞րո՞ւ... որո՞ւ քով ապաստանիմ... հայրի՛կ... ո՛չ... ո՛չ... անկարելի է որ քեզ թողում.....:

ԲԱՆԻՈՐ.- Սիվա՛ն... Ֆլօրա՛... Սիվան քեզ հայր պիտի ըլլայ ասկէ յետոյ.... փախի՛ր ... (կը մեռնի):

ՏԱՄՕՆ.- (Շուրջը նայելով) Ֆլօրա՛... դինուորները. դինուորները եկան..... փախի՛ր...:

(Զինուորներր կր մօտենան սուիններով)

ՖԼՕՐԱ.- Փախչի՞լ... երբէ՛ք... ես պատրաստ եմ մեռնիլ իմ հօրս հետ (երբ զինուորները կուգան, կր գրկէ հօրր դիակը)... Ոճրագործնե՛ր. ի՞նչ կուզէք հօրմէս... դուք մայր չունի՞ք... դուք հայր չունի՞ք... ո՛չ ...խնայեցէ՛ք... խնայեցէ՛ք...:

Ա. ԶԻՆՈՒՈՐ.- Խնայե՛լ... խնայել այն դաւաճաններուն, որոնք մեր հայրենիքին ու թագաւորին կը դաւադրեն... այս իժերուն դլխուն պէտք է զարնել ատեպէս.... (հրացանին բունով կը զարնէ Բանւորի աճ-

շրնչացած գանկին ու ոտքով կը կոխէ անոր վզին)։

ՖԼՕՐԱ.- (*Կը նետուի գիւղուրի երեսին ու կսկսի ապտակել, ճանկրտել*) *Շունե՛ր... դժոխքը՛... դժոխքը թող երթան ձեր հայրենիքն ու թագաւորը։*

Բ. ՋԻՆՈՒՈՐ.- (*Բռնելով Ֆլօրայի բազուկները*) *Հայտէ՛ սիրուն աղջիկ... չատ մի նեղեր դուն զքեզ... թէեւ բարկութիւնդ աւելի կը դեղեցկացնէ դէմքդ, բայց մեր Մողոքը առանց անոր ալ կը սիրէ այս աղտոտիկ այտերը։*

ՖԼՕՐԱ.- *Չեմ գար, չեմ գար... թողէ՛ք զիս իմ հայրիկիս մօտ... Տամօ՛ն...։*

ՏԱՄՕՆ.- (*Որ կեցած էր արցունքոտ աչքերը կը սրբէր Բանւորի դիակին վրայ կը մօտենայ գիւղուրներուն մէկուն*) *Պարո՛ն, խնդրեմ, քիչ մը խիղճ ունեցէ՛ք։*

Ա. ՋԻՆՈՒՈՐ.- *Առ քեզի խիղճը..* (*Սր ուինը կը մխէ Տամօնի կրծքին*) *Շունե՛ր, կը խօսին խղճի անունով... մեզի նոր զաւեր կուտան...։*

ՏԱՄՕՆ.- (*Թաւալգլոր կիյնայ գետին*) *..Ո՛ւհ... հա՛յր իմ... հա՛յր իմ... ո՛ւհ.. ո՛ւհ...* (*գիւղուրներր բաշխելով կը տանին Ֆլօրան*) *Մէկը... չկայ մէկը, որ... օգնութեան հասնի.... սրի՛ւն.. այսքան սրի՛ւն ... հայր իմ.... արդեօք... գերեզմանէն անդի՞ն ալ բռնութիւն ու սուր կայ... հա՛յր իմ...։* (*Նոյն պահուն կերեւի Սիմա*)։

ՍԻՄԱ.- (*Հիւիհիմէն եկած*) *Դժո՛խք... (անգամ մը Բանւորին, անգամ մը Տամօնի վրայ նետուած) Մեռած է բանւորը... բայց սարսափելի բան է սա... հապա Տամօ՞նը...* (*Ականջ կը դնէ նոճիին, կը ճանչէ բազկերա-*

կը) կապրի... կապրի Տամօնը... Տամօ՛ն (կը շոյի գլուխը) :

ՏԱՄՕՆ.- (Պահ մը աչքերը կը բանայ) ...Տէ՛ր իմ... :

ՍԻՎԱ.- Լսէ՛, Տամօն, լսէ՛... ի՞նչ եղաւ աս... ո՞վ գործեց այս ոճիրը... ո՞ւր գնաց Ֆլօրան... :

ՏԱՄՕՆ.- Ոճրագործները Տէր իմ :

ՍԻՎԱ.- Ֆլօրա՞ն... :

ՏԱՄՕՆ.- Տարի՛ն... տարին Տէր իմ... ո՛ւհ... Տէր իմ... կը ցաւի... կը ցաւի վէրքս..... :

ՍԻՎԱ.- Մի՛ վախնար, Տամօ՛ն... ես կը բուժեմ... քու վէրքը... :

ՏԱՄՕՆ.- Ո՛չ, ո՛չ, Տէր իմ... ես կուզեմ իմ հայրիկիկս մխանայ... հոն է ան, Տէր իմ, անանկ չէ՞... հո՛ն... (Երկինքը գոյց կուտայ) Միայն թէ... Տէր իմ... խոստացէր ինձ Ֆլօրան ազատել ու..... :

ՍԻՎԱ.- Պիտի ազատեմ Ֆլօրան, Տամօն... պիտի ազատեմ եւ քեզ... :

ՏԱՄՕՆ.- Աւաւէ, Տէր իմ, ազատէ՛ Ֆլօրան, ու... ու իմ կոդմէն համբուրէ զայն ..... (գլուխը կիյնայ) :

ՍԻՎԱ.- Տամօ՛ն... :

ՏԱՄՕՆ.- .....(Կը մեռնի).... :

ՍԻՎԱ.- (Ականջը Տամօնի կրծքին) Մե՛ռաւ... (կը կանգնի եւ խիստ ձայնով) Ու սպանելը ոճիր է ալ... պայթի՛ր փոթորիկ..... այս աշխարհը պէտք է հրդեհուի, եթէ մէկ մարդ իսկ ողջ չմնայ հոն..... : Տամօ՛ն... իմ գեղանի պատանի՛... քու պատկերը իմ գրօշակը պիտի ըլլայ, վրէժի գրօշակը,

հաւուցման դրօշակը, Տամօ՛ն... : (Վարագոյրը կիջնէ վերջին խօսքերը լսուացած) :

(ՎԱՐԱԳՈՑՐ)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ.

(Տեսարանը տեղի կունենայ Մողոքի արքայական պալատին մէջ: Խոշոր դահլիճ մը փառաւորապէս զարդարուած. աջ ու ձախ կողմը դուռներ: Ճակատը ինքնակալին գահը կայ դրուած. գահին ոտքերն ու չեւակը ինչպէս եւ արքայական ամպհովանիին բազմաթիւ գաւնկերու պատկերներով են զարդարուած: Գահին առջեւ դրուած է կերուխումի համար պատրաստուած ճոխ սեղան մը: Տեսարանին խորը իրենց սովորական աթոռներուն վրայ նստած են երկու պալատականներ ու Արքայի ծեր խորհրդականը) :

ՏԵՍԻԼ Ա.

(Նախորդ, երկու պալատականներ, ապա Մողոք, պահակներ եւ Օրսեմի) :

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- (Կանգնած կը խօսի մինչ միւսները նստած են) Ես ձեզի չարչարանակ յայտներ էի իմ կասկածներըս, բայց դուք կարեւորութիւն չտուիք անոնց. ան-

սա՞ք թէ ի՞նչպէս այդ հրէշ կինը տարինե-
րով հաւատարմութիւն կեղծելէ վերջ, ապան
նեց էտվարն ու անոր եղբայրը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այդ ոճիրին մէջ յե-
ղափոխական բնոյթ չտեսայ ես, այլ ուրիչ
ներքին խնդիրներ: Կը տեսնէք մեր կայսրը
նոյնիսկ անոնց սպաննութեան վրայ շատ
թեթեւ աչքով նայեցաւ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Մեր կայսրը ամեն
վտանգի, ամեն խնդրի թեթեւ աչքով կը
նայի, բայց ես կը կասկածիմ որ նոյնիսկ
այս պալատին մէջ սպրդած են օձեր, որոնց
մասին տեղեկութիւն չունի ան:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Պարապ մտավա-
խութիւն, ուրիշ ոչինչ: Ո՛չ մէկ կասկած,
ո՛չ մէկ երկմտութիւն, մեր բերդը անառիկ
է ու յաւիտենապէս ամուր:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- (Դահիճին իսոր
կերթեւեկէ ու շատ խոհուն կերպարանքով
կը խօսի) Ինչ կուզէք ան ըսէք, բայց դիս
չէք կրնար համոզել որ այս կարգերը կրնան
երկար տեւել:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ի՞նչ ըսել կուզէք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ըսել կուզեմ թէ վը-
տանգը մօտալուտ է, եթէ դերադոյն ճիգով
մը հեղեղին առջեւ չառնենք:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բայց ի՞նչ հեղեղ է,
որուն մասին կը խօսիք չարունակ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- կերեւի թէ ձեր աչ-
քերու տեսողութիւնը ծիրը ամփոփուած է
Արքայի պալատին մէջ: Անգամ մը դուրս ե-
լէք, Զամբիւղոս, դուրս ելէք ու ժողովուր-
դին մօտեցէք, այն ատեն կը տեսնէք թէ ին-
չեր կանցնին, կը դառնան:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Մ'իչտ դուրսն եմ ու

չարունակ ալ ոչ թէ ժողովուրդի մօտ՝ այլ ժողովուրդին մէջ եղած եմ, բայց ինչ որ տեսած եմ շատ աննշան երեւոյթ մըն է, որուն մասին չարժեր մտահոգուիլ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ո՞րն է այդ երեւոյթը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Մի քանի խռովարարներու չարժումը:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ու կըսէք որ չարժեր մտահոգուիլ անով, աննանկ չէ՞:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ի՞նչ կարժէ: Տեսէ՛ք երկու օրուան մէջ անոնցմէ մէկ հատն իսկ հրապարակի վրայ չմնաց: Ո՞ւր գացին կարմիր Յեղափոխականները, ո՞ւր մնացին իրենց մեծ մեծ սպառնալիքները: Հիմա դրաւի կուգամ որ, եթէ ներման հրովարտակ իսկ ելնէ, անոնցմէ մէկ հատը նմոյշի համար հրապարակ հանելու, դուք մէկ տարի ալ սպասէք, այդպիսի մէկը, չպիտի տեսնէք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Դուք այ մեր Աբքայինն պէս կը հրճուիք դէնքի յաղթանակով: Ա պըստամբը խեղդուեցա՞ւ իր արեան մէջ, դուք կը կարծէք որ ապստամբութիւնը ջընջուեցաւ ինքնին, հոս է մեծագոյն սխալը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Հիմա կա՞յ մէկը, որմէ պէտք է վախնալ, կա՞յ մէկը, որ պիտի կրնայ տարտղնուած բանուորները իրարու մօտ բերել եւ մեր ուժեղ բանակներուն դէմ ճակատ յարդարել տալ: Ես, իմ կողմէն, մտքիս մէջ հեռու կամ մօտ ոեւէ մէկու մը, ոեւէ մարմնի մը պատկերը չունիմ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բայց լաւ մտածեցէ՛ք:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այո՛, լաւ կը մտա-

ծեմ, լաւ ալ կերեւակայեմ, բայց ո՛չ ոք կը ներկայանայ մտքիս:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Կարծեմ ըլլալու է մէկը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ո՛չ, երբէ՛ք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այո՛, այո՛.. (ժըպտելով) կայ... միայն փոքրութիւն կը համարիս խոստովանիլը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Չկա՛յ, բայց եթէ ձեզի համար կայ այդպիսի մէկը, կրնաք ըսել. որովհետեւ ձեզի թշնամին մեզի ալ թըշնամի է:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Անշուշտ կայ ինձի համար:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Եւ ո՞վ է ան:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիման:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիմա՞ն....:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այո՛, Սիման, այն դիւային ոգին, զոր ոչ ոք մօտէն ճանչցած է:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Հա՛... հա՛..... հա՛... (իրիջալով) Իսկապէս ծիծաղելի է ձեր սրտատրոփութիւնը:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ծիծաղելի՞, եւ ինչո՞ւ:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սկիպրները ե՛ւ ալ մեծ զգայարար ունէին անոր մասին, կը խոստովանիմ, այո՛, բայց վերջին գործադուլային չարժումներուն առեն նահապետական պէս ծակերը մտաւ ու ապուշ բանուորները սուիններու առջեւ ձգեց անպաշտպան: Ո՛ւր էր անոր քաջութիւնը, ո՛ւր էր անոր ամենակարողութիւնը:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Կը տեսնեմ որ Խըմբերէն ոնաւ տեղեկութիւն չունիք:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բացատրեցէ՛ք ինչ-

բեմ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ոչ թէ Սիվան լքեց բանտարները, այլ բանտարները իրենք լքեցին Սիվան, ու այսօր շատեր կը փնտռեն զայն:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Կը փնտռե՞ն զայն... ... ընդհակառակը ես չատերէն հայոյանքներ լսեցի անոր հասցէին ուղղուած:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ու վարը դուք կը տեսնէք որ այդ հայոյողները Սիվայի հիացողները պիտի դառնան:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Եւ ինչպէ՞ս:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիվան բռնած է անոնց սանձը եւ ուժեղ կերպով կը քաշէ զանոնք իր ցանկացած ճամբուն մէջ:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Թող քաշէ, թող ընէ ինչ որ կուզէ, բայց իրեն բնաւ չի յաջողուիր գլուխ հանել իր ցանկութիւնը, որովհետեւ գրեթէ բոլորը ճանչցան զինքը որպէս դասալիք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիվան չատ անգամ յայտարարած է, որ տխրող դասը աւելի յաւ դասակարգային գիտակցութիւն ունի քան տխրուղ դասը, բայց նա մոռցած է յայտարարել, որ այդ տխրող դասակարգի մէկ մասը ամբողջապէս անձնատուր հաճոյքի, վայելքի ու պատրանքներով չրջապատուած կարճատեսութեան, իրերը բնաւ չը տեսներ ու իր այս կուրութեամբը իր գերեզմանը ինքն իր ձեռքով կը փորէ: Զամբիւղո՛ս, դուք այս մասին կը պատկանիք:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ինչու՞:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Որովհետեւ Սիվան չէք ճանչնար:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Լա՛ւ, ճանչցուցէք

զայն ինձի ու ես երախտապարտ պիտի ըլ-
լամ ձեզի:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիվան գիտէ՞ք ի՛նչ
ըսած է բանտրներուն Գործադուլային շար-
ժումներու նախօրեակին:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- (Ոտքի ելլելով) կե-
ցէ՛ք, խնդրե՛մ, առանկ չոր ու ցամաք խօ-
սիլ չըլլար, քանի որ Արքայն հոս չէ, ու մենք
հաւատարիմ պահապանի դերն ունինք այժմ
... մէյ մէկ քիչ վայելենք այդ սեղանէն
(կուղղուի դէպի սեղանը ու իր ձեռքով կը
ղեցնէ գինին ու խմելէ վերջ, կը հրամցնէ իր
ընկերներուն) հրամմեցէ՛ք, խնդրե՛մ...:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- կարգապահութիւնը
մեր մէջ խանգարուած է արդէն, մենք բոլո-
րըս մենք գմեզ կը խաբենք:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ի՞նչ ըսել կուզէք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Որքան առեն որ
այս կարգերը կարողանանք պահել, այդ
պարզապէս բանտը դասակարգին տգիտու-
թեան, կուրութեան ու յիմարութեան չնոր-
հիւ պիտի ըլլայ: Իսկ այդ տգիտութիւնը,
կուրութիւնն ու յիմարութիւնը տասը տա-
րիէն աւելի չեն կրնար տպրիլ, քանի որ խա-
ւարը հետզհետէ կը վախչի այս աշխարհէն:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- (Գաւաթ մը եւս պար
պելէ վերջ անապարանօք տեղը կը նստի)
... Հիմա ձեզ մտիկ կրնեմ Արկադէոս, նե-
րեցէ՛ք, որ ձեր խիստ կարեւոր պատմուած-
քը ընդմիջեցի:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ. Բարեկա՛մ, վտանգը
պէտք է մօտէն ճանչնալ, զայն պէտք է լաւ
ուսումնասիրել ու անոր ակռ ցամքեցնելէն
վերջն է որ մենք պիտի կրնանք ազատօրէն
հաճոյքի եռեւէն իյնալ, որովհետեւ այն ա-

տեն մեզ ոչ ոք կրնայ արդիլել:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Իրաւունք ունիք, այո՛, իրաւունք ունիք, բայց ես այդ վտանգը իր ատենին ճանչցեր եմ ու հիմակ ալ զայն ամբողջապէս ու անանդառնալիօրէն հեռացած կը տեսնեմ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- (ժպտելով) Դուք երեւակայական վտանգը ճանչցած էք, բայց իրական վտանգը ճանչցած չէք. իսկ իրական վտանգին մկրտութեան անունը Սիվա է:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ես կարհամարհեմ զայն, հերիք է որ նա անհատ մըն է ինձ նըմանը:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ո՛չ, նա անհատ մը չէ քեզ նման, նա հազարդլխեան մի հոտ է, որու զլխին իւրաքանչիւր մի մազը նոյնպէս հազարզլխեան հրէշ է:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բայց ինչու՞ նա չը յաջողեցաւ վերջին չարժումներուն մէջ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Որովհետեւ զործատուները չանսացին իրեն:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ինչպէ՛ս:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիվա բանւորներու առաջին հաւաքոյթին ներկայացած եւ խօսած է այսպէս.- «Բանւորնե՛ր, չարժում մը սկսելէ առաջ նախ պիտի ճանչնամ ձեր դերը ու ապա ձեր չարժումի պատմական նշանակութիւնը: Ձեր մէջ կեդրոնացեալ միակ ուժը պիտի է ըլլայ հետեւեալը.- Ամեն մի դասակարգային կուիւ՝ քաղաքական կուիւ է: Ձեր վրէժի ու բարկութեան զգացումները կեդրոնանալու չեն անհատ գործատիրոջ դէմ, այլ պետութեան դէմ, եկեղեցիին դէմ, բանակին, նաւատոր-

միջին ու դպրոցին դեմ: Դուք պետք է գրաւիք պետական մեխանիզմը ու այդ՝ ոչ թէ ֆուէով, ոչ թէ խաղաղ գործադուլներով, այլ բռնի ուժով, զինուով, ուժանակով, մահ ուաև ու սարսափի բոլոր միջոցներով: Ով որ ձեր բայլերուն արգելք կը հանդիսանայ պետք է կոխկրտել անխնայ. ներքեր աւելի գէշ է բան ոճիրը: Ձեզի դեմ հրաշալիօրէն կազմակերպուած ուժ ունիք, դուք պետք է գիտնաք կռուելու կերպը եւ յաւագոյն զինքեր գործածելու անհրաժեշտութիւնը: Այլապես կը կոտորուիք, կը տուժէք....»:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Եւ սակայն բանուորները մահիկ բրած չեն անոր, անանկ չէ՞...: Այդ ի՞նչ նշանակէ որ Սիմայի խօսքերը հոդ չունին ու չեն նպատակ ունենար:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Սիմայի խօսքերուն հոդը մենք էինք որ կուտանք արդէն ու հոդ է մեր յանդիմանը: Գործադուլային չարժումներուն առեն Արբատեանի գործը նրան ատեաւ բանուորները վրայ ու այսօր ողջ մնացող գործաւորները կը վերյիչեն Սիմայի դատածները ու նրբորոնեն անոնց նշանակութիւնը. իսկ վարդ Աստուած գիտէ թէ անոնք ինչպէ՛ս եւ ինչո՛ւ պիտի նուաին:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Մենք անոնց ողնայարը փշրած ենք ու անոնք այլեւս նոյնիսկ անկարող են տուժուելու:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բայց Սիման դեռ ողջ է նրանք ձեզի:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ի՞նչ... ուրեմն ձեր սարսափի առանցքը Սիմա՞ն է:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այս աշխարհի մէջ, գուցէ Հանդերձեալին մէջ ալ երեւու ոուիներ կան, որոնք չարունակ պիտի խռովեն իմ

հոգին, ո՛վ գիտէ թերեւս ասոնք երկուքը նոյն ճիւաղի տարբեր ուրուականներն են, բայց վերջապէս ուրուականներ են ու սարսափի ուրուականներ են:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Եւ ովքե՞ր են անոնք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Մին հետու է մեզմէ եւ անունն է Լէնին, իսկ միւսը մեր քթին տակ՝ եւ անունն է՝ Սիվա:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Լէնին. օ՛հ, դրա մասին մի վայրկեան իսկ չարժէր մտածել, որովհետեւ նա իր բոլոր խաւօրինները հովին տուած՝ հետզհետէ կը դառնայ դէպի կապիտալիստական սիստէմ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Իրերը չարունակ եւ բեւեռթապէս կը դատէք, Զամբիւդոս:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ի՞նչպէս:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Լէնինի նոր քաղաքականութիւնը նահանջ մը չէ, այլ սարսափելի որոգայթ մը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Որոգա՞յթ մը:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այո՛, կապիտալիզմը կապիտալիստական չուանները ոլով խեղդելու որոգայթ մը, եւ ի՛նչ զարմանալի բան, ինչ որ Սիվան կը մտածէ հոս՝ Լենինը կը գործադրէ Ռուսաստանի մէջ, ինչ որ Լէնին կը մտածէ Ռուսաստանի մէջ, Սիվան կը գործադրէ հոս: Մի առեղծուած է սա. անհասկնալի, անթափանցելի մի առեղծուած:

Բ. ՊԱԼԱՏԱՆ.- Ուրեմն ի՞նչ կը մտածէք, մենք պէտք է անձնատո՞ւր ըլլանք այս երկու մարդոց:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ո՛չ, անձնատուր ըլլալու մասին չեմ մտածեր հիմա, այլ կը մտածեմ վերջին ու վճռական կռիւը մղելու մասին. իսկ այդպիսի կռիւի մը համար եր-

կու յենարան ունինք. մին՝ մեր սեփական բերդն է՝ հայրենասիրութիւնը. միւսը՝ մեր ազգային բանակութեան ուժերու բաժանման ուղին, որ է մեծ եւ մասնաւորապէս փոքրը ազգերու ազատութեան գաղափարը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ու դէշ յենարաններ չեն անոնք:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բայց Սիվան, այս հրէշային ոգին, սկսած է ամենէն ուժեղ յարձակումները գործել այդ յենարաններուն վրայ:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Այդ աշխատանքին մէջ իր ուժերը պիտի սպառին ու ինք պիտի պարտուի, որովհետեւ Դարերու ընթացքին կազմաւորուած ընկերային գործօնները վաղանցուկ մը մէջ չեն հեղանար:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Դուք չէք պիտեր այս մարդուն - եթէ կարելի է մարդ կոչել այդ դեբրնականոցին - կախարդիչ ուժը, բայց որպէսզի իր քանդումը առկում չգործէ դէմառին, անհրաժեշտ նոր չէնք մը կը կառուցանէ տեղը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ըսէ՛ք, խնդրե՛մ, ի՞նչ կը դնէ հայրենասիրութեան տեղը, որ մեր նորատուն նօթնն է:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Հայրենասիրութեան տեղը կը դնէ Համաշխարհային Բանուորական Եղբայրութեան գաղափարը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Իսկ Ազգերու ազատութեան սեղանի՞ն տեղ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Իւրաքանչիւր երկրի բանուորներու պրօլետարական տիկտատուրան:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Բայց ժողովուրդը կը խրտչի այդ գաղափարներէն, հետեւա-

բար այդ երեւոյթը հետու է մտահոգիչ ըլ-
լալէ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Ժողովուրդը կը խրատէ... հէ՞... մտիկ ըրէք ձեզի փոքր դէպք մը պատմեմ, որուն ժանօթացած եմ իմ դործակալներուս միջոցաւ: Գէթ ես ըլ-նեմ թէ իմ ամբողջ հարստութիւնս մսխելու տրամադիր եմ եթէ կարողանամ քալլ ատ քալլ Սիվայի ըրածներուն հետքերը գտնել: Ինչ որ է. սակայն... պատմե՛նք այդ դէպ-քը: Անցեալ ամսուն հինգ հոգիէ բաղ-կացեալ հայ պատուիրակութիւն մը կը ներկայանայ Սիվայի եւ կը խնդրէ որ հետագրով իմէ Էնվինի Թուրքատանի ազդեցութեան չնորհիւ Թուրքատանի հայկական ջարդերը արգիլելու համար: Սիվա, այդ պահուն կը հարցնէ պատ-ուիրակութեան անդամներուն թէ «դուք ի՞նչ էք». անոնք կը պատասխանեն.- «Մենք բանւորներ ենք»: Լաւ ինչ պա-տասխանէ, Սիվա, եթէ բանւորներ էք, պէտք է նախ Հայկական Դատս հետա-պրնդող ձեր առաջնորդները դնդակի բո-նէք ու ապա ներկայանաք ինծի, ժամա-դիր բնոյթին ու անոր ենթարկուածներու պայմաններուն վրայ խօսելու համար: Պատ-ուիրակութեան անդամները աշխատաւոր են մի քանի բացատրութիւններ տալ, բայց Սիվա լռեցուցած է զանոնք եւ բացած է հետեւե-եալը. «Դո՛ւրս ելէ՛ք այդ հայկական ննիսած ճահիճէն, որուն հորիզոնն է պատմօնի ու դիրքի տիրանալ ցանկացող բզէզներու մի բուռ, դուրս եկէ՛ք այդ որդնոտած միջա-վայրէն ու մէկնուրտուր ազգային ձեռքատու երազանքներու ազմուկներով լեցնուշ ծովի

ներու դերէն ու մտէք համաշխարհային պըրօլետարական չարժման մէջ»:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ու պատուիրակութեան անդամները քան չե՞ն ըսած այս հայկականներու դէմ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ոչ միայն քան չեն ըսած, այլ իրենց ըսուած խօսքերը որպէս պատգամ հաղորդած են հոս հոն գրուած հայերուն, որոնց աչքերը կը բացուին օրէ օր, եւ անոնք այլեւս հին մարդերը չեն երեւիր: կարծես մի կախարդիչ ոգի է որ կը ստոյգ աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Զարմանալի է, արդարեւ: Բայց մենք քան մը չե՞նք կրնար ընել այդ ոգին մեռցնելու համար: (Դառնալով միւս եւ այդ առեն դուռ հարկի, բացող ծեր խորհրդականին՝ Նեսդորին): Ո՛վ իմաստուն մարդ, դուն որ մինչեւ հիմա լռեցիր ու ոչինչ խօսեցար, քան մը կը մտածես անշուշտ, րսէ, րսէ՛ տեսնենք թէ ի՞նչ րնելու է պետութիւնը փրկելու համար:

ՆԵՍԴՈՐ.- (Ձանդարտօրէն եւ առանց ձայուագիրը հեռացնելու իր հարիւրէն) Պետութիւնը փրկե՞լ... բայց գիտէ՞ք թէ ի՞նչ է պետութիւնը: Պետութիւնը տնտեսական յարաբերութեանց վրայ հաստատուած րնկերային գործօնները համակարգող օրինիմն է: Երբ այդ րնկերային գործօնները կը մտնեն միմիանց հանդէպ անհաչտ հակամարտութեանց մէջ, այն ատեն պետութեան փրկութեան մասին մտածելը դժուար է այլեւս:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Ուրե՞մն:

ՆԵՍԴՈՐ.- Ուրեմն մէկ միջոց կը մնայ, րնկերային գործօնները ներդաշնակել ու ա-

տով պետական մեխանիզմը ուժեղացնել, պայթումի հատանականութիւնները մեռցնելու համար:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Բայց անհրաժեշտ է բանուորութիւնը գոհացնել կերպով մը ցաւատոր համար ալ կամ այն է որ պէտք է կառավարութեան մէջ բանուորութեան տեղ տալ եւ կամ....:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Բայց զգուշութի՛ւն բարեկամս, դուք չատ հեռու կերթաք, մոռացեցէք որ մենք Արքայի պալատին մէջ ենք ու պատերն անգամ լրտեսներ են անոր համար:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Սակայն երբ հերոսը կը մօտենայ պիտի լռե՞լ....:

(Նոյն պահուն կը գարնուի դահլիճի դուռը)

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Արքայն ելա.....

(Երեք մխրճիկ երկիւղածութեամբ ոտքի կելնեն կը փակին իրենց աթոռները ու նը մնան արձանացած, մինչ փառաւոր կերպով մուտք կը գործէ Արքան իր պահակներով):

ՏԵՍԻԼ Ա. ՇԱՐ.

(Նոյնիք, Մողոք, Պահակներ եւ Օրսեզիք)

ՄՈՂՈՔ.– (Հագած է կայսերական ըզգեստ, գլուխը դրած է թագը: Կը յառաջանայ հանդիսաւոր ձեւով) Այսպէս... իմ հաւատարիմ պալատականներս, երբ ձեզ կը տեսնեմ ձեր պաշտօնին մէջ աջալուրջ, արթուն ու հակող, այլեւս չեմ զլանար իմ լա-

ազգին շնորհները ձեզի ու ժողովուրդին համար:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Կեցցէ՛ Արքայն:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Կեցցէ՛ մեր վեհապետը:

ՆԵՍՏՈՐ.– Կեցցէ՛ աշխարհի վեհապետը

ՄՈՂՈՔ.– (Ժպտելով) Լա՛ւ, լա՛ւ, լա՛ւ, եկէք մի քիչ վեր, բոլորուեցէք իմ սեղանի շուրջը, չէ՞ որ ես կը սիրեմ ընկերական կեանքը: (Դառնալով պահակներուն) Դէ՛հ, դուք ալ կրնաք ելլել դուրս, միայն լաւ հսկեցէք մեծ դռան. (Պալատականները նախ դորի հետ կը հեռանին Արքային ու կը ներսին սեղանին բոլորտիքը) Կարծեմ մենք պէտք պիտի ունենանք Օրսինին, չէ՞..... (Զանգակը կը զարնէ) Ծա՛կ... (Ծակը ներս կը մտնէ) Անմիջապէս Օրսենին հոս դրկէ:

ԾԱԿ.– (Խոնարհելով) Անմիջապէս, Տէր Արքայ: (Կը մեկնի):

ՄՈՂՈՔ.– Այսօր չափազանց ուրախ եմ, իմ պալատականնե՛րս, քաղաքին դրեթէ բոլոր կողմերը պտռեցայ, աչքէ անցուցի զօրանոցը, զինուորական շահեմարաններըը, նաւային կայաններըը, ամէն ինչ հրաշալի կարգաւորուած, ամէն ինչ կազմ ու պատրաստ, անանկ որ ո՛չ արտաքին թշնամիէն վախ ունինք ոչ ալ ներքին: Վերջին գործադուլին չարժումներուն առեն դուք դիտէք թէ իմ զինուորները որքան հաւատարմօրէն ծառայեցին ինձի: Այսօր առատ նուէրներով վարձատրեցի բոլորը առանց բացառութեան: Տեսնելու էիք որքան ուրախութեամբ կը ողջէին.– կեցցէ՛ Արքայն:

(Նոյն պահուն ներս կը մտնէ Օրսենի):

ՕՐՍԵՆԻ.– (Խոնարհելով) Վեհափառ

Տէրը գիս կանչած է ու ես պատրաստ եմ ծառայել անոր:

ՄՈՂՈՔ.— (Կառնէ երկար ծխափողը) ... Այո՛, ո՛վ իմ սիրունիկ հրեշտակս, այո՛ եկո՛ւր, մօտեցիր տեսնեմ, վառէ սա ծխափողը (Օրեցի կը մօտենայ կը կատարէ հրամանը) Հայտէ, հիմա լեցուր մեր բաժակները գինիով ու մօտեցուր զանոնք մեր չրթներուն քու ձեռքերովդ դողդողուն..... (Ապա դառնալով իր պալատականներուն) գեղեցիկ աղջիկ է... միայն սրունքները բարակեն:

(Օրսինի բաժակները լեցնելով կգրաւի):

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.— Նորին վեհափառութեան պալատին մէջ չրջապատուած ճոխութիւններով նա արդէն գիրցած ըլլալու էր Տէ՛ր Արքայ:

ՄՈՂՈՔ.— Ասանկները սովրած ըլլալով աւելցուքներով անանիլ, չեն կրնար մարսել արքայական կերակուրները: Այս խեղճ աղջկան քանիցս ըսած եմ որ հրաժարուի իր ապուշ նախասիրութիւններէն, որոնց մէջ ոչ մէկ խելացիութեան նշան կայ, քանիցս անուշութեամբ կրկնած եմ որ թողու իր մելամաղձոտութիւնը, ձգէ իր չիմարական երազները, բայց օգուտ չրներ...: Ըսէ՛ ի՞նչ բանի վրայ կը մտածես աղուորիկ աղջիկ...: Դուն չե՞ս գիտեր որ ես կը սիրեմ տեսնել քեզ գուարթ ու երջանիկ, գէր ու թարմ: Իմ ձեռքերս մարմնիդ վրայ սահեցուցած ատենս, ցցուած ոսկորներու զգայութիւնը չեմ սիրեր ունենար... կը հասկնա՞ս...: Եւ կրնա՞ս գտնել մէկը, որուն գրկացը մէջ աւելի երջանիկ բուտս՝ քան իմ գրկիս մէջ:

ՕՐՍԻՆԻ.— Տէր Արքա՛յ... ես ստրուկ

եմ ու սորուկը երջանիկ չկրնար ըլլալ:

ՄՈՂՈՔ.– Ես քեզ Տէր կը չինեմ... չե՞ս դիտեր որ ես ամենակարող եմ:

ՕՐՍԻՆԻ.– Տէր կը չինես ուրիշներու, բայց քու առջեւ սորուկ մը ըլլալու մտածումս չես կրնար ջնջել:

ՄՈՂՈՔ.– Խենթ աղջիկ. ուրիշները իրենց կեանքին կէսը կուտան արժանանալու համար ժպիտիս...:

ՕՐՍԻՆԻ.– Ուրեմն ի՞նչ ունիք ինձ նման խեղճուկ աղջկայ մը հետ...: Տէր իմ, գուարթները ու երջանիկները դէրերն ու թարմերը չատ են, չա՛տ... ու անոնք բոլորը վա՛ռք բռնուիեան ու դրամի համբյին, ձեզի կերկրպագեն խնդումով... Տէ՛ր Աքքայ...:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց ինքնամատոյց աղջիկներէն աւելի հրապոյրոտ են բնդդիմադրութիւնն փոթձողները. սոո՛ր համար քեզ կը պահեմ Օրսինի, սոո՛ր համար ապատուիթիւն տուած եմ քեզ խօսելու, գործելու, մինչեւ որ Թողուս ձեւերդ ու իյնաս թեւերուս մէջ՝ վանդակի պատերուն զարնուելէ յոգնած վայրի թռչունի մը պէս:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Նորին վեհափառութիւնը կը ներէ՞ արդեօք բնդմիջելու իր խօսքերը, երբ նոր աւետիս մը տամ իրեն:

ՄՈՂՈՔ.– Խօսի՛ր... սասնկ տեղեր ընկերական եղէք ինձի հետ (կը պարպէ երկարող գաւաթը)... Չէ՞ք դիտեր որ ես երիտասարդի սիրտ ունիմ...: Այս մարդերը իմ կամքէս անկախ ճերմկած են, բայց մեր Լաճեան գտած է դիս դէպի երիտասարդութիւն տանելու ճամբան... խօսի՛ր, տեսնեմ ի՞նչ է բերած աւետիդ:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Երէկ ձեր ծառանեը հրաշալի որս մը բերին նորին վեհափառութեան պալատը:

ՄՈՂՈՔ.– Զարմանալի է որ դեռ իմաց չտուեցաւ ինձ: (Օրհինքի կը ցնցուի ու մտիկ կընէ):

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.. Որովհետեւ իսկապէս վայրի այծեամ մըն է, որ դեռ չէ հանդարտեր ու աւտր համար նորին վեհափառութեան չեն ուզեր պայն ցոյց տալ՝ նախքան իր բնականոն վիճակին հասնիլը:

ՄՈՂՈՔ.– Դուք անձամբ տեսա՞ք զինքը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Այո՛, Տէր Աբբայ:

ՄՈՂՈՔ.– Շատ գէր չըլլայ:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Ո՛չ, Տէ՛ր Աբբայ:

ՄՈՂՈՔ.– Ագռաւները նեղ չեն, անանկ չէ՞:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Ո՛չ, նորին կայսերական մեծութիւն:

ՄՈՂՈՔ.– Սուսնքնե՞րը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Կարժէ դանոնք դիտել բաւականիկ ու նուրբ գուլպաներու մէջէն:

ՄՈՂՈՔ.– Մարմնի գո՞յնը...:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Կաթնաթոյր..... Տէր Աբբա՛յ, այնքան բաւականիկ է մորթը, որու վրայէն արեան շրջապատութիւնը կը տեսնես:

ՄՈՂՈՔ.– Ուրեմն չրթունքիս հպումովը արիւն կը դառնէ դուրս:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Այո՛, Տէր Աբբայ:

ՄՈՂՈՔ.– Այդ ա՛ւ է. յա՛ւ... տարի՞ը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ. Հազիւ տասնեւհինգ:

ՄՈՂՈՔ.– Հաւկթէն նոր դուրս ելած վտեակ մը ըսէ անոր...: Անու՞նը...:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Ֆլօրա՛... Տէր Արքայ:

ՕՐՍԻՆԻ.– Ֆլօրա՛...:

ՄՈՂՈՔ.– Այս աղջկան ի՞նչ կըլլայ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Գուցէ կը նախանձի, Տէր Արքայ.. կիները թէեւ կը դժկամակին՝ երբ չեն սիրեր իրր թէ, բայց ուրիշ գեղուհիի մը ներկայութեանը կը նախանձին...:

ՄՈՂՈՔ.– Հայտէ... սիրո՛ւն աղջիկ.. մէյմէկ բաժակ հրամցուր տեսնենք:

ՕՐՍԻՆԻ.– (Խորուն հառաչով) Այո՛.. բաժակները լեցուն են, Տէ՛ր Արքայ. (բաժակները կերկարէ իւրաքանչիւրին):

ՄՈՂՈՔ.– (Բաժակը վեր կը բարձրացընէ իր օրինակին կը հեռուին միւսները)... Ամենք այս գինին մեր այսօրուայ յաղթանակին ու վաղուայ մեր գեղուհոյն կենաց:

ՆԵՍԴՈՐ.– Կեցցէ՛ մեր Արքայն:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ. Կեցցէ՛ մեր յաղթութիւնը:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ. Կեցցե՛ն մեր բանակները: (Կը պարպեն բաժակները. Օրսինի կը կենայ գլխիկոր):

ՄՈՂՈՔ.– Դէ՛հ... հիմակ երթալու եւ հանգստանալու կարգը է Օրսինի՛...: Այժմ մենք՝ մի քիչ խորհրդակցութիւն պիտի ունենանք պետական խնդիրներու չուրջ (ապա դառնալով թիկնապահներուն) Դուք ալ ո՛վ իմ հաւատարիմ պահապաններս, սպասեցէ՛ք դուռն երկու կողմերը եւ թոյլ մի տաք ո՛չ մէկ նախարարի մտնել ներս.....:

(Օրսինի խոնարհութեամբ կը հեռանայ, կը մեկնին եւ թիկնապահները):

ՏԵՍԻԼ Բ.

(Մողոք, Նեապոր եւ երկու Պաշտոնականներ)

ՄՈՂՈՔ.– Ըսէ՛ տեսնենք, իմ ծեր խորհրդակիցս... այսօր, երկար ատեն չխօսեցար դուն: Հիմակ եկաւ խօսելու ժամը.. ի՞նչ կը մտածես այս մէկ երկու օրուան մեր յաղթանակներուն վրայ:

ՆԵՍՏՈՐ.– (Ձամրիչը կը ֆաշէ ու առջեւը նայելով) Դիւրին չհոսած յաղթանակները աւելի քիչ կեանք ու վստահութիւն կը խոստանան, քան դժուարութեամբ չհոսած յաղթանակները, Տէ՛ր Աբբայ...:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց ի՞նչ են ատոնց երկուքին տարբերութիւնները:

ՆԵՍՏՈՐ.– Դիւրին չհոսած յաղթանակը թշնամին ընկճելն է, իսկ դժուարութեամբ չհոսած յաղթանակը անոր սիրտն ու հոգին գերելն է:

ՄՈՂՈՔ.– Ուրեմն, ըսել կուզես կոտրածը աւելի սոսկալի՞ ընելու էինք:

ՆԵՍՏՈՐ.– Ժողովրդի սրտին մէջ սարսափը որքան ուժգին տարածուի, յեղափոխութեան դաղափարը այնքան կը խորունկնայ, Տէ՛ր Աբբայ:

ՄՈՂՈՔ.– Ուրեմն, ի՞նչ ընելու ենք, ըսէ տեսնեմ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Ժողովուրդը վախցնելով մենք զայն արթուն կը պահենք, Տէր Աբբայ ...: Սարսափող հոգին չքնանար ու միտքը կը մտածէ այդ սարսափը հեռացնելու միջոցներուն վրայ...: Ժողովուրդը պէտք է թմրեցնել ու զայն միշտ քնացած պահել,

վեհափա՛ռ Տէր:

ՄՈՂՈՔ.– Ձեր խօսքերը ինձի բաւական խոր մտածումներ կը թելադրեն. իմ խորհրդականս... բայց պէտք է պարզ խօսիլ՝ հասկնալի ըլլալու համար:

ՆԵՍՏՈՐ.– Երկու շարաթէ ի վեր դրաժադուլային շարժումները՝ մէկը միւսի ետեւէն՝ եկան բաւական սպառնագին հորիզոն մը պարզել՝ պատերազմի մէջ յողնած մեր պետութեան առջեւ: Տեղի ունեցաւ դիւանական միջամտութիւն, արհունհեղութիւն, կոտրած: Յուցարարները փախան, ամբոխը ցրուեցաւ. սոսկումը հալածեց բոլորը ու սկսած չարժումը խեղդուեցաւ իր օրրանին մէջ: Նորին կայսերական վեհափառութիւնը երկու օրուայ ընթացքին՝ սարսափով շղթայեց ժողովուրդի հոգին, իր հեռատեսութեամբ, իր կորովով ու պատրաստի բանակներով: Այս ամբողջը հիանալի եղաւ:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց քիչ առաջ ըսիր որ սար սալի տարածելը վտանգաւոր է:

ՆԵՍՏՈՐ.– Ներեցէ՛ք, Տէր Աբքայ.... կատարուած իրողութեան մը առջեւ պատկան ընկերու համար իւ ուշացած խոհականութեան տեղ՝ պատկան ընկերու է իւ առողջ ինքնավստահութեամբ պիտի գործել:

ՄՈՂՈՔ.– Ըսել կուզես հինի սխալին չպիտի անդրադառնալ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Հին սխալը կրնայ անդերազանցելի միջոցը բլլալ նորի յաջողութեան:

ՄՈՂՈՔ.– Ինչպէ՞ս... ըսէ տեսնեմ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Քիչ առաջ ըսինք որ ժողովուրդի հոգին սարսափով լեցուեցաւ սա մի քանի օրերուն:

ՄՈՂՈՔ.– Այնպէս է:

ՆԵՍԴՈՐ.– Հիմակ այդ սարսափի չըղ–թան պէտք է վերցնել՝ ու զարմանք առեղ–ւորել հոն:

ՄՈՂՈՔ.– Եւ այդ բանը ընդդէմ այդքան դիւրին կերեւի քեզի:

ՆԵՍԴՈՐ.– Երբ նորին վեհափառու–թեան ձեռքին մէջն է այս պետութեան վե–քենան՝ իր անտեսական ու բարոյական կազմածքներով, անկարելի ոչինչ կայ, Տէր Աբքայ...:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց չուտ րսէ... յուսահա–րէն բացատրէ քու միտքդ թէ ինչպէս կրը–նամ այս ժողովուրդը զարմացնել ու ապա–քնացնել միտսպէս:

ՆԵՍԴՈՐ.– Գործադուլներն ինչ բանի արդիւնք էին, Տէր Աբքայ... անոնք ար–դիւնք էին անբաւական օրավարձերուն եւ գերծարանական կեանքի անտանելի պայ–մաններուն: Ճիշտ հիմակ, նոր օրէնքով մը պէտք է յայտարարել օրավարձերը բարձր–բացած, գործարաններու մարդուժինը կա–ռավարական վերհսկող մարմնին յանձնը–ուած. գործաւորներու բնտանիքն ու դաւակ–ները պետական ապահովութեան տակ առնը–ուած. եւ որպէսզի ժողովուրդը ո՛չ մէկ կաս–կած ունենայ՝ ձեւականութեան համար բանտարկուած ապստամբները առաջ ար–ձակելու եւ մի քանի գործարանատէրեր բռ–նելով անոնց տեղը բանտարկելու է:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց այս աննախընթաց քայլը բնաւ տեսնուած չէ:

ՆԵՍԴՈՐ.– Այդ աննախընթաց քայլը առնելու է, Տէր Աբքա՞յ, արդիւնքը գործաւորներու առնելիք աննախընթացը:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց այս բանը մեր պար–

աութիւնը կը նշանակէ ու մենք՝ մեր ձեռքով բարձրացնելով գործաւորութիւնը, պանոնք պիտի դնենք՝ միշտ աւելին պահանջոդի անոնց առջեւը պիտի կրնայ կենալ:

ՆԵՍԴՈՐ.– Նորին Ամենակարողութիւնը կասկածներով Թող չվրդովէ իր սիրտը: Ժողովուրդը զարմացնելէ վերջ՝ մենք ձեռք պիտի առնենք զայն քնացնելու միջոցները:

ՄՈՂՈՔ.– Հիմակ այդ միջոցներուն վրայ խօսինք (դառնալով պալատականներուն), հնարաբրքրական է չէ՞... յեղուցէ՛ք բաժակները դինով ու խմենք մէյմէկ հատ:

(Պալատականները երկուքի ալ կերկրին գինիի սրուակին ու յետոյ մէկը կառնէ զայն ու կը յեցնէ բաժակները):

Ա. ՊԱՂԱՏԱԿԱՆ.– Ապրի՛ մեր Արքայն:

Բ. ՊԱՂԱՏԱԿԱՆ.– Անկցին մեր վեհափառ Տէրոջ չուքին խորթ աչքով նայողները:

ՄՈՂՈՔ.– (Վերցնելով բաժակը) Իր՝ մենք այս բաժակը մեր ծեր խորհրդականի կենացը...:

ՆԵՍԴՈՐ.– կեցցէ՛ Արքայն:

ՄՈՂՈՔ.– Հիմակ բա՛ տեսնեմ, Նեսդոր... ամբողջ սահմաններով գոյց տուր այն միջոցները, որոնցմով կրնանք ժողովուրդը թմրեցնել ու այս տիրապետութեան չէնքը կանգուն պահել:

ՆԵՍԴՈՐ.– Տէր Արքայ, մեր գործն ասկէ վերջ ժողովուրդի Ֆիզիքականը ճնշել չպիտի ըլլայ. ընդհակառակը պիտի աշխատին ամեն կերպով Ֆիզիքական ճնշումները վերցնել. մեր գործը ժողովուրդի Հոգեբանութեան հետ պիտի ըլլայ...: Ժողո-

վուրդի հոգեբանութիւնը պիտի ուսումնասիրել եւ զայն սանձելու աշխատանք պիտի կատարել: Իմ պարզելիք մէջացները, Տէ՛ր Աբքայ, դուցէ անսովոր երեւին, բայց ես պանոնք քմածին կերպով չեմ...:

ՄՈՂՈՔ.– Լա՛ւ, լա՛ւ... քեզի արդէն մէչա ազատութիւն տուած եմ խօսիլ ուզածդդ...: Հիմակ ինչ որ օգտակար կը դատես նախ ըսէ համարձակ կերպով:

ՆԵՍՏՈՐ.– Առաջին եւ կարեւոր գործը, զոր մենք ընելու ենք, Տէր Աբքայ, գործատուրներու ներկայացուցչական մարմին մը հաստատելն է՝ կառավարութեան մէջ յարկաբաժին մը յատկացնելով անոր:

ՄՈՂՈՔ.– Քա՛յց... չարունակէ՛... չարունակէ՛....:

ՆԵՍՏՈՐ.– Այդ ծրագիրը առաջարկել կուտանք ուրիշներուն, իսկ մենք մի քիչ ընդդիմութիւն կեղծելէ վերջ՝ կընդունինք զայն: Գործատուրներու Ներկայացուցչական Մարմինը, որուն անունը կարծէք է դնել Ախթաւանքի Դաշնակցութիւն, կունենայ իր մեծ եւ փոքր պաշտօնեաները, որոնք, ոչքե՛ր աչ բուան, մեր Հանդուրժեան տակ, մեր տուած ռոճիկներովը մեր գործերը պիտի դառնան անսպայման:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց խոսխոսրաներու առաջնորդները պիտի Թափանցեն մեր դիտաւորութեանց ու պիտի հրապարակեն զանոնք:

ՆԵՍՏՈՐ.– Այդ չեն կարող ընել, որովհետեւ մենք կը գտանենք այդ առաջնորդները ժողովուրդէն. զանոնք կը բերենք նահապետութեան մէջ, կը նահանջենք մէքմէն աթոռներու վրայ ու ամեն բնչ կը վերջանայ:

ՄՈՂՈՔ.— Բոլորին բաւարարութիւն կրնա՞նք տալ:

ՆԵՍՏՈՐ.— Եթէ բոլորին չկրնանք՝ գլխաւորներուն կրնանք Տէ՛ր Աբքայ: Դուրս մնացողները, սոսկ երկրորդական ուժեր, պիտի գրաւին լրագրութիւնով կամ քարոզ չուեցամբ. իսկ մենք՝ վարձկաններ ղրկելով անոնց մէջ, կրնանք գաղտափարական ու սկզբունքային դիմակներով հոսանքներ ստեղծել եւ ուժերը բաժնել:

ՄՈՂՈՔ.— Այդ հասկնալի է ու շատ գեղեցիկ... յետո՞յ...:

ՆԵՍՏՈՐ.— Տէ՛ր Աբքայ, ժամանակ տուէք ինձի, ամբողջ իմ ծրագիրը թուղթի վրայ գծելու եւ նորին վեհափառութեան ներկայացնելու համար. որովհետեւ կարելի չէ կարգաւ եւ ամբողջապէս պատկերացնել բոլոր մեթոտները, մանաւանդ՝ երբ նկատի ունենանք որ բազմաթիւ են այն ճիւղերը՝ որոնք կապուած են Նորին Վսեմութեան տիրապետութիւնը յաւերժացնելու սիւնին:

ՄՈՂՈՔ.— Ուրուագիծը՝ սանկ համառօտ բան մը կրնաս բնել հիմա. չէ՞:

ՆԵՍՏՈՐ.— Մեծագոյն հաճոյքով, Տէ՛ր Աբքայ...:

ՄՈՂՈՔ.— Լա՛ւ, դէհ խօսէր տեսնեմ:

ՆԵՍՏՈՐ.—Տէր Աբքայ, ուշադրութիւն պէտք է դարձնել դպրոցներուն: Գիտութիւնը վերածելու է առեւտրական ապրանքի՝ անկէ կտրել նետելով յեղափոխական նկարագիր ունեցող մասերը:

ՄՈՂՈՔ. Կը հասկնամ.. կը հասկնամ:

ՆԵՍՏՈՐ.— Աշխատելու է աշակերտները վերածել մտաւորական մեքենաներու,

անկամ, անակդբունք ու անղեկ:

ՄՈՂՈՔ.– Հիանալի կը լինի այդ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Ուշադրութիւն դարձնելու է եկեղեցիներուն. անուղղակի ազդիւրներով մասնաւոր եկամուտներ յատկացնելու է անոնց: Յարանուանական բազմապիսի ճիւղաւորումները մեզ բնաւ մտահոգելու չեն, որովհետեւ անոնք օգտակար են. անո՛նք են որ կրօնական ըմբռնումները մասնաւորէն կը տանին ընդհանուրին, ձանձրոյթ յառաջացնող միատեսակութենէ հետաքրքրութիւն ու չահախնդրութիւն յառաջացնող բազմատեսակութեան:

ՄՈՂՈՔ.– Կր հասկնամ... կը հասկընամ, իմ խելացի՛ խորհրդականս:

ՆԵՍՏՈՐ.– Հաստատելու է աղբատանոցներ, յիմարանոցներ, միւս կողմէ յա՛յն բանալու է այն աղբիւրները, որոնցմէ կը ծնին աղբատներն ու յիմարները:

ՄՈՂՈՔ.– Ճիշտ ու ճիշտ կը մտածես Նեսդոր:

ՆԵՍՏՈՐ.– Երբ մէկ կողմէն կոտրոնները իրենց աւետարանով, եւ աղքատներն ու անկեաններր իրենց չնորհրնկալ ապօթքով տարածուած են երկրին մէջ, Նորին վեհափառութիւնր ներքին վտանգի մասին բնաւ չպիտի մտածէ:

ՄՈՂՈՔ.– Այո՛, այո՛... կը հասկնամ... չարունակէ՛:

ՆԵՍՏՈՐ.– Մեր մարդոց մէջ գործերու բաժանումը խիստ աջայրցութեամբ րնելու է: Ամանք խօսելու եւ քաջալերելու են խնայողութիւնը, ուրիչներ մասնաւոր թափ տալու են չռայլութեան. ասոնք երկուքն ալ օգտակար են մեզի:

ՄՈՂՈՔ.– Այո՛, կը հասկնամ... կը հասկնամ...:

ՆԵՍՏՈՐ.– Քարոզելու եւ քաջալերելու է բարոյականութիւնը, մինա կողմէ՝ քոպի տակէն հրահարելու է անբարոյականութիւնը, որովհետեւ երկուքն ալ նպաստաւոր են մեզի, մէկը աւանակներ կը պատրաստէ, միւսը ախտաւորներ:

ՄՈՂՈՔ.– (ժպտելով) Կը հասկնամ, կը հասկնամ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Աչխատելու է թափ տալ կապկան սեռի գեղեցկութիւնը զարդացնելու գործին. զարդասիրութիւնը համաճարակ հիւանդութեան վերածել ու մարդերը վարժեցնելու է վազելու կնիկներուն ետեւ: Դիւժուարացնելու է ամուսնութիւնները, որով պիւրացուցած կըլլանք ընտանեկան ներքին կնճռոտութեանց մասնակցութիւնը՝ ընդհանուր, հոսանքային խնդիրներու շուրջ:

ՄՈՂՈՔ.– Կը հասկնամ, այո՛... ճիշտ է... կը հասկնամ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Շատցնելու է դրօսատեղիները ու խաղաքանները, բանալու է մրցանակները...: Ժողովուրդին պէտք է տալ միայն զբաղումի բան մը որպէսզի ուրիշ բանի վրայ չմտածէ: Բազմացնելու է թատրոնները ու գինետունները, որով շատցած կըլլանք դուարճասէրները, նորաձեւութեան սիրահարները ու գինովութեամբ կեանքը արհամարհողները:

ՄՈՂՈՔ.– Կը հասկնամ.... կը հասկրնամ...:

ՆԵՍՏՈՐ.– Ատոնք բոլոր ընելով, ՏԷ՛ր Աբբայ... անշուշտ մտքէ հանելու չէ որ գործաւորութիւնը պէտք չէ անտանելի

կեռանք ապրիլ պարծարաններուն, քանի դիւզացիութիւնը՝ գաշտային աշխատանքներու մէջ: Գիւղացիութեան մասնաւոր առանձնաշնորհումներ ընելու է, զանոնք հոգեբանական հոգեբանութեան մէջ թրծելու համար:

ՄՈՂՈՔ.— Գիւղացիները.... այո՛.... այո՛... կը հաւկնամ...:

ՆԵՍԴՈՐ.— Առանք բոլորը, Տէր Աբգար, շատ դիւրին է ըսել, բայց պէտք է պատրաստել մասնաւոր խնամուած յատակագիծ. աշխատանք մը, որու կատարման համար Նորին վեհափառութենէն կը խնդրեմ չորս օր:

ՄՈՂՈՔ.— Շա՛տ աղէկ... չա՛տ աղէկ. իմ ծեր խորհրդականս.... ես քեզի կուտամ ութը օր... երբէ՛ք մի աճապարեր...: Հէմակ եթէ կուզես, կրնաս երթալ հանդստանալ:

ՆԵՍԴՈՐ.— Ինչո՞վ կրնամ փոխարինել Նորին վեհափառութեան ինծի շռայլած այս պատիւը:

ՄՈՂՈՔ.— Քու խելքովդ, Նեսդոր, քու խմաստուն խրատներովդ...: Կզգամ, այո՛... կզգա՛մ թէ այս հսկայ չէնքը քա՛ւ զանկէն վրայ մխայն կրնայ կանգուն մնալ:

ՆԵՍԴՈՐ.— (Որ արդէն ոտքի եղած է) ... կեցցէ՛ Աբքայն... (խոնարհելով եւս եւս կերթայ ու կելլէ դռնէն դուրս):

ՏԵՍԻԼ Գ.

(Մոդոք եւ երկու Պալատական[illegible])

ՄՈՂՈՔ.— Շատ խելօքն է... չա՛տ...

քրաքանչիւր բառ կշռուած դուրս կուգայ իր շրթներէն... : Զուր տեղը չէ որ իմ երկիրը հանճարներու հայրենիքը կոչուած է... ... : Ամբողջ թագաւորները իրենց խելացիները հաւաքեն, իմ նեղոտրի խելքին հասած խմաստութիւն մէջտեղ չեն կրնար բերել :

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Նորին վեհափառութիւնը չխնայէր իր լաւագոյն խորհրդականներն ընտրելուն մէջ :

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Նորին կայսերական ուժութիւնը հրաշալիօրէն կարողութիւնները կը գնահատէ :

ՄՈՂՈՔ.– Ապրի՛ք. ապրի՛ք.. իմ պալատականնե՛րս... եա այնքան խրատտուի պէտք ունիմ՝ որքան փառաբանողի եւ խրնկարկուի :

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Ու մենք կախտութիւնք նոր փառաբանողներու եւ խնկարկողներու պէտքը չզգացնել Նորին վեհափառութեան :

ՄՈՂՈՔ.– Փառաբանել եւ խնկարկել դիւրին բաներ են... բայց ինչ պիտի ընէք երբ Նորին վեհափառութիւնը վատնդի են– թարկուի :

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Մենք առաջինը կըլլանք վտանգին ենթարկուողներէն :

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Մենք առաջինը կըլլանք հոգին անձը Նորին վեհափառութեան համար տալու :

ՄՈՂՈՔ.– Այո՛, այո՛, կը հաւատամ.. կը հաւատամեմ... դուք դիս լքողներուն առաջինը կուլաք (ձեռքով ճակատը կը տնի պահ մը) Ա՛հ... վայրկեաններ կան, որ ինձի կրնան ըլլալ ամբողջ աշխարհն իմ ափին մէջ է.

անգամ մը որ ուժգին իրարու մօտեցնեմ իմ մատները, ահա արար աշխարհ գութ ու օգնութիւն պիտի աղաղակեն, բայց վայրկեաններ կան, ուր կզգամ թէ պուպրիկ մըն եմ, որ մերթ վախին ձեռքը խաղալիք կը դառնայ՝ մերթ գովասանքին ու կեղծիքին...:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Բայց Նորին վեհափառութիւնը վախի ու կասկածի խորհուրդներ թող չանցնէ մտքէն, երբ հարիւր հազարաւոր գանկեր կան այդ հոգը ստանձնող:

ՄՈՂՈՔ.– Այո՛, այո՛... բայց անոնք կը մտածեն յոկ մտածած ըլլալնին հասկըցնելու եւ վարձատրուելու համար:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Իսկ չատեր Նորին վեհափառութեան անունին մեռնելու համար:

ՄՈՂՈՔ.– Գուցէ... բոլոր մարդերը նոյն նիւթքով դատելու չէ... բայց... հիմա ես այնքան տառանձին կզգամ, որքան թերեւս տառանձին չզգար ինքզինքը քարանդաւթին մէջ մտած Ղազարոս, որուվհետեւ նա հոգեկան մխիթարութիւն մ'ունի, որուն իմաստը չը գիտեմ ես... (Ձեռքերուն մէջ կառնէ գլուխը ու կը խորհրդածէ):

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– (Նայելով բնակերոջ երեսին) Նորին վեհափառութեան խորհուրդները պէտք չէ խանգարել:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– (Զգուշաւոր ձայնով) Ինչ՞ չ համարձակութիւն որ մենք խորհրդատուի պէս կը խօսինք բարձր կայսերականութեան հետ:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Գնանք...:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Գնա՛նք, բայց բոպասանը դուռն քով, գուցէ մեզի դարձեալ պէտք ունենայ...:

(Կեղևն ու խոնարհութեամբ կը մեկնին):

ՏԵՍԻԼ Դ.

(Մողոք առանձին, ապա երկու պալատականներ եւ Լամեա)

ՄՈՂՈՔ.– Զուր չանք է մտիկ ընել ինձ տրուած խրատներն ու աշխատիլ անոնց գոր ծադրումին: Դժգոհութիւն մը՝ երբ բոյն պրած է՝ արմատախիլ չըլլար...: Խայթող ձեր համբուրել չսովրիր...: Անօգուտ է այո՛ ... անօգուտ է ամեն ինչ...: Ովքե՞ր են գիս շրջապատողները. իրենց անարդ կաշիի ապահովութեան մասին մտածողներ մխայն.: Վաղը անոնք առաջինը կըլլան գիս լքողները...: Կը տեսնե՞ս... ո՛չ մէկ բառ արտասանեցի, բայց անոնցմէ ամենահաւատարիմները թողուցին գիս ու հեռացան..: Կը հասկրնամ... այո՛, կը հասկնամ որ այս ճերմակ մազերը, այս խորշոմներով ծածկուած դէմքը կրնան վախ ներշնչել՝ բայց ո՛չ համակրանք: Ո՞ւր է... Լամեան խոստացաւ այս երիտասարդացնել, բայց տակաւին չներեցաւ... : Իր փորձերը յաջողա՞ծ են թէ ո՛չ... դեռ չգիտեմ...:

(Նոյն պահուն պահապաններեն մին դուռը կը բանայ):

ՊԱՀԱՊԱՆ.– Լամեան կուզէ տեսնել նորին վեհափառութիւնը:

ՄՈՂՈՔ.– Թող տուէք անոր ներս գայ:

(Պահապանը կը բաշուի իր տեղը ու ներս կը մտնէ Լամեան, անոր հետեւ կուգան Պալատականներ ու խոնարհութիւն ընելով կը գրաւեն իրենց աթոռները):

ԼԱՄԵԱ.– Նորին վեհափառութեան յերեսանկեաց կացայեմ որ ինձ համարձակութիւնը տայ՝ իմ ուշանալուս համար նե-

բողոքիւն խնդրելու:

ՄՈՂՈՔ.– Կը ներեմ քեզ Լամեա՛..... բայց ըսէ՛ ինձի թէ գտա՞ր գաղտնիքը:

ԼԱՄԵԱ.– Ուրախ եմ Տէր Աբքայ, ուրախ եմ որ չնորհիւ նորին կայսերական մենազօրութեան՝ գտայ ծերութեան միջոցը ու գայն սպաննող դեղը:

ՄՈՂՈՔ.– (Ուրախութեամբ) Գտա՛ր..... ուրեմն, պիտի երիտասարդանամ:

ԼԱՄԵԱ.– Կատարելապէս, վեհափառ Տէ՛ր, կատարելապէս պիտի երիտասարդանաք եւ պիտի ըլլաք տասնեւչորս տարեկան առոյգ պատանի մը:

ՄՈՂՈՔ.– Տասնեւչորս տարեկան..... բայց ըսէ... ըսէ տեսնեմ թէ ի՞նչ միջոցներով... դուն գերազանցեցիր Նեազորը....: Իմ ականջները միայն քու խօսքերուն պիտի հաւատան ասկէ վերջ...: Ա՛հ... եթէ այս ճերմակ մազերը սեւնա՛ն...: Եթէ այս ծերութեան խորշոմներն անհետի՛ն... ա՛հ. այն ատե՛ն... այն ատեն ոչ մէկ բան կրնայ ինձի մտահոգութիւն պատճառել...:

ԼԱՄԵԱ.– Նորին վեհափառութիւնը թող հանգիստ ըլլայ...: Ես գիւթանքը իմ խօսքերուս մէջ չեմ դներ այլ գործքերուս:

ՄՈՂՈՔ.– Խօսի՛ր... խօսիր ուրեմն, թէ ի՞նչ ընելու եմ պատանի ըլլալու համար:

ԼԱՄԵԱ.– Տէ՛ր Աբքայ. երեք հատ տասնեւչորս տարեկան առոյգ տղոց չնչերակները պիտի բանայ ու անոնց արիւնը ծորելով ներարկել նորին վեհափառութեան երակներուն մէջ:

ՄՈՂՈՔ.– Ուրեմն իմ ծերութեան արիւնը պիտի առնեն նախատաէս:

ԼԱՄԵԱ.– Այո՛, Տէր Աբքայ... ծերու-

Քեան միքրոպը արեան մէջն է որ բազմանալով կը քայքայէ հիւսուածները, ջիլերն ու ոսկորները:

ՄՈՂՈՔ.– Իսկ այդ մանչերը պիտի մեռնին, անանկ չէ՞:

ԼԱՄԵԱ.– Անտարակո՛յս, Տէր Աբքայ... Նորին վեհափառութիւնը երիտասարդացնելու համար ոչ միայն երեք մանչեր, այլ ամբողջ մարդկութիւնը պէտք է մեռնի: (Երկու պալատականները իրարու կը նային ու կը փսփսան):

ՄՈՂՈՔ.– Ապրի՛ս, Լամեա... աղուր կը խօսիս... բայց դուն ան ըսէ այդ հնարքդ փորձարկութեան դրա՞ծ ես:

ԼԱՄԵԱ.– Եթէ այդ փորձն ըրած չըլլայի, եթէ վստահութիւն չունենայի իմ վրայ՝ նորին վեհափառութեան երեւնալու յանդգնութիւնը չէի ունենար, Տէ՛ր Աբքայ... : Եթէ իմ թագաւորը կուզէ՝ հիմակ իսկ պատրաստ եմ իր աչքերուն առջեւ փորձել ու հինգ վայրկեանի մէջ անոր ապացոյցը տալ: (Կը նայի երկու պալատականներուն՝ որոնք վախով իրար կը մշտեն):

ՄՈՂՈՔ.– Լամեա, նախ բացատրէ դոր ծողութեանդ մեթոտը, ապա կը տեսնենք անոր փորձը:

(Երկու պալատականները ոտքի կելլեն):

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Մեր վեհափառ Տէրը արդեօք թոյլ կուտա՞յ որ իր խոնարհ ծառաները մեկնին:

ՄՈՂՈՔ. (Զարմացած) Ինչու՞. մթթէ չէ՞ք հետաքրքրուիր մահու ու կենաց այս խնդրով...: Կը տեսնեմ որ ձեր ալ մազերը ճերմկած, ձեր ալ քայլերը մօտեցեր են գերեզմանին: Միայն ես չէ որ երիտասարդա-

ուժդին կամք ընել՝ դէպի երիտասարդութիւն դառնալու համար... ըսէ՛ ինձի որ կը կամենա՞ս...

ՋԱՄԲԻՂՈՍ.– Կը կամենամ:

ԼԱՄԵԱ.– Ըսէ՛, կրկնէ՛ դարձեալ, կրկնէ որ կը կամենաս ու երիտասարդ պիտի դառնաս:

ՋԱՄԲԻՂՈՍ.– Կը կամիմ, այո՛, կը կամիմ ու երիտասարդ պիտի դառնամ:

ԼԱՄԵԱ.– Ըսէ՛, կրկնէ՛ որ աշխարհի մէջ տխրութեան ու վշտի դադափարներ չը պիտի ունենաս...: Դուն պիտի կամենաս կեանքին հաճոյքը միայն ճանչնալ ու այդ հաճոյքը միայն ապրիլ:

ՋԱՄԲԻՂՈՍ.– Աշխարհի մէջ տխրութեան ու վշտի դադափարներ չկան ինձ համար...: Ես կը կամիմ կեանքին հաճոյքը միայն ճանչնալ ու այդ հաճոյքը միայն ապրիլ:

ԼԱՄԵԱ. (Ձեռքն առնելով սեւ քօղ մը) ...Հիմա դուխդ պիտի ծածկեմ սեւ քօղով մը՝ որ պիտի բաժնէ քու անցեալն ու ներկան՝ ապագայէն...: Այդ քօղը երբ վերցնեմ աչքերուդ առջեւէն ներկուդ վերջ քու մտքերդ սեւ պիտի բլլան ու դուն հին մարդը չպիտի երեւիս...: Ըսէ՛ ինձի որ դուն հին մարդը չպիտի բլլաս...:

ՋԱՄԲԻՂՈՍ.– Ես հին մարդը չպիտի ըլլամ:

ԼԱՄԵԱ.– (Քօղը կը ձգէ ենթակային գլխուն) Հիմակ մերկացուր ու երկարէ ինձի աջ բազուկդ: (Ենթական կրնէ ուշիր. Լամեա արիւնը կը ներարկէ ու դրագնեդէ վերջ կը գոցէ բազուկը): Հիմակ քու մէջ վերածնաւ քու հին պատանեկութիւնը. դուն այլեւս

լելու է իրարու ետեւէ: Այս դեղահատերը չինուած են հաճոյքի ալիւրով ու շաղուած են բանուորի քրտինքով...: Շա՛տ դիւրամարս են անոնք, Տէ՛ր Արքայ...:

ՄՈՂՈՔ.– Լա՛ւ. յա՛ւ... փորձէ տեսնենք հիմա (դառնալով երկու ապշած պալատականներուն) Ե՛լ, տեսնեմ Զամբիւղոս ... կարծեմ դուն աւելի տարէց ես քան քու ընկերը:

ԶԱՄԲԻՒՂՈՍ.– Ձեր կամքը թող ըլլայ վեհափա՛ռ Տէր...: (Կելլէ ոտքի ու բանի մը քայլ կառնէ դէպի Լամեա):

ԼԱՄԵԱ.– Նստի՛ր այս աթոռին վրայ ու անթարթ ինձի նայիր: (Կը բռնէ պալատականի ուսերէն ու ճնշումով կը նստեցնէ գայն աթոռին վրայ ու աչքերը խոժոռած ան թարթ կը նայի անոր աչքերուն) Այսպէ՛ս... այսպէ՛ս... (մատներով կը շոյէ հունիքերը, ապա ճակատն ու ականջին ետեւը) Հո՛ս.... հո՛ս... (ձեռքերով բան մը վրէժի ոգւով ճզմելու պէս կը մօտեցնէ ու կը հեռացնէ քանիցս.. նորէն կը շոյէ հունիքերը... ուժգին կը նայի աչքերուն.. ձեռքերով ապառնագին դարձեալ ճզմումներ կը փորձէ) Հիմակ ժամանակը եկաւ որ հրամայեմ քեզ քնանալ...: (Երբ ենթականը աչքերը կը գոցէ դառնալով Մողոքին կը ժպտի) Քնացա՛ւ...: (Գրպանէն կը հանէ դեղահատերը) Հիմակ քեզ կուտամ այս երեք դեղահատերը, զորս պիտի կրլլես... անոնց մէջն է կեանքը: (Դեղահատերը կը կլլէ ենթականը) Անոնք պիտի ստեղծեն էլեքտրական հոսանք մը, որ հզօր կամքիդ օժանդակութեամբ պիտի նորոգէ քու բոլոր մաշուած հիւսուածները, քու ջիղերն ու ոսկորները...: Կը հրամայեմ քեզի,

հին մարդը չես... (Քօղը կը վերցնէ) կը հրամայեմ քեզ արթննալ եւ ոչինչ յիշել անցեալէն:

ՄՈՂՈՔ.- (Հետաքրքրութեամբ ոտքի կեղնէ) Ո՛ւհ... Զամբիւղո՛ս.. կատարեալ պէս երիտասարդ ես հիմա... Աստուա՛ծ իմ ո՞ւր գացին ճերմակ մազերդ, ո՞ւր գացին խորշոմներդ.... այս հրաշք է. հրա՛շք...:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.- Հրա՛շք, Տէր Աբքա՛յ... հրա՛շք...:

Ա. ՊԼՏԿՆ.- (Զամբիւղոս) (Շուարած ոտքի կը կանգնի, կը դառնայ հայելիին ու աչքերուն չհաւատալով) Բայց... այս ի՛նչ եղայ ես... հինն եմ ու հինը չեմ... կինս ու զաւակներս պիտի չճանչնան բնաւ, Տէր Աբքայ...:

ՄՈՂՈՔ.- (Նստելով գահին վրայ) ... Խե՛նթ մարդ... նոր կին ու զաւակներ պիտի ունենաս... այլեւս թագուած է քու անցեալը... (Մինչ պալատականը իր երեսները կը շօշափէ Մողոքը կը դառնայ կախարդին) Լամեա՛... այս նոյն մեթոտո՞վ պիտի վերաբերուիս ինձի հետ...:

(Երբ թագաւորը կը դառնայ կախարդին երկու պալատականները կը խօսին փսփսուքով. անոնցմէ ծեր մնացածը կը շփէ իր պեխերն ու մազերը):

ԼԱՄԵԱ.- Ո՛չ, վեհափա՛ռ Տէր... ձեր խոնարհ ստրուկին կամքը չատ տկար է նորին ամենակարող կայսերականութիւնը քննադատելու համար:

ՄՈՂՈՔ.- Ուրեմն, միայն ներարկում պիտի բնե՞ս:

ԼԱՄԵԱ.- Այո՛, Տէր Աբքայ...:

ՄՈՂՈՔ.- Պատրաստ ունի՞ս երեք

Քանչերու արիւնը:

ԼԱՄԵԱ.– Անշուշտ վհատա՛ռ Տէր:

ՄՈՂՈՔ.– Իսկ ի՞նչ ըրած ես անոնց դի-ակները:

ԼԱՄԵԱ.– Թաղած եմ պատուհաններու Ջորին մէջ. միայն կը վախնամ որ ժողովուրդը իմանայ յետոյ:

ՄՈՂՈՔ.– Երբէ՛ք... երբէ՛ք... ես իմ պալատին մէջ ուրիչներու լրտեսներ չեմ պահեր... իմ ծառան՝ Ֆակը, որ չան պէս հոտառու է ու արծուի պէս սրատես, ամեն ծակ կը մտնէ, ամեն բանի կը տեղեկանայ... ... ամեն հոգեբանութեան կը թափանցէ... եթէ փոքր չդուկներ մը ելլեն՝ ան նիմանայ ու մենք՝ կրնանք առնել հարկ եղած նախաըզգուշական քայլերը:

(Նոյն պահուն ներս կը մտնէ Ֆակ)

ՏԵՍԻԼ Ե.

(Մողոք, երկու պալատականներ, Լամեա եւ Ֆակ):

ՄՈՂՈՔ.– Դուն հո՛ս. Ֆակ, եւ այսպէս անակնկալօրէն:

ՖԱԿ.– Իմ Տէր Արքային, թող համարձակութիւնը տայ ինձի՝ իրեն հաղորդելու բերած լուրերս:

ՄՈՂՈՔ.– Քեզի միշտ ազատութիւն տուած եմ, Ֆա՛կ... խօսի՛ր համարձակ:

ՖԱԿ.– Տէր Արքա՛յ, այն ճիւաղը, որ Սիվա կը կոչուի, այժմ Նորին Վեհափառութեան աթոռանիստ քաղաքը կը գտնուի:

ՄՈՂՈՔ.– Սիվան հո՛ս... բայց այս որքա՛ն անորակելի յանդգնութիւն է...:

ՖԱԿ.– Տէր Աբքայ, եթէ աչքերովս չը տեսնէի ուրիշներու չէի հաւատար:

ՄՈՂՈՔ.– Ուրեմն իմ հաւատարիմ պահակազօրքերը կը քնանա՞ն:

ՖԱԿ.– Զգիտեմ, Տէր Աբքայ... միայն գիտեմ որ երէկ գիշեր տեսայ ատուեր մը՝ առանց մարմնի... գէթ ես այնպէս կարծեցի...: Գացի ետեւէն...: Կը տեսնէի որ բան մը կար. որ կը շարժէր. կը սուլէր, բայց չէի կրնար մօտենալ, ոչ ալ բռնել...: Ամբողջ ժամերով թափառեցայ, Տէր Աբքայ, վազեցի ետեւը ու ատուերը կորսնցուցի: Արշալոյսը բացուելու մօտ, Իճկածներու փողոցը տեսայ նոյն ատուերը, բայց այդ պահուն՝ այլեւս ատուեր չէր ան. այլ իրական մարդը՝ Սիվան, որ մօտեցաւ ինձ, բռնեց օձիկս եւ բաւ.– «Իսլարի ծառայութեան մէջ մնացած ատենդ դաւաճանեցիր իմ մօրս ու խեղդել տուիր զայն. այժմ թագաւորին քով մտած նոյն յուեսի դերը կը կատարես. ես քեզ կը ներեմ հիմա, որովհետեւ քու եղբայրներուդ մէջ Բանւոր Դասակարդի արիւնը կայ եւ կը յուսամ թէ օր մը քու խելքը պիտի գործածես այդ դասակարդի մղած կռիւի յաջողութեան համար. բայց եթէ չարունակես այս յիմար հետապնդումներդ, դանկդ պիտի ջախջախեմ անպայման»:
.... Տէր Աբքայ. ոչ թէ վախէս, այլ իմ կեանքս Նորին կայսերական վեհափառութեան համար պահելու տենդանքէս էր որ խնդրեցի իրմէ ներել ինձի: Հոկան Թողուց օձիկս ու ես հեռացայ, բայց երբէք չթողուցի յուեսեալու աշխատանքս, այս անգամ առանց նչմարուելու:

ՄՈՂՈՔ.– Եւ տեսար թէ ո՞ւր կը քնա-

կէ:

ՖԱԿ.- Ժամերով թափառեցայ Տէր Աբրա՛յ... քաղաքի ամբողջ փողոցները իրենց լուսաւոր ու մթին անկիւններով աչքէ անցուցի. ամեն դռայ առջեւ կեցայ... ամեն պատուհանէ քով սլքտացի ու մտիկ ըրի.... ո՛չ մէկ տեղ անոր հետքը կրցի գտնել..... Բայց աս չէր խնդիրը, Տէր Աբրա՛յ... քաղաքը կարծես մեռած երեւցաւ ինձի...:

ՄՈՂՈՔ.- Փողոցներուն մէջ անցուդարձ չկա՞ր:

ՖԱԿ.- Չտեսնուած հանդարտութիւն մը, Տէր Աբրա՛յ. խորհրդաւոր լռութիւն մը, որ սոսկում կազդէր մարդուս, չղթայած էր ամբողջ քաղաքը:

ՄՈՂՈՔ. Չօրանոցի առջեւէն անցա՞ր:

ՖԱԿ.- Անցայ Տէր Աբրա՛յ... Չինուորներն արթուն էին ու ձեռքերնին հրացաններուն վրայ՝ կը հսկէին...: Բայց վախկոտ սպասում մ'ունէին...: Իրարու հետ չէին խօսիր, աչքերնին մեծ մեծ բացած՝ կը նայէին, կարծես թէ բան մը պատահելու էր ու այդ բանը սոսկալի բան մը ըլլալու էր:

ՄՈՂՈՔ.- Խօսք չուղղեցի՞ր պահակներուն:

ՖԱԿ.- Առջեւնին կանգնեցայ ու կեցցէ՛ Աբրա՛յն, ողաղակեցի:

ՄՈՂՈՔ.- Բարեւի կեցա՞ն:

ՖԱԿ.- Ո՛չ, Տէր Աբրա՛յ... Իրենք իմ ձայնիս բնաւ կարեւորութիւն չտուին ու եւ տեւնին նայեցան, կարծես մէկը իրենց ետեւ կեցեր էր. եւ հրամանը անկէ ալ՛ի դար:

ՄՈՂՈՔ.- Բայց ի՞նչ հով փչեր է այս խեղճերու հոգիներէն, (դառնալով իր պողատակաւոր) Օ՛ն, աճապարեցէք, իմ

հաւատարիմ զինակիցներս...՛ չարժման մէջ դրէք սարսափի մեքենան... պատուիրեցէք որ ոչ ոքի խնայեն՝ երբ փոթորիկը պայթի...: Կարծեմ Նեսդորի խրատներուն անսալու ժամանակը չէ հիմա...: Ցա՛կ... իմ անձնուէր ծառաս, անքուն աչքով հսկէ իմ պալատի ներքին իրադարձութեանց վրայ...: Ես մէկ քանի ժամ վերջ դուրս կուգամ՝ անցեալին տուած այս ճերմակ մազերն ու ծերութեան խորշոմները...: Վա՛յ այն ապուշներուն, որոնք կը յանդգնին երիտասարդ առիւծի մը թաթերուն տակէն իրենց համար որսեր փնտռել...: Եկուր Լամեա՛... եկուր իմ առանձնասենեակը... խակ դուք՝ իւրաքանչիւրդ իր պարտքին վրայ:

(Կը մեկնին իրարու ետեւէ):

ՏԵՍԻԼ Զ.

(Օրլինի որ ծպտեալ Ասպրիճան է՝ առանձին, յետոյ Ֆակ, յետոյ Աղախինը. ապա Սիվա).

ՕՐՍԻՆԻ.– (Կը մտնէ թագաւորի դահլիճը եւ ուշադրութեամբ կը նայի բոլորտիքը)... Ոճիրի ու աւերածութեան մասին մտածող հրէշներս կորսուեր են, բայց անոնք չեն գիտեր թէ պայմաններն հաստատած են ու իրենց ապաստանած միջնաբերդը իրենց դէմին պիտի փլչի չառաչմամբ: Սիվան պարապ նստած չէ... կը հաւատամ իրեն ... այո,...: Սկիպրները գինքը սիրեւէս վերջ ես այնքան խոշոր գաղափար չունէի իր վրայ...: Հասարակ մարդկմէ աւելի բարձր մարդ մը... ահա ա՛յս էր մտքիս

կազմած պատկերը... բայց անցեալ օր երբ լսեցի զինքը, երբ ապացոյցը տեսայ, որ Ռուսիան իր հրահանգներովն է շարժած, այն ատեն համոզուեցայ որ ես երջանկութիւնն ունիմ՝ գերմարդկային էակէ մը սիրուելու: Հիմակ չեմ գիտեր թէ ինչպէ՞ս պիտի նայի ինձի... այն՝ որ իմ ամուսինէս իսկ կը նախանձէր, այն՝ որ չէր հանդուրժէր նոյնիսկ ինձի ուղղուած նայուածքներուն, որովհետեւ զիս ամբողջապէս իրեններ կը դասանէր, այժմ՝ երբ տեսնէ որ Մողոլի կինն եմ դարձեր՝ Օրսինի անունին տակ, ինչպէ՞ս պիտի ընդունի զիս արդեօք.....: Բայց ասոնք բոլորը ես ըրի միայն իրեն համար, իրեն իտէալի յաղթանակին համար: Չէ՞ որ նպատակը միջոցը կարդարացնէ երբեմն ինք չատ անգամ.....: Որքա՜ն վտանգներէ եւ ի՜նչ մեծ դժուարութիւններէ անցայ մինչեւ որ կրցի ծպտուիլ, բանտարկի աղջիկը դառնալ, յափշտակիչ գեղուհիի մը անունը հանել ու իրերը այնպէս մը դասաւորել՝ որ իմ համբաւը հասնելով Մողոլին՝ զիս իր պալատը տանէր ու իմ կեղծ բնդհատութիւններէս աւելի հրապուրուելով՝ իրեն կին չինէր զիս: Սիմա՜... Սիմա՜..... այն օրը ուր իրարմէ բաժնուելու վճիռը նուագէիր, այն օրը արդէն ըսի որ մեր սէրը ժամանակի ընթացքին գուցէ փոխէ հոգն դոյնը, փոխէ իր ընթացքը ու մեր համբոյրը այլեւս չունենայ նախկինին հաճոյքը.....: Յանդգնեցայ ես չեմ, երբ այս դէպքերուն նեռատայ, Սիմա՜... Ամբողջ աշխարհը եթէ ինձի բացատրէր քու իտէալի էութիւնը, ես չէ պիտի կրնայի հասկնալ ու եթէ հասկնայի ալ չպիտի կրնայի սիրտ ընել՝ ամեն ինչ ձգել

ու անոր եաեւը վազել……: Բայց քեզի համար ըրի ամեն ինչ որ հնարաւոր էր….: Ա՛ւֆ… որքա՜ն յոգնած եմ…: (Կը նստի Արթայական գահին վրայ) Քանի մը վայրկեանի համար թող ե՛ս ալ կայսր մը ըլլամ. …: Այս գահը չգիտեմ ի՞նչ ունի իր մէջ, որուն վրայ նստողները միշտ կը սկսին ճըն– շել, կը սկսին իրենց հովանին տարածել ամ– բողջ աշխարհի վրայ…: Աըդեօք Սիվա՞ն ալ կը փոխուի՝ երբ հոս նստի……: Ա՛հ… ի՛նչ խեղճ բաներ կը մտածեմ ես…: Սի– վան թագի ու գահի սիրահար չէ……: Նա իր խորհուրդներուն, իր մտքերուն մէջ հըս– կայ մըն է ու այդ հսկայութեան գիտակցու– թիւնը կը բաւէ իրեն….: (Խոր հառաչ մը կը քաշէ) Այսօր կեանքիս ամենէն ժխուար պահերն է որ պիտի ապրիմ…: Կամք պիտի ունենա՞մ արդեօք պահել իմ պատարիւնը, երբ ան ներկայ ըլլայ հոս……: Ա՛ն մու– թին մէջ իրեն ականջին փսփսալուս չնմա– նիր, ոչ ալ հասարակաց պարտէզը սեւ քո– պով մը ծածկուած՝ իրեն մօտենալուս եւ խօսելու փորձիս…: Արքայական պալա– տին մէջ պիտի ընդունիմ զինքը տայ հան– դերձներով……: Մէկ կողմէն սէրը, միւս կողմէն տպաւնացող վտանգը չպիտի թոյլ տան որ պահեմ իմ հաւատարակշռութիւնը. ….: Բայց… Աստուած իմ… ինչու՞ ուշ– չացաւ… (կիջնէ գահէն ու պատուհանին առջեւ վազելով) ինչ բաւ որ ժամը եօթէն տասը հոս պիտի ըլլար… արդէն տասը վայրկեան ուշ է……: (Ցանկարծ կը գըչ– ցուի) Աստուա՛ծ իմ… ահա՛… նոյն ինքը. ….: (Ձեռքը սրտին կը տանի) Ո՛ւհ…… սիրտս այնքան արագ տրոփած չէր բնաւ…:

Պիլան տեսնել այս հարուստ ու չոայլ լոյսերուն տակ ու չդրկել պայն... դժուա՛ր... դժուա՛ր է, արդարեւ... բայց... փորձելու է զերմարդկային ճիգով.... որպէսզի..... չխանգարուի իր գործունէութիւնը.....: (Զանգակը կը զարնէ) Ֆա՛կ... (դարձեալ կը հնչէ) Ֆա՛կ....:

ՖԱԿ. (Խոնարհութեամբ ներս կը մըտնէ)... Ծառայ եմ Տիրուհի՛...:

ՕՐՍԻՆԻ.— Ֆա՛կ, ինչ ալ որ լսած ըլլամ քու մասին՝ | ես քեզ ճանչցած եմ՝ որպէս իմ հաւատարիմ խորհրդականս....: Ես քեզի կուտամ այս ոսկիները (կը հանէ իր դրամապանակը) եթէ պալատի դռանքով կեցողը՝ որ եղբայրս է՝ ներս առաջնորդես ու հակես որ ոչ ոք չխանգարէ մեր ունեցած փոքր տեսակցութիւնը:

ՖԱԿ.— (Կասկածելի ճայուածքներով կշռելէ ոսկիները) Ձեր ստրուկն եմ, Տիրուհի... առանց ոսկիներու ալ պատրաստ եմ, ձեր հրամանները կատարելու:

ՕՐՍԻՆԻ.— Ապրի՛ս, Ֆակ... դէ՛հ, չուտ րէ տեսնեմ...:

ՖԱԿ.— Անմիջապէ՛ս, Տիրուհի... (կը մեկնի խոնարհելով):

ՕՐՍԻՆԻ.— (Միրտը բռնած) Օգնէ ինձի ո՛վ իմ կամքս... օգնէ՛ որպէսզի զինքը սիրային յափշտակութեան չտանիմ... օգնէ՛ որ ինքնութիւնս չկորսնցնեմ երբեք...:

(Քիչ վերջ Ֆակ դուռը բանալով):

ՖԱԿ.— (Խոնարհութիւն ընելով) Ձեզ կը սպասէ՛..... Տիրուհի՛....:

Պահին (Սպրիճա) եւ Ֆիվա, ապա Մոդոֆ

ՕՐՍԻՆԻ. (Հանդիսաւոր ոգեւորութեամբ)... Թերկրանքն ունիմ այս փառաւոր յոյս-

բուն տակ ոզջունել նոր գարու մեծապոյն առաքեալը:

ՍԻՎԱ.– Դուն հո՛ս... Սապրինա՛... (Ապշած՝ կուգե մօտենալ):

ՕՐՍԻՆԻ. (Պաղարիւն կերպով) Զգո՛յշ... խնդրեմ... մի մօտենաք ինձի... իմ անունը Սապրինա չէ... իմ անունը Օրսինի է... ձեր խաւարի ընկերը, որու շատ բան կ՚պարտականճշմարտութեան ծարաւ մարդկութիւնը:

ՍԻՎԱ.– Բայց նոյն ձայնը... նոյն հասակը... նոյն դէմքը... նոյն աչքերը...:

ՕՐՍԻՆԻ.– Մարդերը զոյգ կըլլան... ու կիները բացառութիւն չեն կազմեր այդ օրէնքէն... երանի թէ տեսնէի անգամ մը ձեր անմարկած Սապրինան:

ՍԻՎԱ.– ... Բայց... հայելիին մէջ դուք գէշ դիտելու սէս բան մը պիտի ըլլար ան:

ՕՐՍԻՆԻ.– Զարմանալի՛ բան... սակայն ինչ որ է... մեր տեսնելիք գործը աւելի մեծ է՝ քան Օրսինիի եւ Սապրինայի նմանութեան պարագան...: Դուք ըսիք որ ուրախանամ ձեր մուտքը՝ արքայական պալատէն ներս...: Հիմակ ես ձեզ բերած եմ Մոդոքի դահլիճը...: Այժմ գործնականորէն պիտի ըսէք որ յաղթանակը չահուած է ու մեր երազած հորիզոնը չառաջունած՝ նոր արեւի գոյներով:

ՍԻՎԱ.– Այո՛... Օրսինի... յաղթանակը չահուած է...:

ՕՐՍԻՆԻ.– Իսկ նոր արե՞ւը...:

ՍԻՎԱ.– Այսօ՛ր, գուցէ այս ժամուս պիտի ծագի ան Օրսինի...:

(Նոյն պահուն վարագոյրի բացուածքէն կե-

բեւի լրտեսող Ֆակի տգեղ դէմքը):

ՕՐՍԻՆԻ.— Ձեր ունեցածը որքա՛ն անհուն վստահութիւն է, Սիվա, ես նոյնիսկ չեմ կարող երեւակայել:

ՍԻՎԱ.— Այդ ոչինչ... Օրսինի... քմ ինքնավստահութիւնը աներեւակայելի թոյ չթուի քեզի... իր ուժին ու յաղթութեանը գիտակից մէկը ուրիշ կերպ չի վերաբերուիք... : Բայց ձգենք այս խօսքերը... : կարեւոր բան մը, զոր գիտնալ կուզեմ՝ սա է, Ֆլօրան..... Ապահով է... :

ՕՐՍԻՆԻ.— (Խոր հառաչ մը ֆաշելով).... Ապահով է... :

ՍԻՎԱ.— Մողոքը իր վայրենութիւնը չփորձե՞ց անոր վրայ:

ՕՐՍԻՆԻ.— Այս քանի օրերը խիստ ըղբաղուած էր Արքայն:

ՍԻՎԱ.— Զբաղուա՞ծ... ինչո՞վ... :

ՕՐՍԻՆԻ.— Ինձի երագներով... : Կախարդ մը՝ Լամեան գինքը երիտասարդացընել խոստացեր էր եւ կարծեմ հիմա Արքայն իր առանձնասենեակին մէջ այդ հրաշքն է որ կատարել կուտայ:

ՍԻՎԱ.— Հա՛... հա՛... հա՛... կայսրերը, թագաւորները մի՛ չտ, մի՛ չտ ապուշներ կրլյան արդէն... :

ՕՐՍԻՆԻ.— Մեր Արքայն կուզէ չ'մեռնիլ... :

ՍԻՎԱ.— Ես ալ կուզեմ որ չմեռնի ան, որպէսզի իր ոճիրները տանջանքով քաւէ:

ՕՐՍԻՆԻ.— Ո՛հ... Սիվա՛... լսելու էիք քիչ առաջ հոս տեղի ունեցող խօսակցութիւնները... Նեսդորը իր խրատները կուտար անոր... յետոյ եկաւ Լամեան..... ան ալ իր հրաշքները ցուցուց ու ամենէն

վերջ կայսրը ինքզինքը անյաղթելի հռչակեց:

ՍԻՎԱ.– Զարմանալի բան որ թոյլ կուտան քեզ ասանկ հաւաքոյթներու ներկայ գտնուիլ:

ՕՐՍԻՆԻ.– Երբէ՛ք... այդ թոյլտուութիւնը ինձի երբէ՛ք չի տրուիր... ես գաղտնապէս կուռկռդրեմ՝ ծածկուած՝ սա վարագոյրին ետեւ...:

ՍԻՎԱ.– Ճիշտ այնպէս՝ ինչպէս քիչ առաջ կը լրտեսէր մեզ՝ գիս հոս առաջնորդող ծառան...:

ՕՐՍԻՆԻ.– Տեսա՞ք գինքը... (արտնեղած ու ահաբեկ):

ՍԻՎԱ.– Այո՛, տեսայ, բայց չուզեցի ներքեւորութիւն տալ:

ՕՐՍԻՆԻ.– Ճակը... ինձ հանդիպ միշտ հաւատարիմ եղած է...:

ՍԻՎԱ.– Մեզ ծուղակը ձգելու համար... ես կը ճանչնամ գինքը... նա Անժէլիքայի դահիճն է...:

ՕՐՍԻՆԻ.– Աստուա՛ծ իմ... ուրեմն, կայսրը հիմա վրայ կը հասնի, Սիմա..... ամեն բանէ առաջ ձեր ապահովութի՛ւնը...:

ՍԻՎԱ.– (ժպտելով) Հը՛... արդէն ես եկած եմ գինքը տեսնելու համար...:

(Դուռը կը բացուի ու երիտասարդացած կայսրը ներս կը մտնէ զայրացկոտ):

ՏԵՍԻԼ Ը.

(Օրսինի, Սիմա, Մողոք, ապա պալատականներ ու զինուած պահակներ):

ՄՈՂՈՔ.– (Խօսքը կուղղէ Օրսինիի ու

շուարած՝ բաշուած է անկիւնը) ... Ո՞վ է այս թափառաշրջիկը, որ լրբութիւնն է ունեցեր մտնել իմ պալատը ու անպատկառօրէն կենալ սանդի՝ իմ գահլիճին մէջ:

ՍԻՎԱ.– Այդ թափառաշրջիկը թափառելով դիզուած բողոքն է, թափառելով ցաժեղացած վրէժն է, որ եկած է ձեր վճիռը դերագոյն արդարութեան առեանին յանձնել:

ՄՈՂՈՔ.– Ու այս լրբենի յայտարարութիւնը իմ գահլիճին մէջ, ամենագօր կայսեր ներկայութեանը, որու մատին մէկ շարժումը միլիոնաւոր մարդիկ ոտքի կը հաննէ....:

ՍԻՎԱ.– Հա՛... հա՛... հա՛.... հիմա այդ մասը, ո՛վ ամենագօր կայսր..... քեզի համար չարժելու ոյժը նոյնիսկ չունի..... հակառակ անոր որ Լամեա քեզ երիտասարդացուցեր է, բայց հիմա քու բազուկներուդ մէջ երեխայի մը բազկին ուժն ալ չկայ...: Գիտցի՛ր թէ այս վայրկեանին՝ աչքերուս առջեւ մանկան մը սէգ անգօր եւ ու անպատրաստան:

ՄՈՂՈՔ.– Ու ւե՞ս խոհեր թէ ինչ յեռոյ ուժով գահճին կրնամ յանձնել:

ՍԻՎԱ.– Այդ կը խորհէի երէկ՝ երբ հրամանիդ ապաստղ ձրիակեր ու չոդոքորդ պաշտօնէութիւն մը կար, երբ դուռնդ առջեւ հակող դինուորականութիւն եւ ոստիկանութիւն կար: Կայսերական ուժ կոչածդ այդ ապուշ մարդոց քեզի հանդէպ գոյց ունեցած սարսափան անձնուրացութեան մէջ էր.... հիմա... ոչի՛նչ մնացեր է անոնց մէջ, վեհափա՛ռ Տէրս...:

ՄՈՂՈՔ.– Հիմակ անոնք չե՞ն հնազան-

դէր ինձի:

ՍԻՒԱ.– Ոչ մէկն չեն հնազանդիր՝ այլ եթէ Թոյլ տամ՝ մարմինդ կտոր կտոր կընեն ու չուներուն կը յանձնեն:

ՄՈՂՈՔ.– (Որ բարկութենէն ետ առաջ կը քաշէր, ոտքը գետին կը զարնէ) ...Բայց ո՞վ է այս երկրին հրամայողը հիմա...:

ՍԻՒԱ.– Բանտարութիւնը, վնհատու տէր... ու ես հիմա այդ բանտարութեան կողմէն կուգամ՝ բանալ որ այս պարտատրուած է ու դուն կալանաւոր մրն ես...:

ՄՈՂՈՔ.– Պարտատրուած ու ես կալանաւո՛ր... բայց ո՞ւր են իմ մարդիկս... Ցա՛կ... (դէպի դուռը կը յառաջանայ ... Զանգը կը հնչեցնէ) Սարսափի պահակնե՛ր... տուինի ասպետնե՛ր... ո՞ւր էք...:

ՍԻՒԱ.– (Կր մօտենայ ու քաջութիւնով ծունգի կը բերէ կայսրը) Կատարելագործութիւնը մինչեւ հոս՝ կր բաւէ... բերանդ գոցէ ու անձնատուր եղիր... քեզ հրամայողը Միւան է...:

ՄՈՂՈՔ.– Բայց... կայսրն եմ ես.... Արքայն եմ այս երկրին.... կայսեր հետ ասանկ չեն վերաբերուիր:

ՍԻՒԱ.– Ոսկորներդ կր փշրեմ հիմա... ... անձնատուր եղի՛ր....:

ՄՈՂՈՔ.– (Գլուխը կախելով) Անձնատուր եմ...: անձնատուր եմ....:

(Նոյն պահուն ներս կր մտնեն Նեապոր, երկու պալատականներ ու երկու գինուած պահակներ, մինչ Սիվա շղթայի կր զարնէ Մողոքը):

ՏԵՍԻԼ Թ.

Սիվա, Մողոխ, Օրսինի, Նեապոր, երկու պալատականներ եւ երկու պահակներ:

ՍԻՎԱ.– Հիմակ ազէկ նայիր քու մարդոցդ...: (Օրսինի որ ահաբեկած փաշուած իր աչկիւն մը, կուգայ կը կենայ Սիվայի առեւը):

ՄՈՂՈԽ.– (Ոտքի կեցած է. ձեռքերը շղթայուած պաղատագին նայուածքով)... ... Այսպէ՞ս պիտի պահէիք ինձի տուած ձեր խոստումը, ապերախտնե՛ր....:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Բայց ...Տէր իմ... ամեն բան վերջացած է:

Բ. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Դուրսը քար քարի վրայ չէ մնացեր, վեհափա՛ռ Տէր...:

ՄՈՂՈԽ.– Դուք ալ պէտք չէր մնայիք ձեր ատքերուն վրայ.... ինչու՞ եկաք հոս... ... ինչու՞ կեցաք դէմս....:

ՍԻՎԱ.– Անոնք եկած են ձեր երեսին նայելու եւ խնդալու համար:

ՄՈՂՈԽ.– Մխայն ա՞յդ էր պակաս:

ՍԻՎԱ.– Դեռ շատ պակասներ կան.... բայց անոնց անցնելէ առաջ պէտք կըզգամ հրամայել որ անմիջապէս յանձնես յոռիըշատակելով հոս բերուած մանկամարդ օրիորդը.....:

ՄՈՂՈԽ.– Մանկամարդ օրիորդը՞...:

ՍԻՎԱ.– Այո՛... Ֆլօրան....:

ՄՈՂՈԽ.– (Զայրոյթով կը նայի Օրսինիի) Ու դուն լրտեսութիւն կընէիր այս պալատին մէջ... անանկ չէ՞...:

ՍԻՎԱ.– Խօսքդ ինձի ուղղէ... մի մոռնար թէ կայսեր եւս ալ իմ իշխանութեանդ տակ...:

ՄՈՂՈՔ.– Ատանկ օրիորդ մը բերուած չէ պալատս:

Ա. ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ.– Բերուած է, Տէր իմ, միայն պահուած տեղը չենք գիտեր:

ՍԻՎԱ.– (Դառնալով պահակներուն) ...Ճո՛ւտ. այս պալատի ամեն մի խորշը լաւ պըպտեցէ՛ք ու գտէք այդ աղջիկը..... պզտիկ թերացում մը ձեր գլուխը վտանգի տակ պիտի դնէ...:

ՕՐՍԻՆԻ.– (Պահապաններու մեկնած պահուն) ...Միտքին կերթամ հետերնին...: (Պահապանները կը մեկնին, Օրսինին ա– ւնոնց ետեւէն):

ՄՈՂՈՔ.– Բայց անոնք իմ պահակներս են...:

ՍԻՎԱ.– Ցնորած մա՛րդ... այսօր դուն բանի մրն ալ տէր չես այս աշխարհի մէջ... ...: Քու զինուորական բանակներդ, քու նաւատորմիղդ՝ ամբողջը իմ հաւատարիմ Զօրավարի՝ Մարսի հրամանատարութեան տակ են...:

ՄՈՂՈՔ.– Իմ պահապաններուն մէջ հաւատարիմներ կը գտնուին անշուշտ:

ՍԻՎԱ.– Քու հաւատարիմ պահապան– ները հին Ատուածներն էին, բայց անոնք ալ մեռան:

ՄՈՂՈՔ.– Մեռա՞ն... եւ ինչո՞ւ չէք մեռցներ գիս:

ՍԻՎԱ.– Այդ չնորհքը չենք ըներ քեզ նման ոճրագործի մը, որ ապրելով պիտի մեռնի ամեն վայրկեան...: Մահը պիտի կանչէ՝ ու ան պիտի ուշանա՛յ...:

ՄՈՂՈՔ.– Պիտի ապրի՛մ... եւ ի՞նչ բանի համար:

ՍԻՎԱ.– Դարերէ ի վեր իր գոյութիւնը

յաւերժացնել ուզող պարագիտ դասակարգին քաւարանը պատրաստելու համար:

ՄՈՂՈՔ.– Քաւարանը պատրաստե՛լ... եւ ինչպէ՞ս...:

ՍԻՎԱ.– Մինչեւ հիմա Արքայ էիր, ասկէ վերջ ծառայ պիտի ըլլաս:

ՄՈՂՈՔ.– (Գլուխը կօրօրէ) Արքա՛յ եւ ծառա՛յ... ու ի՛նչ կոչել այս օրերը...:

ՍԻՎԱ.– Վերածնունդի օրեր... Վեհափա՛ռ... (դառնալով Նեապոլիին) ինչո՞ւ լուռ կը մնաք ձեր խորհրդականներուն... դուք որ տասնեակներով արքայից արքային հայրովը կշտացաք, դուք որ ձեր խելքը, ձեր իմաստութիւնը անոր ուժին ծառայեցուցիք՝ հիմա՛ է ժամանակը ձեր իմաստութեան... տեսէ՛ք ինչպէ՞ս ձեր վեհափառը ընկճուած է եւ կորպտլուխ:

ՆԵՍՏՈՐ.– Փառազուրկ Արքան մահուան պէտք ունի, ոչ թէ խորհուրդի:

ՍԻՎԱ.– Իսկ ձեր իմաստութիւնը հիմա ի՞նչ պիտի ընէք:

ՆԵՍՏՈՐ.– Մեր իմաստութիւնը տիրող կայսեր համար չէր, Տէ՛ր իմ, այլ մեր դիրքի ապահովութեան համար... Ինկա՛ւ թագաւորը, կեցցէ՛ ժողովուրդը կատաղկենք մենք:

ՍԻՎԱ.– Վեհափա՛ռ, այս ձեր խորհրդականն է որ կը խօսի:

ՄՈՂՈՔ.– Թող խօսին... Թող խօսին... իմ բաժինս ունկնդրել է միայն... մինչեւ որ յաւէմ իմ վերջին վճիռը:

ՍԻՎԱ.– Քու վճիռը չպիտի լսես՝ մինչեւ չերեւի Ցօրան:

ՄՈՂՈՔ.– Ու նա երեւնալիք չունի արդէն:

ՍԻՎԱ.– Ի՞նչպէս...:

ՄՈՂՈՔ.– Այն պահուն երբ ծունդի կը բերէիք գիս՝ ես նշանացի հասկցուցի Ֆաւկին, որ լմնցնէ Ֆլօրայի գործը:

ՍԻՎԱ.– (Բռնելով կը սեղմէ օձիկը).. ... Ոճրագո՛րծ...:

ՄՈՂՈՔ.– Ըրէ՛ք, ինչ որ կուզէք...:

(Օրսինի ներս կը մտնէ հեւալով, Սիվա կը թողու Մողոքը):

ՏԵՍԻԼ Ժ.

(Նոյնիք, ապա Ֆլօրա)

ՕՐՍԻՆԻ.– (Ձեռ ի հեռ մօտենալով Սիվային) ... Սիվա՛... հասի՛ր... Ֆլօրան կը խողխողեն չարաչար... սեղեակի մը մէջէն ձայնն առի՝ բայց գինքը չտեսայ...:

ՍԻՎԱ.– Անզգամնե՛ր... բայց աս անկարելի է... հէ՛յ... անասուՙն մարդ.. քեզի կըսեմ... (Մողոքին է խօսքը) Եթէ Ֆլօրայի բան մը պատահի՝ մարմնէդ օրը մէկ մէկ կտոր միս վրցնելով պիտի տաւակեցնեմ քեզ...:

(Ներսեն Ֆլօրայի ձայնը):

ՖԼՕՐԱ.– (Ներսեն) Սիվա՛... հասի՛ր ...հասի՛ր...: Դահիճնե՛ր ի՞նչ կուզէք իմ-մէ...:

ՍԻՎԱ.– Դժո՛խք.. (կը նետուի ձայնի եկած կողմը ու կը նայի վեր վար) Ֆլօրա... ... եկայ... մի վախնար... (կուփովը կը զարնէ դռնեքուն)...:

(Ներսեն կռիւի, իրարանցումի ձայներ, Ֆլօրան կը ճչէ):

ՖԼՕՐԱ.– կեցի՛ր... դահճապետ..... Հո՛ն է Սիվան... նոյ քեզ կուտայ քու պա-

ախժը...:

ՍԻՎԱ.– Ձեզ բեռու է այս պատը (կը ֆաչէ դաշոյնը ու թէ ափացիով թէ դաշոյնով կը շարձակի դռան) Ֆլօրա՛... մի վայրկեան եւ ահա քովդ եմ...:

(Պատը կը ճեղքի ու Ֆլօրան շնչասպառ ու արիւնլուայ դէմքով ներս կիյնայ):

ՖԼՕՐԱ.– Սիվա՛... ազատէ զիս...:

ՍԻՎԱ.– (Դէպի Ֆլօրան կերթայ՝ մինչ Օրսինին վազեր ու գրկեր է զայն) Ֆլօրա՛... ...մի վախնար.... ես հոս եմ... հոս..... (կը ծռի վրան ու կը արբէ երեսը):

ՕՐՍԻՆԻ.– (Գրկելով Ֆլօրայի գլուխը կը արբէ ճակատը, երեսներըը, մինչ Սիվա կանգնած կը դիտէ) ... Ֆլօրա՛... Ֆլօրա՛... Հո՛ս է Սիվան... Հո՛ս... հոս եմ ես... հոս են եւ երեք բռնաւորները, ընկճած, անձնատուր ու ամօթահար...:

ՖԼՕՐԱ.– (Աչքերը կը բանայ ու ժպիտով) Սիվա՞ն... ո՞ւր է Սիվան... (գլուխը դարձնելով Սիվային) ... Սիվա՛... ինչո՞ւ չուտ չեկար ազատելու զիս... իմ կացութիւնս չէիր գիտեր, անանկ չէ՞...: Հիմակ ալ ապահո՞վ եմ...: Ալ զիս չպիտի չդիպչին... ալ զիս մերկ խաղալու չպիտի ստիպեն...: Ո՛հ... Օրսինի, այս տանջարանը տադայելներր չեն կրնար երեւակայել..... Սիվա՛... չե՞ս խօսիր...:

ՍԻՎԱ.– (Դառնալով Մողոքին) Ու՞ր է մա խղճահարութիւնը չունի՞ս քու գործած ոճիրներուդ...:

ՖԼՕՐԱ.– Ա՛հ... Սիվա՛... այսքան տանեն զիս մինակ ձգեցէր անոր քով... բայց ...ո՞ւր է իմ Տաճօնը...: Ա՛հ, Սիվա... որքա՜ն չար են այս մարդերը... անոնք չթո-

դուցին որ վայելէի մօր մը գուրգուրանքը... ... անոնք չթողուցին որ ճանչնայի հօր մը սէրը... ու ամենէն վերջը, երբ գտած ըլլալ կը կարծէի իմ հոգիի ընկերը... չթողուցին որ ապրէի անոր տուած զգացումները.....:

ՍԻՎԱ.– Հիմա նայիր թէ ի՞նչ ընել պիտի տամ զեւերու այս գլխաւորին, Ֆլօրա: (*Խօսակցութեան պահուն Օրսիևին իրոյ պէս կը նայի Ֆլօրայի վերբերուն, կը կապկ զանուի, գլուխը կը շոյէ եւ կօրօրէ զայն*):

ՖԼՕՐԱ.– Ո՛ւհ,... կը սարսափիմ անոր դէմքէն, Սիվա՛...:

ՍԻՎԱ.– Սարսափելի էր երէկ՝ բայց արդահատելի է այսօր...: Կը տեսնե՞ս ինչպէս կախած է գլուխը... Հէ՛յ... մարդ.... Հիմակ քու ձեռքովդ քու պալատի ճակատը կանգնեցուր այս դրօշակը, որուն կը պատկանի ապագան... (*պահակներուն կառնէ կարմիր դրօշակը*):

ՄՈՂՈՔ.– (*Դողդողալով Սիվայէն կառնէ դրօշը կապուած ձեռքերով ու խռնաբոյթեամբ կը չանձնէ*) *Կը հնազանդիմ, Տէր իմ:*

ՖԼՕՐԱ.– Քոյր իմ... յաւ նայտամ հիմա... թող որ ուրախ եղեմ: (*Օրսիևի ուրախ կը կանգնեցնէ զայն, մինչ նոքա կը մտնեն պահակներն ու խռնաբոյթով կը նայինին*):

ՍԻՎԱ.– Դուրսը ամեն ինչ կատարեա՞լ է...:

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ.– (*Միաձայն*) *Կատարեալ է...:*

ՍԻՎԱ.– Դրամատուներդ, առուծախներդ, հարուստներու ապարանքներդ ուրո՞ւ են...:

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ.– Գրաւուած են...:

ՍԻՎԱ.– Հիմակ ամենքդ մէկ աղաղակեցէք, կեցցէ՛ բանւորութեան յաղթանակը:

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ.– (Միաձայն) կեցցէ՛ բանւորութեան յաղթանակը...:

ՕՐՍԻՆԻ. կեցցե՛ն նոր Աստուածները, որ ապահովեցին այդ յաղթանակը:

ՖԼՕՐԱ.– կեցցէ՛ Սիվա՛ն... բայց.... Տամօ՞նը... Սիվա՛.... Տամօ՞նը... ո՞ւր է Տամօնը....:

ՍԻՎԱ.– Տամօնը հո՛ն է... Անմեղ զոհերու բլուրին վերեւ... ու հոն քեզի կսպասէ, Ֆլօրա...: (Կը ծռի ու կը գրկէ գայն):

(ՎԱՐԱԳՈՑՐ)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Ե.

(Տեսարանը կը ներկայացնէ Եկեղեցի մը: Զարդարուած գեղեցիկ խորանին մէջ կան սուրբերու պատկերներ, շրջապատուած վառ մոմերով: Խորանին աջ ու ձախ կողմերը կան վարագոյրներ եւ իւրաքանչիւր վարագոյրի ետեւ՝ տեսարանին աւելի խորը մէկմէկ դուռ: Եպիսկոպոսը զգեստաւորուած է ամենաշքեղ կերպով: Երկու տիրացուներ՝ մոմակալներով՝ բերոններով կանգնած են տաճարին աջ ու ձախ կողմը: Դպիրն ալ եւս բուրվառը ձեռին. խորհրդաւոր լռութիւն):

ՏԵՍԻԼ Ա.

(Եպիսկոպոսը, երկու տիրացուներ եւ Դպիրը, ապա Մողոթ ու Նեսդոր):

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Ծնրադրած ու ձեռքերը միացուցած՝ կաղօթէ) Ո՛վ Աստուած ամենակարող...:

ԴՊԻՐ.– Աստուած ամենագօր:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ո՛վ Աստուած ստեղծագործ:

ԴՊԻՐ.– Աստուած հրաշագործ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ո՛վ Աստուած ամենագէտ:

ԴՊԻՐ.– Աստուած ամենուրեք:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Աստուած ուժին եւ հրզօրին:

ԴՊԻՐ.– Աստուած նիւթին եւ հոգիին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Քեզի է որ կաղօթենք:

ԴՊԻՐ.– Եւ յերեսանկեալ կաղերսենք:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Արարի՛չ Աստուած:

ԴՊԻՐ.– Անսկիզբն ու անվախճան:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ակն ու աղբիւրը տիեզերքին ու կեանքին... տե՛ս... տե՛ս թէ ի՞նչպէս սիրած ձեռքեր կսպասենան աւրել քու աստուածային հրաշակերտները, որոնց մէջ հակադրութեանց անըմբռնելի ու հիանալի ներդաշնակութիւնը ապացոյցը կուտայ քու աներեւակայելի հայրենասիրեան հոգածութեան: Ականջն, մարդեր՝ աստանալի հետեւողներ, կուզեն աւրել քու բոլործագործութեան ննիքը, ամեն ինչ հինցած, ամեն ինչ անպէտ դառնալով: (Դառնալով Վիշուի պատկերին) Պահպանիչ Աստը-

ուած...:

ԴՊԻՐ.– Աստուած պաշտպանութեան ու խնամքի:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Աստուած վրէժի ու պատիժի:

ԴՊԻՐ.– Աստուած վարձատրութեան ու դովեստի:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Աստուած հաւատարմութեան ու աւանդութեան, դուն որ դարերով անքուն պահպանեցիր այս տիեզերական ներդաշնակութիւնը. դուն որ բացատրեցիր անըմբռնելի յաջորդականութեանց մէջ կրցիր հին սրբութեանց դրոշմը պահել. դուն որ աւրող ու քանդող ժամանակին իսկ յաղթեցիր. դուն որ մարդկային ըմբռոստութեանց գլուխը ջախջախեցիր հազար դարերու ընթացքին. դուն որ Արարչութեան օրէնքները հոչակեցիր ամպերու բերնով, ծովերու փրփուրով, կատաղի երկրաշարժներով եւ յուսահատ յեղափոխութեանց կարմիր շարքերով. դուն որ կրցիր շարունակ Արարիչ Աստուծոյ պատիւը պաշտպանել՝ հզօրներու հնազանդութեան օրէնքներով. դուն որ կրցիր եղբայրացնել դարերով՝ տկարները զօրեղներուն հետ, ճնշուածները ճնշողներուն հետ, տէրերը ստրուկներուն հետ. դո՛ւն, ո՛վ պահպանիչ Աստուած:

ԴՊԻՐ.– Աստուած օրէնքի ու հակադրութեան:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Աստուած հաւատքի ու հնազանդութեան... վա՛ր նայիր ու տես թէ ինչպէ՛ս սկսած են ատրճիլ մեր պաշտպանութեան բերդերը... տես թէ ինչպէ՛ս մոլեգնած փոթորիկ մը կապտանայ կործանել

մեր Արարչի բոլոր հրաշակերտները……: Ահա մէկզմէկու հետ կը վիճին մեր ապահովութեան պարիսպները…: Ազատութեան աղաղակ մը խենթութեան նոպային պէս բռնած է ամբոխը, որուն յարձակումներուն առջեւ ոչ մէկ բան կը դիմանայ: Երկրի մեծերը փոքրացեր ու արհամարհելի են դարձեր: Իշխողները կքած՝ հրամանի կսպասեն, թագաւորները յանցաւորի պէս կաղերսեն ու երկինք կը նային…: Հեղեղ մը որ երբէք կանգուն չթողուր բան մը, բսկըսած է յորդել ու մռնչումով վազել պէպի վար…: Դո՛ւն ո՛վ Աստուած…:

ԴՊԻՐ.– Աստուած մեծութեան ու ապահովութեան…:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Պահպանէ՛ մեզ ու մեզմով պահպանէ մեր Արարիչը…: Լսէ՛ մեղսաւորիս, Տէ՛ր… լսէ… (Ոտքի կը կանգնի մինչ դպիրը բուրվառով կը խնկարկէ. ներս կը մտնեն Մողոքը, գլխիկոր ու ընկճուած):

ՏԵՍԻԼ Բ.

(Նոյնք եւ Մողոք, ապա Նեսպոր)

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Յարգանօք մէկ կողմ կը քաշուի) Ահա մեր հզօր Արքայն…: (Կը խոնարհի առջեւը) Աստուածները ձեզ լսել կուզեն, Տէ՛ր Արքայ… ձեր խոնարհ ծառայի աղերսը տակաւ է եւ անզօր…: Հնչեցուցէ՛ք ձեր հզօր ձայնը, որպէսզի լսենք եօթը երկինքներու պատգամը: Աստուածները բարկացեր են դուցէ, Տէ՛ր Արքայ ու լքեր են մեզ… միայն ձեր արքայական ձայնը կըրնայ լսելի ըլլալ անոնց:

ՄՈՂՈՔ.- (Կը խոնարհի ու ծունգի կուգայ խորանին առջեւ) Ո՛վ Աստուած, Աստուած ազնուականութեան ու տիրակատնութեան, Աստուած թագաւորին ու Արքային, կը տեսնես իմ վիճակը գահազուրկ, ընկճուած ու թշուառ: Ապստամբները, որոնք վաղը պիտի գան քու տաճարները կործանելՙ աւերելին իմ պալատը՝ որուն վրայ քու ստուերը կը ճգէիր մինչ. յափշտակեցին իմ հարստութիւնը, որ քու հրամանով դիզուած էր ու մինչ քու վաստիկդ պիտի գործածուէր. ցրուեցին իմ զինուորները, որոնց ճակտին հաւատարմութեան կնիքն էիր զարկեր երենց մկրտութեան օրը: Տե՛ս. ...այսօր ոչինչ է մնացեր ինձի համար.... քեզի համար...: Ո՛վ Աստուած, Աստուած ամենակարող ու ամենամեծ... ես չինեցի քու բոլոր տաճարները... ես վառել տուի անոնց մոմերը... ես կերակրեցի ու ոպրեցուցի քու քուրմերը, որպէսզի քու անունը տիրապետէ գարէ գար: Եթէ ես բռնացայ մարդոց վրայ՝ զանոնք քեզի հանդէպ հնազանդութեան մէջ պահելու համար էր: Եթէ բանտերը չաւցուցի՝ անոնց կոզքին բազմացուցի եւ ձեր տաճարները: Եթէ մարդեր սպաննեցի ու կախեցի, ես զանոնք ձեզի որպէս զոհ մատուցի: Ես կատարեցի իմ պարտքը, ո՛վ իմ Աստուածնե՛րս... ես կատարեցի իմ պարտքը այն օրէն՝ երբ դուք ձեր ներկայացուցիչը որոշեցիք պիս՝ այս երկրորդի վրայ: Հիմա, վար նայեցէք երկինքերէն եւ տեսէ՛ք թէ ի՛նչ ահաւոր պժոխքի վերածուած է երկիր մեր դրախտը, ուր կեանքը՝ ձեր անգին չնորհը այլեւս կարելի չէ ապրիլ, որովհետեւ հոն՝ ուր հզօրն

լր կողքին չունենար բազմութիւնը տկարներուն, հոն՝ ուր արքայն չը բազմիր մէ- լիոնաւոր մարդոց կամքին վերեւ, հոն՝ ուր տիրոջի գարշապարին տակ չեն ճմռուիր ա- նարդ տուրուկներու գանկերը, հոն՝ ուր պեր- ճանքն ու աղքատութիւնը, ժպիտն ու ար- ցունքը, վայելքն ու զրկումը հակադրու- թիւն չեն կազմեր, գարշահոտ լճացումն է որ կը յառաջանայ ու կարելի չէ շնչել այդ նեխածութեանց մէջ: Ազատեցէ՛ք, ո՛վ Ա- տրուածնե՛ր, ազատեցէ՛ք մեր աշխարհը այս կործանարար հոսանքէն (կը հեծկլտայ) եւ անկէ վերջ՝ ձեր կամքը թող թագաւորէ մինչ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն....:
(Գետինը կը համբուրէ, ապա խորանը ու ձեռքերը խաչաձեւ ծալլած՝ ետ կերթայ ու կը կանգնի Եպիսկոպոսին քով: Յետոյ Ե- պիսկոպոսին ձեռքը կը համբուրէ, դարձեալ խոնարհութիւն կրնէ ու ետ ետ գնալով կը մեկնի):

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— *(Կը մօտենայ խորանին եւ դպիրին հետ կը խնկարկէ երկու անգամ) ... Տաճարի Աստուածներր եթէ լսեցին մեր աչխարհակալ Արքայի ազերսը ես կսպասեմ հոս անքուն՝ քառասուն գիչերներ՝ յաջող իրենց պատգամր: (Կր հեռանայ ու կր կանգնի իր նախկին տեղը: Կր մտնէ Նեստոր):*

ՏԵՍԻԼ Գ.

(Եպիսկոպոսը, Դպիրը, Տիրացուներն ու Նեստոր):

ՆԵՍՏՈՐ.— *(Ծունգի գալով կամաց կը*

յառաջանայ դէպի խորանը) Ո՛վ իմ Աստուածը, Աստուած իմաստութեան ու հանճարի...: Ես քու տուած իմաստութիւնը գործածեցի իմ տիրոջ համար, բարիով յաղթանակող չարին համար, լոյսով թանձրացած մթութեան համար...:

Ես ըրի ինչ որ պատուիրեր էր Պրահման՝ իմ արարիչը. ես կատարեցի այն բոլոր պատուէրները, ինչ որ կը հաղորդէր Վիշնուն՝ այս աշխարհի պահպանիչը: Ես չզատեցի երկու Աստուածները. ես ծառայեցի երկուքին ալ, որովհետեւ անոնք ինձի համար հանճարի եւ իմաստութեան միացեալ Աստուածութիւնը կը ներկայանային, ամեն տեղ, ամեն առեն.....: Ես ձեր շնորհով ձեր հաւատացեալն եմ... ես չեմ հայցած ձեր ստեղծագործութեան պատուղները...: Լսեցէ՛ք իմ աղաղակը ո՛վ իմ Աստուածները.... լսեցէք իմ աղաղակը ու թեւ մը տուէք իմ մտքին, որպէսզի թռչի աւելի բարձրը, մտածէ աւելի նոր մեթոտները խեղճ մարդերը իրենց ստրկութեան սխոռները վերադարձնելու համար, որովհետեւ ձեր տաճարները՝ հին կարգերը աւրուելէն վերջ՝ այսօր կը գտնուին քանդումի սպառնալիքին տակ: Ձեր փոքրիկ խորհուրդը եւ կրնամ յայնցնել, որպէսզի թագաւորէ մեր Արարիչի կամքը. մեր պահպանիչի հովանին հիմակ եւ միշտ եւ յաւիտեանս եւ յաւիտենից ամէն...: (Նետուր ծունգի վրայ ետ ետ կերթայ ու խոնարհելով կը մեկնի):

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Դարձեալ կը մօտենայ կը խնկարկէ խորանին) Ո՛վ Աստուածնե՛ր... լսեցի՛ք խորամանկն Նետուրի աղերսանքը... այժմ ձեր խոնարհ ծառան կը

հակէ հոս ու պատգամի կապասէ համբերութեամբ: (Կը հեռանայ ու կը կանգնի նախկին տեղը, մինչ ներս կը մտնէ Կրեսոս, որը ծնկաչոք կը յառաջանայ):

ՏԵՍԻԼ Դ.

(Եպիսկոպոս, Դպիր, Տիրացուի եւ Կրեսոս)

ԿՐԵՍՈՍ.- Ո՛վ Աստուածնե՛ր... Աստուածնե՛ր դրամի ու հարստութեան.. դո՛ւք տուիք ինձ այս լեռնացած ճոխութիւնը, այս անհատնում գանձը, որպէսզի ես ձեր տաճարները գեղազարդեմ, ձեր փառքին ու անունին համար զոհեր մատուցանեմ: Ես ատոնք բոլորը ըրի. ըրի եւ դեռ աւելին: Հոն՝ ուր անծանօթ էր ձեր անունը հրաշքի թեւերով տարածեցի, հոն՝ ուր անբարիչներ կային՝ ես զանոնք դրամի ուժով բերի ձեր տաճարները: Ամէն տուն մտայ, ամէն գուռ զարկի, ամէն մարդ տեսայ, ամենուն ականջին փսփսացի, ամէն տեղ ու ամէն մարդու գրպան լեցուցի, որպէսզի բոլորը ձեր տաճարներու հաւատաւորը չինեմ: Ինձմէ ընծաներուն բարձրանալու պատրանքը տուի, թշուառներուն՝ ստրկացնող ողորմութիւնը. որովհետեւ ես չուզեցի բաւականանալ միայն վայելքի հաճոյքով, ես ուզեցի ճանչնալ եւ գթալու հաճոյքը, ուրիշներն ինձմէ ու ինձմով ձեզի երախտապարտ չինելու հաճոյքը: Ես վարձատրեցի հաւատարիմը, որովհետեւ նա իր անունը կը ծծէր վախի ստինքներէն: Ես գովեցի պարիեչտը, որովհետեւ նա ամուսնացեր էր կեղծիքին հետ եւ գիտէի որ իրեն դաւակը պիտի բլլար աստո-

դապաշտութիւնը: ... Ես մեծարելի հաւատացեալը, որովհետեւ անիկա մարդոց մտքի թուիչքը կը կապէր մեր Աբարիչի կամքին: Բայց հիմա, հիմա երբ անսանձ թողուած է Հիւսիսէն փրթող փոթորիկը, հիմա ոչինչ կայ կայուն՝ մեր անկայուն դիրքին համար: Հիմա երէկի մեր ստրուկները զաղաններ դարձեր, կը փչրեն, կը գրաւեն ամեն ինչ: Ո՛վ իմ վրէժխնդիր Աստուածները, բանդեցին իմ պալատները, հովին տուին իմ անհաշիւ հարստութիւնը ու հիմա անտանելի է իմ վիշտը, որովհետեւ հեղեղին չկարենալ դիմադրելու անկարողութեանս գիտակցութիւնը մեծագոյն տանջանքն է ինձ...: Վար գրկեցէ՛ք, ո՛վ արդար Աստուածներ, վար գրկեցէ՛ք ձեր հրեշտակներն ու հրեշտակապետները...: Կերդնում, այո՛, կերդնում որ եթէ իմ հարստութիւնը վերագտնեմ, բոլորը պիտի նուիրեմ ձեր տաճարներուն, որովհետեւ կուզեմ որ ձեր կամքն ըլլայ հիմակ եւ միշտ եւ յաւիտեանս, յաւիտենից ամէն: (Ծնկայոք ետ ետ կերթայ ու դուռն մօտ՝ խոնարհութիւն կրնէ ու կը մեկնի):

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Խնկարկելով կը մօտենայ տաճարին) Տաճարի Աստուածները լսեցին մեր հարուստ տիրոջ աղերսը...: Հիմակ ձեր պատգամն է, դուր պիտի լսէ հոս ազօթող ծառան (ետ ետ կերթայ կը կենայ իր տեղը): Յաղթութիւն՝ կամ խոստութիւն ամենեցուն: (Զգուշաւոր քայլերով կը մօտենայ Կլոտիոս):

ՏԵՍԻԼ Ե.

(Նոյնիք եւ Պրոսիոս, ապա Սապրիւս)

ԿԼՈՏԻՈՍ.- (Մօտենալով տաճարին կը ծերպագրէ) Աստուածներն երկնից պատգամը տալէն առաջ՝ թող լսեն իմ ազերսը: Ընկերային ճեղափոխութեան հրդեհը տարաւ իմ պալատը, տարաւ իմ դիրքն ու հարստութիւնը, ու հիմակ ինձի մնաց միայն սիրով բարախող սիրտ մը, որուն վրայ պատկերը կայ Անժէլիքայի. պատկերը այն ազնիւ ու հերոս կնոջ՝ որու կախաղանի վայրը սրբատեղի մըն է ինձ համար:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Ապշած) Անժէլիքա՞:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Այո՛, Անժէլիքա... այն քիւրեղ հոգին, որու մէջէն պատկերը կը տեսնուէր ապագայի հրաշքներուն...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ու դուն այս սրբազան խորանին առջեւ անոր անունը կարտասանես:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Ո՞վ է աս որ կը խոսվէ հանգստութեան ու անէութեան ձգտող իմ հոգին, եւ կուգայ խանգարել իմ աղօթքը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ե՛ս եմ, ե՛ս, Եպիսկոպոս Տիւբօն...:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- (Ոտքի կղզելով) Դո՛ւք... դո՛ւք... Եպիսկոպոս Տիւբօ՞ն...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Այո՛, ե՛ս, այս տաճարին սպասաւորը:

ԿԼՈՏԻՈՍ.- Բայց ինչո՞ւ ընդմիջեցիր իմ աղօթքը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Քու ըրածը աղօթք չէր, այլ հայհոյանք:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Ու դուն ինչպէ՞ս կը համարձակիս այդ ըսել:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Հոս, այդ պառնիկ կը-նոջ անունը չպիտի յիշուի:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Մի նախատեր նահատակուող կնոջ մը անունը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ճշդիւթ որակումը նախատինք մը չէ կլոտիոս:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Բայց դուն ատեն մը անոր ոտքերուն առջեւ ծնկաչոք՝ քերթուածներ կը հիւսէիր:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ո՞վ ըսաւ այդ քեզի:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Նա ինքը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ե՞րբ:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Կախուած օրուայ նախընդիրիկուընը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Հիմակ ինչո՞ւ եկած ես հոս:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Ես եկած եմ խնդրել Աստուածներէն, որպէսզի թոյլ տան Անժէլիքային՝ իր ժպիտի ցօղերը կաթկթել ազնուականութեան խորշակին տակ չորցած իմ սրտի ծաղիկներուն վրայ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Լո՛ւռ, խնդրեմ, հիմա առանց ժամանակը չէ. Աստուածները բռ-բաղած են: Հո՛ս էր քիչ առաջ մեր վեհափառ Արքայն. հո՛ս եկաւ եւ նեստորը, հո՛ս եկաւ եւ կրեսոսը. բոլորն ալ ազօթեցին որ սարսափելի հեղեղը դադրի ու աչխարհը գտնէ իր նախկին հաւասարակչռութիւնը:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Ուրեմն ազօթելու չե՞մ ես:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ազօթէ՛... բայց ազնուականի պէս ազօթէ. ազօթէ բան մը կորսընցնող եւ գայն գտնել ուզողի պէս:

ԿԼՕՏԻՈՍ.- Ու ես ըսի որ բան մը կոր-

սընցուցեր եմ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ազնուականութեան դի՞րքը:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Ո՛չ, Անժէլիքա՛ն...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Ժպտելով) Անժէլիքան կորսուած չէ. Անժէլիքաներ շատ կան՝ երբ նախկին կարգերը հաստատուին: Ձու աղօթքը պիտի ըլլայ վրէժի ու ատելութեան աղօթքը: Խորտակուած նաւու մը մէջ նաւաբեկեալները պէրանքի վրայ չեն մտածեր:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Ես նաւաբեկեալներուն մէջ չեմ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Դուն ազնուական չե՞ս:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Ազնուական էի երէկ՝ բայց այսօր մարդ եմ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Հեգնական ժպիտով) ... Մարդ ես... դիտեմ... բայց դուն այդ դիտցիր որ այս տաճարը ազնուականութեան տաճարն է: Ցիմարակոծն սիրով թունաւորուած մարդերը հոս մտնելու չեն....: Դո՛ւրս այս տաճարէն...: Աստուածներու խորհուրդի ժամն է հիմա ու ես կսպասեմ անոնց տայիք պատգամին...:

ԿԼՈՏԻՈՍ.– Կսպասես անոնց պատգամի՛ն... սպասէ՛...: (Քիչ մը կը բաղձ դէպի դուռը) Սպասէ՛... որքան աւելն որ կուզես... բայց... խեղճ Եպիսկոպոս... հեղեղը հոս ալ կը մօտենայ... (Երկու բայց եւս) լա՛ւ... լա՛ւ... ես կերթամ իմ աղօթքն ընել Անժէլիքայի դերեզմանին վրայ.....:

(Կլոտիոս առջեւը ճաշեղէն կը մեկնի, վերջին խոնարհութիւնը ընելէ վերջ):

(Նոյն պահուն ներս կը մտնէ Սապոինաւ)

ՏԵՍԻԼ Զ.

(Նոյնիք եւ Սապրինա, ապա Բաւուոր)

ՍԱՊՐԻՆԱ.- (Շղարշներով, գեղեցիկ հանդերձաւորուած. զարմանիքով կը նայի տաճարին, պատկերներուն) Զարմանալի՛ բան... հոս ոչինչ կերեւի անսովոր... բայց ինձ ըսին որ փոխուած է տաճարը, փոխուած են պատկերները... (կը մօտենայ խոշոր պատկերներուն) Սա՝ Պրահմայի պատկերն է, սա Վիշնուն է..... բայց ասոնք՝ հին Աստուածներն են... (Ա.-ին դարձնելով տեսարանի խորը կեցած Եպիսկոպոսին դպիրին ու տիրացուներուն) ... Տաճարի պաշտօնեաները լուռ են, ամէն մարդու երեսը մռայլ չեն ըներ...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Կը մօտենայ կնամոլ մարդու ձեւերով) Մենք հոս կը հսկենք, Տիկի՛ն... կը հսկենք Աստուածներու լռութեան ու խորհուրդի ժամուն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Կը հսկէք եւ ինչո՞ւ...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Կը հսկեմ՝ սպասելով հրեշտակի մը՝ որ ինձի պիտի բերէ Աստուածներու պատգամը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ո՞ւր են եւ ձեր հաւատացեալները:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— Անոնք... անոնք մխացեր են այն խեւտպար արհաւիրքին՝ որ դրժոխք պիտի տանի հոգին:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Կը սխալիք, պարոն Եպիսկոպոս, անոնք պարզեր են հէնց այդ դրժոխքներր քանդել:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Կը մոռնաք, տիկին,

որ դժոխքները չեն քանդուիր. անոնք չինուած են օձերով լեցուն եօթը անդունդներէն անդին: Հոն մտնողը ալ ետ չկրնար դառնալ, տիկի՛ն...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այդ ձեր չինած դժոխքները քանդուած են արդէն դիտուքեան լուսեղէն մուրճով...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Հապա ո՞ր դժոխքները կակնարկէ՛ք, տիկի՛ն...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այն դժոխքները, որ ձեր պաշտած ազնուականուքիւնն է չիներ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Չեմ հասկնար, Տի՛ի՛ն... չեմ հասկնար:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Չէք ուզեր հասկնալ, պարոն Եպիսկոպոս... ձեր կարգաւորած աշխարհր մօտէն չէք ուզեր դիտել...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Դժոխքներ այս աշխարհի՞ մէջ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այո՛, պարոն Եպիսկոպոս, եւ իրական դժոխքները այս աշխարհի մէջ եղած դժոխքներն են:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Բայց ես տեսած չեմ զանոնք:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Չեմ զարմանար պարոն Եպիսկոպոս, որ չէք տեսներ, որովհետեւ ձեր աչքերը արդէն ուրիչի վարձու տուած էք:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ուրիչներն ալ դժոխք տեսած չեն այս երկրի վրայ Տիկին... վերհասիտ Աբրայի հոմանիին տակ ժպիտ եւ ուրախութիւն էր որ կը ցանուէր ամեն կողմ:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Դժոխք չե՞ն պարոն Եպիսկոպոս թշուառներու այն բնակարանները, որոնց պատուհաններէն մահն է որ կը նայի ներս: Դժոխք չե՞ն այն չէնքերը, ուր մխիթ-

նաւուր մարդեր արիւն վախելու չափ կաշխատին...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Բաւական է, Տիկի՛ն, խնդրե՛մ բաւական է:

ՍԱՓՐԻՆԱ.- Դժոխք չե՞ն, պարո՛ն Եպիսկոպոս հանքերու այն անդունդները, ուր մարդեր կը դարձեն մահուան սպառնալիքին տակ եւ սակայն դուրս ելած առեն-նին՝ կը կոզոպտուին իրենց արդար վաստակէն:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Բաւական է, Տիկի՛ն, հասկցա՛յ...:

ՍԱՓՐԻՆԱ.- Դժոխք չէ՞, պարո՛ն Եպիսկոպոս, դժոխք չէ՞ այս աշխարհը, երբ աշխատանքի ու բնութեան բարիքները դիզուած կը մնան մի քանի առանձնատնորհեալ մենաշնորհներու ամբարանոցները, մինչ անդին անօթութենէ մեռնողներ կան բիւրաւոր....:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Հասկցա՛յ, Տիկի՛ն, այո՛, բաւական է...:

ՍԱՓՐԻՆԱ.- Դժոխք չէ՞, պարո՛ն Եպիսկոպոս, պատերազմի դաշտը, ուր մարդեր գազան դարձած՝ գիրար կը յօշոտեն անխնայ, ուր դժոխային մեքենաներ՝ ահաւոր ռումբերու հետ մի քանի վայրկեանի մէջ հազարաւոր կեանքեր կը հնձեն, մինչ անոնց մայրերը իրենց զաւակներու վերադարձին կսպասեն, սարսափած, անօթի, կիսամերկ... ու ասոնք կըլլան ձեր Աստուածներու աչքին առջեւ, որոնք, ձեր նեղաւոր չրթունքներով կը պատուիրեն.- մի սպաններ...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Կներդնում, Տիկի՛ն, որ հասկցայ.... բաւական է:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Դժոխք չե՞ն, պարո՛ն Եպիսկոպոս, ձեր մարդոց չինել տուած բանտերը, ուր օրէնքի պաշտօնեաները՝ տանջանքի վարժութիւններ կընեն կեանքի ու արդարութեան զոհերուն վրայ: Այդեյած չէ՞ք, այդ բանտերը, պարո՛ն Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ո՛չ, Տիկի՛ն, այդեյած չեմ, միայն լսած եմ որ անոնք չինուած են որպէս բարեկարգութեան դպրոց...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ուր բանտարկեալները կը հաւաքուին ու գործադրանաւէրերուն կը ծախուին որպէս գերիներ...: Ուր անոնք, գարշահոտ նկուղներու մէջ կապրին, խարազանի հարուածներուն տակ... (մի քանի քայլ կառնէ զայրոյթով): Բարեկարգութեան դպրո՛ց... պարոն Եպիսկոպոս..... բայց ո՞վ է անոր տեսուչը, ձեր պաշտած Պրահմա՞ն, թէ ոճիրներու թագաւորը՝ Մողոքը....:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Բայց Տիւնին, դուք հոս հայոյեւո՞ւ եկած էք թէ ապօթելու:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ոչ հայոյելու, ոչ ապօթելու, պարո՛ն Եպիսկոպոս: Ինձ բոլոր որ հին Աստուածները մեռեր են ու անոնց յաջորդեր են նոր Աստուածները, որոնց պետն է եղեր..... Սիվա՛ն...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Սիվա՛ն... (ետ ետ կերթայ սարսափով):

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Այո՛, Սիվա՛ն.. քանդումի այն Աստուածը, որ փրկեց Բուտա բոզմամիլիոն աչխատաւորութիւնը, փրկեց Մողոքի թաթերուն մէջ տատապող ժողովուրդը եւ վազը պիտի փրկէ ամբողջ մարդկութիւնը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Շեւալեւ) Ու... դուք

.... կը ճանչնա՞ք զինքը:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Ոչ մէյն կը ճանչնամ, այլեւ կը սիրեմ զինքը, պարո՛ն Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Կը սիրէ՛ք զինքը..... ի՞նչ կը խօսիք, Տիկին:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Կրաեմ այն՝ ինչ որ իրա-կանութիւն է, պարո՛ն Եպիսկոպոս... դուք սէրը չէ՞ք ճանչցեր... այն սէրը որ քմածին բան մը կերեւի, բայց ի վերջոյ կը դառնայ մարդուս մխան ու ոսկորը, ջիղն ու արիւնը, համակ սիրտն ու հոգին...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Լո՛ւռ Տիկի՛ն, տաճար է այս... Աստուածները կը չանթահարեն մեզ...: (Կը դառնայ դպիրին ու տիրացուներուն...) Գացէ՛ք ձեր տուները, զաւակ-ներս... ես հոս, այսօր, ատանձին կրնեմ իմ հակումը....:

(Դպիրն ու տիրացուները կը մեկնին):

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Աստուածներէն չատ կը վախնաք, պարո՛ն Եպիսկոպոս...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Կը վախնամ, որովհե-տեւ կը ճանչնամ զանոնք:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Թո՛ղ, պարո՛ն Եպիսկո-պո՛ս... այդ Աստուածները մեռած են.. ես աղէկ գիտեմ....: Վար առ այդ խարոյկը... մէկ կողմ նետէ այդ վակասներն ու ար-ատախոտուածները... մէկ կողմ նետէ այդ կր-դերական սրեմը..... մէկ կողմ նետէ այդ խունկն ու կնդրուկը ու մտիր ժողովուրդի մէջ... հո՛ն է կեանքը, պարո՛ն Եպիսկոպոս ... հո՛ն...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ինչե՛ր կը սեմ, ո՛վ Աստուածներ... բայց այս հրեշտակային մեղեդիի նմանող ձայնը՞....:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Դո՛ւն, պարո՛ն Եպիսկո-

պոս, դուն տակաւին ճանչցած չես իրական կեանքը, որովհետեւ ճանչցած չես իրական սէրը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Իմ Տէր Աստուածնե՛րս ... դո՛ւք ապատեցէք զիս այս փորձանքի աստանայէն, որ գեղանի կնոջ տարազով եկած է թակարդել զիս ձեր տաճարին մէջ...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Թակարդե՞լ... բայց ի՞նչ կըսէ այս ապուշ մարդը...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ո՛վ իմ Աստուածներս... այսքան ապաստեցի ու չխօսեցաք դուք... այժմ.... չեմ... պիտեր...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Արդահատելի արարածներ են այս կղերները:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Տիկի՛ն, տիկի՛ն... եթէ հինգ վայրկեան ալ մնաք հոս... ես կը նեռեմ ամէն բան... ու ...ո՛հ... չեմ կըրնար չըսել... ինքզինքս կը նեռեմ ձեր դիրկը, տիկին...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.- Լռէ՛ վեղարաւոր չուն... քու մէջ մարդէն աւելի զօրաւոր է անասունը ....: Կնոջ մը հետ երկու խօսք փոխանակելով դուն չկրցիր զսպել քու կիրքերը... չը կրցիր պահել քու հաւատարակչութիւնը...: Ասանկ են բոլոր կղերները... անանկ չէ՞... դո՛ւք, ինկածութեան ու վաւաչութեան ապաւէնները... դո՛ւք խաւարի ու մթութեան ծառաները, դուք, որ սոդոմով կը մանէք մարդոց հոգիներէն ներս ու կը թունաւորէք զանոնք, դուք՝ վաղուց մեռած բլլալու էիք ձեր Աստուածներուն հետ... բայց.. աւա՛զ ... ապաստամբները ձեզ տեսած չեն ու դուք կապրիք տակաւին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Ծունգի կուգայ ու կը բռնէ Սապրինայի ձեռքը) Ներեցէ՛ք ինձի,

Տիկի՛ն, ներեցէ՛ք ինձի... ես մեղանչեցի ձեզ դէմ.... դուք սատանայ չէք, դուք գիս թակարդելու եկած չէք... դուք... հրեշտակ էք...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– (Ուժգին կը բաշէ ձեռքը) .. Հեռացի՛ր ինձմէ անարդ կղեր ու քաշուելով անկիւն մը, ապաստ քու օրհասիդ.....: Կերթամ ես հիմա, բայց քիչ յետոյ մէկը պիտի գայ քեզի ըսելու թէ ինչպէ՛ս պիտի սատկիս այս չորս պատերուն մէջ...:

(Սապրինաև կը մեկնի. միևյ Եպիսկոպոսը ընկճուած, գլուխը կը կախէ...: Քիչ վերջ կը մտնէ Բանւորը):

ՏԵՍԻԼ Է.

Եպիսկոպոս եւ Բանւոր, ապա Սիվա)

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Գլուխը դանդաղօրէն բարձրացնելով) Բայց ես ձեր պատգամը դեռ չլսեցի, ո՛վ իմ Աստուածներս...:

ԲԱՆԻՈՐ.- (Անփութօրէն ձեռքս կը մտնէ գաւազանը ձեռքէն, խնդումով եւ ուշադրութեամբ կը նայի բոլորտիքը. նախ խորանին, ապա պատերուն, վերջը Եպիսկոպոսին) Դեռ կանգուն է... կերեւի թէ հոս տակաւին չեն եկած...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Գլուխը դարձնելով Բանւորին, ոտքի կելլէ ու բարկացոտ շեշտով) .. Հէ՛յ, մարդ, ի՞նչ կը փնտռես հոս:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բան չեմ փնտռեր, Աստուածնե՛րու մուրացիկը, միայն կը նայիմ... կո նայիմ... ու աչքերուս չեմ հաւատար:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Բայց այս ի՞նչ անպատկառ վերաբերում է Աստուածներու տաճա-

բին մէջ... : Դաւազանով ներս գալ, գլխարկը գլուխը... հողաթափները ոտքին..... : Անտառ՞ն կուգաս, ա՛յ մարդ... :

ԲԱՆԻՈՐ.- Անտառէն չեմ գար.. հրաբուխի մէջէն կուգամ... :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Լա՛ւ... հոգ չէ թէ գրժոխքէն կուգաս... դուն պէտք է գիտնաս որ հոս աղօթատեղի է ու ես Եպիսկոպոս Տիւբօն եմ: Ինձի հետ վայրենիի պէս չպիտի խօսիս.. կը հասկնա՞ս..... :

ԲԱՆԻՈՐ.- Այ՛, պարո՛ն Եպիսկոպո՛ս, ձեզ վայրենի չպիտի նկատեմ ու ամենայարմար ձեւովը պիտի խօսիմ ձեզ հետ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ինչո՞ւ եկար հոս:

ԲԱՆԻՈՐ.- Պարզ հետաքրքրութեան համար:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ի՞նչ բանի հետաքրքրութիւն..... :

ԲԱՆԻՈՐ.- Ըսել է աչխարհէն յուր չունի՞ր պարո՛ն Եպիսկոպոս... : Կործանուած են Մոդոքի պալատները, հեղեղը ասլած ու ոչնչութեան ովկեանոսը տարած է ազնուականութեան սիւները... : Քայքայուած են տիրապետողներու բերդերը... դուրսը, պարո՛ն Եպիսկոպոս, քար քարի վրայ չէ մնացեր... : Հա՛... հա՛... հա՛... Երկուսան մեծատուններր հիմակ մուրացիկներ են դարձեր... չքանչաններով զարդարուող ու փողոցներէն սիգաճէմ քալող զօրականներր նապաստակներու պէս հոս հոն կր փախչին, ինքզինքնին որսորդներէն ազատելու համար:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Հեբրերէն) Երեսու տարի է ի վեր վանքէն դուրս ելած չեմ. ոսկի պատմուած դէպքերը ահաւոր են ու ես իմ

աչքով տեսածի պէս տպաւորուած, կը սար–սափիմ... կը դողա՛մ....:

ԲԱՆԻՈՐ.– ԵՔէ դողալով կարենաք ա–պատել, լաւ պիտի ըլլայ այդ ձեզի համար պարո՛ն Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բայց... անկարելի է... ... անկարելի է...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ի՞նչը անկարելի է պարո՛ն Եպիսկոպոս. հրապարակը գնայ, որպէսզի տեսնես Թէ ի՞նչպէս կը ճօճին օդին մէջ ե–բէկուայ բռնաւորները:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Մողոքը ժամ մը առաջ հոս էր:

ԲԱՆԻՈՐ.– Իսկ ես տեսայ որ հինգ Վայրկեան առաջ գնդակի բռնուեցաւ, պա–րո՛ն Եպիսկոպոս...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Գնդակի՞ բռնուեցաւ.. Ա՛հ... հապա կրեսո՞սը..:

ԲԱՆԻՈՐ.– Կրեսոսը դաչոյնով սպան–նեցին վանքին պարսպին մօտերը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ի՞նչ ըրին անոր հարս–տութիւնը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Գրաւեցին ու պալատները բանւորներուն տուին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բայց սոսկալի բան է ասիկա...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ո՛չ այնքան սոսկալի, որ–քան դարերով չարունակուող անարդարու–թիւնն ու բռնութիւնը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բայց դուն ան ըսէ, ո՛վ Յարդ, ո՞վ է որ կը կառավարէ այս մեքե–նականութիւնը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ձեր հարցումը չեմ հասկը–նար, պարոն Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Կը հարցնեմ Թէ ո՞վ է

թագաւորը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ոչ ոք:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բայց գործերը ինչպէ՞ս կը կատարուին առանց հրամանատարի:

ԲԱՆԻՈՐ.– Այդ չգիտեմ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ու չես ալ գիտեր որ ի՛նչ տեսակ մարմին է երկիրը կառավարողը՞....:

ԲԱՆԻՈՐ.– Գիտեմ. բանուորներու ներկայացուցչական խորհուրդն է ան:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բանուորներու ներկայացուցչական խորհո՞ւրդ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Այո՛, պարոն Եպիսկոպոս, բանուորներու ներկայացուցչական խորհուրդ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բարլամենթ չկա՞յ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Չկայ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Դահլիճ չկա՞յ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Չկայ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ազգային խորհո՞ւրդ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բանուորական ու գիւղացիական խորհուրդ կայ, պարոն Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բանա՞կ, բանա՞կ ալ չկայ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Կայ... կարմիր պահակազօրքը կայ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Հիմա որո՞նց ձեռքն են գործարանները:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բանուորներու ձեռքը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Որո՞նց ձեռքն են երկաթուղիները ու հանքերը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բանուորներուն ձեռքը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Որո՞նց ձեռքն է ամբողջ երկիրը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բանուորներու ձեռքը, պարոն

Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Իսկ ով որ բանսոր չէ՞...:

ԲԱՆԻՈՐ. Ով որ բանսոր չէ, մարդ չէ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Եւ ի՞նչ կրնեն անոր:

ԲԱՆԻՈՐ.– Չգիտեմ, միայն գիտեմ որ ոչ ոք պատասխանատու է անոր կեանքին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ուրեմն կապաննե՞ն...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Անշուշտ, երբ հին կարգերու խօսքը ընէ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Դուն հոս չար նպատակի համար եկած չես, այնպէս չէ՞:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ո՛չ, պարոն Եպիսկոպոս... ձեր մասին դեռ վճիռ արձակուած չէ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Սարսափած) Ի՛նչ... ուրեմն մե՞զ ալ պիտի ապաննեն:

ԲԱՆԻՈՐ.– Անտարակոյս, եթէ կրօնի վերաբերմունքը չփոխէք:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ու այդ բանը ինձ ազդարարելո՞ւ եկած ես հոս:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ո՛չ, բայց կրնաք այնպէս ենթադրել...: Ինձ ըսին որ Նոր Աստուածները բազմեր են տաճարին մէջ, ես եկայ տեսնելու անոնց ներկայութեամբ յառաջացած փոփոխութիւնները: Զարմանք, որ ամեն բան հին ձեւով, հին տեղն է դրուած:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Ինքնիրեն) Խենթ են այս ապստամբները... Հէ՛յ, բարեմիտ մարդ, ըսէ տեսնեմ, ինչպէ՞ս պիտի յառաջանային տաճարի փոփոխութիւնները..... ինչպէ՞ս մեռնելու էին հին Աստուածները...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Պարո՛ն Եպիսկոպոս, ես ո՛չ ձեր Աստուածներուն կը հաւատամ, ոչ ալ ձեր տաճարներուն... միայն գիտեմ որ նոր դարաշրջանի մը չէմքին վրայ հին Աստուածները կը մեռնին ու անոնց ամբանե-

ըէն կը բաղաքրուին ու կը վերածնին նոր Աստուածները՝ ճիշտ այնպէս՝ ինչպէս փիւնիկը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Բարկութենէն կակուղ խորանին աջեւ ձախ երթալ գալ) Կայծակ ու չանթ թող պայթէր այս գլխին (կը զարնէ իրմէ իր գլխին) որպէսզի չտեսնէր այս աւերածութիւնները, չլսէր այս անլուր հայհոյանքները՝ մեր սրբազան տաճարին մէջ... (կը կանգնի խորանին առջեւ) ո՛վ իմ Աստուածները... չէ՞ք տեսներ եղածը..... հաւատա՞մ թէ մեռած էք դուք...: Բայց այս կոչտ մարդուն քով ճշմարտութիւն չկրնար ըլլալ...: Զգիտէ՞ լսէք հիմա ինձի... չգիտէ՞ պայթի ձեր բարկութեան փոթորիկը... ... խօսեցէ՛ք... խօսեցէ՛ք.. ժամերով կատարեցի իմ հակումը՝ ձեր խօսքերը լսելու համար: Եթէ չարունակէք լռել, կը հանեմ կը նետեմ այս բոլորը. կը մարեմ ձեր աւրջեւ վառող մոմերը ու կը դիմեմ մահուան, ուր եթէ երջանկութիւն չկայ՝ անզգայութիւն կայ ու այդ բաւ է ինձի...: Խօսեցէ՛ք..... խօսեցէ՛ք հիմա... եթէ ոչ՝ նախքան սպասամբներու հոս մտնելը, մոխիր կը դարձնեմ այս տաճարը...:

ՁԱՑՆ ՄԸ. (Պրահմայի ձայնը) (կը դուրս խորանին ետեւէն) Լսեցէ՛ք ով դուք որ աղերս ու պահանջ ունիք, գանգատ ու բողոք ունիք... լսեցէ՛ք... Պրահման է որ կը խօսի. այն որ այս աշխարհն ու տիեզերքը ստեղծեց... լսեցէ՛ք...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Սարսափած ետ կը քաշուի) Բայց այս Պրահմայի ձա՞յնն է:

ԲԱՆԻՈՐ.– (Այէր խորանէն չքաժանելով) Լռէ՛ քիչ մը ու մտիկ ըրէ:

ՋԱՑՆԸ.- Իմ օրէնքներու անունով խօսող առաքեալները կեղծեցին ժողովուրդին առջեւ ու խաբեցին զայն: Ես անսանձ ազատութեան անվերջանալի հորիզոններ պարզեցի մարդկութեան, բայց այդ ազատութեան մէջ չղթաներ միայն դարբնուեցան: Ես իրաւունքը յանձնեցի աշխատանքին, բայց տկարներու սերունդը առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը ստեղծեց ու ամեն ինչ յանձնեց անոր:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ. Բայց այս Պրահմա՞ն է:

ԲԱՆԻՈՐ.- Կեցի՛ր, կեցիր որ չարուեմակէ ան:

ՋԱՑՆԸ.- Ես Պրահման եմ, ե՛ս եմ բոլոր ստեղծողը չարին ու բարիին, ես եմ ակը հաւակատրութեան, ես եմ արարիչը ուժի ու տկարութեան:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Բայց Պրահման չէր կրնար ներել այս ապստամբներուն, երբ անոնք յանդգնեցան փչրել իր ձեռակերտները ու չինել, բոլորովին նորերը:

ՋԱՑՆԸ.- Պրահման՝ անգթութեան ապրիւրը յաւիտենական փոխակերպութեան, չի ճանչնար վերջնական ձեւ ու տարազ: Նա ստեղծեր է միայն կաւը, իսկ անոր զանազան առարկաներ չինելու իրաւունքը տուած է մարդուն: Ապստամբներ փչրեցին իրենց հայրերու չինած առարկաները, փչրեցին անոնց կապտպարները, բայց կարող նիւթը, իմ ստեղծագործութեան պտուղը, անսպառ, անվերածելի անկորնչելի:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Դո՛ւն ո՛վ ամենազօր Աստուած, ինչպէս որ ստեղծեցիր ու պահպանել տուիր նիւթը, այնպէս էր պահանջել տալիր նաեւ այն ձեւը, որուն մէջ հաւա-

տարմօրէն կը ցոյանայինն քու հին պատուիրանները, անկիւնաքարերը՝ մեր արդար կարգերուն:

ՉԱՅՆԸ.– (Ուրիշ ձայն է աս. աւելի թաւ ու խիտ) Հիմա լսեցէք Վիչնուի պատգամը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Կր յաե՞ս, պարոն Եպիսկոպոս, մի բնդմիջեր... միայն յէ՛, հիմակ պահպանիչ Աստուածն է որ պիտի խօսի:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Չեմ հաւատար... չեմ հաւատար... Աստուածները այսրան յստակ ու այս բառերով խօսած չէին ասկէ առաջ:

ՉԱՅՆԸ.– Աստուածները տեսանելի իրերէն, հզօր էակներէն ու անմահներէն երեւոյթներէն ճամբորդելով երկինք հասնելէ վերջ, հիմակ սկսած են իրենց հակառարձ շրջանը. անոնք երկինքէն կր վտիտադրուին երկիր, անտեսանելի օթեւաններէն կիյնան տեսանելի բնակարաններու. ու ասոնկով է որ անոնք կը յաւերժանան՝ դիրենք ստեղծող մարդկութեան համար:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Կր յաե՞ս բարեկամս... ... ասոնք Աստուծոյ մր խօսքե՞րն են:

ԲԱՆԻՈՐ.– Այո՛, պարոն Եպիսկոպոս, Վիչնուն Աստուածներու դասակարգութեան փիլիսոփայութիւնն է որ կր պարզէ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բայց մենք հիմա իրերու պահպանութեան փիլիսոփայութիւնն է որ կուզենք:

ԲԱՆԻՈՐ.– Սպասէ քիչ մր պարո՛ն Եպիսկոպոս:

ՉԱՅՆԸ.– Դրութիւն մր բացատրելու ուժերը երբ կր խմորուին, հին դրութեան ուժերը դուրս ուզեր իրենց յոյսի ոչխարները կուղղեն Աստուծոյ, որպէսզի պահպանէ այն՝

ինչ որ կործանելի է անխուսափելիօրէն:
Լսեցէ՛ք ինձ, ե՛ս եմ խօսողը, Վիչնուն՝
պահպանիչ Աստուածը...: Մոռցէք անցեալը
ու անոր յիշատակներն յանձնեցէք պատմու-
թեան...: Երէկ՝ արդարութիւն կը քարո-
զէիք անարդարութեան հիմունքներով, այս
օրուընէ սկսեալ արդարութիւն քարոզեցէք
հաւասարութեան օրինակներով: Ինչ որ
կործանուած է, կտորները տուէք ջրի հո-
սանքին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- Ես պիտի կործանեմ
այս տաճարը... ես չեմ հաւատար յուսած
պատգամներուն...: Կեղծիքն է որ կը խօ-
սի աստուածներու բերնով: (Կողմնակի դրու-
նէն ներս մտնելով կը բերէ կացին մը):

ԲԱՆԻՈՐ.- (Քիչ մը մօտենալով) Խեն-
թեցա՞ք, ի՛նչ, պարոն Եպիսկոպոս.. սպա-
սեցէ՛ք, ձեզ նորէն եպիսկոպոս կընենք այս
տաճարին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.- (Խորտ մէկդի նետե-
լով) Քայուիր մէկ կողմ... կեանքը այլեւս
անտանելի է ինձ, երբ կորսնցուցի իմ վե-
հափառ տէրերս:

(Կը մօտենայ խորանին՝ երբ ներս կը
մտնէ Սիվա):

ՏԵՍԻԼ Ը.

(Նոյնիսկ եւ Սիվա, ապա Սարսինա)

ՍԻՎԱ.- (Եպիսկոպոսը ինչ մը վարա-
նոտ՝ բայց յեղող ուժգին կերպով կը վեր-
ցնէ կացինը ճիշտ ատենին կը խոյանայ ու
բռնելով կը զարնէ գետին) Կեցի՛ր, խաւա-
րի պաշտօնեայ, լմա՛ է քանդելու գործը:

ԲԱՆԻՈՐ.- (Զարմացական աղաղա-

կով) Սիվա՛ն.... Սիվա՛ն.....:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ. (Դառնալով Բանւորին) ... Սիվա՛ն... (յետոյ նայելով գինիի բրոնզոի դէմքին) ...Ո՛հ, տէր իմ... Թողէ՛ք զիս... Թողէ՛ք իմ օձիկը... ես խեղճ եպիսկոպոս մըն եմ... ըսէ՛ք ինչ որ կուզէք ու ես պատրաստ եմ ընել....:

ՍԻՎԱ.– (Ուշադրութեամբ կը նայի երեսը) Ո՞վ է աս... բայց այս դէմքը ծանօթ կերեւի ինձի... ուրքի ելիր տեսնեմ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Դողալեն կը կանգնի) ... Ո՛չ, տէր իմ, ո՛չ... դուք զիս բնաւ տեսած չէք...: Ներեցէ՛ք ինձի... ա՛հ... Ներեցէ՛ք... Ներեցէ՛ք: (Նոյն պահուն կանցնի Սիվայի մօր ուրուականը):

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Աչքերը կը գոցէ) Ա՛հ. .... Նոյն ինքը... բայց ես չէի տէր իմ.... ես չէի... հաւատացէք ինձի... ես չէի զայն սպաննողը:

ՍԻՎԱ.– Դուք չէիք զայն սպաննո՞ղը.. ... ո՞վ.....:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ. (Ինքզինքին հաւաքելով) ... Ինքնիրմէս ելայ տէր իմ, ոչ ոք սպաննած եմ եւ ոչ ոքի սպաննութեան յուրն ունիմ:

ՍԻՎԱ.– (Ղրելով) Դուրս ելիր այս տաճարէն, քանի դեռ ընդունած չես քու հարուածդ:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Վրէժխնդիր նայուածք մը ձգելով) Սպասէ՛ ուրեմն, Սիվա՛. ես հիմա գիտեմ թէ ինչպէս գործելու եմ, դառնալու համար քու կոյր հետեւորդներուս հրամանատարը: Անոնք որ քու մատի շարժումով քանդեցին հին կարգերը, անոնք քիչ յետոյ պիտի վառեն քու դիակը...:

(Եպիսկոպոսը կը մեկնի):

ՍԻՎԱ. (Արհամարհանքի ժպիտով մը) ..Ու ես կսպասեմ այդ ժամուն ու չեմ զարմանար....:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ինչո՞ւ տէր իմ...:

ՍԻՎԱ.– (Ուշադրութեամբ բանւորին նայելով) Ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ կընէք հոս:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ես բանւորն եմ, Տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Բանւո՞րը... եւ ի՞նչ ընելու եկած էք հոս:

ԲԱՆԻՈՐ.– Լսեցի որ նոր Աստուածնեերն են բազմեր տաճարը, ես եկայ զանոնք տեսնել հոս:

ՍԻՎԱ.– Չեգի չլսուեցա՞ւ որ դուք Աստուածներու պէտք չունիք:

ԲԱՆԻՈՐ.– Լսուեցաւ որ հին Աստուածներու պէտք չունինք:

ՍԻՎԱ.– Բայց ես ձեզի կր յայտարարեմ որ թաղէք բոլոր կրօնները, սպաննէք բոլոր Աստուածները:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ինչո՞ւ տէր իմ:

ՍԻՎԱ.– Որովհետեւ դո՛ւք Աստուածներ պիտի բլլաք:

ԲԱՆԻՈՐ.– Մե՞նք... եւ ինչպէ՞ս...:

ՍԻՎԱ.– Դուք Աստուածներ պիտի բլլաք, երբ անդնիք յանդգնութեանց փորձերէն, ու անընդհատ ստեղծագործ աշխատանքի ճամբայէն քայէք, ու ձեր հաւատքը կեդրոնացնէք միայն ձեր եսի վրայ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բայց մենք ես չունինք, տէր իմ. մենք վերջ դրինք եսերու պայքարին ու բացինք դարպաս՝ հաւասքականութեան կամքին:

ՍԻՎԱ.– Հաւատքականութի՞ւն... խեղճ մարդ... գա կեղծաւորներու գանկին մէջ

հրէշային դիտումներով հինուած թակարդ մըն է տակ, անհատները նոր ստրկութեան մը վարժեցնելու համար: Երէկ՝ ձեր բոնատորները էին դրամատէրերը, վաղը պիտի ըլլան հաւաքականութեան անունով երդուընցող վտանգաւորականները. առաջիններուն կը չահագործէին ձեր աշխատանքը, երկրորդները պիտի չահագործեն ձեր մխամբտութիւնը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բայց մենք պատրաստ ենք զանոնք սպաննել առաջին օրն իսկ՝ երբ տեսնենք որ չղթաներ կը հինեն մեզի:

ՍԻՎԱ.– Կը սխալիս, իմ բարեկա՛մս... ... անոնց չղթաները անտեսանելի պիտի ըլլան. ու եթէ յանդգնիք դուրս բարձրացնել, նոր Աստուածները պիտի պատժեն ձեզ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Նոր Աստուածնե՞ր... ո՛հ տէր իմ, եթէ լսէիք անոնց վերջին խօսքերը. ....հրաշալի պատգամնե՛ր, ոչ՛ր իմ..... հրաշալի պատգամներ:

ՍԻՎԱ. (Ոտքը գետին զարնելով) Կեղծի՛ք...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Կեղծի՞ք... ո՛չ տէր իմ, ո՛չ... տեսնէիք թէ Եպիսկոպոսը ինչպէ՛ս բարկացաւ այդ պատգամներէն:

ՍԻՎԱ.– Կրօնը, իմ բարեկամս, ինչպէս եւ ամեն դաստիարակութիւն հրէշ, մահուան սպառնալիքին տակ՝ անմիջապէս իր փետուրները կը փոխէ, սիրելի երեւնալու համար: Զգո՛ւշ, իմ բարեկամս, զգո՛ւշ, երբ հինը կը մեռնի, անոր անունն ու աստղերը չպիտի գործածել բնաւ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Իմ կզբայրները ջեզի հաւակերպեցան տէր իմ, ե՛ս ալ կը համակերպ[illegible]

անկիւն մը)։

ՍԻՎԱ.– (Ձեռքը կառնէ կացինը) Տե՛ս, իմ բարեկամս, ու խրատ առ։ Ուր որ տեսնես ասանկ տաճարներ, պիտի քանդես. պիտի քանդես մէկ հարուածով։ Այս աշխարհէն աւերակութիւնը արմատախիլ ընելու համար պէտք է արմատախիլ ընել կրօնական զգացումները։ Անոնցմէ ոչ մէկ յիշատակ պէտք է թողուլ։ ... Տե՛ս, տես թէ ի՛նչպէս սհարկու է իմ հարուածը։ (Վերջին անգամ Բանւորին նայելէ վերջ՝ որ ահաբեկած կը դիտէ գինքը, կիջեցնէ կացինի հարուածը). ... Ահա ամեն ինչ վերջացած է հիմա..... (Խորանը կը փշրի, պատկերները, մումերը կը կոտրտուին. բայց նոյն առեն տեղի կունենայ փայլատակում, շանթը կիջնէ Սիվային վրայ ու զայն կզգետնէ գետին.. աղտում փայլակ, յուսավառութիւն)։

ՏԵՍԻԼ Թ.

(Սիվա, Բանւոր, ապա Սապրինա)

ԲԱՆԻՈՐ.– (Կը վազէ Սիվային մօտ) .. Աստուած իմ, այս ինչ եղերական վախճան էր որուն ականատես եղայ ես.. (կը գրկէ գլուխը) տէր իմ... տէ՛ր իմ... ո՛ւհ. ... բայց այս անկարելի է... անկարելի՛... Մէկը որ առանձինն կրնայ ամբողջ մարդկութեան վիշտը, մէկը որ զրկուածներու երազը իրականութեան վտխեց. այդ մէկը չպիտի կրնայ այս սուգալի հարուածը։ Արթնցի՛ր տէր իմ, արթնցիր, որովհետեւ ես չեմ հաւատար այլ նոր Աստուածներուն, որոնք հինեւուն պէս պաշտամունք միայն կերպագեն ու

իրենց դէմ ցցուողներու գլխին չանթեր կը տեղան, որոնք բռնաւորի պէս վախկոտ են ու անգութ. որոնք տարամերժօրէն եսապաշտ են ու կեղծաւոր, որոնք անցեալի որդերով կը սնանին ու մեզ յաւիտենական ըսպրկութեան կուզեն կապել... : Ի՞նչ եղաւ տէր իմ (կը շփէ աիրտը, ձեռքերը, իրանը,) ... բայց դուն ամենազօր էիր ու անյաղթելի ... այսքան չուտ մեռնի՞լ... (Ականջը կը դնէ արտին ու բերնին) Աստուածները խնայած են անոր (դարձեալ մտիկ կընէ) ...կը շնչէ դեռ... կը շնչէ դեռ... : (Կը վազէ իրանին առեւ կը բերէ փիչ մը ջուր ու կը խմցընէ անոր) ... Աստուա՛ծ իմ... եթէ առողջանա՞յ..... : (Նոյն պահուն ներս կը մտնէ փաշկունուելով Սապրինան՝ կուրծքէն վիրաւորուած) :

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Ո՛ւհ... ո՛ւհ... հը՛..... (կիյնայ գետին) :

ԲԱՆԻՈՐ.– (Ետին կը դառնայ) Բայց ո՞վ է աս... (ոտքի կելլէ կը մօտենայ տիկնոջ, կը նայի դէմքին, կը նայի վէրքին) ... խե՛ղճ կին.... անխղճօրէն դաշոյնահարած են զայն (կաշխատի գոցել վէրքը) :

ՍԱՊՐԻՆԱ.– (Ձեռքը կը բռնէ ու ետ կը հրէ) Ձեմ ուզեր... չեմ ուզեր... մի՛ դիպչիր ինձ՛՛ թէ ո՛ւր է Սիվան... :

ԲԱՆԻՈՐ.– Սիվա՞ն... :

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Այո՛, Սիվան... :

ԲԱՆԻՈՐ. Բայց տիկի՛ն, նա իր օրհասական վայրկեաններեր կապրի.... Աստուածները չանթահարեցին զայն... :

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Լա՛ւ ինձի.. գնա՛ Սիվային ըսէ որ եպիսկոպոսը դաշոյն խրեց իմ կողքին... նաեւ ըսէ որ ամբոխը դրդուած

պիտի յարձակի տաճարին վրայ, որպէս պաշտպան նոր Աստուածներուն եւ վրէժխնդիր Սիվային:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բայց Սիվան դրեթէ անշընցած է, տիկին...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Անշնչացա՞ծ...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Աստուածները չանթահարեցին զայն:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Բայց... բայց այդ անկարելի է... իմ Սիվան անպարտելի է..... երկնից չանթերը չեն ազդեր անոր.. Սիվա՛... (կը խուի գետինը ու մօտենալ կուզէ անոր) Ուժերս չեն բաւեր ալ... մօտեցի՛ր.. մօտեցիր ու Սիվայի ականջին փսփսայ իմ անունը... նա կարթիննայ.. եթէ մեռած է.:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բայց ի՞նչ է ձեր անունը...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Իմ անունս.. Սապրինա.:

ՍԻՎԱ.– (Մինչ բանւորը կը մօտենայ իրեն, Սիվա գլուխը վերցնելու փորձ կընէ, աչքերը կը բանայ) Սապրինա՛... եւ ո՞ր հրաշունքն է որ կարտասանէ այս անունը...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Բայց այս ի՞նչ դիւթական անուն էր որ Սիվան գերեզմանէն յարութիւն առնել տուաւ... (ապշած կը նայի):

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Ես եմ Սիվա՛... ես..... (դառնալով բանւորին) Բարեկա՛մս... կը տեսնես որ ես Սիվայէն շատ հեռու եմ..... եկո՛ւր.. եկո՛ւր.. օգնէ ինձ մօտենալ իրեն:

ՍԻՎԱ.– (Մինչ բանւորը կերթայ աշխատելու ըր Սապրինան ոտքի կանգնեցնէ, Սիվա գերագոյն ճիգ մը կընէ ուղիղ նստելու եւ ոտքի կենալու): Եկո՛ւր.. եկո՛ւր ո՛վ իմ կամքս... եկո՛ւր... այս յաղթանակի ...ժամուն մի լքեր զիս... տե՛ս... Հո՛ն է Սապրինան... (Սիվա հազիւ ոտքի կենալու

փորձ մը կրնա՞ւ ու ներէն կը թաւալի կիյնայ գետին) Ա՛հ... այդպէ՞ս... է՛հ... լա՛ւ... Սապրինա՛...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– (Մօտեցեր է եւ արդէն իսկ է Սիվային, բանտորի օգնութեամբ): ...Սիմա՛... Սիմա՛... (մէկ ձեռքը վերին վրայ, միւսը կերկարէ Սիվայի վրայ) ...Այս վիճակի՛ մէջ պիտի տեսնէի քեզ:

ՍԻՎԱ.– (Դառն ժպիտով) Ձիս կը տեսնես իմ գերագոյն յաղթութեանը մէջ..... Սապրինա....:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Գերագոյն յաղթութի՛ւն .... Սիմա՛... հո՛ն էր... Մոդոքի պալատին մէջն էր գերագոյն յաղթութիւնդ, ուր ես... ա՛հ... ի՛նչ անխելքութիւն... չը յայտնեցի իմ ինքնութիւնս....:

ՍԻՎԱ.– Այս պարտութիւնը իմ գերագոյն յաղթութիւնն է. Սապրինա՛..... կը տեսնե՞ս այն դուռը ուրկէ ներս պիտի մրտնենք միասին... դաբնիներ կան հոն.. փառապարկներ՝ Աստուածներու ձեռքով չինուած... անոնք բոլորը մերն են... մերը... կը հասկնա՞ս ....(դառն ժպիտ):

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Բայց քանի մը վայրկեաններէն պիտի մեռնինք Սիմա՛.. պիտի... մեռնինք....:

ՍԻՎԱ.– Չպիտի մեռնինք. Սապրինա. միայն պիտի մեկնինք, այլեւս չվերադառնալու համար:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Չվերադառնալու համա՞ր .... հը... (անուժ գլուխը կը կախէ):

ՍԻՎԱ.– Եւ այլեւս չմեռնելու համար:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Ու պիտի վայելենք Մայիսեան առաւը. Սիմա՛... :

ՍԻՎԱ.– Պիտի վայելենք, Սապրինա՛.

... պիտի վայելենք... որովհետեւ պիտի ապրինք սա դիմացի լեռան վրայ, որ մինչ այս երկրի օրհասական ժամերը. կը համրէ երկինքին...: Հո՛ն.... ո՛վ տանջուող ու ազնիւ հոգի, հոն պիտի ապրինք մինչ խորհրդաւոր լուսթեան ու անթեղի ինքնաբաւականութեան կեանքը, հանդիսատեսն ըլլալով հակադրութեանց բաղխումի ուժով անվերջանալի չինուածքներու հոլովոյթին:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Խօսի՛ր, խօսի՛ր, Սիվա՛. ... խօսիր... որովհետեւ կզգամ... կզգամ թէ այս ականջները ա՛լ քու խօսքերը չպիտի յանձն քիչ յետոյ:

ՍԻՎԱ.– Պիտի ապրինք, Սապրինա՛... ... պիտի ապրինք այն ծաղիկներուն մէջ, որոնք վշտի ցօղը չեն տեսներ ու չեն թոռմիլ...: Պիտի ապրինք այն երգերուն մէջ, որոնք չեն հիննար, չեն՝ կարիր... պիտի ապրինք այն երազներուն մէջ, որոնք չեն դեղնիր, չեն վերջանար...: Պիտի ապրինք. ... պիտի ապրինք...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– Ուրեմն.... (շրթները կը մօտեցնէ ականջ) քիչ մը վերցուր գլուխդ... ու համբուրէ դիս...: Համբուրէ դիս, Սիվա... համբուրէ՛ քանի դեռ ամբոխը չէ եկեր...: կզգամ թէ ձեռք մը ոտքերուս ծայրէն սկսած, կամաց կամաց կը քաշէ իմ ուժերը ու կելլէ վեր... ո՛ւհ... Սիվա.. տե՛ս թէ ինչպէ՞ս իրերը շուտ շուտ կը փոխեն իրենց դոյնն ու ձեւը... ինչու՞ է այսպէս, Սիվա՛... է՛հ... որովհետեւ դիս չես համբուրեր... համբուրէ իմ անուշ Սիվա. համբուրէ դիս... ու թող մեր համբոյրի հեւտանքին մէջ փակուին մեր աչքերը:

ՍԻՎԱ.– (Ջաւիթ մը կրնէ ու երկուքին շրթները կը հպին իրարու) Այսպէ՞ս. Սապրինա՛....:

ՍԱՓՐԻՆԱ.– Այո՛,... այդպէս,.. Սիվա.. այդպէս..: (նորէն կը համբուրուին):

ՍԻՎԱ.– Մեր աչքերը պիտի գոցուին նոր արշալոյսի մը առջեւ բացուելու համար: (Նոյն պահուն դուրը իրարաւնցում, աղաղակ, ուժգին դուռը կը բաղխեն, զոր բանուորը գոցած է կանխաւ ատ իզգուշութիւն):

ՁԱՑՆԵՐ.– Սրբապիղծները՛.. բացէ՛ք դուռը. պէտք է կտոր կտոր ընենք զանոնք.. .... պէտք է մխերը չուներուն տալ.. դուռը բացէ՛ք, եթէ ոչ կը կոտրենք հիմա....: Նոր Աստուածներու տաճարը պէտք է մաքրել.... (դուռը ուժգին կը զարնեն):

ԲԱՆԻՈՐ.– (Վազելով Սիվային մօտ) ... Ո՛հ, Տէր իմ, Եպիսկոպոսն է, որ վերադարձեր է ամբոխին հետ:

ՍԱՓՐԻՆԱ.– Ամբոխը՛....:

ՁԱՑՆԵՐ.– Բացէ՛ք...՝ դուռը բացէք.:

ԲԱՆԻՈՐ.– Տէր իմ... ի՞նչ պիտի ընել այս մոլեգնած ամբոխին հետ... ա՛հ... կարելի բլլար որ փախչէիք...:

ՍԻՎԱ.– (Դառն ժպիտով) Փախչի՞լ... երբէք... (մէկ թեւր գերագոյն ճիգով կերկարէ ու կը գրկէ Սապրինան, որ գրեթէ նուաղած է) Սապրինա՛... իմ պաշտելի էակ (կը համբուրէ ճակատը) կզգա՞ս թէ մօտ եմ....:

ՍԱՓՐԻՆԱ.– Կզգա՛մ... այո՛... բայց .... Հո՛ն է ան հո՛ն... տե՛ս ինչպէս... կը մօտենայ...:

(Դուրսը միշտ ձայներ ու դռան բաղխում):

ՍԻՎԱ.– Մի վախնար, Սապրինա՛...:

ՍԱՊՐԻՆԱ.– ...Չեմ.....:

ՍԻՎԱ.– Կը մեկնի՞ս... Սապրինա՛... Ա՛հ... (Սապրինայի գլուխը կիյնայ Սիվայի կրծքին) մեռա՛ւ... մեռա՛ւ... Սապրինան...: Բայց քեզ առանձին չեմ թողուր իմ հրեշտակ... (Խօսքն ուղղելով Բանւորին որ դուռը ամրացնել կաշխատի) Բարեկա՛մս .... հոս նայիր... ըսէ՛ քու նոր Աստուածներուն, որ փութացնեն իմ մեկնումս.. իրենց մէկ չանթով անդամալոյծ որին դիս.. ուրիշ մէկ չանթով թող առնեն ինձմէ հնութեան չունչը:

(Դարձեալ շանթ, որոտում, ու Սիվան կաւնշնչանայ):

ՁԱՑՆԵՐ.– Կոտրեցէ՛ք դուռը, ալ բաւական է:

ԲԱՆԻՈՐ.– (Բեմին վրայ անշնչացած Սապրինայի եւ Սիվայի մարմիններէր բաղկեալ խորանին ետեւ կը տանի, կը բաշխ ներսի վարագոյրը ու թեւերը խաչաձեւ կը նայուածի արուեստ ներս մտնող խելագար ամբոխին առջեւ, որուն առաջնորդն է Եպիսկոպոսը): Մէկ քայլ եթէ առաջ անցնիք, կը մեռնիք բոլորդ ալ:

ԷՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Բայց ի՞նչ յափրշ յանդգնութիւն է որ կրնես ա՛յ մարդ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Լաւիր յանդգնութիւն չէ, այլ սրբազան պարտականութիւն, պարտք Ս...հանուած:

ԷՊԻՍԿՈՊՈՍ. Պարտականութիւն նոր Աստուածներուս տաճարը պղծողներ՞ը պատ.....նելու:

ԲԱՆ.ԻՈՐ.– Անոնք իմ տաճարիս պղծողներն էին հոգիներն առողն Եահովայի:

ԱՄԲՈՒՄՔ.– Բա անոնք է, որ անոնք է.

այսքան սպասում, դուրս հանէ այդ սրբապիղծները:

ԲԱՆԻՈՐ.– (Ահարկու դրաներեւոյթ առած թևերը կերկարէ ամբոխին ու կը հրամայէ դարձեալ) Կեցէ՛ք, չը շարժուիք:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Ա՛յ մա՛րդ, հերիք է այդ յամառութիւնդ... դուրս բեր այդ հրէշները լրենց պահուըտած տեղէն...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Հրէշները ձեր երէկի Հին Աստուածներն էին, պարոն Եպիսկոպոս:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Հայոյութի՛ւն, բայց անտանելի է աս:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ըսածս հայոյութիւն չէ, այլ յայտնութիւն:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Եւ ովքե՞ր ըրին քեզի այդ յայտնութիւնը:

ԲԱՆԻՈՐ.– Նոր Աստուածները:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– Նոր Աստուածնե՞րը:

ԱՄԲՈԽԸ.– Նոր Աստուածնե՛րը..... բայց մենք կուզենք տեսնել դանոնք:

(Նոյն պահուն խորանին ետեւեն ի հանդէս կուգայ Սիվան, բոլորովին կերպարանափոխուած):

ԲԱՆԻՈՐ.– (Ահարեկ ետ ետ կերթայ) ... Սիվա՛ն...:

ԱՄԲՈԽԸ.– Սիվա՛ն...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ.– Սիվա՛ն...:

ՍԻՎԱ.– (Պատկառազդու վեհութեամբ դանդաղաքայլ կը յառաջանայ ու կը կենայ բեմին առջեւ) Ա՛յո՛... նոյն ինքը՝ Սիվա՛ն....: Դուք եկած էք Նոր Աստուածները տեսնել եւ անոնց տաճարին մէջ իմ դիակը կրակին յանձնել: Այդ Աստուածները չանթահարեցին ու սպաննեցին զիս, բայց անմիջապէս նոր հոգի ու նոր կերպարանք

տուին ինձի, որովհետեւ առանց ինձի անոնք չեն կրնար ապրիլ: Ես յաւիտենական դժդոհութիւնն եմ, ես դարերու կործանարար ոդին եմ, ես տիեզերական մեծապոյն առեղծուածներու բանալին եմ: Ես կապրիմ նիւթին մէջ ու նիւթին հետ ու ինձի մահ չըլլար: Հիմա թողէք զիս իմ առանձնութեան մէջ, որպէսզի ամբողջացնեմ վարդապետ իմ յատակագիծը: Ես դարձեալ կիջնեմ հրապարակ, քանդելու ձեր նոր տաճարներն ու բոլոր հաստատութիւնները, որոնց մէջ հոնութեան չունչն ու դրոշմը կայ.... (Կը դառնայ դանդաղաքայլ ու կը դիմէ խորանին եռեւը):

ԱՄԲՈՒՆԸ.– Բայց ո՞ւր կերթայ նա հիմա....:

ԲԱՆԻՈՐ.– Կերթայ Նոր Աստուածներուն մօտ:

ԱՄԲՈՒՆԸ.– Նոր Աստուածներու մօ՛տ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Այո՛, Նոր Աստուածներու մօտ, որպէսզի անոնց թերութիւններով ուսումնասիրէ ձեզ Աստուածներ չինելու ծրագիրը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ. (Դէպի Բանւորը խոյանալու ճիգով) Բաւական է այսքան ժամավաճառութիւն. Նոր Աստուածները զոհեր կուզեն ու սրբապիղծները պէտք է ըլլան այդ զոհերը:

(Մինչ Եպիսկոպոսը յառաջանալ կը փորձէ ու Բանւորը ինքնապաշտպանութեան դիրք կը բռնէ, ձայն մը դոնէն):

ՁԱՅՆԸ.– Պարոն Եպիսկոպո՛ս, գլուխըդ ազատելու ճարը նայիր, Մարքը կը մօտենայ իր կարմիր հեծելազօրքով:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Սարսափած) Մարսը՛:

ԱՄԲՈՒԼ.– Մարսը՛...:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.– (Այլայլած ու շփոթած) Ինձի մի նայիք բարեկամնե՛րս, կըցողը թող ազատի, (կը նետուի դուրս, իրեն կը հետեւին միւսները):

ԲԱՆԻՈՐ.– (Թողլով իր ինքնապաշտպանութեան ձեւը հանդարտօրէն կանգնած է ժպիտն երեսին)... Այսպէս է ամբոխը ու այսպէս են ամբոխավարները: (Նոյն պահուն ներս կը վազէ Ֆլօրան, ու կը մօտենայ Բանւորին):

ՏԵՍԻԼ Ժ.

(Բանւորը եւ Ֆլօրան)

ՖԼՕՐԱ.– Սիվա՛... Սիվա՛.... (հեւ ի հեւ բռնելով Բանւորի ձեռքը) Ո՛ւր է իմ Սիվան...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Ո՞վ էք դուք Օրիո՛րդ...:

ՖԼՕՐԱ.– Օ՛հ... մի՛ զիս հարցուփորձեր.... չե՞ս ճանչնար զիս... ես Ֆլօրան եմ... ամեն մարդ զիս կը ճանչնայ... ես կարմիր բանակի դրօշակակիրն եմ... Երէկ չտեսա՞ր զիս... դէ՛հ, ըսէ՛, ըսէ՛ ո՞ւր է Սիվա՛ն...:

ԲԱՆԻՈՐ.– Այդ ինձի մի հարցնէք հիմա Օրիորդ:

ՖԼՕՐԱ.– (Ցնցելով Բանւորի թեւերէն) .. Աստուա՛ծ իմ, քու աչքերուդ մէջ ես կը տեսնեմ իմ հայրիկիս պատկերը... Օ՛հ, նա շատ բարի էր... դուն ալ բարի կերեւիս... չէ՞.... (կը շոյէ աւուր երեսները) ըսէ՛, ը-

սէ տեսնեմ ո՛վ ազնիւ հոգի, ո՞ւր է Սիվան:

ԲԱՆԻՈՐ. Սիվան մեռած է, Ֆլօրա՛:

ՖԼՕՐԱ.— Սիվան մեռա՞ծ... (կը ձգէ Բանւորը բարկացած) ու դուն կը խորհիս թէ ես անզօր աղջի՞կ մըն եմ... ես կը բզբքեմ քեզ... (կռուփները ցցած կը յարձակի Բանւորի վրայ) Սիվան մեռած հէ՞... խօսա՛ր, չուտ խօսէր.... (յանկարծ կիջնէ բարկութիւնը, գլուխը մէկ կողմ կը ծռէ աղաչաւոի ձեւով) ...Ա՛հ, ես կեանքիս մէջ բարկութիւն չէի ճանչցեր ու դուն բարկացուցիր զիս... ինչո՞ւ այդպէս ըրիր: Ես գիտեմ որ Սիվայի զինուորն ես... կրծքիդ նշանը ցոյց կուտայ որ դուն հասարակ զինուոր ալ չես... (կը բռնէ նշանը համբուրելու ձեւով) Ըսէ՛, ըսէ՛ ինձի Սիվայի տեղը... ... դուրսը իմացուցին որ Սիվան Նոր Աստուածներու տաճարն է, հոս է.. անպատճառ գիտես թէ ո՞ւր է ան:

ԲԱՆԻՈՐ.— Այո՛, գիտեմ...:

ՖԼՕՐԱ.— Գիտե՛ս... այո՛... գիտես, ու նա մեռած չէ, անանկ չէ՞, ... ո՛հ... նա չմեռնիր... ես գիտեմ, որովհետեւ նա Նոր Աստուածներու հայրն է:

ԲԱՆԻՈՐ. Ֆլօրա, Աստուածները չանթահարեցին զայն ու նա մեռաւ... բայց մէկ ժամ չանցած վերածնաւ դարձեալ, բոլորովին կերպարանափոխուած... քիչ առաջ հոս էր ու մեկնեցաւ հոսկէ... (ցոյց կուտայ խորանին ետեւ):

ՖԼՕՐԱ.— Բայց ես հիմա կը գտնեմ զայն... (կը խոյանայ խորանին ետեւ):

ԲԱՆԻՈՐ.— (Բռնելով Ֆլօրայի թեւէն) ... կեցի՛ր, աղջիկս... մի՛ աճապարեր.... դո՛ւն Սիվան չես կրնար գտնել ու այդ փընթ-

աղոտուքը աղիտաւոր կըլլայ քեզի...:

ՖԼՕՐԱ.– (Գթութիւն աղերսող ևայուածքով) ... Ա՛հ... ուրեմն կը մեղքնաս ինձի... ես գիտեմ որ դուն բարի ես. (բռնելով աւնոր ձեռքը) այս ձեռքը որ ստեղծագործ աշխատանքի ձեռք է, ցոյց կուտայ որ անոր տէրը անգութ չէ ու ոճիր չճանչնար բնաւ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Այո՛, Ֆլօրա, շատ ճիշտ դատեցիր, անոր տէրը շատ ապաննութիւններ գործեր է բայց ոճիրը չճանչնար:

ՖԼՕՐԱ.– Ճիշտ այնպէս, ինչպէս Սիվան... (կը փաշէ աւնոր թեւէն) դէհ ուրե՛մն, ընկերացիր ինձի, առաջնորդէ զիս հոն, ուր որ Սիվան կը բնակի, Սիվա՛ն... Սիվա՛ն... ...: Ա՛խ, չես գիտեր թէ ես որքան կը սիրեմ զինքը...:

ԲԱՆԻՈՐ. Կը սիրես զինքը, բայց դուն չես կրնար անոր բնակած տեղը կենալ:

ՖԼՕՐԱ.– Չեմ կրնա՞ր... ինչո՞ւ այդպէս կը խօսիս ինձի հետ... ես կրնամ ապրիլ նոյնիսկ դժոխքին մէջ, եթէ Սիվան հոն ըլլայ, որովհետեւ նա ստեղծուած է դժոխքները աշխատութեան վերածելու համար:

ԲԱՆԻՈՐ.– Անոր բնակած տեղը դժոխքէն աւելի սոսկալի է, Ֆլօրա:

ՖԼՕՐԱ.– Դժոխքէն աւելի սոսկալի՞... եւ ո՞ւր է այդ:

ԲԱՆԻՈՐ.– Կարմիր Ծովուն մէջ կղզի մըն է ան, որ կը կոչուի Դժգոհութեան Սոգի. հոն են աշխարհի բոլոր վիշապները, հոն են օձերը, հոն են վայրի գազանները: Այդ կղզիին մէջ ոչ կանաչութիւն կայ, ո՛չ ալ ծաղիկ. ւերկ ու արտակարգ ժայռերու անընդմէջ կուտակում մըն է ան, որու

երեսին արեւը նոյնիսկ կը վախնայ իր ճառագայթները ղրկել....:

ՖԼՕՐԱ.– Օ՛հ... օ՛հ... (ցաւակոտեղով) ես գիտեմ, գիտեմ այդ կղզին... ո՛հ. ես գիտեմ ,որ հոն է նաեւ իմ Տամօ՛նը.... ... Աստուած իմ հայրս չարունակ իմ երազներս կը սանտրէը այդ կղզիի պատմութիւնով... (ձեռքերը իրարու զարնելով) ու ես հիմա հոն երթալ կուզեմ... կուզեմ... կուզեմ... կուզեմ...' (Ապա դառնալով Բանիորին) ... Գիտե՞ս թէ իմ Սիվան ի՞նչ կընէ հոն.... չես գիտեր... չես... չես... դուն լսած ես այդ կղզիի անունը, բայց չես գիտեր թէ Սիվան ինչ կընէ հոն...:

ԲԱՆԻՈՐ.– (ժպտելով) Ի՞նչ կընէ, Ֆլօրա.....:

ՖԼՕՐԱ.– Սիվան հոն Նոր Աստուածներու խանձարուրը կը պատրաստէ:

ԲԱՆԻՈՐ.– (Գրկելով Ֆլօրան) Գնանք ուրե՛մն, Ֆլօրա, գնանք....:

ՖԼՕՐԱ.– ... Գնա՛նք...:

(ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԱԳՈՅՐ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Էջ 3.– քեզ.–. պիտի ըլլայ ... քեզի.
,, 7.– վերջինը.–. ,, առաջինը.
,, 7.– մոսին .–. ,, մասին.
Օրսեննի.– պիտի ըլլայ Օրսինի.
Նեսդոր.– ,, Նեստոր.

Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ մեր կամքէն անկախօրէն եղած հետեւեալ էջերու անորոշ տպագրումները ուղղեն.

Էջ. 11. 15–րդ տող. մարդկութեան ա–
զատագրումը ամեն...:
30–րդ տող.– երկար դարերու անհամար
պայքարոնմներու:
Էջ 23–ի 1. 2. 3. 4. տողերու ծայրերը.–
1.– չղթայակապ ծունգի: 2.– ու այն
աեեն: 3.– պիտի հրամայես: 4. Նոր Աստ–
ուածներ:
Էջ 47. 23–րդ տող .. հետ բերելով:

[1ո. 204.]

Ա II
57248

[redacted] ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ՄԷՋԷՆ (ապառած)

ՅԱԿՈՐ—ՅԱՒԷԹ **** 50 սէնթ

ԱԽՏԱՒՈՐ ՄՏԱՑՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ
*** 50 Սէնթ

75 ԱՐԹ.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.
220057248